

VOL. 13

| ISSUE 1

| JANUARY– JUNE 2025

TRENDS

OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES RESEARCH

ISSN: 2985-1777 (ONLINE)

TRENDS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES RESEARCH

เจ้าของ: มหาวิทยาลัยพะเยา
กำหนดออก: ปีละ 2 ฉบับต่อปี
มกราคม – มิถุนายน
กรกฎาคม – ธันวาคม

การรับรองคุณภาพวารสาร: TCI กลุ่มที่ 2

ที่ปรึกษา:

อธิการบดีมหาวิทยาลัยพะเยา

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม

บรรณาธิการ:

รองศาสตราจารย์ ดร. พลนันทา ธีรานนท์

เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ
ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติและการเสนอผลงานวิจัยที่มี
เนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์

ผู้พิมพ์ต้องรับผิดชอบข้อความในบทนิพนธ์ของตน
มหาวิทยาลัยพะเยาไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับบทความที่ตี
พิมพ์เสมอไป ผู้สนใจสามารถคัดลอก และนำไปใช้ได้ แต่จะ
ต้องขออนุมัติเจ้าของและได้รับการอนุมัติเป็นลายลักษณ์
อักษรก่อน พร้อมกับการอ้างอิงและกล่าวคำขอบคุณให้
ถูกต้องด้วย

กองบรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. กาญจนา เจริญศรี

Prof. OrdinariusHabil Barbara, Ph.D.

Prof. Archana Shekara , Ph.D.

Assoc. Prof.Shaharuddin Tahir, Ph.D.

Assoc. Prof. Suwichit (sean) Chaidaroon, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร. จำเนียร บุญมาก

รองศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมชัย ปัญญาดี

รองศาสตราจารย์ ดร. ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์พิทยโณ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ กังวล

รองศาสตราจารย์ ดร. วศิน ปัญญาอุตรระกูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรธิดา วิเศษศิลปานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุ่งทิวา กองสอน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนทรีย์ ตั้งศรีวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สนิท ยืนศักดิ์

Du Thi Mai, Ph.D.

Nguyen Thi Quyet, Ph.D.

(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

(State University of Applied Sciences in Konin; Poland)

(Illinois State University; (USA)

(Universiti Utara Malaysian; Malaysia)

(National University of Singapore; Singapore)

(มหาวิทยาลัยแม่โจ้)

(มหาวิทยาลัยแม่โจ้)

(มหาวิทยาลัยศิลปากร)

(มหาวิทยาลัยแม่โจ้)

(มหาวิทยาลัยนเรศวร)

(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

(มหาวิทยาลัยพะเยา)

(มหาวิทยาลัยนเรศวร)

(มหาวิทยาลัยพะเยา)

(Hong Duc University; Vietnam)

(Hong Duc University; Vietnam)

เลขานุการ

นางสาวอัญชลี เทียมศิริ

ผู้ช่วยเลขานุการ

นางมนีกานต์ วัจแสง

นางสาวรัชฎาภรณ์ แก้วสืบ

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับนี้

ศ.ดร.อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (มน.)
รศ.ดร.ไชยวัฒน์ เพ็ญคง (มร.)
รศ.ดร.นพพร แหยมแสง (ม.ร.)
รศ.ดร.ปิยภักดิ์ ไซตวนิช (มร.อบ.)
รศ.ดร.วาริรัตน์ แก้วอุไร (มน.)
รศ.ดร.รัตนา ศัพทน์บำรุง (มช.)
รศ.ดร.ธนิษฐ์ รัตนพงศ์ภิญโญ (มศก.)
รศ.ดร.ศิริพร ดาบเพชร (มศว.)
รศ.ดร.สมรภพ บรรหารักษ์ (มช.)
รศ.ดร.อนุชิต จิตพัฒนกุล (มจพ.)
ผศ.ดร.พรธิดา วิเศษศิลปานนท์ (มร.)
ผศ.ดร.รุ่งทิวา กองสอน (มพ.)
ผศ.สาธิต สุวรรณเวช (มรพ.)

รศ.ดร.จำเนียร บุญมาก (มจ.)
รศ.ดร.ทวนทอง เขวาคีรติพงศ์ (มร.ภ.ภ.)
รศ.ดร.ประยงค์ จันทร์แดง (มพ.)
รศ.ดร.วินิจ พาเจริญ (มจ.)
รศ.ดร.รังสรรค์ ไฉมยา (มมส.)
รศ.ดร.ธีรเดช พุศศักดิ์ศรีกิจ (จพ.)
รศ.ดร.ภาวนา พนมเขต (วพสร.)
รศ.ดร.สาคร เมฆรักษาวิช (มพ.)
รศ.ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์ (มร.อบ.)
ผศ.ดร.เกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์ (มร.ภ.ภ.)
ผศ.ว่าที่ ร.ต.ดร.นพรัตน์ ไชยชนะ (มร.ภ.ภ.)
ผศ.ดร.สุริยา สัมจันทร์ (มพ.)
ดร.เขมวดี ปรีดาลิขิต (มพ.)

บทความวิจัยทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้ ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการ ซึ่งบทความทุกเรื่องต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในสาขาอย่างน้อย 3 ท่าน

ข้อความหรือบทความในวารสารฉบับนี้เป็นทัศนะหรือความคิดเห็นของผู้เขียนโดยเฉพาะ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องกับทัศนะหรือความคิดเห็นดังกล่าว และไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สำนักงานกองบรรณาธิการ
กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0 5446-6666 ต่อ 1048
E-mail: hu.journal.up@gmail.com

บรรณาธิการ

Trends of Humanities and Social Sciences Research

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2568

บทบรรณาธิการ

ขอต้อนรับสู่ วารสาร “Trends of Humanities and Social Sciences Research” ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 ในฉบับนี้ กองบรรณาธิการและคณะทำงานวารสารมีความยินดีนำเสนอบทความรวม 15 บทความ ที่มีหลากหลายศาสตร์ สะท้อนถึงการมุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) ได้แก่ บทความด้านรัฐศาสตร์- นิติศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย SDG 16 (สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง) และ SDG 17 (ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน) บทความด้านการศึกษาและจิตวิทยา สอดคล้องกับ SDG 4 (การศึกษาที่มีคุณภาพ) บทความด้านการบริหารจัดการและเศรษฐศาสตร์ สอดคล้องกับ SDG 4 (การศึกษาที่มีคุณภาพ) และ SDG 8 (งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ) บทความด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่ส่งเสริม SDG 11 (เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน) และบทความด้านการแพทย์และสาธารณสุข ที่สอดคล้องกับ SDG 3 (สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี)

กองบรรณาธิการและคณะทำงานวารสาร Trends of Humanities and Social Sciences Research หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความเหล่านี้จะเป็นประโยชน์และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อ่านทุกท่านในการต่อยอดองค์ความรู้และสร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDG ต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.พนัธนา ชีรานนท์

บรรณาธิการ Trends of Humanities and Social Sciences Research

สารบัญ

บทความวิชาการ

Decoding and Coping with the Forms of Fragmentation of Knowledge.....1

Mohammad Manzoor Malik

การวิเคราะห์ความท้าทายจากขบวนการก่อการร้ายในตะวันออกกลาง (2020–2024):

ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและยุทธศาสตร์ต่อต้านการก่อการร้ายสากล.....12

สรายุทธ รัศมี

Between the Dragon and the Eagle: ASEAN and Human Rights in the Era of Great Power Competition.....33

William J Jones

บทความวิจัย

รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการฟื้นฟูประเพณีม้งคละและอนุรักษ์มรดกทาง

วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างท่ามกลางกระแสความทันสมัย.....52

ปริญญญา หวันเหลี่ยม และ สุเทพ คำเมฆ

ผลการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่นด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model.....66

อุทิศรินทร์ มหาวงศ์ ศุภโชค ปิยะสันต์ นรินธน์ นนทมาลย์ และ สกาวรัตน์ ไกรมาก

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตน์ราชวิทยาลัย.....81

วรารัตน์ ศรีอ้อด หทัยภัทร ทาอุประงค์ วริศรา วงศ์หล่มแก้ว ปณัฐดา นักสิทธิ์

คณิตดิน ศิลาเงิน และ ณัฐกานต์ ประจัญบาน

Digital Skills of Local Government Executives in the 21st Century and Their Relationship with

Employee Performance in Mueang District, Maha Sarakham Province.....96

Ntapat Worapongpat

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุปราชธานี..... 109

ภักดีจิราภรณ์ ชันทอง สุรศักดิ์ สุขสาย จิระนันท์ แว่นแคว้น และ สุภรณ์ กงล้อม

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของโครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์

เพื่อการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าวก้าง จังหวัดเชียงใหม่.....123

คงศักดิ์ ตัญสืบ และ ต่อศักดิ์ โกษาวัง

กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย.....	141
สุพัตรา คำแหง, สาวิตรี มุณีศรี และ ปรีชา มุณีศรี	
การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการธนาคารทางโทรศัพท์มือถือธนาคารอาคารสงเคราะห์ของผู้ใช้บริการในภาคตะวันออก.....	160
ชนิดา สินธนะกุล สมบัติ อารังสินถาวร สุรัสวดี ราชกุลชัย และ ปิยพรหม สมบูรณ์สุนิธิ	
แนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ ของประเทศไทย	177
พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ วณิกกุล กอธวัช อาศิรา ราชเวียง และ ปรางทิพย์ เสยกระโทก	
ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขสถาบันสมทบมหาวิทยาลัยมหิดล หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556.....	202
อังคณา วินัยชาติศักดิ์ อมรรัตน์ บัลลังก์ระน้อย และ สุทัศน์ เขียงกลาง	
การวิเคราะห์ข้อสอบแบบเลือกตอบหลายตัวเลือก รายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 สำหรับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.....	220
ภัทราวดี ยอดบุรี อภิรัตน์ หวังธีระประเสริฐ จิรนนท์ วีรกุล และ อรวรรณ กิรติสิโรจน์	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ในโรงพยาบาลกรณีศึกษาโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทย.....	232
กนกกาญจน์ ห้อยมาลา และ ชัยวัฒน์ อุตตมากร	
คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์.....	347

Table of Contents

Academic Article

Decoding and Coping with the Forms of Fragmentation of Knowledge..... 1

Mohammad Manzoor Malik

An Analysis of the Challenges Posed by Terrorist Movements in the Middle East (2020–2024):

Impacts on International Relations and Global Counterterrorism Strategies..... 27

Sarayoot Ratsamee

Between the Dragon and the Eagle: ASEAN and Human Rights in the Era of Great Power Competition.....33

William J Jones

Research Article

Participation Model of the Elderly in Reviving the Mangkala Tradition and Preserving
the Local Cultural Heritage of the Lower Northern Region Amidst the Modern Trend.....52

Parinya Wanlem and Suthep Khammek

The Effects of School Development in the Kru Rak Thin Project Reinforced by the S.A.V.E. Model.....66

Katcharin Mahawong, Supachoke Piyasant, Narin Nonthamand and Sakaorat Kraimak

Factors Affecting Mathematical Literacy as Assessed by PISA Among Grade 9 Students
in Princess Chulabhorn Science High Schools.....81

*Wararat Sri-od, Hathaiphath Taooparong, Warisara Wonglomkaew, Panatda Nuksit,
Khanitin Silangoen and Nattakan Prechanban*

Digital Skills of Local Government Executives in the 21st Century and Their Relationship with
Employee Performance in Mueang District, Maha Sarakham Province.....96

Ntapat Worapongpat

Factors Influencing Decision-Making to Participate in the ‘Ubon Book Fair’..... 109

Phaksachiphon Khanthong, Surasak Suksai, Jiranan Waenkhaeon and Suphorn Konglom

Social Return on Investment (SROI) Evaluation of the Project to Elevate Local Products to Commercial Levels
for the Development of Competitive Potential of Khuean Phak Subdistrict Community, Phrao District,
Chiang Mai Province.....123

Khongsak Tuisuep and Torsak Kosawang

Marketing Strategies to Create Added value for Namprik Krathue Products with the Development of Packaging and the Development of Distribution Channels.....141

Supatra Khumhaeng, Sawitree Muneesri and Preecha Muneesri

A Comparative Study of Factors Influencing the Use of Government Housing Bank's Mobile Banking Services among Users in Eastern.....160

Chanita Sintanakul, Sombat Thomrongsinthaworn, Surasvadee Rajkulchai and Piyaprom Somboonsuniti

Adaptation Guidelines for Aviation Industry Organizations and Air Transport Services under Business Disruption Situation to Support Thailand's Air Transport Liberalization.....177

Phongsak Phakamach, Vanikkul Korthavat, Akeru Ratchavieng and Prangthip Soeykrathoke

The Satisfaction of Users Towards the Quality of the 19th Batch of Medical Graduates, Doctor of Medicine Program at Maharat Nakhon Ratchasima Hospital (MNRH) Praboromarajchanok Institute, Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health Institutions join in Mahidol University, revised curriculum in 2013.....202

Angkana Winaichatsak, Amornrat Banlangsanoi and Sutad Yearngklang

Analysis of the Multiple Choice Questions exam in the course of health and disease of newborns to adolescents 1 for 4th year medical students, faculty of Medicine, Naresuan University.....220

Patarawadee Yodburee, Apirath Wangteeraprasert, Jiranun Weerakul and Orawan Keeratisiroj

Factors Affecting the Adoption of Healthcare Robots in the Hospital:
A Case Study of Hospital in Thailand.....232

Kanokkan Hoymala and Chaiwat Oottamakorn

Instruction for Author.....347

Decoding and Coping with the Forms of Fragmentation of Knowledge

Mohammad Manzoor Malik^{1,2*}

¹ Graduate Programs in Philosophy and Religion, Assumption University, Bangkok 10240

² Graduate School of Human Sciences, Assumption University, Bangkok 10240

*Corresponding author: mmalik@au.edu

Received: November 23, 2024; **Revised:** January 20, 2025; **Accepted:** February 14, 2025

Abstract

This paper identified reductionism, hasty conceptual generalization, Eurocentrism, and epistemological bias as forms of the fragmentation of knowledge. The fragmentation of knowledge goes against the philosophically Greek-based Western pattern of knowledge which was mainly in the hands of polymaths. The polymathic spirit remained until the emergence of Modernity. The emergent fragmentation of knowledge received criticism from thinkers such as Friedrich Nietzsche, Michel Foucault, Ivan Illich, Howard Gardner, Jürgen Wolfgang Habermas, and Chris B. Heilig. The division of knowledge into specializations has two-fold effects: positive such as deep specialization and negative as the loss of holistic understanding and fragmentation. There are four forms of fragmentation: (1) reductionism, (2) hasty conceptual generalization, (3) Eurocentrism, and (4) epistemological bias. Reductionism is epistemological and theoretical. Epistemological reductionism suggests that all knowledge can be reduced to a single form of explanation, whereas theoretical reductionism suggests that one theory can be reduced to or explained by another, more fundamental theory. Hasty conceptual generalization happens when a concept is extended beyond its appropriate scope, leading to the loss of the essence of the phenomenon to which the concept is applied. Eurocentrism is mainly to understand and interpret the world from a European perspective. Epistemological bias is the criticism of many epistemological errors that can be corrected by adopting mixed methods, proper hermeneutics, reflexivity, observer participation, and erosion of gender bias.

Keywords: Holistic knowledge, Fragmentation, Eurocentrism, Epistemology, Religion

Introduction

This paper is aimed at decoding a few forms of fragmentation of knowledge such as reductionism, hasty conceptual generalization, Eurocentrism, and epistemological bias. First, the author will briefly mention how knowledge developed from a holistic view that polymaths and university settings had and moved to departmentalization. Then, secondly, the author while mentioning the positive side of departmentalization of knowledge explores briefly the fragmentation of knowledge. Thirdly, the new forms of fragmentation of knowledge are discussed, starting with reductionism and to illustrate it a brief is provided on how this fragmentation developed and raised in the study of religion. The second form of fragmentation is a hasty conceptual generalization, and the author explains its disadvantages and illustrates it by the example of the use of fundamentalism in religious studies. The third form of fragmentation is based on theorizing and judging the world from a narrow perspective which is historically unique and geographically different, and it is illustrated by Eurocentrism which is prevalent especially in humanities and social sciences. Lastly, epistemological bias as a fragmentation of knowledge is explored. It is a multifaced category that includes observations about methods, reflexivity, power, and gender.

Holistic Knowledge and Departmentalization

The pattern of knowledge particularly in the West and, to some extent, the rest of the world is in principle rooted in Greek philosophy as it used reason, observation, and systematic inquiry. In Greece, philosophy, religion, and science fermented together. Aristotle could be said to be the best example who combined all these three disciplines in his scholarship. The main scholarly figures in Greece were polymaths. Among the philosophers then, Aristotle set an example as an outstanding polymath writing on biology, physics, metaphysics, logic, ethics, politics, etc. There were other polymaths such as Archimedes, Pythagoras, Hippocrates, Plato, and Thales of Miletus (Diogenes Laertius, 1853). Being a polymath was a trend for being a wise man. The same trend was dominant in Medieval times, and many famous polymaths appeared. For example, Avicenna (Ibn Sina) wrote on philosophy, medicine, astronomy, chemistry, mathematics, and theology. The other notable polymaths were Hildegard of Bingen, Albertus Magnus, Roger Bacon, Alhazen (Ibn al-Haytham), Boethius, and Raymond Lull. Finally, in the time of the Renaissance (14th–17th centuries), the concept of “Renaissance Man” became popular. Renaissance men were well-rounded, educated polymaths who had a grip on various disciplines and could discuss many subjects. Some of the notable among them were Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Galileo Galilei, Nicolaus Copernicus, and Raphael Sanzio (Johnson, 2000).

After the Renaissance came the Enlightenment and subsequently the advent of modernity, and though in the early period, the universities provided holistic knowledge, later they slowly moved to specializations and departmentalization of knowledge as academic disciplines and subjects. For example, The first European universities, such as the University of Bologna (1088), The University of Paris (1150), And the University of Oxford (1167), were initially modeled on broad-based learning. The disciplines they taught were general and interconnected, and specialization was limited (Verger, 1992). However, the Enlightenment in the 18th century emphasized reason,

empiricism, and progress, thus it laid the groundwork for the systematic study of various fields of knowledge. In addition to that the Industrial Revolution, in the late 18th and early 19th centuries, created a demand for specialized knowledge and skills, leading to the establishment of technical and engineering schools. The University of Berlin, founded in 1810, pioneered a model of academic organization based on departments, each focused on a specific field of study (Kirby, 2022). Its influence spread throughout Europe and beyond. In the United States, the establishment of research universities in the late 19th and early 20th centuries reinforced the departmental structure. This model became popular at the worldwide level. The universities are now patterned on specializations and departments.

As a result of the departmentalization of knowledge and specializations, fragmentation and compartmentalization of knowledge occurred. Thinkers and scholars have criticized it and have spoken on its misgivings. To name some, Friedrich Nietzsche, Michel Foucault, Ivan Illich, Howard Gardner, Jürgen Wolfgang Habermas, and Chris B. Heilig have contributed to this criticism. Among noteworthy and influential scholars who gave a focused treatment of the subject, C.P. Snow in his famous lecture and book *"The Two Cultures"* (1959) explored the growing gulf between science and humanities. He argued that the gap between the scholars of sciences and humanities leads to misunderstanding, biases, and failure to address complex societal challenges. He emphasized the importance of bridging the gap, promoting dialogue, and fostering a more integrated understanding of the world (Snow, 2012). Another influential, notable scholar, Edward O. Wilson advocated in *"Consilience: The Unity of Knowledge"* (1999) for the integration of knowledge across disciplines. Wilson introduces the concept of "consilience", which refers to the "jumping together" of knowledge from different fields. He suggests that by integrating insights from diverse disciplines, we can gain a more comprehensive and coherent understanding of the universe (Wilson, 1999).

Fragmentation of Knowledge

Departmentalization of knowledge which leads to specializations produces fragmentation of knowledge. The division of knowledge thus into specialized, disconnected disciplines or perspectives, often leads to a loss of holistic understanding. Though specializations have positive advantages in academic disciplines such as deep specialization; however, there are disadvantages too such as fragmentation and lack of interdisciplinary communication. The risk of specialization is two-fold: one is when a specialization dominates the whole discipline and is considered the only major field to explain away everything of such a discipline. It can be illustrated by Neoclassical Economics in Economic Theory as it emerged in the late 19th and early 20th centuries, focusing on rational choice theory, mathematical modeling, supply and demand, and market equilibrium. As a specialization, it dominated the entire discipline and attempted to explain all phenomena within it and it marginalized alternative theories such as Marxist, Keynesian, and institutional economics. The second risk of specialization is when it is universalized even though it is shaped in a particular context, be that geographical, cultural, or socio-economic. There are many examples to illustrate it. For example, Western psychological theories such as Freudian psychoanalysis and cognitive-behavioral therapy emerging from Western individualistic society are applied globally. The other forms of fragmentation of knowledge are methodological

and fractionalization of the subject matter. Methodological fragmentation happens when a phenomenon is subjected to methods that may not encompass and analyze the whole reality or constitution of the phenomenon. Using such a method leaves out crucial details unexamined. For example, studying human behavior solely through psychology thus excluding social, cultural, and historical contexts in shaping human behavior. The fractionalization of subject matter happens when the totality and wholesomeness of a subject are fractionalized and certain fractions receive microscopic investigation, however, the rest of the subject is either ignored or the fraction that is amply investigated is considered a representative or the complete representation of the subject. For example, considering GDP as the sole indicator of prosperity. The neoclassical economic model often relies on GDP (Gross Domestic Product) as the primary indicator of a nation's economic well-being and it ignores the crucial elements such as inequality, socioeconomic disparity, environmental sustainability, and social well-being.

Decoding Forms of Fragmentation

The forms of fragmentation such as concepts, theories, perspectives, methods, etc. are present in academic disciplines and will continue to emerge and grow. However, these forms while being present do receive criticism but go unnoticed and undetected as fragmentations. Thus, it becomes imperative to unravel the subtle and often overlooked forms of fragmentation that permeate various aspects of thought, society, and discourse. Therefore, I will discuss some of the forms that should be considered as fragmentation and should be approached with utmost seriousness. These forms of fragmentation are (1) reductionism, (2) hasty conceptual generalization, (3) Eurocentrism, and (4) epistemological bias.

Reductionism

Reductionism leads to fragmentation and oversimplification, and it is the opposite of holism, which suggests a phenomenon or system should be studied as a whole. Several types of reductionism that have found their presence in knowledge would eventually solidify the position that they amount to fragmentation. Among types of reductionism, I would briefly mention epistemological and theoretical reductionism. Epistemological reductionism suggests that all knowledge can be reduced to a single form of explanation, whereas theoretical reductionism suggests that one theory can be reduced to or explained by another, more fundamental theory.

Epistemological reductionism reduces a complex phenomenon to an allegedly basic unit which by understanding can explain away the whole phenomenon. This leads to fragmentation in which a phenomenon is fractionalized, and a fraction is treated as representative of the whole phenomenon. It might be like analyzing and understanding a seed of a plant which blinds us from understanding the plant. The positive side of this fragmentation is that a component of a phenomenon receives sufficient treatment, and efforts are spent in understanding it, but the negative side of this is that the depth of the phenomenon becomes oversimplified. This can be illustrated by classical Marxist historiography that reduces historical changes to economic factors, particularly to class struggle and modes of

production. Theoretical reductionism leads to fragmentation as it takes the autonomy of a discipline or a subject under study and investigation away and subjects it to methods and theories of another discipline. The positive side of it is that it highlights an aspect of a discipline or phenomenon, but the negative side of it at the same time is that it dominates other aspects of the phenomenon and represents itself as the sole feature of the phenomenon. To illustrate this cognitive psychology has increasingly been reduced to neuroscience. It assumes that human thought, behavior, and emotions can be explained solely through brain activity and neural mechanisms.

Thus, reductionism is the fragmentation of knowledge. It is a fragmentation that is more serious as it leads to a narrow understanding of a phenomenon. Reductionism is present more obviously in biology, psychology, economics, religious studies, and philosophy of mind. For example, materialist philosophers argue that consciousness is merely a byproduct of brain activity, but this form of reductionism struggles to explain phenomena like free will and self-awareness.

In academic disciplines religion or religious studies deserves more discussion as an example to highlight this fragmentation and reductionism.

Reduction of Religion

An exemplary subject of reduction is religion. The academic approaches to religion such as anthropological, sociological, and psychological approaches have viewed religion from the perspective of their disciplines and have thus committed to reduction. Anthropologists reduced the origin of religion to something that does not hold given the nature of religion. E.B. Tylor reduced the origin of religion to animism (Tylor, 1871). James Frazer reduced religion to an evolutionary phase from magic to religion (Frazer, 1890). Emile Durkheim believed in the social projection of religion (Durkheim, 1915). Clifford Geertz sees religion as a cultural system (Geertz, 1973). On the other hand, sociologists believed in the social construction of religion. Thomas Luckmann and Peter L. Berger while discussing the social construction of reality claimed that religion is a social construction (Berger & Luckmann, 2011). Rodney Stark holds that religious beliefs and institutions are products of social and economic exchanges (Stark, 1997). The psychologist Sigmund Freud also reduced religion to the projection of unconscious desires and fears (Freud, 2008). On the other hand, in all these approaches anthropological, sociological, and psychological approaches some scholars commit another form of reductionism and that is functionalism, reducing religion to certain functions. Against this line of thought, which is reductionist, phenomenologists of religion defended the autonomy of religion and stressed that religion should be treated as it is. Max Scheler, W. Brede Kristensen, Rudolf Otto, Gerardus van der Leeuw, C. Jouco Bleeker, Mircea Eliade, and Ninian Smart are major figures of the phenomenology of religion. In brief, the following characteristics are of the phenomenology of religion: “a comparative, systematic, empirical, historical, descriptive discipline and approach; antireductionist claims and its autonomous nature; adoption of philosophical phenomenological notions of intentionality and epoché; insistence on empathy, sympathetic understanding, and religious commitment; and claim to provide insight into essential structures and meanings” (Allen, 2010: 214).

Though phenomenology treats religion as *sui generis* and remains in opposition to social science approaches to religion; however, in the academic study of religion it has received harsh criticism, and it is sometimes accused of being a theological approach in disguise. There are sometimes job advertisements for academic vacancies in religion and phenomenologists are not encouraged to apply. Most of the scholarship conducted in the field of religion still largely originates from the anthropology, psychology, and sociology of religion.

So, to look at this problem, it becomes necessary to consider interdisciplinary and multidisciplinary approaches, while keeping the autonomous nature of a subject or discipline intact. At the same time, university humanities, science, and social science experts should be in touch with each other to enrich their experience and share insights about the subjects that may be under their study. In the field of approaches of religion, cognitive science which is interdisciplinary and multidisciplinary has some promise about religion. However, the cognitive science approach to religion has become more dependent on evolutionary psychology and it fractionalizes religion and studies its components and does not make any general definition or position on religion at least as far as current research in the field is concerned.

Hasty Conceptual Generalization

Hasty conceptual generalization is a faulty generalization of concepts, where a person might hastily extend a conceptual framework or idea beyond its appropriate scope. This problem also leads not only to fragmentation of knowledge, but its distortion. When concepts are hastily generalized and applied to a phenomenon, they filter the features of the phenomenon and in the filtering, the dissimilarities get lost. The phenomenon loses its uniqueness and gets categorized wrongly under some concept, so they receive criticism, praise, or blame mistakenly as their originality gets distorted by applied concepts to them. Many examples can illustrate this form of fragmentation such as the claim the concept that modernization leads to secularization: the secularization theory that religions will become very weak. Though this is very true about Northern Western countries, however, it is not like that in the U.S., India, Iran, and many other countries. Another example would be claiming that all ancient societies were patriarchal when in fact there were societies that were matrilineal and matriarchal such as the Iroquois Confederacy, the Minangkabau of Indonesia.

One such concept which leads to fragmentation in religious studies is the concept of fundamentalism. Being a fundamentalist is not only limited to religion, but it is used in politics and the parties could be labeled by it and therefore criticized. Such a label if unjustifiably used can put people at a disadvantage. What then is fundamentalism? Henry Munson referring to monumental Fundamentalism Project, directed by Martin E. Marty and R. Scott Appleby, states that they “describe fundamentalism as primarily the militant rejection of secular “modernity.” They stress that fundamentalism is not merely traditional religiosity but rather a religious response to secularization and “modernization.” They argue that this response is inherently political, even though the political dimension may be dormant at times...they contend that fundamentalism contains “it a totalitarian impulse” insofar as “fundamentalists seek to replace existing structures with a comprehensive system emanating from religious principles and embracing law, polity, society, economy, and culture” (Munson, 2012). Though Martin E. Marty and R. Scott Appleby have made a great contribution

and have listed and compared many religious conservative movements, Henry Munson holds that the label fundamentalism does not fit many of these movements in addition, he states that “Moreover, they have spurred many scholars to ask how the various movements commonly called fundamentalist are both similar and distinct. But Marty and Appleby themselves focus too much on alleged similarities and not enough on important distinctions. Many scholars have criticized the Fundamentalism Project on this ground (see Juergensmeyer 1993; Munson 1995). The other main criticisms have been as follows. First, the term “fundamentalist” is polemical, for it implies that all those who refuse to dilute the fundamental tenets of their religions are bigoted fanatics. Second, the term is of Protestant origin and distorts the non-Protestant movements to which it is applied. Third, the term is used to refer to a wide range of movements in which religion plays quite different roles. In light of these criticisms, many scholars have tended to avoid using the term “fundamentalist” outside its original Protestant context” (Munson, 2012).

Eurocentrism

Eurocentrism is a perspective that places Europe and European culture at the center of the world, often viewing non-European cultures as inferior or irrelevant. It can involve ignoring or undervaluing the contributions of non-European societies and interpreting their histories through a European lens (Eurocentrism, 2024). In terms of fragmentation of knowledge, eurocentrism more precisely reflects “a tendency to interpret the world in terms of European or Anglo-American values and experiences” (Merriam-Webster, 2024). Eurocentrism is based on bias, and it tends to consider European history, perspectives, values, and socio-political experience and theories as universal, but these characteristics of Europe are, in fact, culturally specific.

For example, European historical and political experience of religion and therefore its attitude toward it differs significantly from those of non-European countries, especially Asian countries. The European political and social alternative of secularism to religion does not fit, given the diversity of religions and roles, to the rest of the world. When European experience is universalized, important dimensions of reality are lost, leading to an oversimplified, fragmented understanding. This problem can be stated as a lens problem: seeing the world through a European lens which is essentially limited to its horizons. This narrow vision of reality outside the geographical demarcation of Europe misses the important characteristics and features of reality, and religion, political systems, culture, and social systems are some of the most visible examples of such a reality.

Eurocentrism gives a distorted vision of non-European societies which leads to fragmentation as the societies, their evolution, and special characteristics remain overshadowed. Furthermore, European theories and values are imposed on contexts where they may not apply. The nature and overall structure of a context thus get deconstructed and fragmented. This problem is particularly present in political and social discourses and indigenous knowledge systems and non-Western worldviews are often marginalized or dismissed. While universal laws may apply in the natural sciences, social theories are context-bound. A theory developed in one society may not translate well to another, and applying foreign theories uncritically can lead to misunderstandings and inappropriate solutions.

This fragmentation of knowledge can be corrected by having a context-sensitive approach to knowledge. This approach should focus on the unique experiences and histories of different cultures. There is a need to decolonize knowledge to dismantle the dominance of Eurocentric frameworks and to recover the rich intellectual traditions that have been suppressed or ignored in the colonial and postcolonial eras.

Epistemological Bias

Epistemology is by its nature a difficult subject. It is about the possibility of knowledge, what we can know, how to know, how much we can know, and the ways to know. The discussion in epistemology raises questions about our claim to knowledge. The highest goal in epistemology has been to know as things are, therefore, objectively; hence, the most acceptable and reliable method to know for that was considered the scientific method. Hence, natural sciences are considered objective, but this position is problematized by theorists such as Thomas Samuel Kuhn and Paul Feyerabend. Kuhn, in *The Structure of Scientific Revolutions*, argued that instead of linear accumulation of knowledge, science evolves as a paradigm shift, where dominant theoretical frameworks are replaced rather than refined (Kuhn, 2012). Feyerabend, in *Against Method*, problematized the notion of a unified scientific method, advocating for epistemological pluralism (Feyerabend, 2010). On the other hand, in humanities and social sciences, knowledge is about humans and created by humans, so knowing reality becomes more problematic and complex. Knowing in human sciences and social sciences is multifaceted. We may adopt any method and methodology it would still not be like studying natural science by a scientific method. It is because human beings are not like researching and studying objects but subjects: human beings with intentionality, inner self, motivations, history, worldviews, and unpredictability.

The fragmentation of knowledge happens from an epistemological point when a subject or discipline is not treated by a comprehensive method. The broader categories of understanding include objectivity and subjectivity. Objectivity is to know things or phenomena as they are, and subjectivity is our private knowledge of things that may not be available to others. In making subjectivity methodologically more reliable intersubjectivity has found its way in academic discourses. It is when a group of people confirm the meaning of a phenomenon and agree with each other on such a meaning. The methods that are used are quantitative and qualitative. Pure quantitative research leans toward objectivity and purely qualitative towards subjectivity based on human experiences, meanings, and interpretations, which can vary based on personal perspectives. However, the validity is sought in qualitative methods by in-depth interviews, thematic analysis, reflexivity, triangulation, and intersubjectivity. However, research that provides a deeper and more comprehensive understanding is best conducted using mixed methods because it integrates the strengths of both quantitative and qualitative methods while compensating for their respective weaknesses. Therefore, mixed methods, including quantitative and qualitative, are useful for meaningful social sciences and humanities research. In the same way, in the insider/outsider approach to culture, anthropology, and religion, better understanding and more reliable research is expected from a participant observer than a complete observer.

Whether engaging in social science or humanities, researchers make interpretations, in other words, they use hermeneutics: the art and theories of interpretation. This interpretation is unavoidable both in quantitative and qualitative research and scholarship. Every research design is hermeneutical. A questionnaire set in quantitative research and conclusions from the analyzed data carry meaning or interpretation which is a hermeneutical aspect and on the other hand qualitative research is more obviously hermeneutical as it explores meaning of interviews and linguistic expression of experience. Hermeneutics is a method and art of interpretation. The key concern is to what extent a researcher can achieve accuracy in interpreting issues within the humanities and social sciences. There are some precautions which researchers and readers need to take under consideration, such as “hermeneutics of suspicion” a term coined by Paul Ricoeur (Ricoeur, 1970); in brief, it is essential to identify the speaker, understand their background, and determine their perspective. Readers should not just go by the face value of research. Connected to this concept is reflexivity. Particularly in humanities and social sciences, researchers should critically reflect on their influence in the research process. It ensures transparency in the research process. Furthermore, both researchers and audience should understand the relationship between “power and knowledge”, an idea developed by Foucault: that it is the power that creates knowledge (Foucault, 1972). It is clear how political environments, social pressure, and corporations influence knowledge generation.

The epistemological problems can be further understood when taking postmodernity and postmodern philosophical and academic ramifications into consideration. Postmodern thought among other things develops skepticism of everything, grand narratives, and perspectives but simultaneously puts everything on the same footing. It positively creates a space of not being dominated by a single thought and creates opportunities for another point of view to be heard. This is important as in our social sciences and humanities, researchers should not lose touch with Indigenous scholarship, wisdom, knowledge, and their own culture. Scholars and researchers should overcome academic and ideological inferiority complexes and should work out perspectives on developing social sciences and humanities that are context-sensitive, culturally relevant, and historically well-informed. Connected to the debate is appreciating the perspectives of marginalized sections of society. It is just a tragedy of Enlightenment that men dominate knowledge, and theories in social sciences and humanities are man-haunted. It is that man who has defined things and theories. But there is a need to listen to other genders. Knowledge should not be sexualized or genderized. There may be things hard for men to accept and things for women not wishing to go that far extent, but one thing is necessary to know how and in what way women understand things and what their perspectives are. Women should not be erased and marginalized; in the same way, knowing their views is essential to understanding the total reality. This is not just about women but about marginalized groups in terms of religion, race, color, region, society, and social class.

Conclusion

This paper identified reductionism, hasty conceptual generalization, Eurocentrism, and epistemological bias as forms of the fragmentation of knowledge. It considered Greek philosophy as the origin of the pattern and types of knowledge as developed in the West and adopted by most of the countries of the world; however, different from the contemporary time, knowledge until the advent of modernity was treated as wisdom which was more trusted in the hands of polymaths. The departmentalization of knowledge leads to useful specializations, however, unfortunately, the holistic nature of knowledge diminished. This gap calls for interdisciplinary and multidisciplinary academic discourse and research. Regarding the forms of fragmentation as dealt with above, the author concludes that reductionism is epistemological and theoretical. Epistemological reductionism suggests that all knowledge can be reduced to a single form of explanation, whereas theoretical reductionism suggests that one theory can be reduced to or explained by another, more fundamental theory. Epistemological reductionism can be removed by accepting the autonomy of subjects and disciplines and subjecting them to the appropriate and suitable methods. Hasty conceptual generalization happens when a concept is extended beyond its appropriate scope, leading to the loss of the essence of the subjected phenomenon. Hasty conceptual generalizations can be fixed by taking the diversity of phenomena under study, recognizing exceptions, and paying attention to differences. Eurocentrism is mainly to understand and interpret the world from a European perspective. It calls for cultural exchange for progress on one hand, and on the other recognizing that many issues related to human and social sciences are deeply rooted in history, culture, and religion and a beneficial scholarship for various countries and societies should not ignore this reality. Epistemological bias is the criticism of many epistemological errors that can be corrected by adopting mixed methods, proper hermeneutics, reflexivity, observer participation, and erosion of gender bias.

References

- Allen, D. (2010). Phenomenology of religion. In J. R. Hinnells (Ed.), **The Routledge companion to the study of religion** (2nd ed.). Routledge.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2011). **The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge**. Open Road Media.
- Diogenes Laertius. (1853). **The lives and opinions of eminent philosophers** (C. D. Yonge, Trans.). H. G. Bohn.
- Durkheim, E. (1915). **The elementary forms of religious life** (J. W. Swain, Trans.). Free Press.
- Eurocentrism. (2024, September 11). **New dictionary of the history of ideas**. Encyclopedia.com. form <https://www.encyclopedia.com/history/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/eurocentrism>.
- Feyerabend, P. K. (2010). **Against method** (4th ed.). Verso.
- Foucault, M. (1972). **The archaeology of knowledge** (A. M. Sheridan Smith, Trans.). Pantheon Books.
- Frazer, J. (1890). **The golden bough: A study in magic and religion**. Macmillan.

- Freud, S. (2008). **The future of an illusion**. Penguin Books Limited.
- Geertz, C. (1973). **The interpretation of cultures: Selected essays**. NY: Basic Books.
- Johnson, P. (2000). **The Renaissance: A short history**. Modern Library Chronicles.
- Juergensmeyer, M. (1993). Why religious nationalists are not fundamentalists. **Religion**, 23(1), 85–92.
- Kirby, W. C. (2022). **The modern original: The University of Berlin**. In **Empires of ideas: Creating the modern university from Germany to America to China** (pp. 26–62). Harvard University Press. Form <https://doi.org/10.2307/j.ctv2kzv0dc.6>.
- Kuhn, T. S. (2012). **The structure of scientific revolutions** (4th ed.). University of Chicago Press.
- Merriam–Webster.com Dictionary. (2024). **Eurocentric** (s.v.). Accessed October 12, 2024. Form <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Eurocentric>.
- Munson, H. (1995). Not all crustaceans are crabs: Reflections on the comparative study of fundamentalism and politics. **Contention**, 4(1), 151–166.
- Munson, H. (2012). **Fundamentalism**. In R. A. Segal (Ed.), *The Blackwell companion to the study of religion*. Wiley–Blackwell.
- Ricoeur, P. (1970). **Freud and philosophy: An essay on interpretation** (D. Savage, Trans.). Yale University Press.
- Snow, C. P. (2012). **The two cultures**. Canto Classics. Cambridge University Press.
- Stark, R. (1997). **The rise of Christianity: How the obscure, marginal Jesus movement became the dominant religious force in the Western world in a few centuries**. HarperSanFrancisco.
- Tylor, E. B. (1871). **Primitive culture**. John Murray.
- Vergier, J. (1992). **Universities in the Middle Ages**. Cambridge University Press.
- Wilson, E. O. (1999). **Consilience: The unity of knowledge** (Reprint ed.). Vintage Books.

การวิเคราะห์ความท้าทายจากขบวนการก่อการร้ายในตะวันออกกลาง (2020–2024):
ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและยุทธศาสตร์ต่อต้านการก่อการร้ายสากล
An Analysis of the Challenges Posed by Terrorist Movements in the Middle East
(2020–2024): Impacts on International Relations and Global Counterterrorism
Strategies

สรายุธ รัตมี^{1*}

Sarayoot Ratsamee^{1*}

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

¹ Faculty of Education, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002

* Corresponding author: Sarayoot.r@kkumail.com

Received: December 22, 2024; Revised: February 14, 2025; Accepted: March 13, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ความท้าทายจากขบวนการก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลาง ระหว่างปี 2020–2024 และผลกระทบที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคหลังจากสถานการณ์โควิด-19 และการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่แนวคิดก่อการร้ายและการโจมตีทางไซเบอร์ ขบวนการก่อการร้ายยังคงก่อความไม่สงบในประเทศต่าง ๆ เช่น อิรัก ซีเรีย และอัฟกานิสถาน แม้ว่าสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรจะใช้กลยุทธ์การทูตและการทหารในการต่อสู้ การศึกษาเชิงพิจารณาแนวทางการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศในยุคใหม่ เช่น การใช้ความร่วมมือทางไซเบอร์ การตรวจจับและป้องกันภัยคุกคามทางเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อตอบสนองต่อการแพร่กระจายของอุดมการณ์ก่อการร้ายในภูมิภาค การศึกษานี้ยังเสนอแนวทางที่ประเทศไทยสามารถเรียนรู้จากการตอบสนองของประเทศอื่น ๆ ในการปรับนโยบายและกลยุทธ์การป้องกันในระดับชาติและระดับภูมิภาคเพื่อสร้างความมั่นคงที่ยั่งยืน ไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดจากขบวนการก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลาง แต่ยังเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงร่วมกันในระดับโลก และการพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการกับการขยายตัวของอุดมการณ์ก่อการร้ายในโลกยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: การก่อการร้าย, ตะวันออกกลาง, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, ความมั่นคงที่ยั่งยืน

Abstract

This article aims to analyze the challenges posed by terrorist movements in the Middle East between 2020 and 2024 and their impact on international relations. It focuses on the changes in the region after the COVID-19 pandemic, along with the use of technology to spread terrorist ideologies and conduct cyberattacks. Terrorist movements continue to cause instability in countries such as Iraq, Syria, and Afghanistan, despite the efforts of the United States of America and its allies using diplomatic and military strategies. The study also examines new forms of international cooperation, such as cybersecurity collaboration, detection, and prevention of technological threats, as well as strengthening cooperation in Southeast Asia to counter the spread of terrorist ideologies in the region. Furthermore, this study suggests ways Thailand can learn from the responses of other countries in adjusting national and regional defense policies and strategies to ensure long-term security. This study not only provides an understanding of the challenges arising from terrorist movements in the Middle East but also proposes approaches for enhancing global security and developing new strategies to address the spread of terrorist ideologies in the Contemporary world.

Keywords: Terrorism, Middle east, International relations, Sustainable security

บทนำ

“The purpose of terrorism is to terrify. It is designed to exploit fear, to provoke division, and to foster hatred. To counter terrorism, we must not only confront its perpetrators with force but also confront its causes with resolve. This is not just a war of weapons, but a war of ideas. A war that can only be won when the world comes together to build justice and hope in the hearts of people who have none.”

“เป้าหมายของการก่อการร้ายคือการสร้างความหวาดกลัว มันถูกออกแบบมาเพื่อใช้ประโยชน์จากความกลัวเพื่อกระตุ้นความแตกแยก และเพื่อปลุกฝังความเกลียดชัง ในการต่อต้านการก่อการร้าย ไม่เพียงต้องเผชิญหน้ากับผู้กระทำด้วยกำลัง แต่ยังต้องเผชิญกับต้นเหตุของมันด้วยความตั้งใจแน่วแน่ นี่ไม่ใช่แค่สงครามของอาวุธ แต่เป็นสงครามทางความคิด สงครามที่จะชนะได้ก็ต่อเมื่อโลกมารวมตัวกันเพื่อสร้างคามยุติธรรมและความหวังให้กับผู้คนที่ไม่มีสิ่งเหล่านั้น”

สุนทรพจน์ของโทนี แบลร์ (Tony Blair) นายกรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักร (1997–2007)
หลังเหตุการณ์ระเบิดในลอนดอนเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2005 (7/7 London bombings) ซึ่งได้กล่าวถึง
“อุดมการณ์แห่งความชั่วร้าย” ที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้ก่อการร้าย

การก่อการร้ายเป็นหนึ่งในภัยคุกคามที่รุนแรงที่สุดในโลกปัจจุบัน ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อประเทศที่ถูกโจมตี แต่ยังมีผลกระทบในระดับโลกอีกด้วย ปัญหานี้มีสาเหตุหลายประการ เช่น ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ การละเมิดสิทธิมนุษยชน และอุดมการณ์ทางศาสนาและการเมือง (International Relations and Security Network, 2023) การก่อการร้ายมักจะเกิดจากความรู้สึกถูกกดขี่ของบางกลุ่มบุคคล ซึ่งบางครั้งอาจเกิดจากการเชื่อมั่นในแนวคิดสุดโต่งที่ชักจูงให้กลุ่มบุคคลหันไปใช้ความรุนแรงในการต่อสู้เพื่อบรรลุเป้าหมายของตน นอกจากนี้ Global Security Institute (2024) กล่าวว่า ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นสาเหตุหลักของการก่อการร้าย

กลุ่มคนที่ถูกกดขี่หรือมีฐานะยากจนอาจรู้สึกว่ามีทางเลือกอื่น และหันไปใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องความสนใจจากสังคมหรือรัฐบาล แนวคิดสุดโต่งทั้งในด้านศาสนาและการเมืองยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการก่อการร้าย โดยผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองหรือศาสนาที่แข็งแกร่งอาจใช้ความรุนแรงเพื่อเผยแพร่ความเชื่อของตน ตัวอย่างเช่น การก่อการร้ายโดยกลุ่มรัฐอิสลาม (ISIS) ที่ต้องการสถาปนารัฐอิสลาม ผลกระทบจากการก่อการร้ายไม่เพียงแต่ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมากเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อจิตใจและจิตวิทยาของผู้คนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ (United Nations, 2022) การโจมตีในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การระเบิดหรือการยิงมีผลทำให้ความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของสังคมลดลง ส่งผลให้ผู้คนเริ่มรู้สึกหวาดกลัวและไม่มั่นใจในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การก่อการร้ายยังสร้างความไม่มั่นคงในระดับโลก เช่น การเพิ่มความขัดแย้งระหว่างประเทศ การเพิ่มงบประมาณด้านความมั่นคงและการแทรกแซงทางการทหารในภูมิภาคที่มีความขัดแย้ง เช่น การแทรกแซงในอัฟกานิสถานและอิรัก เป็นต้น

ในยุคปัจจุบัน ขบวนการก่อการร้ายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของหลายประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งยังคงเผชิญกับความขัดแย้งและความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง การก่อการร้ายในภูมิภาคนี้มีลักษณะที่ซับซ้อนและหลากหลาย ตั้งแต่การโจมตีทางทหาร ไปจนถึงการเผยแพร่แนวคิดสุดโต่งผ่านช่องทางดิจิทัล สถานการณ์ในช่วงปี 2020–2024 มีความเปลี่ยนแปลงสำคัญหลายด้าน เช่น การระบาดของโรค COVID-19 ที่ส่งผลต่อรูปแบบปฏิบัติการของกลุ่มก่อการร้าย รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารและเผยแพร่อุดมการณ์ (Saikal, 2021) ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ขบวนการก่อการร้ายยังคงเป็นภัยคุกคามที่ท้าทายต่อความมั่นคงของภูมิภาคและทั่วโลก ปัจจัยที่ส่งผลให้กลุ่มก่อการร้ายสามารถดำรงอยู่และขยายตัวในวันออกกลางมีหลายประการ ได้แก่ อุดมการณ์ทางศาสนา ความขัดแย้งทางการเมือง ความไม่มั่นคงทางสังคม และบทบาทของนานาชาติ เช่น กลุ่มรัฐอิสลาม (ISIS) และอัลกออิดะห์ ยังคงเป็นภัยคุกคามสำคัญ แม้ว่ากลุ่มรัฐ ISIS จะสูญเสียพื้นที่ยึดครองในอิรักและซีเรียไปมาก แต่ก็ยังคงดำเนินกิจกรรมก่อการร้ายและขยายเครือข่ายไปยังลิเบียและเอเชียใต้ โดยอาศัยเทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ในการสร้างเครือข่าย (United Nations, 2022) ในขณะเดียวกัน อัลกออิดะห์ยังคงมีบทบาทในซีเรีย เยเมน และอัฟกานิสถาน โดยมุ่งเป้าโจมตีหน่วยงานทางการทูตและกองทัพของประเทศที่มีบทบาทในภูมิภาค นอกจากนี้ ความขัดแย้งระหว่างมุสลิมซุนนีและชีอะห์ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ขณะเดียวกัน ปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น ความยากจนและการขาดโอกาสในการพัฒนา ก็เป็นแรงผลักดันให้บางส่วนของประชากรหันไปสนับสนุนขบวนการก่อการร้าย (United Nations, 2022) ซึ่งการก่อการร้ายส่งผลกระทบอย่างรุนแรงทั้งในด้านมนุษยธรรมและเศรษฐกิจ การโจมตีทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังทำลายโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เช่น โรงพยาบาล ถนน และสะพาน ส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต้องหยุดชะงัก ปัญหาผู้ลี้ภัยเป็นอีกหนึ่งผลกระทบที่สำคัญ โดยประชาชนจำนวนมากต้องอพยพออกจากพื้นที่ขัดแย้ง ซึ่งสร้างภาระต่อประเทศเพื่อนบ้านและประเทศที่ให้ที่พักพิงแก่ผู้ลี้ภัย และในระดับนานาชาติ การก่อการร้ายส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การตอบโต้ของรัฐบาลอาจนำไปสู่ความตึงเครียดทางการทูต ตัวอย่างเช่น การคว่ำบาตรอิหร่านของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเกิดจากข้อกล่าวหาว่าอิหร่านให้การสนับสนุนกลุ่มก่อการร้าย (Kim and Sandler, 2020) นอกจากนี้ ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการก่อการร้ายมักต้องการความช่วยเหลือจากนานาชาติเพื่อฟื้นฟูความมั่นคงและเศรษฐกิจ (Blumenau and Müllerb, 2021)

การก่อการร้ายมิใช่ปรากฏการณ์ใหม่ในประวัติศาสตร์มนุษย์ หากแต่เป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงทางการเมืองที่หยั่งรากลึกจากความขัดแย้งอันหลากหลาย ทั้งทางเชื้อชาติ ศาสนา อุดมการณ์ และการเมือง ความรุนแรงนี้มักปะทุขึ้นในพื้นที่ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวทวีความรุนแรงจนเกินกว่าจะแก้ไขด้วยวิถีทางการเมืองปกติ ในอดีต การก่อการร้ายมักมีลักษณะจำเพาะเจาะจง มุ่งเป้าไปที่เป้าหมายภายในประเทศ หรือจำกัดอยู่ในขอบเขตภูมิภาคที่แน่นอน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ดังนั้น การก่อการร้ายในยุคก่อน

จึงมักถูกมองว่าเป็นปัญหาภายในประเทศ หรือเป็นความขัดแย้งระดับภูมิภาคที่นานาชาติไม่จำเป็นต้องเข้าไปแทรกแซง โดยตรง ทว่า เหตุการณ์ 9/11 ได้พลิกโฉมหน้าของการก่อการร้ายไปอย่างสิ้นเชิง การโจมตีอันน่าสะพรึงกลัวในครั้งนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างความเสียหายอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน และที่สำคัญยิ่งกว่าคือ การข้ามพรมแดนของภัยคุกคาม การก่อการร้ายมิได้ถูกจำกัดอยู่เพียงพื้นที่แห่งความขัดแย้งอีกต่อไป หากแต่กลายเป็นภัยคุกคามระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของทุกประเทศทั่วโลก ปรากฏการณ์นี้เองที่ทำให้เกิดคำว่า “การก่อการร้ายสากล” ซึ่งมีความแตกต่างจากการก่อการร้ายในอดีตอย่างชัดเจน ทั้งในด้านขอบเขตการปฏิบัติการที่ขยายกว้าง ครอบคลุมหลายประเทศและมีเป้าหมายระดับโลก ผู้กระทำที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายข้ามชาติและอุดมการณ์ที่รุนแรง เป้าหมายที่คลุมเครือและมุ่งเน้นการทำลายล้าง รวมถึงผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของโลกในมิติต่าง ๆ การก่อการร้ายสากลจึงกลายเป็นปัญหาที่ท้าทายความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน การต่อสู้กับภัยคุกคามนี้มิใช่เพียงแค่การปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการจัดการกับต้นเหตุของปัญหา อาทิ ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ ความอยุติธรรม และการขาดโอกาสทางการศึกษา การทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการก่อการร้ายในภูมิภาคที่เปราะบางอย่างตะวันออกกลาง จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหายั่งยืนและความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายจึงต้องเริ่มต้นจากการจัดการกับต้นเหตุของปัญหาในระดับท้องถิ่น ไปจนถึงการสร้างความร่วมมือในระดับสากล เพื่อป้องกันมิให้ภัยคุกคามนี้ขยายตัวและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของโลกต่อไป

การต่อต้านการก่อการร้ายในตะวันออกกลางต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกามีบทบาทสำคัญผ่าน การสนับสนุนทางทหาร การฝึกอบรม และการให้ความช่วยเหลือด้านข่าวกรองแก่กองกำลังพันธมิตรในอิรักและซีเรีย (Cordesman, 2021) นอกจากนี้ยังใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจและการทูตในการจัดการกับกลุ่มก่อการร้ายและประเทศที่ถูกกล่าวหาว่าให้การสนับสนุนกลุ่มเหล่านี้ รัสเซียมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนรัฐบาลซีเรียในการต่อต้านกลุ่มกบฏและกลุ่มก่อการร้าย รวมถึง ISIS และอัลกออิดะห์ (Lister, 2020) นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวกรองและจัดการกับภัยคุกคาม ในขณะที่ประเทศในยุโรป เช่น ฝรั่งเศสและสหราชอาณาจักร มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการทางทหารเพื่อต่อต้าน ISIS ในอิรักและซีเรีย อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง การแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายต้องอาศัยแนวทางที่ครอบคลุมและยั่งยืน การใช้กำลังทหารและการเฝ้าระวังเป็นสิ่งจำเป็น แต่ต้องดำเนินควบคู่ไปกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการเสริมสร้างเสถียรภาพทางสังคม การป้องกันการก่อการร้ายต้องรวมถึงการต่อต้านแนวคิดสุดโต่งผ่านการศึกษาและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนในพื้นที่เสี่ยง การเจรจาทางการเมืองและความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค ดังนั้น การพัฒนากรอบความร่วมมือระหว่างประเทศและมาตรการป้องกันจึงเป็นแนวทางสำคัญในการรับมือกับภัยคุกคามนี้ในระยะยาว

การศึกษานี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ผลกระทบจากขบวนการก่อการร้ายในตะวันออกกลางที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการตอบสนองของประเทศต่าง ๆ ในการใช้กลยุทธ์ทางการทูตและการทหารในการต่อต้านภัยคุกคามดังกล่าว นอกจากนี้ การศึกษายังเน้นถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงการพัฒนากลยุทธ์ใหม่ ๆ ที่จะช่วยสร้างความมั่นคงยั่งยืนในภูมิภาค มีเป้าหมายที่จะเสนอแนวทางการปรับนโยบายและกลยุทธ์การป้องกันภัยคุกคามจากขบวนการก่อการร้ายในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยพิจารณาถึงการใช้เทคโนโลยีและการร่วมมือในระดับภูมิภาคเพื่อตอบสนองต่อภัยคุกคามที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

ทบทวนทฤษฎีและพัฒนาการของการก่อการร้าย

การก่อการร้ายเป็นภัยคุกคามความมั่นคงในรูปแบบใหม่ (Non-Traditional Security) ที่มีความรุนแรงและสร้างความเสียหายต่อสังคมเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังเป็นปัญหาที่ท้าทายความสามารถของประเทศทั้งหลายในการจัดการแก้ไข เนื่องจากเป็นภัยคุกคามความมั่นคงแห่งชาติและการดำรงอยู่ของรัฐ ลักษณะของการก่อการร้ายในยุคโลกาภิวัตน์ได้ก้าวข้ามข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ ทำให้การใช้ความรุนแรงของกลุ่มผู้ก่อการร้ายไม่ได้คำนึงถึงขอบเขตหรือพื้นที่เขตแดนของรัฐอีกต่อไป ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จึงทำให้กลุ่มผู้ก่อการร้ายอยู่ในสถานะของตัวแสดงข้ามชาติ (Transnational Actors) ซึ่งมีบทบาทและเพิ่มจำนวนขึ้นได้โดยง่าย อีกทั้งกระบวนการและแนวคิดของการก่อการร้ายนั้นยังมีความซับซ้อนที่สามารถครอบคลุมได้ในทุกมิติของสังคม โดยเฉพาะการก่อการร้ายในตะวันออกกลางที่มีความรุนแรงและเป็นขบวนการก่อการร้ายที่มีความสำคัญหลากหลายกลุ่ม โดยเนื้อหาในส่วนนี้ผู้ศึกษาต้องการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย แบบแผนและปัจจัยที่นำไปสู่การก่อการร้าย ตัวอย่างกรณีศึกษาของกลุ่มก่อการร้ายต่าง ๆ และการต่อต้านภัยคุกคามจากการก่อการร้าย ตามที่มีผู้รู้ได้เคยศึกษาค้นคว้าไว้เป็นเอกสาร และบทความทางวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับขบวนการก่อการร้ายสากลในตะวันออกกลาง ดังนี้

ทฤษฎีและพัฒนาการของการก่อการร้าย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายมีหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีที่เกี่ยวกับศาสนา ปรัชญา เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา ซึ่งทุกทฤษฎีต่างมุ่งที่จะอธิบายว่า “ทำไมจึงเกิดการก่อการร้าย” หรือ “อะไรเป็นสาเหตุของการก่อการร้าย” โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้หลายทฤษฎี แต่ก่อนอื่นเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในความหมาย และสร้างความชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ ของการก่อการร้ายให้มากขึ้น ผู้ศึกษาจึงขออธิบายเกี่ยวกับ “การก่อการร้าย” ดังนี้

1. ความหมายของการก่อการร้าย คำว่า “Terrorism” เป็นคำที่มาจากภาษาฝรั่งเศส เนื่องจากเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองในฝรั่งเศสภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ค.ศ. 1789 ที่มีประชาชนกลุ่มหนึ่งพยายามก่อความไม่สงบขึ้น โดยใช้วัตถุระเบิดเป็นอาวุธ ทำให้มีผู้เสียชีวิตและทรัพย์สินเสียหายเป็นจำนวนมาก รัฐบาลฝรั่งเศสจึงดำเนินการปราบปรามและลงโทษผู้กระทำผิดอย่างเด็ดขาด โดยชาวฝรั่งเศสได้เรียกการกระทำอันรุนแรงนี้ว่า “Terrorism” สำหรับในปัจจุบันได้มีการนิยามการก่อการร้ายไว้อย่างหลากหลายและแตกต่างกันออกไป (วรเกียรติรัตนานนท์, 2559) กล่าวได้ว่า การก่อการร้ายเป็นการดำเนินการที่มีการเตรียมการไว้แล้วโดยใช้ความรุนแรง หรือการคุกคาม ให้เกิดความหวาดกลัว โดยมีวัตถุประสงค์ทางการเมืองและเพื่อบีบบังคับให้รัฐบาลต้องยอมรับข้อเสนอดังกล่าวโดยมีเป้าหมายคือ การทำให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์

2. ทฤษฎีทางปรัชญาว่าด้วยการศาสนา (Philosophical Theories Regarding Religion) ในปัจจุบันกลุ่มก่อการร้ายส่วนใหญ่ล้วนเป็นกลุ่มที่มีแรงจูงใจทางศาสนา ดังนั้น ทฤษฎีทางปรัชญาว่าด้วยศาสนาจึงสามารถที่จะอธิบายปรากฏการณ์ของการก่อการร้ายในปัจจุบันได้ดี เนื่องจากการตีความคำสอนทางศาสนาไปในแนวทางการต่อสู้ (Militant Interpretation) เพราะประเพณีทางศาสนาอิสลามมีภาพลักษณ์ของความรุนแรงและการทำลายล้าง หรือการทำลายตัวเอง (Self – Destruction) อยู่แล้ว รวมทั้งการมีความเชื่อที่ว่า พระเจ้ายอมรับการกระทำและมีบัญชาให้พวกตนกระทำ ซึ่งถือได้ว่าปัจจัยเหล่านี้เป็นแกนกลางของตรรกะ เบื้องหลังการก่อการร้ายที่ยึดศาสนาเป็นต้นเหตุแห่งอุดมการณ์ในการรวมกลุ่มก่อตั้งการก่อการร้ายขึ้น โดยศาสนาเองมักจะหาคำอธิบายว่าภายใต้การสร้างสรรค์และดูแลการปกครองของพระเจ้านั้นสิ่งที่ชั่วร้ายเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งการอธิบายในเรื่องนี้อธิบายว่าเป็นการทดสอบศรัทธาของผู้นับถือศาสนา และเป็นผลมาจากการตัดสินใจอิสระของมนุษย์ (Free Will) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สอนให้มนุษย์ รู้ว่าอะไรผิด อะไรถูก และเป็นส่วน

หนึ่งของแผนการของพระเจ้า จากคำอธิบายนี้ทำให้ผู้ก่อการร้ายมักจะใช้เป็น เครื่องมือในการอธิบายพฤติกรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการกระทำ (วรเกียรติ รัตนานนท์, 2559)

3. ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization Theory) เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้อธิบายการศึกษาได้หลายสาขา (ศิริวรรณ สุคนธมาน, 2559) โดยคำว่า Globalization เริ่มใช้ในกลุ่มสังคมศาสตร์ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 แพร่หลายและเป็นที่นิยมในบรรดานักเศรษฐศาสตร์ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 ทฤษฎีโลกาภิวัตน์เป็นทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษารัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยก้าวข้ามอำนาจความเป็นรัฐพรมแดนรัฐ และเป็นปรากฏการณ์ที่เชื่อมโยงสังคม และรัฐชาติเข้าไว้ด้วยกันทั่วโลก ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการอธิบายถึงสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงการก่อการร้ายและรูปแบบการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันผลกระทบดังกล่าวทำให้นักวิชาการหลายคนนำแนวคิดโลกาภิวัตน์มาใช้อธิบายว่าเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างชนชาติตะวันตกกับกลุ่มมุสลิมในสมัยใหม่ ในส่วนนี้เองที่นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่าทำให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์นำมาซึ่งการแทรกแซงและการรุกรานทางวัฒนธรรม อันส่งผลให้เกิดการสูญเสียชนบทประเพณีเดิม หรือการประทุพผิดจากจารีตของศาสนา

4. ทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) โดย บุญชู เกิดโชค (2554) กล่าวว่า เป็นทฤษฎีที่นักวิชาการด้านการก่อการร้ายเชื่อว่าสามารถให้แนวคิด (Concept) และเครื่องมือ (Tools) ในการทำความเข้าใจการก่อการร้าย ซึ่งวิวัฒนาการของภัยคุกคาม (Threat Evolution) ผ่านการเคลื่อนไหวทางสังคม หัวใจของแนวคิดนี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง

5. ทฤษฎีโครงสร้าง (Structural Theory) ปฏิบัติการก่อการร้ายสร้างความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลกนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันทำให้มีผู้คนบาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก (ดลยา เทียนทอง, 2549) ได้ส่งผลทำให้การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลผลักดันให้แสดงออกซึ่งพฤติกรรมของปฏิบัติการก่อการร้ายยิ่งกลายเป็นสิ่งสำคัญ เพราะอย่างน้อยเมื่อทราบที่เกิดจากสาเหตุใดแล้วก็จะทำให้เข้าใจต้นตอของปัญหาได้อย่างแท้จริงว่าเพราะเหตุใด หรืออะไรเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมก่อการร้ายขึ้น โดยทฤษฎีโครงสร้าง (Structural Theory) นั้นเป็นแนวทางการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis) ที่พิจารณาจากสภาพแวดล้อมรอบตัวที่เกิดขึ้น ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ฯลฯ ว่าเป็นอย่างไร ถึงมีอิทธิพลทำให้เกิดพฤติกรรมก่อการร้ายขึ้น การวิเคราะห์ในลักษณะนี้ถือเป็นการวิเคราะห์แบบกว้าง

6. ทฤษฎีคลื่นสี่ลูกของการก่อการร้ายสมัยใหม่ (The Four Waves of Modern Terrorism) ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากความเข้าใจของ Rapoport (2004) โดยสาระสำคัญของทฤษฎี คือ การแบ่งห้วงระยะเวลาของการก่อการร้าย (เทิดสยาม บุญยะเสนา, 2561) ซึ่งมีจุดเริ่มต้นและมีพัฒนาการมากกว่า 130 ปี โดย Rapoport ได้มีการแบ่งแยกคลื่นของการก่อการร้ายออกเป็น 4 คลื่น ประกอบด้วย 1) คลื่นลูกที่หนึ่ง “การสร้างหลักการ” โดยจุดสำคัญของลักษณะคลื่นลูกที่หนึ่งนั้นเป็นการดำเนินการของผู้ก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1890 ซึ่งบางครั้งเรียกว่า “ยุคทองของการลอบสังหาร” โดยในห้วงเวลาดังกล่าวผู้ก่อการร้ายจะใช้รูปแบบ หรือวิธีการก่อเหตุด้วยการลอบสังหารบุคคลสำคัญ ๆ โดยในห้วงระยะเวลาของคลื่นลูกที่หนึ่งนี้จะไม่เป็นการที่ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างประเทศตามความเห็นของ Rapoport 2) คลื่นลูกที่สอง เป็นยุคของ “การสร้างภาษาขึ้นมาใหม่” ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ผู้ก่อการร้าย มองว่าประเด็นปัญหาทางการเมืองได้ก่อให้เกิดแนวคิดที่บุคคลที่อ้างว่าเป็นการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ (Freedom Fighter) ซึ่งผู้ก่อการร้ายไม่ต้องการใช้คำว่า “ผู้ก่อการร้าย” เนื่องจากเป็นคำที่ให้ความหมายไปในแง่ลบ แต่จะใช้คำอื่นแทนเพื่อเป็นการเรียกร้องความเห็นใจจากผู้สนับสนุน โดยใช้ยุทธวิธีที่มุ่งเน้นการสังหารตัวแทนของรัฐ ซึ่งตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การทำสงครามกองโจร และการสร้างภาษาขึ้นมาใหม่ ซึ่งทำให้เป็นสิ่งที่น่าสนใจของประชาคมระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ (UN) เริ่มให้ความสนใจในประเด็นปัญหาผู้ก่อการร้ายที่ต่อสู้กับลัทธิล่าอาณานิคมในฐานะที่เป็นผู้ที่ต่อสู้เพื่อเสรีภาพ 3) คลื่นลูก

ที่สาม เป็น “ปัญหาระหว่างประเทศ” โดยการก่อการร้ายในหัวงคลื่นลูกที่สามนี้ เริ่มต้นขึ้นในทศวรรษที่ 1980 ซึ่งภาครัฐมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายอย่างเป็นรูปธรรม โดยการสร้างกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านทางการประสานงานของเจ้าหน้าที่รัฐ (เจ้าหน้าที่ตำรวจ) ทั้งหลาย แสดงให้เห็นว่าประชาคมระหว่างประเทศเริ่มมีความตระหนักถึงภัยคุกคาม ความมั่นคงที่มาจากปัญหาการก่อการร้าย ซึ่งไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยรัฐใดเพียงรัฐหนึ่งได้อีกต่อไป และ 4) คลื่นลูกที่สี่ เกิดขึ้นในห้วงยุคปัจจุบันและกำลังดำเนินอยู่ซึ่งเป็นปัญหาการก่อการร้ายตามความเชื่อทางศาสนา (Religious Waves) อาจกล่าวได้ว่าความล้มเหลวของการปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยส่งผลทำให้เกิดคลื่นการก่อการร้ายลูกที่หนึ่ง ต่อมาความต้องการกำหนดความเป็นเสถียรภาพของรัฐส่งผลทำให้เกิดการก่อการร้ายในคลื่นลูกที่สอง และปัญหาของคลื่นลูกที่สามเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบที่ใช้การปกครอง ที่มีใช้เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ส่วนคลื่นลูกที่สี่นั้นแสดงให้เห็นถึงปัญหาของการต่อต้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากแนวความคิดเรื่องประชาธิปไตยไม่สอดคล้องกับหลักความเชื่อทางศาสนาบางประการ

โดยสรุป ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การก่อการร้ายในตะวันออกกลางอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง ควรใช้แนวทางการวิเคราะห์แบบผสมผสาน โดยให้ความสำคัญกับทฤษฎีทางปรัชญาว่าด้วยศาสนา ทฤษฎีโครงสร้าง และทฤษฎีโลกาภิวัตน์ร่วมกัน การทำความเข้าใจแรงจูงใจทางศาสนา ปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นรากเหง้าและผลกระทบของโลกาภิวัตน์ จะช่วยให้เห็นภาพที่สมบูรณ์มากขึ้นว่าเหตุใดการก่อการร้ายจึงยังคงเป็นปัญหาสำคัญในภูมิภาคนี้ และนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

บทบาทของขบวนการก่อการร้ายในตะวันออกกลาง

การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และที่มาของขบวนการก่อการร้ายในภูมิภาค

การก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนและมีผลกระทบต่อความมั่นคงระดับโลก ขบวนการก่อการร้ายในภูมิภาคนี้มีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สงครามเย็นจนถึงปัจจุบัน โดยมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อการเกิดขบวนการเหล่านี้ เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง การต่อสู้เพื่ออำนาจทางศาสนา และการต่อสู้เพื่อเสรีภาพจากการกดขี่ทางสังคมและเศรษฐกิจ ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ขบวนการก่อการร้ายในตะวันออกกลางส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการต่อต้านอำนาจอาณานิคมของชาติตะวันตกและการต่อสู้เพื่อความเป็นอิสระของรัฐในภูมิภาค เช่น การต่อต้านการล่าอาณานิคมของอังกฤษในอียิปต์และดินแดนอื่น ๆ หลังจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง ขบวนการเหล่านี้ก็ยังคงดำเนินต่อไป โดยมีการสร้างอุดมการณ์ที่มุ่งเน้นไปที่การต่อสู้ทางศาสนา และการท้าทายอำนาจทางการเมืองที่มาจากภายนอก ต่อมาในยุคหลังสงครามเย็น ขบวนการก่อการร้ายในตะวันออกกลางได้ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์ใหม่ ๆ โดยเฉพาะในช่วงที่กลุ่มอัลกออิดะห์และกลุ่มรัฐอิสลาม (ISIS) ได้เกิดขึ้น (อภิศักดิ์ สมบัติเจริญนท์, 2562) นอกจากนี้ กระแสการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจของภูมิภาคตะวันออกกลางในรอบทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ปฏิวัติโลกอาหรับ (Arab Spring) ในปี 2010 ส่งผลให้โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจของภูมิภาคเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก (วิศรุฒ เอี่ยมประกอบกิจ และภัทรารุณ ภาหา, 2564) ขบวนการเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความวุ่นวายภายในภูมิภาคตะวันออกกลาง แต่ยังมีผลกระทบต่อความมั่นคงของภูมิภาคและโลก เนื่องจากการใช้กลยุทธ์การก่อการร้ายที่มีลักษณะข้ามพรมแดนและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแพร่กระจายอุดมการณ์ ทำให้การก่อการร้ายในตะวันออกกลางในปัจจุบันจึงไม่สามารถมองข้ามประวัติศาสตร์และปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการก่อการร้ายในภูมิภาคนี้ การก่อการร้ายเป็นภัยคุกคามร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ทั้งยังเป็นปัญหาที่มีรากฐานซับซ้อนเกี่ยวข้อและเชื่อมโยงกับมิติทางการเมือง ศาสนา และเชื้อชาติ (ลัฐกา เนตรทัศน์, 2565) ดังนั้น การวิเคราะห์ที่มาของ

ขบวนการก่อการร้ายเหล่านี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน ขบวนการเหล่านี้ไปข้างหน้า การวิเคราะห์ปัญหาการก่อการร้ายในตะวันออกกลางจึงต้องพิจารณาปัจจัยหลายด้าน ทั้งประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อให้เข้าใจถึงที่มาของขบวนการเหล่านี้อย่างแท้จริง

ลักษณะการแพร่กระจายอิทธิพลในภูมิภาคและทั่วโลก

กลุ่มก่อการร้ายในตะวันออกกลางมีอุดมการณ์และเป้าหมายที่แตกต่างกันไปตามแต่ละกลุ่ม แต่มีความ เชื่อมโยงกันในเรื่องการต่อต้านอำนาจภายนอก การกดขี่ภายในประเทศ และการส่งเสริมแนวคิดทางศาสนาหรือ อุดมการณ์ทางการเมืองที่เฉพาะเจาะจง ต่อไปนี้คือลักษณะสำคัญของอุดมการณ์และเป้าหมายของกลุ่มต่าง ๆ ในภูมิภาค ตะวันออกกลาง

ตารางที่ 1 แสดงอุดมการณ์และเป้าหมายของตัวอย่างกลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลาง

กลุ่มก่อการร้าย	อุดมการณ์และเป้าหมาย	การแพร่กระจายอิทธิพล
กลุ่มรัฐอิสลาม (ISIS)	กลุ่มนี้มุ่งเน้นการสร้าง “คาลิฟะห์” หรือรัฐ อิสลามที่มีอำนาจสูงสุดในภูมิภาคตะวันออก กลาง ซึ่งเป็นการฟื้นฟูอำนาจศาสนาอิสลาม แบบดั้งเดิม ภายใต้การปกครองของคาลิฟะห์ (Caliphate) ที่จะครอบคลุมพื้นที่กว้างจาก อิรักถึงซีเรียและเกินขอบเขตไปจนถึงประเทศ อื่น ๆ การปกครองของ ISIS ถูกขับเคลื่อน โดยอุดมการณ์การปฏิวัติศาสนา โดยมีการใช้ ความรุนแรงเพื่อบังคับให้ผู้คนยอมรับแนวคิด ของกลุ่ม ซึ่งรวมถึงการทำลายวัฒนธรรม และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ขัดแย้งกับหลักการ ของกลุ่มรัฐอิสลาม (ชาร์ เซาว์นประยูร, 2562)	มีอิทธิพลในอิรัก ซีเรีย และทั่วโลกผ่านการ ครอบงำทางออนไลน์ รวมถึงเลบานอน ตุรกี สหรัฐอเมริกา ยุโรป แอฟริกาเหนือ โดยเฉพาะ ในช่วงปี 2014–2017 ซึ่งได้ประกาศการตั้งรัฐ อิสลาม (Caliphate) ในพื้นที่เหล่านี้ แต่ถูก ปฏิเสธและขับไล่จากการโจมตีขององค์กร ความร่วมมือระหว่างประเทศ
กลุ่มตาลิบัน	การสร้างรัฐบาลอิสลามที่อิงกับหลักการ อิสลามแบบดั้งเดิม และต่อต้านการ แทรกแซงจากต่างชาติ (ทศพร มะหะหมัด และจารูว์จน สองเมือง, 2565)	อิทธิพลหลักในอัฟกานิสถานและภูมิภาค ตะวันออกกลาง และควบคุมบางส่วนใน ปากีสถาน และเมื่อปี 2021 กลับมามีอำนาจ ในการปกครองหลังการถอนตัวของ สหรัฐอเมริกา
กลุ่มอัลเคดา (อัลกออิดะฮ์)	อัลกออิดะห์มีอุดมการณ์ที่เน้นการสร้าง “รัฐ อิสลาม” เช่นเดียวกับกลุ่ม ISIS และการ ต่อต้านอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะ สหรัฐอเมริกาและพันธมิตรในภูมิภาค การ ก่อการร้ายของอัลกออิดะห์ไม่เพียงแต่มี เป้าหมายในการขับไล่การแทรกแซงจาก ภายนอก แต่ยังมีจุดประสงค์ในการสร้าง	มีเครือข่ายในภูมิภาคตะวันออกกลางแอฟริกา เอเชีย เช่น เยเมน ซาอุดีอาระเบีย รวมถึงการ สนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ เช่น โบโกฮาราม (Boko Haram) ในไนจีเรีย อัลกออิดะห์มุ่งเน้นการใช้ ความรุนแรงและการก่อการร้ายเป็นเครื่องมือ ในการบรรลุเป้าหมายของตน เช่น การโจมตีที่ เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 9/11 ในปี 2001

กลุ่มก่อการร้าย	อุดมการณ์และเป้าหมาย	การแพร่กระจายอิทธิพล
	สังคมที่ดำเนินการตามกฎหมายชาริอะห์ (Sharia Law) อัลกออิดะห์มองว่าอิสลามในรูปแบบที่มีอยู่ในประเทศที่ถูกกดขี่ต้องได้รับการฟื้นฟูใหม่ ภายใต้ระบอบการปกครองที่เคร่งครัดตามหลักการศาสนา (Vasiliev and Zherlitsyna, 2023)	โดย อัลกออิดะห์ยังคงมีอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกกลางและทั่วโลก
รัฐอิสลามอิรักและลิแวนต์ (ISIL)	เป็นกลุ่มที่แยกตัวออกมาจากกลุ่มอัลกออิดะห์ในอิรัก โดยมุ่งมั่นที่จะสร้างรัฐอิสลามในภูมิภาคนี้และขยายไปยังพื้นที่อื่นในตะวันออกกลางและโลก กลุ่มนี้ใช้กลยุทธ์การก่อการร้ายทั้งทางไซเบอร์ การโจมตีด้วยระเบิด และการลอบสังหาร มีอุดมการณ์ในการจัดตั้งคาลิฟะห์หรือรัฐอิสลามตามคำสอนของศาสนาอิสลาม (Beese, 2024)	ควบคุมพื้นที่บางส่วนในอิรักและซีเรีย รวมถึงยุโรปและแอฟริกาเหนือ กลุ่มนี้ก็ได้เผชิญกับการโจมตีจากพันธมิตรและกองกำลังทหารของอิรักและซีเรีย กองกำลังพันธมิตรที่นำโดยสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี 2016 เป็นต้นมา จนกระทั่งในปี 2019 สูญเสียพื้นที่ส่วนใหญ่และรัฐอิสลาม ในพื้นที่เหล่านี้ถูกทำลายลงไป
กลุ่มฮามาส	กลุ่มฮามาสมีอุดมการณ์ในการต่อต้านการยึดครองของอิสราเอลและการสร้างรัฐอิสลามในปาเลสไตน์ มุ่งเน้นการใช้การก่อการร้ายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การโจมตีด้วยระเบิด การยิงจรวด และการลอบสังหาร โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างรัฐอิสลามในดินแดนปาเลสไตน์และขับไล่อิสราเอลออกจากพื้นที่ (Yeo, 2023)	มีอิทธิพลในปาเลสไตน์ เข้าถึงกลุ่มในอาหรับและยุโรป โดยเฉพาะบริเวณฉนวนกาซาเวสต์แบงก์ เลบานอน ซีเรียและอิยิปต์ โดยเฉพาะในวันที่ 7 ตุลาคม 2023 กลุ่มฮามาสได้เปิดการโจมตีครั้งใหญ่ด้วยการยิงจรวดจำนวนมากจากฉนวนกาซาเข้าสู่เมืองต่าง ๆ ของอิสราเอล รวมถึงการบุกเข้ามายังดินแดนอิสราเอลโดยการโจมตีทางบกในปี 2023
อิชบอลเลาะห์	เป็นกลุ่มก่อการร้ายที่มีรากฐานจากการเคลื่อนไหวทางศาสนาในเลบานอน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับอิหร่านและสนับสนุนแนวคิดของอิสลามชีอะห์ มีวัตถุประสงค์หลักในการต่อสู้เพื่อความเป็นอิสระของเลบานอนและการต่อต้านอิสราเอล มีอุดมการณ์ที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อทางศาสนาอิสลามชีอะห์และการเมือง โดยมุ่งเป้าหมายในการสร้างรัฐอิสลามที่มีอิทธิพลภายใต้การนำของอิหร่าน และการก่อตั้งรัฐบาลอิสลามในเลบานอน ซึ่งจะทำให้สามารถต่อสู้กับการแทรกแซงจากตะวันตกและอิสราเอลได้	ฐานที่มั่นหลักของอิชบอลเลาะห์อยู่ในเลบานอน โดยเฉพาะในเขตบีคา (Bekaa Valley) และชุมชนชีอะห์ในเขตทางตอนใต้ของเบรุต ซึ่งถือเป็นแหล่งปฏิบัติการที่สำคัญของกลุ่ม นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากอิหร่านและซีเรียในการฝึกอบรมทางทหารและจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อดำเนินการโจมตีต่ออิสราเอลและกลุ่มพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา (Kandaneh, 2023)

กลุ่มก่อการร้าย	อุดมการณ์และเป้าหมาย	การแพร่กระจายอิทธิพล
ฮูตี	มุ่งเน้นการต่อสู้เพื่อ สิทธิทางศาสนาและการเมืองของชาวชีอะห์ ในเยเมนและการต่อต้านอิทธิพลของซาอูดิอาระเบียและสหรัฐอเมริกา ที่แทรกแซงในภูมิภาค เชื่อว่าเยเมนควรเป็นประเทศที่มีอำนาจอปกครองที่อยู่ภายใต้ศาสนาอิสลามชีอะห์และมีการต่อต้านการแทรกแซงจากตะวันตกและประเทศอาหรับซึ่งมีความสัมพันธ์กับอิสราเอล	ฐานที่มั่นหลักของฮูตีอยู่ในเยเมน โดยเฉพาะในพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศ เช่น จังหวัด ซาอาดาห์ (Sa'dah) ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีการควบคุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในกรุงซานา (Sanaa) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของเยเมน โดยการสนับสนุนจากอิหร่าน ฮูตีสามารถขยายอิทธิพลในพื้นที่ต่าง ๆ ได้แม้ในขณะที่รัฐบาลเยเมนและพันธมิตรถูกต่อต้านจากกลุ่มฮูตี (Carboni, 2025)

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการก่อการร้าย

การก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นปัญหาที่ไม่เพียงแต่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศในภูมิภาคเอง แต่ยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกา รัสเซีย และจีน การที่กลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาคนี้มีอุดมการณ์ที่มักจะต่อต้านการปกครองแบบประชาธิปไตย และการแทรกแซงจากมหาอำนาจจึงทำให้ปัญหาการก่อการร้ายในภูมิภาคนี้มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการทูต และการใช้กำลังทหารของมหาอำนาจเหล่านี้ในระดับโลก การวิเคราะห์ความสัมพันธ์นี้จะช่วยให้เข้าใจถึงบทบาทของแต่ละประเทศในการแก้ไขปัญหาการก่อการร้าย

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจและภูมิภาคตะวันออกกลางในประเด็นก่อการร้าย

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับบทบาทที่สำคัญในการต่อสู้กับการก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยเฉพาะหลังจากเหตุการณ์ 9/11 สหรัฐฯ ได้ใช้วิธีการทางทหารที่มีความรุนแรง เช่น การบุกอิรักในปี 2003 เพื่อโค่นล้มรัฐบาลของซัดดัม ฮุสเซน และการต่อสู้กับกลุ่มอัลเคดา รวมถึงการขยายอิทธิพลของกลุ่มรัฐอิสลาม (ISIS) ในภูมิภาค ด้วยการใช้กองกำลังทหารและการสนับสนุนพันธมิตรในภูมิภาค เช่น อิสราเอล นโยบายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของ “การใช้กำลังทหารในระยะยาว” (long-term military engagement) เพื่อควบคุมและป้องกันไม่ให้กลุ่มก่อการร้ายขยายอิทธิพลออกไป สหรัฐฯ ได้ใช้กลยุทธ์ “การปกป้องผลประโยชน์ทางชาติ” ซึ่งเน้นการคงอำนาจในภูมิภาค และการป้องกันไม่ให้ประเทศใดประเทศหนึ่งในตะวันออกกลางสามารถกลายเป็นฐานที่มั่นของกลุ่มก่อการร้าย (Bacevich, 2016) แต่หลังจากที่สหรัฐฯ ประกาศถอนทหารออกจากอัฟกานิสถานในปี 2021 การขึ้นมามีของกลุ่มตาลีบันในการควบคุมประเทศใหม่ได้เปลี่ยนแปลงสมดุลของการเมืองในภูมิภาค ตาลีบันได้รับการสนับสนุนทางการทูตจากประเทศอื่น ๆ รวมถึงจีนและรัสเซีย ที่เห็นว่าสหรัฐฯ ได้สูญเสียอำนาจในการบริหารภูมิภาคนี้ โดยที่สหรัฐฯ กลับเลือกใช้การเจรจาแทนการใช้กำลังทหารในการจัดการกับปัญหาตาลีบัน รวมถึงยังต้องการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรในภูมิภาคเพื่อป้องกันการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้ายใหม่ ๆ เช่น ISIS-K (ISIS ในอัฟกานิสถาน) และทำให้มั่นใจว่ารัฐบาลในอัฟกานิสถานจะไม่ใช่ที่หลบซ่อนของกลุ่มก่อการร้าย (Hazbun, 2023)
2. ประเทศรัสเซีย มีบทบาทที่แตกต่างออกไป โดยการสนับสนุนรัฐบาลของ Bashar al-Assad ในซีเรียเพื่อต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้ายในซีเรียและอิรัก รัสเซียมองว่าการสนับสนุนรัฐบาลซีเรียมีความสำคัญในการป้องกันการล่มสลายของรัฐในภูมิภาค และเพื่อปกป้องพันธมิตรของตนเองในภูมิภาคนี้ แม้ว่ารัสเซียจะไม่ได้เข้าร่วมการโจมตีทางทหารในอิรักหรืออัฟกานิสถาน แต่รัสเซียได้แสดงความแข็งแกร่งทางทหารในซีเรียโดยการส่งทหารและเครื่องบิน

รบ เพื่อช่วยรัฐบาลซีเรียในการกู้สถานการณ์และป้องกันการขยายอิทธิพลของกลุ่ม ISIS การใช้กำลังทหารนี้สะท้อนถึงแนวคิดของ “การแทรกแซงเชิงกลยุทธ์” โดยมุ่งหวังที่จะรักษาผลประโยชน์ทางการทูตและทางทหารในภูมิภาค (Larrabee, 2022) นอกจากนี้รัสเซียได้ใช้บทบาทที่สำคัญในการช่วยรัฐบาลตาลีบันในอัฟกานิสถานและพยายามสร้างเครือข่ายพันธมิตรใหม่ในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยมีเป้าหมายในการลดอิทธิพลของสหรัฐฯ และเสริมสร้างอำนาจในภูมิภาค รัสเซียยังได้พยายามผลักดันการเจรจาทางการทูตกับกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มตาลีบัน เพื่อให้มั่นใจว่าอัฟกานิสถานจะไม่กลายเป็นแหล่งกำเนิดของกลุ่มก่อการร้ายที่อาจคุกคามผลประโยชน์ของรัสเซียและพันธมิตรในภูมิภาค เช่น อิหร่านและซีเรีย นอกจากนี้ รัสเซียยังเน้นการใช้การทูตและการคว่ำบาตรเพื่อควบคุมการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาคนี้

3. ประเทศจีน มีบทบาทที่เจียบสงบในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องในความขัดแย้งทางทหาร จีนได้ให้ความสำคัญกับโครงการโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการเส้นทางสายไหมใหม่ (Belt and Road Initiative) ซึ่งรวมถึงการลงทุนในประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกกลาง รวมถึงให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงในภูมิภาค โดยการสนับสนุนการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจและการเจรจาทางการทูตในระดับสากลเพื่อป้องกันการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้าย (Niblock, 2020) ด้วยการมองว่าเสถียรภาพในภูมิภาคนี้มีผลโดยตรงต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนและความมั่นคงของเส้นทางการค้าทางทะเล โดยเฉพาะในช่วงปี 2020–2024 จีนให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงในภูมิภาคและการป้องกันการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้ายจีนมีการดำเนินการเสริมสร้างการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์และการป้องกันภัยคุกคามจากกลุ่มก่อการร้าย ซึ่งมีส่วนสำคัญในความพยายามของจีนในการรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้

ผลกระทบของนโยบายต่างประเทศในการต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้าย (2020–2024)

1. การใช้กำลังทหาร ในภูมิภาคตะวันออกกลางยังคงเป็นเครื่องมือหลักของสหรัฐฯ ในการต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้าย โดยเฉพาะการต่อสู้กับกลุ่มรัฐอิสลาม (ISIS) ที่พยายามฟื้นฟูอำนาจในบางพื้นที่ หลังจากที่สหรัฐฯ ถอนทหารออกจากอัฟกานิสถานในปี 2021 กลุ่มก่อการร้ายยังคงเป็นภัยคุกคามที่ต้องเผชิญจากทั้งรัฐอิสลาม (ISIS-K) และกลุ่มตาลีบัน การใช้กำลังทหารในช่วงปี 2020–2024 จึงเน้นไปที่การดำเนินการต่อเนื่องในซีเรียและอิรัก และการเพิ่มความร่วมมือทางทหารกับพันธมิตรในภูมิภาค

2. การคว่ำบาตรเศรษฐกิจ ที่ใช้โดยสหรัฐฯ และพันธมิตรในการตอบโต้การสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ เช่น อิหร่าน ที่ให้การสนับสนุนทางการเงินและทางทหารแก่กลุ่มก่อการร้าย ทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจในประเทศที่ถูกคว่ำบาตร แต่ยังคงมีการตอบสนองจากประเทศเหล่านี้ โดยการมองหาพันธมิตรใหม่ ๆ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับรัสเซียและจีน ซึ่งช่วยให้กลุ่มก่อการร้ายสามารถรักษาพื้นที่และแหล่งที่มั่นในบางพื้นที่ได้ (Pape, 2003)

3. การเจรจาทางการทูต ในช่วงปี 2020–2024 การเจรจาทางการทูตมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค โดยเฉพาะในกรณีของการเจรจากับกลุ่มตาลีบันในอัฟกานิสถาน ซึ่งนำไปสู่การถอนทหารของสหรัฐฯ และการกลับมาของรัฐบาลตาลีบันเป็นผู้ควบคุมอำนาจในประเทศ อีกทั้งการเจรจาเพื่อขจัดปัญหาผู้ก่อการร้ายในซีเรียและอิรักได้มีการพัฒนาขึ้นในรูปแบบของการพูดคุยระหว่างรัฐและกลุ่มก่อการร้าย ซึ่งสามารถลดระดับความรุนแรงได้บ้าง

การปฏิสัมพันธ์ของขบวนการก่อการร้ายกับรัฐบาลในตะวันออกกลาง

ในภูมิภาคตะวันออกกลาง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มก่อการร้ายและรัฐบาลต่าง ๆ เป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนและหลายมิติ เนื่องจากมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และการทูต ภูมิภาคนี้มีความหลากหลายทางอุดมการณ์ ศาสนา และชาติพันธุ์ ซึ่งทำให้มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและกลุ่มก่อการร้าย

ในหลายรูปแบบ โดยบางครั้งรัฐบาลอาจสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ขณะที่ในบางกรณีก็มีการต่อสู้ระหว่างกลุ่มก่อการร้ายและรัฐบาลเพื่อต่อสู้กับอำนาจการปกครองในประเทศ

1. การสนับสนุนจากรัฐบาลหรือการปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มติดอาวุธ การสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายจากรัฐบาลในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ทางภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในบริบทของสงครามกลางเมืองหรือความขัดแย้งทางศาสนา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การสนับสนุนของอิหร่านต่อกลุ่มฮามาส (Hamas) และกลุ่มฮูตี (Houthi) ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งในภูมิภาคยิดเยื่อและมีความซับซ้อนมากขึ้น (Katzman, 2021) การสนับสนุนเหล่านี้มักมาในรูปแบบของอาวุธ การฝึกอบรม และทรัพยากรทางการเงิน รวมถึงการสนับสนุนทางการเงินทางอ้อมระหว่างประเทศ เช่น การคัดค้านการลงโทษกลุ่มฮามาสในกรอบของสหประชาชาติ อีกตัวอย่างหนึ่งคือการสนับสนุนของรัฐบาลซีเรียต่อกลุ่มพันธมิตรที่มีความเชื่อทางศาสนาเดียวกัน เช่น กลุ่มฮิซบอลเลาะห์ (Hizbollah) จากเลบานอน เพื่อเสริมสร้างอำนาจของรัฐบาลของอดีตประธานาธิบดีบาชาร์ อัล-อัสซาด (Bashar al-Assad) ในการต่อสู้กับกลุ่มกบฏในประเทศ กลยุทธ์นี้ได้ผลสำเร็จในบางกรณีแต่ก็นำไปสู่การเพิ่มความตึงเครียดในภูมิภาค โดยเฉพาะกับประเทศที่ต่อต้านการขยายอิทธิพลของอิหร่าน เช่น สหรัฐอเมริกาและอิสราเอล (Tinas, 2018)

2. ความท้าทายในการปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายภายใต้ระบอบการปกครองต่าง ๆ การปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลางยิ่งทวีความซับซ้อนขึ้นในช่วงระหว่างปี 2020-2024 ด้วยการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลและกลยุทธ์การทูตใหม่ ๆ ของประเทศต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การที่ตุรกีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายในซีเรีย โดยการดำเนินการโจมตีพื้นที่ที่มีการควบคุมโดยกลุ่ม เคอร์ดิสถาน ซึ่งถือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของตุรกี และทำให้เกิดความตึงเครียดกับสหรัฐฯ ที่ให้การสนับสนุนกลุ่มเคอร์ดิสถาน (Notil, 2016) นอกจากนี้ รัฐบาลในหลายประเทศยังต้องเผชิญกับความท้าทายในการต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้ายที่ขยายตัวในโลกไซเบอร์ การใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารออนไลน์ในการเผยแพร่แนวคิดก่อการร้ายทำให้การปราบปรามกลุ่มเหล่านี้ยากขึ้นอย่างมาก ประเทศต่าง ๆ เช่น อิสราเอลและซาอุดีอาระเบียได้พยายามพัฒนากลยุทธ์ไซเบอร์ในการป้องกันการโจมตีจากกลุ่มก่อการร้ายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง แต่ก็ต้องเผชิญกับการขัดขวางจากความขัดแย้งทางการเมืองในระดับภูมิภาคและการขาดความร่วมมือที่เพียงพอจากประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค (Li and Liu, 2021)

3. การจัดการกับขบวนการก่อการร้ายในระบบการปกครองที่หลากหลาย ในช่วงปี 2020-2024 ความท้าทายในการปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังทหารเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศต่าง ๆ เช่น การปฏิรูปภายในประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตย หรือการต่อต้านจากกลุ่มภายในที่มีความเชื่อทางศาสนาแตกต่าง เช่น การประท้วงในอิหร่านหรือเลบานอน ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาค การที่หลายประเทศในตะวันออกกลางเผชิญกับความไม่แน่นอนทางการเมืองและเศรษฐกิจยิ่งทำให้การปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายกลายเป็นภารกิจที่ยากขึ้น บางประเทศ เช่น อิรักและซีเรียต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่กลุ่มก่อการร้ายไม่เพียงแต่สร้างความไม่สงบในระดับประเทศ แต่ยังมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มติดอาวุธจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น อิหร่านหรือซาอุดีอาระเบีย ซึ่งทำให้การแก้ปัญหาภายในประเทศต้องคำนึงถึงปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ในระดับภูมิภาค (Gordon, 2023) ในส่วนของการสร้างความมั่นคงระหว่างประเทศ แนวทางการสร้างความร่วมมือทางการทูตและทางทหารในช่วงปี 2020-2024 ได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ทางภูมิรัฐศาสตร์ ตัวอย่างเช่น การเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศอาหรับและอิสราเอลในการต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้ายอย่างรัฐอิสลาม (ISIS) และฮามาส ผ่านการจัดตั้งกลุ่มพันธมิตรทางการทูตและการแบ่งปันข้อมูลทางข่าวกรอง ซึ่งช่วยลดความตึงเครียดในภูมิภาคและส่งเสริมความมั่นคงที่ยั่งยืนในระดับภูมิภาค (Mason, 2023)

ผลกระทบของขบวนการก่อการร้ายต่อความมั่นคงและการพัฒนาในภูมิภาค

การก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลางได้สร้างผลกระทบที่ลึกซึ้งและยืดเยื้อในหลายมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งมีผลต่อความมั่นคงของประเทศที่เผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าว การประเมินผลกระทบเหล่านี้ เป็นเรื่องที่ซับซ้อนเนื่องจากการก่อการร้ายไม่เพียงแต่ทำลายทรัพย์สินทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐาน แต่ยังส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในรัฐบาลและการพัฒนาทางสังคม

1. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ การก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลางส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง การทำลายโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น การขนส่ง พลังงาน และการผลิต ได้ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ลดลงอย่างมาก ในกรณีของซีเรีย การระเบิดของเมืองสำคัญ เช่น อเลปโปและดามัสกัส ทำให้การผลิตและการค้า ระหว่างประเทศหยุดชะงักไปเกือบทั้งหมด (World Bank, 2017) นอกจากนี้การทำลายโรงงานและการขาดแคลน ทรัพยากรพื้นฐาน ทำให้การฟื้นฟูเศรษฐกิจต้องใช้เวลาหลายปีและต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก ผลกระทบ ทางเศรษฐกิจยังคงทวีความรุนแรงจากการที่ผู้ลี้ภัยจำนวนมากหลบหนีจากพื้นที่ความขัดแย้งไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ตุรกี จอร์แดน และเลบานอน ซึ่งการรับมือกับผู้ลี้ภัยและการให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาสุขภาพและที่อยู่ อาศัยได้เพิ่มภาระทางการเงินและสร้างความตึงเครียดในระดับภูมิภาค (United Nations High Commissioner for Refugees, 2020)

2. ผลกระทบทางสังคม การก่อการร้ายส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคมในภูมิภาคตะวันออกกลาง ความไม่สงบทำให้เกิดการทำลายล้างของชุมชน การสูญเสียชีวิต และการขาดแคลนบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษาและ การรักษาพยาบาล เช่น ในกรณีของอิรักและซีเรีย ประชาชนที่ประสบภัยจากการก่อการร้ายต้องเผชิญกับการขาดแคลน อาหาร น้ำสะอาด และการดูแลสุขภาพ ทำให้ชีวิตประจำวันของพวกเขาต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่าง ประเทศ นอกจากนี้ การก่อการร้ายยังเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นของผู้ลี้ภัยที่มีจำนวนมาก ซึ่งย้ายไปยัง ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและทั่วโลก ส่งผลให้เกิดวิกฤตผู้ลี้ภัยที่เพิ่มขึ้น การประสานงานระหว่างประเทศในด้านการจัดการ กับผู้ลี้ภัยกลายเป็นความท้าทายที่สำคัญในระดับโลก (UNHCR, 2020)

3. ผลกระทบทางการเมือง การก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลางได้สร้างความท้าทายสำคัญต่อ การบริหารจัดการทางการเมืองในหลายประเทศ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือในซีเรีย ที่การล่มสลายของรัฐบาล Bashar al-Assad ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในประเทศและการแทรกแซงจากประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐฯ รัสเซีย และ อิหร่าน ซึ่งยิ่งทำให้สถานการณ์ซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลแห่งในภูมิภาคไม่สามารถควบคุมพื้นที่ของตนได้เต็มที่ และ กลุ่มก่อการร้าย เช่น ไอซิส (ISIS) และกลุ่มอัลเคดาได้แผ่ขยายอำนาจไปในหลายพื้นที่ การพยายามรักษาเสถียรภาพ การปกครองในประเทศเหล่านี้กลายเป็นเรื่องที่ยากขึ้นเมื่อการก่อการร้ายมีอิทธิพลต่อการปกครองและการกำหนด นโยบายในประเทศ โดยบางครั้งรัฐบาลเหล่านี้จำเป็นต้องพึ่งพากลุ่มก่อการร้ายในการต่อสู้กับศัตรูภายนอก ซึ่งทำให้ ความมั่นคงทางการเมืองตกอยู่ในความเสี่ยง (International Crisis Group, 2020)

ความท้าทายในการสร้างสันติภาพและการฟื้นฟูภูมิภาคจากผลกระทบของความรุนแรง

1. การสร้างสันติภาพ การก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลางสร้างความยากลำบากในการสร้างสันติภาพ การเจรจาทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ยากที่จะเกิดขึ้นโดยปราศจากความมั่นใจจากทั้งสองฝ่ายว่าไม่มีการละเมิด สิทธิหรือการก่อความรุนแรง ในหลายกรณี กลุ่มก่อการร้ายที่มีอำนาจในบางพื้นที่ไม่เต็มใจที่จะเจรจาหรือยอมรับ การปกครองจากรัฐบาลที่มีอำนาจเหนือกว่า (U.S. Institute of Peace, 2019) การมีส่วนร่วมของกลุ่มก่อการร้ายใน กระบวนการเจรจามีข้อจำกัด เนื่องจากอุดมการณ์และเป้าหมายที่ต่างออกไป การประสานงานระหว่างภาครัฐและ กลุ่มติดอาวุธต้องใช้เวลาและความพยายามในการเจรจา เพื่อหาทางออกที่เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. การฟื้นฟูภูมิภาค ภายหลังจากการทำลายโครงสร้างพื้นฐานและความสูญเสียชีวิตจากการก่อการร้าย การฟื้นฟูภูมิภาคเป็นความท้าทายที่สำคัญ การฟื้นฟูเศรษฐกิจ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานใหม่ และการสร้างความเชื่อมั่นในรัฐบาลและหน่วยงานรัฐเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูภูมิภาค กระบวนการฟื้นฟูภูมิภาคนี้ไม่สามารถทำได้โดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่จำเป็นต้องมีการร่วมมือจากทั้งภาครัฐ องค์กรระหว่างประเทศ และภาคประชาชน

3. การช่วยเหลือจากภายนอก การฟื้นฟูภูมิภาคต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกจากประเทศที่มีอิทธิพลหรือองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น สหประชาชาติ (UN) ธนาคารโลก และองค์กรต่าง ๆ ที่สามารถให้ความช่วยเหลือทางการเงินและเทคนิคในการฟื้นฟูประเทศ นอกจากนี้การสนับสนุนจากภายนอกยังเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสันติภาพและการลดความรุนแรงในภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบจากการก่อการร้าย

การก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลางได้สร้างผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความมั่นคงและการพัฒนาในหลายมิติ ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมยังคงส่งผลกระทบยาวนานต่อประชาชนในภูมิภาค โดยการทำลายโครงสร้างพื้นฐานและการขาดแคลนบริการพื้นฐานทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนย่ำแย่ การฟื้นฟูภูมิภาคหลังจากผลกระทบจากการก่อการร้ายยังคงเป็นความท้าทายที่ยิ่งใหญ่ โดยการฟื้นฟูต้องอาศัยการประสานงานและความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งจากภาครัฐ องค์กรระหว่างประเทศ และประชาคมโลก เพื่อสร้างสันติภาพและการพัฒนาในภูมิภาคในอนาคต

แนวทางการจัดการและตอบสนองของประชาคมโลก : การสร้างความมั่นคงที่ยั่งยืน

การจัดการและตอบสนองต่อปัญหาการก่อการร้ายเป็นความท้าทายที่ต้องใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ การมีบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศและการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นหัวใจสำคัญในการต่อสู้กับการก่อการร้ายในระดับโลก ซึ่งมีหลายองค์กรและพันธมิตรระหว่างประเทศที่ร่วมกันดำเนินงานในด้านนี้ โดยมีแนวทางการจัดการและป้องกันการก่อการร้ายสากล ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการและตอบสนองของประชาคมโลกต่อการก่อการร้ายสากล

1. การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ การสร้างความร่วมมือในระดับโลกเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างกรอบความมั่นคงที่ยั่งยืน การป้องกันการก่อการร้ายไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น การประสานงานระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น การใช้ความร่วมมือของสหประชาชาติ (UN), NATO สหภาพยุโรป และ INTERPOL เป็นกลไกสำคัญในการสร้างกรอบความมั่นคง โดยมีการแชร์ข้อมูลข่าวกรองและดำเนินการร่วมกันในหลายด้าน เช่น การจับกุมผู้ต้องสงสัยที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย หรือการทำลายแหล่งระดมทุนของกลุ่มก่อการร้าย

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างบทบาทขององค์การระหว่างประเทศในการต่อสู้กับการก่อการร้าย

องค์การระหว่างประเทศ	บทบาทและกระดำเนินงาน	กลยุทธ์และวิธีการ	ตัวอย่างการดำเนินงาน
สหประชาชาติ (UN)	การกำหนดกรอบการปฏิบัติเพื่อการต่อต้านการก่อการร้ายในระดับโลก (Orishev et al., 2022)	การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ, การพัฒนากฎหมายและมาตรการด้านความมั่นคง	UN Global Counter-Terrorism Strategy, การสร้าง UNOCT เพื่อประสานงานระหว่างประเทศ
องค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (NATO)	การร่วมมือทางทหารในการต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาคต่าง ๆ (Loertscher et al., 2022)	การใช้การปฏิบัติการทางทหารร่วมกับพันธมิตร, การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านข่าวกรอง	การร่วมปฏิบัติการในอัฟกานิสถานและการร่วมมือในการต่อต้านการขยายตัวของ ISIS
สหภาพยุโรป (EU)	การพัฒนากลยุทธ์เพื่อหยุดยั้งการระดมทุนและการฟอกเงินของกลุ่มก่อการร้าย (Shepherd, 2021)	การตรวจสอบการระดมทุนผ่านระบบการเงิน, การเสริมสร้างการร่วมมือด้านความมั่นคง	EU Counter-Terrorism Action Plan, ส่งเสริมการเฝ้าระวังการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่แนวคิดสุดโต่ง
องค์การตำรวจสากล (INTERPOL)	การประสานงานการรักษาความปลอดภัยและการจับกุมผู้ต้องสงสัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ก่อการร้าย (Ali, 2023)	การแบ่งปันข้อมูลและการทำงานร่วมกันในการจับกุมกลุ่มก่อการร้ายข้ามพรมแดนประเทศ	การทำงานร่วมกับประเทศต่าง ๆ ในการจับกุมและป้องกันการก่อการร้ายระหว่างประเทศ

2. การพัฒนาและการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศ การจัดทำกฎหมายที่มีความแข็งแกร่งและการบังคับใช้ในระดับสากลเกี่ยวกับการก่อการร้าย เช่น กฎหมายห้ามการสนับสนุนทางการเงินแก่กลุ่มก่อการร้าย การห้ามฟอกเงินที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้าย และการบังคับใช้กฎหมายเพื่อยับยั้งการแพร่ขยายอุดมการณ์สุดโต่ง เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างกรอบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ (Bates, 2011) โดยมีการใช้กลไกต่าง ๆ เช่น การประชุมระดับสูงของผู้นำประเทศ หรือการประชุมระดับรัฐมนตรีที่มีการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย

3. การใช้เทคโนโลยีและการป้องกันไซเบอร์ กลุ่มก่อการร้ายในยุคปัจจุบันใช้เทคโนโลยีในการแพร่ขยายอุดมการณ์ การใช้โซเชียลมีเดียและอินเทอร์เน็ตเพื่อการรณรงค์และระดมทุนเป็นหนึ่งในวิธีการที่สำคัญ ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีในการตรวจจับและป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างกรอบบูรณาการความมั่นคง การเสริมสร้างการตรวจสอบและป้องกันการฟอกเงินผ่านช่องทางออนไลน์และการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อตรวจจับการเผยแพร่เนื้อหาสุดโต่งบนอินเทอร์เน็ตก็เป็นแนวทางที่ควรนำมาใช้ด้วยการบูรณาการกรอบความมั่นคงที่ยั่งยืนเพื่อป้องกันการก่อการร้ายไม่เพียงแต่ต้องมีการประสานงานระหว่างประเทศและการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด แต่ยังต้องใช้แนวคิดใหม่ ๆ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อตอบสนองต่อการขยายตัวของกลุ่มก่อการร้ายในยุคดิจิทัล ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการใช้เทคโนโลยีและการป้องกันไซเบอร์

ประเด็นหลัก	สาระสำคัญ
การใช้เทคโนโลยีการสอดส่องและการเฝ้าระวัง	เทคโนโลยีการสอดส่อง (Surveillance Technology) กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายในยุคปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น การใช้เทคโนโลยีการจดจำใบหน้า (Facial Recognition) และ การติดตามการเคลื่อนไหวผ่านกล้อง CCTV ที่สามารถตรวจจับและระบุบุคคลที่มีพฤติกรรมสงสัยได้ทันที ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถติดตามและป้องกันเหตุการณ์ก่อการร้ายได้ในเวลาที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการใช้ โดรน (Drones) เพื่อสอดส่องพื้นที่ในพื้นที่ที่ยากต่อการเข้าถึง เช่น พื้นที่ชายแดน หรือเขตสงคราม ซึ่งโดรนจะช่วยในการเก็บข้อมูลข่าวกรองและตรวจจับการเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อการร้าย ตัวอย่างในปี 2020 อิสราเอลใช้เทคโนโลยีโดรนในการติดตามและโจมตีกลุ่มก่อการร้ายในพื้นที่กาซา โดยการใช้โดรนในการบินสำรวจและยิงเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย (The Guardian, 2020)
การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการตรวจจับพฤติกรรมและข้อมูล	การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวกรองและพฤติกรรมของกลุ่มก่อการร้ายเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่สำคัญในการป้องกันการก่อการร้าย โดย AI สามารถประมวลผลข้อมูลปริมาณมหาศาลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น โซเชียลมีเดีย อีเมล หรือการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อค้นหาความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มก่อการร้าย ตัวอย่าง Microsoft ได้พัฒนาโปรแกรม AI ที่ช่วยในการตรวจจับและป้องกันการใช้เทคโนโลยีทางไซเบอร์จากกลุ่มก่อการร้าย เช่น การวิเคราะห์การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเผยแพร่แนวคิดสุดโต่งหรือการระดมทุน ซึ่งช่วยป้องกันการแพร่ขยายของกลุ่มก่อการร้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Microsoft, 2022)
การบูรณาการความร่วมมือทางไซเบอร์	การระดมทุน, การฟอกเงิน, และการแพร่ขยายอุดมการณ์ของกลุ่มก่อการร้ายมักเกิดขึ้นผ่านช่องทางออนไลน์ การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในด้าน การรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ จึงมีความสำคัญในการป้องกันการก่อการร้าย ตัวอย่างเช่น การใช้ระบบการควบคุมที่มีการตรวจสอบกิจกรรมการเงินในโลกออนไลน์ เช่น การตรวจสอบธุรกรรมที่น่าสงสัย (Suspicious Financial Transactions) และการตรวจจับการระดมทุนผ่านระบบธนาคารดิจิทัลหรือบล็อกเชน ตัวอย่าง การประสานงานระหว่างประเทศ เช่น Interpol กับ FATF (Financial Action Task Force) ได้ร่วมมือกันในการติดตามกิจกรรมการฟอกเงิน

ประเด็นหลัก	สาระสำคัญ
	และการระดมทุนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้ายผ่านทางไซเบอร์ ซึ่งช่วยให้การเงินของกลุ่มก่อการร้ายถูกควบคุมและถูกยับยั้งได้ (FATF, 2024)
การใช้ข้อมูลข่าวกรองข้ามชาติ	การแชร์ข้อมูลข่าวกรองระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการป้องกันการก่อการร้าย การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อการร้าย การระดมทุน และการฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถป้องกันเหตุการณ์ล่วงหน้า การสร้างเครือข่ายข้อมูลข่าวกรองระหว่างประเทศ เช่น ผ่าน INTERPOL หรือ Europol จึงมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านกลุ่มก่อการร้ายข้ามชาติ ตัวอย่าง เมื่อปี 2021 ประเทศในยุโรปได้ร่วมมือกับ INTERPOL ในการแชร์ข้อมูลข่าวกรองเกี่ยวกับการขนส่งอาวุธที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้ายในตะวันออกกลาง ซึ่งช่วยในการยับยั้งการขนส่งอาวุธและการสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายในพื้นที่ต่าง ๆ (INTERPOL, 2021)
การพัฒนามาตรการป้องกันการเผยแพร่แนวคิดสุดโต่ง	การใช้เทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อความ (Sentiment Analysis) และการกรองเนื้อหา (Content Filtering) ในการป้องกันการแพร่กระจายของแนวคิดสุดโต่งบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น การตรวจสอบข้อความที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์อุทิศตนเพื่อการก่อการร้ายหรือการแสดงความคิดเห็นที่สนับสนุนความรุนแรง การทำงานร่วมกับ บริษัทโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook และ Twitter เพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มก่อการร้ายสามารถใช้แพลตฟอร์มเหล่านี้ในการเผยแพร่เนื้อหาหรือระดมทุนเป็นสิ่งสำคัญ ตัวอย่างเช่น ในปี 2020 Facebook และ Twitter ได้ทำงานร่วมกับรัฐบาลหลายประเทศเพื่อป้องกันการเผยแพร่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้าย เช่น กลุ่มรัฐอิสลาม (ISIS) และอัลกออิดะห์ โดยการลบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและบัญชีผู้ใช้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมก่อการร้าย (Facebook, 2020)

ดังนั้น การบูรณาการความมั่นคงที่ยั่งยืนเพื่อป้องกันการก่อการร้ายในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องใช้ทั้งการประสานงานระหว่างประเทศ การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การพัฒนาความร่วมมือในด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ และการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ในการเฝ้าระวังและควบคุมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย สิ่งสำคัญคือการมีแนวทางที่ตอบสนองได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงในระดับโลก

4. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคที่เสี่ยงต่อการก่อการร้าย มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความมั่นคงที่ยั่งยืน เนื่องจากความยากจนและความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจมักจะเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการเติบโตของกลุ่มก่อการร้าย เมื่อคนในพื้นที่รู้สึกว่าเขาไม่มีโอกาสในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงชีวิต มักจะกลายเป็นกลุ่มเป้าหมายของผู้ก่อการร้ายที่เสนออุดมการณ์สุดโต่งเป็นทางเลือก เช่น ในประเทศที่ประสบปัญหาความขัดแย้งอย่างซีเรีย เยเมน และอิรัก ซึ่งมีประชาชนที่ถูกทิ้งขว้างจากการขาดแคลนโอกาสทางเศรษฐกิจและการศึกษา การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การพัฒนาโรงเรียน โรงพยาบาล การเข้าถึงเทคโนโลยีและการสร้างงานใหม่ ๆ จะเป็น การตอบสนองต่อปัญหาความยากจนและช่วยลดการเข้าร่วมในกลุ่มก่อการร้ายได้

5. การเสริมสร้างการศึกษาด้านการต่อต้านอุดมการณ์สุดโต่ง เป็นส่วนสำคัญในการลดการแพร่ขยายของกลุ่มก่อการร้าย แนวทางนี้ไม่ใช่เพียงแค่การใช้กำลังทหารหรือการบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และเชื้อชาติ เพื่อเสริมสร้างการยอมรับและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลาย การศึกษาในด้านนี้สามารถมีผลกระทบในเชิงบวกต่อเยาวชนที่

อาจเสี่ยงต่อการถูกตั้งคำถามเข้าสู่กลุ่มสุดโต่ง โดยการเน้นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน การเข้าใจความแตกต่าง และการส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างสรรค์จะเป็นกลไกสำคัญในการต่อต้านอุดมการณ์ที่อันตราย

6. การส่งเสริมการทูตและการเจรจาเพื่อสันติภาพ ในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งจะช่วยลดความตึงเครียดและสร้างช่องทางในการยุติความรุนแรง ตัวอย่างเช่น การเจรจาผ่านองค์การสหประชาชาติ (UN) หรือองค์กรพหุภาคีอื่น ๆ ที่มีบทบาทในการทำให้ประเทศที่ขัดแย้งหยุดยิงและร่วมมือกันสร้างทางออกที่ยั่งยืนในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยเฉพาะในประเทศที่มีปัญหาความรุนแรงที่เกิดจากกลุ่มก่อการร้ายอย่างซีเรีย เยเมน หรืออัฟกานิสถาน ซึ่งการเจรจาและการทูตที่ดีสามารถนำไปสู่การลดการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่และทำให้การขยายตัวของกลุ่มก่อการร้ายในพื้นที่ลดลง

7. การส่งเสริมการฝึกอบรมและการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานด้านความมั่นคง เป็นสิ่งจำเป็นในการรับมือกับการก่อการร้ายในปัจจุบัน การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีทักษะในการป้องกันและปราบปรามการก่อการร้าย รวมถึงการใช้เทคโนโลยีใหม่ในการสอบสวนและการเฝ้าระวัง จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้ระบบการสอดส่องภัยคุกคามในโลกไซเบอร์ เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตรวจจับข้อความที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้ายในโซเชียลมีเดีย หรือการใช้เทคโนโลยีโดรนในการตรวจสอบพื้นที่เสี่ยง

โดยสรุป การเสริมสร้างกรอบบูรณาการความมั่นคงที่ยั่งยืนเพื่อป้องกันการก่อการร้ายต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศต่าง ๆ พร้อมกับการใช้เทคโนโลยีและแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการต่อต้านการก่อการร้ายและการป้องกันอุดมการณ์สุดโต่งที่เป็นแรงจูงใจสำคัญในการเข้าร่วมในกลุ่มก่อการร้าย

บทสรุป

บทความนี้ได้ทำการศึกษาขบวนการก่อการร้ายในภูมิภาคตะวันออกกลาง พร้อมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับโลก โดยเฉพาะในด้านความมั่นคง การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ในยุคปัจจุบันระหว่างปี 2020-2024 ขบวนการก่อการร้ายที่มีอุดมการณ์สุดโต่ง เช่น กลุ่มรัฐอิสลาม (ISIS) กลุ่มตาลิบัน อัลเคดา ฮามาส และกลุ่มฮูตี ไม่เพียงแต่สร้างความไม่สงบในประเทศต้นทาง แต่ยังมียุทธวิธีที่ขยายไปทั่วโลก โดยเฉพาะในภูมิภาคที่มีความเสี่ยงสูงอย่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยที่อาจได้รับผลกระทบจากการแพร่ขยายของอุดมการณ์เหล่านี้ การตอบสนองของประชาคมโลกในช่วงปี 2020-2024 พบว่า มีการพัฒนากลยุทธ์ใหม่ ๆ ที่เน้นการบูรณาการระหว่างประเทศทั้งในด้านการทูต ความมั่นคงทางไซเบอร์ และการพัฒนาความร่วมมือในการปราบปรามการฟอกเงินและการระดมทุนของกลุ่มก่อการร้าย การเสริมสร้างการป้องกันผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ที่เสี่ยงสูง เช่น การสร้างโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาทักษะงานใหม่ ๆ และการส่งเสริมการเจรจาสันติภาพเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ ถือเป็นส่วนสำคัญในการยับยั้งการขยายตัวของขบวนการก่อการร้าย ในส่วนของประเทศไทย บทเรียนที่สามารถเรียนรู้ได้จากการรับมือกับปัญหาการก่อการร้ายในประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ การเสริมสร้างความมั่นคงภายในประเทศผ่านการป้องกันอุดมการณ์สุดโต่ง การพัฒนากลยุทธ์ความมั่นคงที่มีความยืดหยุ่น รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการตรวจจับและป้องกันการก่อการร้าย รวมถึงการร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคและทั่วโลกเพื่อเสริมสร้างการรักษาความสงบและความมั่นคงในระดับโลก

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า ความร่วมมือระหว่างประเทศในหลายมิติ ทั้งการทูต ความมั่นคง การพัฒนาเศรษฐกิจ และการป้องกันอุดมการณ์สุดโต่ง เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหาการก่อการร้ายในยุคปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีทันสมัยในการตรวจจับภัยคุกคามและการสร้างความร่วมมือใน

ระดับภูมิภาคและระดับโลกเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำไปใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายได้อย่างยั่งยืนในอนาคตข้างหน้า

เอกสารอ้างอิง

- เชาว์ เชาว์ประยูร. (2562). **การสนับสนุนทางการเงินกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มรัฐอิสลาม**. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). จาก <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/7076>.
- ดลยา เทียนทอง. (2549). **พัฒนาการนโยบายต่างประเทศไทยต่ออิหร่านจากอดีตถึงปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศพร มะหะหมัด และจารุวจน์ สองเมือง. (2565). สภาวะการเปลี่ยนผ่านที่ส่งผลต่อและคุณภาพชีวิตสิทธิพลเรือนในอัฟกานิสถาน. **วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น**, 9(2), 426–434.
- เทิดสยาม บุญยะเสนา. (2561). **ประวัติความเป็นมาของการก่อการร้าย**. ค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://thamaaya.wordpress.com>.
- บุญชู เกิดโชค. (2554). **การบูรณาการงานต่อต้านการก่อการร้ายของไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการป้องกันประเทศวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร: กรุงเทพฯ. จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/NDC.res.2011.8.
- วรเกียรติ รัตนานนท์. (2559). **การศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มก่อการร้าย รัฐอิสลาม (The Islamic State: IS) และกลุ่มอัลกออิดะห์**. กรุงเทพฯ: เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- วิศรุฒม์ เอี่ยมประกอบกิจ และภัทราวุธ ภาหา. (2564). พลวัตความมั่นคงภูมิภาคตะวันออกกลาง: ทิศทาง โอกาส และความร่วมมือบนความขัดแย้ง. **วารสารมุมมองความมั่นคง**, 6(2), 7–20.
- ลัฏกา เนตรทัศน์. (2565). **ภาพรวมการก่อการร้ายปี ค.ศ. 2021 ท่ามกลางยุคแห่งเทคโนโลยี และวิกฤตการระบาดของไวรัสโควิด-19**. Law for ASEAN. จาก <https://lawforasean.krisdika.go.th/Content/View?Id=882&Type=1>.
- ศิริวรรณ สุนทรธมาน. (2559). **ทฤษฎีโลกาภิวัตน์: ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิศักดิ์ สมบัติเจริญนนท์. (2562). **ปัญหารัฐอิสลาม (Islamic State) ในตะวันออกกลาง: บทเรียนสำหรับภูมิภาคอาเซียน**. **วารสารรัฐสารศึกษ**, 61(1), 10–27.
- Ali, H. (2023). **The role of the International Criminal Police Organization (Interpol) in combating cyber terrorism**. Retrieved November 15, 2024, from <https://www.researchgate.net/publication/375890946>.
- Bacevich, A. J. (2016). **America's War for the Greater Middle East: A Military History**. Random House.
- Bates. (2011). **Reform: Preventing Terrorism in Accordance with International Law (pp 219–240)**. **Terrorism and International Law: Accountability, Remedies, and Reform: A Report of the IBA Task Force on Terrorism**. Oxford.
- Beese, Y. (2024). **The Film of the Islamic State The Cinefication of Jihadi Video**. Springer.

- Blumenau & Müllerb. (2021). International Organisations and Terrorism: Multilateral Antiterrorism Efforts, 1960–1990. **Terrorism and Political Violence**, **35**(2), 433–451. form <https://doi.org/10.1080/09546553.2021.1938002>.
- Borum, R. (2011). Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories. **Journal of Strategic Security**, **4**(4), 7–36. form <http://dx.doi.org/10.5038/1944-0472.4.4.1>.
- Carboni, A. (2025). The Houthi Movement and the Management of Instability in Wartime Yemen. **CIVIL WARS**, Retrieved November 15, 2024, form <https://doi.org/10.1080/13698249.2024.2347144>.
- Cordesman, A. H. (2021). **The Evolving Threat of ISIS**. Center for Strategic and International Studies.
- Facebook. (2020). **Facebook removes content related to terrorist organizations**. Retrieved November 17, 2024, form <https://about.fb.com/news/2020/03/removing-content-linked-to-terrorism>.
- FATF. (2024). **FATF's global efforts on combating terrorist financing**. Retrieved November 17, 2024, form <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/Terrorist-Financing.html>.
- Global Security Institute. (2024). **The Impact of Terrorism on Global Security**. Retrieved November 15, 2024, from <https://www.globalsecurity.org/terrorism-impact-global-security>.
- Gordon, M. R. (2023). **The U.S. Strategy Against ISIS: Lessons and Future Directions**. Brookings Institution Press.
- Hazbun, W. (2023). **US Military Strategy in the Middle East and the Challenge of Demilitarization**. Middle East Politics, USA Foreign Policy.
- International Crisis Group. (2020). **The Syrian Conflict: A Long Road to Peace**. Brussels: ICG.
- International Relations and Security Network. (2023). **Terrorism: Causes, Effects, and Solutions**. Retrieved November 15, 2024, from <https://www.securitynetwork.org/terrorism-causes-effects-solutions>.
- INTERPOL. (2021). **INTERPOL's role in combating terrorism and transnational organized crime**. Retrieved November 15, 2024, from <https://www.interpol.int/en/Crimes/Terrorism>.
- Li, Y. & Liu, Q. (2021). A comprehensive review study of cyber-attacks and cyber security; Emerging trends and recent developments. **Energy Reports**, **7**(1), 8176–8186. From <https://doi.org/10.1016/j.egyr.2021.08.126>.
- Lister, C. (2020). **The Syrian Jihad: Al-Qaeda, ISIS and the Evolution of Islamist Insurgency**. Oxford University Press.
- Loertscher, S., Ingleson, C., Fonseca, A., Norlen, T., Renard, T., Gallo, A., & Stephenson, R. (2022). Developing an enduring role for NATO's fight against terrorism **Research Symposium on the New NATO Strategic Concept**. Department of Social Sciences at the United States Military Academy, 541–547.
- Kanaaneh. (2024). The Hegemony of Resistance: Hezbollah and the Forging of a National–Popular Will in Lebanon. **Middle East Critique**. **33**(1), 3–24. from <https://doi.org/10.1080/19436149.2023.2249344>.
- Katzman, K. (2021). **Iranian Influence in the Middle East**. Congressional Research Service.

- Kim, W. & Sandler, T. (2020). Middle East and North Africa: Terrorism and Conflicts. **Global Policy Volume**, 11(4), 424–438. from <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12829>.
- Larrabee, S. F. (2022). **Russia's Role in the Middle East: Implications for U.S. Policy**. RAND Corporation.
- Microsoft. (2022). **Combating Terrorism through AI and Cybersecurity**. Microsoft Corporate News.
- Natil, I. (2016). Turkey's Foreign Policy Challenges in the Syrian Crisis, **Irish Studies in International Affairs**, 27(1), 75–84. from <https://doi.org/10.3318/isia.2016.27.8>.
- Niblock, T. (2020). China and the Middle East: A Global Strategy Where the Middle East has a Significant but Limited Place. **Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies**, 14(4), 481–504. from <https://doi.org/10.1080/25765949.2020.1847855>.
- Orishev, A. B., Zalyisin, I. Y., Mamedov, A. A., Alipichev, A. Y., & Donskikh, K. Y. (2022). The UN role in combating international terrorism: Achievements and challenges. **Revista de Investigaciones Universidad del Quindío**, 34(S2), 266–275. from <http://dx.doi.org/10.33975/riuq.vol34nS2.938>.
- Pape, R. A. (2003). The strategic logic of suicide terrorism. **American Political Science Review**, 97(3), 343–361. from <https://www.jstor.org/stable/3117613>.
- Rapoport, D. C. (2004). **The four waves of modern terrorism**. In A. P. Schmid (Ed.), *Terrorism and democracy* University of California Press.
- Saikal, A. (2021). The middle east: between covid-19, conflicts, jihadist threat and public discontent. **Counter Terrorist Trends and Analyses**, 13(1), 101–105. from <https://www.jstor.org/stable/26979989>.
- Shepherd, A. J. K. (2021). EU counterterrorism, collective securitization, and the internal–external security nexus. **GLOBAL AFFAIRS**, 7(5), 733–749. from <https://doi.org/10.1080/23340460.2021.2001958>.
- Tinas, M. (2018). **Arab Uprisings and the Resilience of Authoritarianism in Syria**. International Security Symposium From Eastern Mediterranean to the Persian Gulf Crises and OrderAt: Turkey.
- The Guardian. (2020). **Israel uses drone technology to target Gaza terror suspects**. Retrieved November 15, 2024, from <https://www.theguardian.com/world/2020/dec/01/israel-uses-drone-technology-target-gaza-terror-suspects>.
- United Nations. (2022). **Terrorism and Its Impact on Society**. United Nations Office of Counter–Terrorism.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2020). **Global Trends: Forced Displacement in 2020**. Geneva: UNHCR.
- U.S. Institute of Peace. (2019). **The Challenge of Peace in the Middle East**. Washington, DC: USIP.
- Vasiliev, A. M. and Zherlitsyna, N. A. (2023). The Evolution of Al–Qaeda: Between Regional Conflicts and a Globalist Perspective. **Herald of the Russian Academy of Sciences**, 92(13), 1240–1246. from <https://doi.org/10.1134/S1019331622190091>.
- World Bank. (2017). **The Economic Impact of Conflict on the Middle East and North Africa**. Washington, DC: World Bank.
- Yeo, K. (2023). Lessons from Hamas' Assault on Israel. **RSIS Commentaries**, 150(23), 1–5. from <https://hdl.handle.net/10356/171694>.

Between the Dragon and the Eagle: ASEAN and Human Rights in the Era of Great Power Competition

William J Jones^{1*}

¹ International Relations, Mahidol University International College, Nakhon Pathom 73170

<https://orcid.org/0000-0002-5601-4087>

*Corresponding author: william.jon@mahidol.ac.th

Received: March 10, 2025; **Revised:** May 6, 2025; **Accepted:** May 22, 2025

Abstract

The ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights, which was established in 2009 after the promulgation of the ASEAN Charter, was the end of human rights regionalism in ASEAN. The process which began officially in 1993 with the first official mention of human rights in ASEAN officialdom culminated with commentary that was both celebratory and derogatory. The 15 years since AICHR's establishment have seen little progress towards human rights protection or broad advocacy emanating from AICHR. With the rise of a multipolar world the question of human rights in ASEAN is an important one to thought to reflect upon. This article argues that the AICHR's establishment was due to the effects of the 'Unipolar Period' of international affairs. Furthermore, since the world has moved to multipolarity with the rise of China in international and East Asian affairs, human rights in Southeast Asia are moving into a period of stagnation or retreat.

Keywords: ASEAN, ASEAN Human rights, Multipolarity, Great power competition, Weak states

Introduction

The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) was established in 1967 with the Bangkok Declaration comprising five newly independent states, notwithstanding Thailand. ASEAN is considered a success of third world regionalism and stands as the world's second oldest regional organization. ASEAN was initially established as a security organization to push back against the spread of communism among the original member states. However, with the end of the Cold War, ASEAN changed its mission from a strictly security based organization to include economics and trade. Included in the post Cold War transformation was the inclusion of human rights into the lexicon of ASEAN regionalism. It was in 1992 that ASEAN first included human rights into a regional discussion and summit conclusion. Some 25 years later with the signing of the ASEAN Charter, human rights was officially recognized as being an institutional part of ASEAN integration. The ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights was established in 2009 thus culminating over two decades of human rights advocacy in the region. The shift in ASEAN's integration

project to include human rights took place during the period of the American unipolar hegemony and due to the role and primacy of Western states in the post Cold War period human rights needed to be incorporated into ASEAN and its member states regional and national policies. This is not to say national and subnational parties did not play a major role in pushing human rights, instead this is to say the external force of Western legitimized human rights and liberal norms became global norms and ASEAN incorporated these in order to thrive. With the closing and end of the unipolar period in international affairs and the parallel rise of China and reemergence of Russia a new multipolar world is being established. Given China's lack of emphasis and importance given to liberal norms such as democracy and human rights and ASEAN member states increasingly dense interaction with the PRC the question of the future of human rights in ASEAN is being raised.

It will be argued that with the decline of Western hegemony, the West, specifically the United States will revert from a liberal internationalist foreign policy orientation back to a realist centered foreign policy paradigm. As such the emphasis which was previously placed on human rights will either be sidelined or relegated to rhetoric in place of security and national interests based foreign policies outputs. China's lack of interest in pursuing a liberal foreign policy and instead focusing on developmental and economic cooperation leaves the issue of human rights progression in the hands of ASEAN member states without external interference. As such the further development and institutionalization of human rights in ASEAN stuck between the eagle and dragon to develop according to national particularities and elite sensibilities.

Review of the Literature

The literature pertaining to historical human rights regionalism in ASEAN can be segmented into three (3) primary groups; the descriptive, the external/internal liberal and the mirroring schools. The descriptive school places emphasis on internal processes within ASEAN member states from the NGOs, activists and other substate actors which impacted national elites. Petcharamesree and Muntarbhorn argue that activities and well-placed persons, many with backgrounds government officials operating through the Working Group for ASEAN Human Rights Mechanism as being primary actors (Muntarbhorn, 2003; 2005; Petcharamesree, 2013). Hsien-Li takes this view and broadens it out to include NGOs, the Working Group, the network of ASEAN Institutes for International and Strategic Studies and activists within the context of a liberalizing ASEAN space in the post-Cold War era (Hsien-Li, 2011). Phan argues similarly with the inclusion of NGOs operating at the international level able to access advocacy and policy space within the United Nations to enact change in ASEAN (Phan, 2008).

The second school adheres to the understanding of the twin forces of liberalism moving from the West to ASEAN and being taken up by national elites on the force of powerful ASEAN partners incorporating human rights into their foreign policies and substate activists, simultaneously pressuring those elites. Acharya argues that AICHR emerged during the process of democratization, accompanied by a global process of liberalization in the post-Cold War era (Acharya 2003; 2010). This is indicative of external influences that seeped into the regional space and worked its way up through civil society and national elites that were convinced or felt the need to follow the global liberal movement. Ryu and Ortuoste take Acharya's argument further in arguing that enough ASEAN member states experienced democratic change in their national political systems so as to reach a regional 'tipping point' where human rights as part of the liberal lexicon became mainstreamed and normalized (Ryu and Ortuoste, 2014). Within this framework is a twofold argument. First, the original five ASEAN members (Indonesia, Malaysia, Thailand, Singapore, and the Philippines) as democratizing could bring or convince the less liberal members of Cambodia, Myanmar, Laos, and Vietnam. Second, it is predicted that as long as the trend continues, AICHR would fully develop past its strict promotional limits. Implicit is the understanding of the linear path dependency on human rights development connected to democratization.

The last school of mimetics is emblematic of studies by Katsumata and Manea, who argue that ASEAN elites had not internalized or been fully socialized into believing fully Western liberal norms, but felt compelled by peer pressure of the unipolar moment to comply with global norms (Katsumata, 2009; Manea 2008; 2009). The processes of emulation are not one of local or indigenous processes but mirror what is seen as legitimate and is connected to the foreign policy preferences of powerful external partners and international organizations. Both Davies and Poole argue in a similar tone but see human rights as a ritualistic enterprise whereby ASEAN elites dovetailed international processes because norms such as human rights and democracy were given substantial weight (Davies, 2021; Poole, 2015). This was connected to political legitimacy in such a way as to make not engaging with those norms a non-sequitur, and hence ASEAN human rights. Jones and Jenne take a similar approach but focus on the fact that ASEAN states are not major players in international affairs or rule makers, but instead rule takers. They argue that engaging with human rights is a strategy for the state and strategic autonomy (Jones and Jenne, 2015). Put simply, ASEAN member states had to play the game of international politics, and the only game in town was a Western-led game according to Western norms, hence ASEAN human rights.

While insightful, previous studies are limited to a specific frame of time in their analysis: the era of unhindered American dominance of international affairs. The world, as it currently stands, is undergoing a major shift in centers, power, and influence internationally. With the rise of China and Russia's success on the battlefields of Ukraine and the survival of Western sanctions, the world is now clearly moving into a multipolar architecture of power centers. The only scholar to date to address this within the context of ASEAN and human rights is Barry Desker. In very broad terms, Desker argues that the emergence of China as a possible regional hegemon is a self-limiting factor that will inhibit the further substantial evolution of human rights in ASEAN (Desker, 2023). Desker does not delve into fine details but

offers an interesting point of entry for the discussion on what may be the possible trajectory for human rights in ASEAN. What is the impact of a multipolar world on human rights in ASEAN? What are the prospects for further development of regional human rights architecture to be more robust?

This is the entry point of this paper, where the author argues that far from limiting human rights development in ASEAN, multipolar rivalry will squarely put AICHR development on the shoulders of ASEAN member states and respective political elites. Many ASEAN scholars have argued that the primary role of organizations is to achieve regional autonomy from external interference for member state development. Regional autonomy in the academic sense refers to overriding foreign policy interests of ASEAN member states leaders when ASEAN was established. This goal has stayed with ASEAN throughout its existence and strives to allow ASEAN member states to operate independently within the outside of the region, conducting their affairs without the imposition of force by outside powers. This allows ASEAN as a grouping to exercise considerable foreign policy leverage in that there are no formal alliances nor foreign powers directly controlling policy. This derives from ASEAN member states collective memory of colonialism and the need to develop at early stages of nationhood during the Cold War. The goal of regional autonomy has persisted and served ASEAN states well in that they have been able to exercise a great deal of independence in the conduct of their relations without reverting to an EU model of supranationalism. Instead maintaining the integrity of ASEAN's intergovernmental organization and the ASEAN Way of conducting interstate relations.

Now that a multipolar world is emerging, each with different normative cores, China and the United States, ASEAN members will achieve strategic autonomy with regard to human rights. Regional elites fear far less pressure from external intervention or the need to mimic and ritualize the throne of Western hegemony. It is not to say that existing norms will disappear just that emphasis on this will lessen, thus putting the onus on ASEAN elites to develop human rights further in accordance with their sensitivities in a largely autonomous regional process.

Liberalism and the Unipolar Moment

The Cold War ended in 1991 and the world entered the “unipolar” moment. The unipolar period was marked by the dominance of the West, particularly the United States and its allies in Western Europe, who exercised near hegemonic influence (Krauthammer, 1990). The end of the Cold War was important for two main reasons: the unipolar moment produced a system where Western interests became global interests. Mearsheimer argues that in the unipolar world, Western political elites engaged in an ideological foreign policy with the thought that “liberals want to spread liberal democracy not just to protect the rights of individuals but also because they believe it is an excellent strategy for causing peace” (Mearsheimer, 2018: 132). Ikenberry and Mastanduno argue that American hegemony provides a reference point for the organization of global economic and political activity (Ikenberry and Mastanduno, 2003: 8). Johnston sees the unipolar period as one where ASEAN states would become socialized to hegemonic norms that came from the West, thus replacing realist power relations with values of liberalism (Johnston, 2003).

Western governments incorporated liberal values, such as human rights, democracy, and good governance, into their foreign policies, which had a substantial impact on ASEAN states. Southeast Asian governments were pressured in policy and rhetoric, with Western governments openly condemning ASEAN governments over their human rights records (Acharya, 2013). Human rights inclusion in Western foreign policy was such that “issues of human rights and democracy have become an obsession with the US media, Congress, and the administration” (Richardson, 1993: 22).

ASEAN was heavily pressured on the issue of Myanmar through United Nations sanctions, but also at the bilateral level. The ASEAN–European Union relationship was strongly impacted in the ASEM forum, with the EU threatening to boycott meetings if Myanmar was allowed to Chair ASEM as a rotating member (Collins, 2000; Keva, 2008; Murray, 2008; Robles Jr., 2006). This went so far that in 2008, threats were posed by the Bush Administration of forceful humanitarian intervention. After Cyclone Nargis America “threatening intervention, the US puts pressure on Beijing, New Delhi, and Bangkok to, in turn, pressure the Burmese generals to open their country to a full-fledged foreign relief effort” (Barber, 2009: 27; Kaplan, 2008; Selth, 2008). The calls for humanitarian intervention were echoed by French Foreign Minister Bernard Kouchner opening a calling and lobbying in the UNSC for intervention under the Responsibility to Protect doctrine (Asia Pacific Centre for the Responsibility to Protect, 2008; Roberts, 2010; Roberts, 2012). ASEAN states during the unipolar period experienced direct pressure on themselves or indirectly by being ASEAN members to conform to human rights norms, and in the case of Myanmar and ASEAN, direct humanitarian intervention breached state sovereignty.

Unipolarity was a particular period of time in international history where Western countries were in an unprecedented position to set global norms and legitimate those norms through international institutions, multi and bilateral relations and through the full spectrum of state relations. This external force was one that ASEAN states did not have a choice, if they wanted to fully participate in trade, financial and security relations with the dominant powers. As such the external factor of Western hegemony cannot be overlooked when one considers human rights norms seeping into the region and into ASEAN member states practice and rhetoric.

Great Power Competition: From Uni to Multipolarity

At the end of the Cold War, geopolitical power shifted from a bipolar world to a unipolar world, with America and the West in charge of global rule making. This is important as ASEAN states economic; hence, political orientation is dependent on larger and more powerful external actors, historically North America, Europe, Japan, and now China. With this in mind, it is fundamental to understand the context of this period. With the end of the Cold War in 1991 and entrance into the “unipolar” moment the West led by the United States and its allies in Western Europe exercised heretofore unseen power and influence in all spectrums of interstate relations (Krauthammer, 1990). This conjuncture point of history was immensely profound for ASEAN states for two primary reasons; it ushered in the Unipolar moment whereby American and European interests became primary global interests. Western countries, in particular, and their political elites for the first time, engaged in an ideological foreign policy with the thought that “liberals want to spread liberal democracy not only to protect the rights of individuals but also because they believe it is an excellent strategy for causing peace (Mearsheimer, 2018: 132). It is taken for granted and argued by Ikenberry and Mastanduno, who see American hegemony as a given in the post–Cold War world and hegemony as being central in terms of organizing the world and regional order. They argue that American hegemony provides a reference point for organizing economic and political activity along liberal lines that will create stability and hierarchy (Ikenberry and Mastanduno, 2003).

These earlier works from the period of American Unipolarity are indicative of the mood and outlook of time period where America was the unassailable world hegemon. Current realities and perspectives provide different assumptions and prognosis for a more multipolar or as Acharya et. al. see a Multipolar and Multiplex world (Acharya, Estevadeordal and Goodman; 2023) Beginning in the Clinton Administration, American economic policy shifted to a global neoliberal approach. This entailed opening American markets to foreign competition, outsourcing industrial manufacturing, and freeing capital flows to Mexico and, most importantly, to China (Goldman, 1995). The massive offshoring of American and European manufacturing jobs helped fuel China’s economic growth over the two decades following Clinton’s departure from office. The Chinese economy grew from a GDP of \$1,211.33 Trillion in 2000 to \$17,963.17 Trillion in 2020 (World Bank, 2021a) displacing America as the number 1 trade partner to over 120 countries (Green, 2023). China is the number one trade partner and largest export market for every ASEAN member state, except for the Philippines, which still counts the USA as the main export market, topping China by only \$300,000 (World Bank, 2021b). China’s rise has had a massive impact on ASEAN member states, and many member states have seen foreign policy shifts due to China’s influence (Liu, 2023). China’s influence has led Brunei to give up its territorial claims in the South China Sea (Putra, 2024), Cambodia back China’s claim (Florick, 2021) and go so far as to have Chinese owned casino’s in Sihanoukville closed in response to request by President Xi (Turton, 2020).

China’s rise, coupled with the American foreign policy missteps in the Middle East and Ukraine (Collins and Sobchak, 2023; Mearsheimer, 2014; Ostergard, 2006) have now led to the emergence of a multipolar world (Diesen, 2019; Hadano, 2020; Acharya et. al., 2024). The two competing blocs can be roughly divided into two large blocks. The ‘Western’ bloc consists of a US–led NATO with Australia, Japan, and New Zealand and an Eastern bloc led by

China and Russia, which is best exemplified in the BRICS countries that recently expanded membership (Kurecic, 2017; Paikin, 2023). The two blocs have been engaging in a seesaw of escalation, beginning with the Trump tariffs on Chinese imports, which began shortly after he took office (Pettis, 2021). This trend towards China's economic coercion has continued under the Biden administration with its attempts to stop Chinese high-tech firms by reshoring high-tech firms to America and a ban on semiconductor and lithograph machine sales to Chinese firms (Sheehan, 2022). The economic war coupled with American bellicosity surrounding Taiwan points towards conflict at some point or at least a continued trajectory of tense relations (Maizland, 2023). Given that Biden and Trump are the presumptive nominees of their parties in the upcoming election, as both sounded resounding victories on Super Tuesday primaries, no matter which wins the policy will have continuity (Epstein & McCausland, 2024).

The shift towards multipolarity in international politics provides opportunities for ASEAN states to 'hedge' and find options outside of the Western straight jacket of the unipolar period. This is evidenced by many ASEAN states joining in China's Regional Comprehensive Economic Partnership, Belt and Road Initiative and more recently with Malaysia, Indonesia, Thailand applying for BRICS membership with Cambodia and Vietnam weighing up possible membership. The rush towards BRICS unnerved the Biden administration enough that a veiled threat was posed to the Philippines to not apply for BRICS membership (Gutierrez, 2024).

China & America: Foreign Policies of Human Rights

The American perspective on human rights in the conduct of foreign policy has historically been one of supported democratic movements. This has led the United States to engage in the active undermining of states in humanitarian intervention. Mearsheimer argued that at the end of the Cold War, America engaged for the first time in its history a 'liberal foreign policy' (Mearsheimer, 2018). In other words, the domestic form of governance in the United States greatly impacted its foreign policy actions. This can be seen from a macro perspective as the attainment of Democratic Peace Theory in practice. Czempiel and Fukuyama argued that America and liberalism had won the Cold War at the immediate end. In fact they argued further that liberalism as a set of political and economic ideas were superior to alternatives which were seen as 'unmodern' and that the triumph of liberal ideas and structures would lead the world to a perpetual peace (Czempiel, 1992; Fukuyama, 1992). These sets of ideas led America, in the words of Mearsheimer, to be a crusading state, engaging in social engineering around the world. The evidence of an outward-looking and interventionist foreign policy has been substantiated by Choi and James, who find that the United States continually intervenes abroad, often in contradiction to its foreign policy interests (Choi & James, 2016).

The history of human rights incorporation into American foreign policy can be traced back to the presidency of Jimmy Carter in the 1970s, which was carried forward in the late Cold War period (Derian, 1979; Donnelly, 1984; Forsythe, 1990). The United States' interventionist foreign policy saw a high-water point in 2005 when the United Nations General Assembly voted to adopt Responsibility to Protect as a guiding principle of the UN and its member states (United Nations General Assembly, 2005). The 2005 World Summit culminated in Canadian, Australian, and

American advocacy and policy pressure (Evans, 2004). Of these three states, the United States was undoubtedly the leader in pushing for humanitarian intervention to be a normatively legitimate foreign policy action to be implemented in the conduct of its foreign policy (Weiss, 2012). Needless to say, moral or ethical grounding is part of the conduct of active humanitarian intervention in American foreign policy (Cheng, 2016). The conduct of sovereignty and non-intervention undermines or at least challenges the foundational principles of international relations embodied in the United Nations Charter (UN Charter, 1945). In the post-Cold War era, this new normative model of placing human rights in front of state sovereignty saw a redrawing of the hierarchy of norms in international relations. With America in the lead of the unipolar world, humanitarian intervention became a norm from the mid 1990's through the Obama presidency, with active interventions to undermine authoritarian governments (Cohen, 2008; Junk, 2014; Lyon and Dolan, 2007; Mitkov, 2022; O'Hanlon, 2000; US State Department, 2024)

With the shift from Unipolarity to Multipolarity ASEAN is now geographically, diplomatically, and politically stuck between the status-quo power of the United States and the rising power of China. China has not historically or currently incorporated a human rights promotion or protection dimension into its foreign policy. It has been argued that with China's rise in global power, it is now trying to shape an alternative vision of human rights internationally. China's view of human rights is based on its traditional policy of respect for sovereignty and non-intervention in internal affairs, using multilateralism as a fundamental approach as opposed to unilateralism (Zhimin, 2012). It has been argued that China is increasingly using its influence to reshape institutions such as the United Nations Human Rights Council to water-down resolutions and prevent open condemnation or criticism of states in the HRC (Richardson, 2020). The role of China, in this sense, is to inject an alternative norm into the international system of human rights that contradicts the previous two decades under unipolarity. The previous norm under American hegemony was humanitarian intervention and going so far as to try and incorporate the Responsibility to Protect doctrine into international affairs. The Chinese alternative of respecting state sovereignty in place of humanitarian intervention, which places sovereignty behind open interference, is a direct challenge to Western normative understandings of human rights practice and place. Scholars have identified this normative challenge as China attempts to undermine the international human rights regime and reshape it as a statist model (Chen & Hsu, 2020; Ginsburg, 2021; Larkin, 2022). A more nuanced view of Chaziza and Goldman (2014) understands China's assertive position in the context of the destruction of America's regime change wars in Iraq, Libya, and Syria (Chaziza & Goldman, 2014). The latter two were intrastate conflicts in which the United States supported actors seeking to undermine state authority in Libya's case. China's rejection of undermining and, in some cases, the destruction of states and their societies can be understood as the principal basis for its foreign policy stance towards human rights.

China has never incorporated human rights and democracy as explicit parts of its foreign policy but instead focused on a developmental approach devoid of ideological components. The same cannot be said for the United States which since the Reagan administration has had democracy promotion part of its foreign policy approach.

The Multipolar World and its effects on ASEAN Human Rights

The shift to a multipolar world will put ASEAN member states into a dichotomous dynamic of interaction between the two major powers. On the one hand, there will continue to be pressure from Western countries on the issue of human rights. However, with increased security competition, the ideological foreign policy of the United States should shift back to a realist foreign policy based on interests rather than moral and ethical presumptions. Acharya has argued that from ASEAN's establishment, one of ASEAN's the primary functional purposes was to provide its member states with collective, regional autonomy (Acharya, 2001; 2013). Regional autonomy, as understood by Acharya and others, is the ability of small- and medium-sized ASEAN states to carry out their domestic policies without the major inference of external powers while engaging in foreign policy suited to their domestic interests. In this section, I argue that great power competition between China and the United States will provide ASEAN with regional autonomy in the issue area of human rights. This will happen, as exemplified in the previous section, but also due to the mixed strategic and economic relationships that will be expanded upon in the following section.

ASEAN's ability to achieve regional autonomy in the realm of human rights is straightforward, with great power competition for influence in Southeast Asia. ASEAN countries have mixed bags of interests and interplay with major powers. Many ASEAN countries have security treaties and dense cooperation with the United States.

Table 1: List of United States Security Partners in Asia

United States of America Asian Security Partners		
Partner	Year	Nature of Relationship
Australia	1951	Treaty partner (Deep full spectrum cooperation)
New Zealand	1951	Treaty partner (Deep full spectrum cooperation)
Philippines	1951	Treaty partner (Deep full spectrum cooperation)
South Korea	1953	Treaty partner (Deep full spectrum cooperation)
Japan	1960	Treaty partner (Deep full spectrum cooperation)
Thailand	1954	Strategic partner (Training, military procurement, counter terrorism, possible basing)
Taiwan	1979	Strategic partner (Training, military procurement, counter terrorism, possible basing)
Singapore	2005	Strategic partner (Training, military procurement, counter terrorism, possible basing)
Brunei Darussalam	1994	Low level partner (Training, military procurement)
India	2017	Formative stage partner (QUAD maritime strategic)
Indonesia	2023	Initial stage partner (Defense cooperation, technical and economic)
Vietnam	2023	Initial stage partner (Economic strategic, technical)

This cooperation will likely continue to exist, as ASEAN states hedge their security and economic relationships. Security cooperation is an economic interaction between ASEAN states and great powers. Here, the interplay is just as diverse as the security sector, with most ASEAN states looking to both China and the United States for economic well-being.

From the above table it can be seen that the USA has very strong security relationships with the Philippines, Thailand and Singapore. At present the densest relationship is with the Philippines where under the Biden administration, America was able to reestablish military basing, specifically naval installations. At present these naval installations number nine (9) bases (Arthur, 2024). Analyst's have argued that these basing arrangements are meant as a deterrent and off-shore balancing strategy of the US military. Namely, the placing of NMESIS anti-ship missile systems in areas of the Philippines under the guise of regular military training exercises, such as recently completed Balikatan exercises where the missile systems will be left even after exercises are completed (Strangio, 2025b). The United States also has long established security arrangements with Thailand and Singapore. Annually, Thailand and the United States carry out the Cobra Gold military exercises and Tiger Balm military exercises with Singapore. Thailand also conducts naval exercises of late with China in the form of Blue-Strike exercises but these are very new and not of the size and scope that is carried out the United States. Indonesia has historically close military ties with the United States and has of late carried out joint military exercises with the USA, Australia, New Zealand and other regional partners under the Super Garuda exercises.

The official military relationship with Brunei and Vietnam is low level and embryotic and will likely not lead to a qualitative difference given Brunei's small size and Vietnam's traditional foreign policy of the 'Four No's' which include no formal military alliances, military bases or use of force (Sang, 2022).

Table 2: ASEAN Countries Top 3 Trade Partners

ASEAN Countries Largest Export Markets (Ranked by Top 3)							
	China	USA	Japan	Singapore	Thailand	Vietnam	Malaysia
Brunei	3		3	1			
Cambodia	2	1	3				
Indonesia	1	2	3				
Lao PDR	2				1	3	
Malaysia	1	3		2			
Myanmar	1		3		2		
Singapore	1	3					2
Thailand	2	1	3				
Philippines	2	1	3				
Vietnam	2	1	3				

Source: World Bank, 2021 (World Integrated Trade Solution Database)

When one considers the overall export and import trade profile of ASEAN as a grouping, thus ranking external partners in overall trade volume China leads by substantial margins with the USA in second.

ASEAN Top Trade Partner Imports and Exports by Percentage of Overall Trade

Imports		Exports	
China	23.9%	China	15.9%
USA	7.4%	USA	14.9%
Republic of Korea	7.0%	European Union	8.6%
Japan	6.9%	Japan	6.7%

Source: ASEAN Statistical Highlights 2024

Given the overall trade profile of ASEAN as a whole and its member states specifically with regard to exports as a sources of revenue both China and the United States occupy positions of acute influence. China does have an overall advantage by providing many more critical inputs for international supply chains than does the United States. However, the United States consumer market is vitally important for all ASEAN members. This puts ASEAN states in the unenviable position of being dependent on both great powers for its economic well being as well as susceptible and sensitive to coercive measures. This was best seen in the response to current American administration announcement of ‘liberation day’ tariffs which saw Cambodia get hit with 49% tariffs, Vietnam 45%, Thailand 36%, Indonesia 32%, Malaysia 24%, Philippines 17% and Singapore 10% (Strangio, 2025a). At present no ASEAN states has indicated a willingness to side with China’s strong reciprocal response but rather to engage in bilateral negotiations to find a common ground on American concerns and altering of aspects of trade policy. The quickest to respond was Cambodia with offers to lower tariffs to zero and Thailand’s consideration of buying more American LNG, talks on currency valuation and lower of tariffs (Reuters, 2025; Siow, 2025).

Taken together, the prospects for the United States revising its foreign policy stance back to a realist paradigm of influence garnering and human rights will become a rhetorical tool of foreign policy rather than a practical tool for humanitarian intervention. Coupled with China’s agnostic view of human rights in general and its reshaping of international norms in multilateral fora towards a statist view of sovereignty and non-intervention, ASEAN states do not have to worry about China’s pressure on human rights. The increased competition for influence in both economic and security spheres dictates that Western human rights foreign policy will have to be subordinate to larger geopolitical concerns.

The State of Southeast Asia Survey 2024 conducted by ISEAS Singapore revealed a few interesting trends. Namely, in the competition for influence among ASEAN states, China has far outdistanced the United States. In terms of economic influence, China came in at nearly 60% favorability while the USA at 14% (Seah et al., 2024). This is counterbalanced by a view of skepticism and hope with 67% worried about Chinese economic influence and 65%

welcoming America's influence (Ibid). The trend is even more pronounced in political influence with China viewed as the most influential at 44% and the USA at 26% (downward trend) (Ibid). Respondents with a negative view of this stood at 73% for China while welcoming American political influence at 41% (downward trend) (Ibid). When asked which country is best to align with strategically respondents chose China at 50.5%, USA at 49.5%. This is in stark contrast to 2023 when China was at 38.9%, USA at 61.1% (Ibid). This is reflective the erratic and unstable security policy coming from Washington during the Biden administration in its war with Russia in Ukraine and seemingly contradictory policy on trade with China. The trends cited above are stark and clear. America's influence economically and politically is eroding fast and the last vestige of strong American power and influence, security is on the same track.

Without a human rights champion and in the slipstream of Chinese ambivalence to human rights, ASEAN states will be able to essentially chart their own course. As human rights become even more subservience to strategic goals of economic and security interests of they will be pushed further into the background of strategic interests. This will put the issue of human rights and its practice squarely on ASEAN states within the intergovernmental institutions of ASEAN, where sovereignty and non-intervention are the first principles. As such, the future does not look bright or bleak for human rights in ASEAN countries. Human rights in ASEAN a now fully autonomous and independent within the realms of each member state to carry out as it wishes.

The Trump 2.0 period while brief so far has demonstrated a clear shift in American foreign policy from one which includes human rights, democracy and other elements of 'liberal internationalism' to a realist centered foreign policy based on power relations and transactionalism. The closing of liberal projects such as the National Endowment for Democracy, USAID, Voice of America and Radio Free Asia have sent clear signals that the era of liberal hegemony is clearly over and the United States will be reverting back to its historical foreign policy of cold calculated state based interests.

Conclusion

This article has argued that, in the era of great power competition between China and the United States, the issue of human rights ceases to be a central focal point for foreign policy interaction between ASEAN member states and the United States. Given China's penchant for a statist sovereignty and non-intervention-based approach to human rights internationally, human rights will not be an issue in relations between the PRC and ASEAN member states. As the great powers vie for influence in Southeast Asia, human rights will likely be relegated to a subservient position vis-à-vis security concerns. In light of the new US Administration, the era of liberal internationalism with human rights at the fore of American policy has come to an end. This is best exemplified in his suspension of foreign aid and USAID projects immediately after assuming office.

In this context, the issue of human rights in ASEAN will become a regional and national issue as security competition between great powers will focus on economic and security issues. The development of existing human rights mechanisms of the ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights and the ASEAN Commission on the Promotion and Protection of the Rights of Women and Children will be entirely dependent upon the independent

member states of ASEAN. In this sense with regard to human rights ASEAN will have achieved regional autonomy in the contentious issue area of human rights. Given ASEAN's penchant for sovereignty and non-interference in internal affairs, the new multipolar world, unless internal reforms or external pressures emerge development of existing human rights mechanisms will take on a slow and methodical approach in line with national development and particularities.

References

- Acharya, A. (2001). **Constructing a Security Community in Southeast Asia** (1st ed.). Routledge.
- Acharya, A. (2003). Democratisation and the prospects for participatory regionalism in Southeast Asia. **Third World Quarterly**, 24(2), 375–390. Form <https://doi.org/10.1080/0143659032000074646>.
- Acharya, A. (2010). Democracy or death? Will democratisation bring greater regional instability to East Asia?. **The Pacific Review**, 23(3), 335–358. Form <https://doi.org/10.1080/09512748.2010.481052>.
- Acharya, A. (2013). **The making of Southeast Asia: international relations of a region**. Cornell University Press: Ithaca.
- Acharya, A., Estevadeordal, A., & Goodman, L. W. (2023). Multipolar or multiplex? Interaction capacity, global cooperation and world order. **International Affairs**, 99(6), 2339–2365. Form <https://doi.org/10.1093/ia/iiaad242>.
- Arthur, G. (2024). **Philippines Grants Us Five More EDCA Bases – Asian Military Review**. Asian Military Review. Form <https://www.asianmilitaryreview.com/2024/06/philippines-grants-us-five-more-edca-bases/>.
- Asia Pacific Centre for the Responsibility to Protect (2008). **Cyclone Nargis and the Responsibility to Protect Myanmar/Burma Briefing No. 2**. Form https://r2pasiapacific.org/files/582/briefing_no2_cyclonenargis_r2p_myanmar.pdf.
- Barber, R. (2009). The Responsibility to Protect the Survivors of Natural Disaster: Cyclone Nargis, a Case Study. **Journal of Conflict and Security Law**, 14(1), 3–34. Form <https://doi.org/10.1093/jcsl/km026>.
- Chang, C.-H. (2016). **Ethical Foreign Policy? US Humanitarian Interventions**. Routledge.
- Chaziza, M., & Goldman, O. S. (2014). Revisiting China's Non-Interference Policy towards Intrastate Wars. **The Chinese Journal of International Politics**, 7(1), 89–115. Form <https://doi.org/10.1093/cjip/pot016>.
- Chen, T. C., & Hsu, C. (2020). China's human rights foreign policy in the Xi Jinping era: Normative revisionism shrouded in discursive moderation. **The British Journal of Politics and International Relations**, 23(2), 228–247. Form <https://doi.org/10.1177/1369148120957611>.
- Choi, S.-W., & James, P. (2016). Why Does the United States Intervene Abroad? Democracy, Human Rights Violations, and Terrorism. **Journal of Conflict Resolution**, 60(5), 899–926. Form <https://doi.org/10.1177/0022002714560350>.

- Cohen, R. (2008). **Integrating Human Rights in US Foreign Policy: The History, The Challenges, and the Criteria for an Effective Policy**. Brookings Institute. Form https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/04_human_rights_cohen.pdf.
- Collins, A. (2000). **The Security Dilemmas of Southeast Asia**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Collins, L., & Sobchak, F. (2023). **U.S. Deterrence Failed in Ukraine**. Foreign Policy. Retrieved February 20, Form <https://foreignpolicy.com/2023/02/20/ukraine-deterrence-failed-putin-invasion/>.
- Czempiel, E.-O. (1992). Governance and democratization. In **Governance without Government: Order and Change in World Politics**. Cambridge University Press, 250–271.
- Davies, M. (2021). How regional organizations respond to human rights: ASEAN's ritualism in comparative perspective. **Journal of Human Rights**, 20(2), 245–262. Form <https://doi.org/10.1080/14754835.2020.1841607>.
- Derian, P. M. (1979). Human Rights and American Foreign Policy. **Universal Human Rights**, 1(1), 3. Form <https://doi.org/10.2307/761827>.
- Diesen, G. (2019). The Disorderly Transition to a Multipolar World. **New Perspectives**, 27(3), 125–129. Form <https://doi.org/10.1177/2336825x1902700310>.
- Desker, B. (2023). Between the eagle and the panda: ASEAN's perspectives on human rights. In J. Dosch & F. Kliem (Eds.), **The Elgar Companion to ASEAN**. Edward Elgar, 122–135.
- Donnelly, J. (1984). Human Rights, Humanitarian Intervention and American Foreign Policy: Law, Morality and Politics. **Journal of International Affairs**, 37(2), 311–328. Form <https://www.jstor.org/stable/24356933>.
- Epstein, K., & McCausland, P. (2024). Super Tuesday: Trump and Biden rematch looms as both win big. **BBC News**. Retrieved March 6, Form <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-68486556>.
- Evans, G. (2004). The Responsibility to Protect: Rethinking Humanitarian Intervention. **Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)**, 98, 78–89. Form <https://www.jstor.org/stable/25659900>.
- Florick, D. (2021). **Cambodia is China's leverage point on ASEAN | East Asia Forum**. Retrieved December 14, Form <https://eastasiaforum.org/2021/12/15/cambodia-is-chinas-leverage-point-on-asean/>.
- Forsythe, D. P. (1990). Human Rights in U.S. Foreign Policy: Retrospect and Prospect. **Political Science Quarterly**, 105(3), 435. Form <https://doi.org/10.2307/2150826>.
- Fukuyama, F. (1992). **The End of History and the Last Man**. Penguin.
- Ginsburg, T. (2021). THE BRI, Non-Interference, and Democracy. **Harvard International Law Journal**, 62(Special Issue), 40–65. Form <https://journals.law.harvard.edu/ilj/wp-content/uploads/sites/84/BRI-Non-interference-and-Democracy-Ginsburg.pdf>.

- Goldman, C. A. (1995). Managing Trade Policy Toward China Under Clinton: The Changing Role of Economics. In **RAND Corporation**, 1–34. Form <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/drafts/2008/DRU928-1.pdf>.
- Green, M. A. (2023). **China Is the Top Trading Partner to More Than 120 Countries | Wilson Center**. Form [www.wilsoncenter.org](https://www.wilsoncenter.org/blog-post/china-top-trading-partner-more-120-countries). <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/china-top-trading-partner-more-120-countries>.
- Gutierrez, P. (2024). **PH warned on joining BRICS: US won't allow us to do it**. Pinoy Exposé. Retrieved May 5, 2025, Form <https://www.pinoyexpose.net/opinions/ph-warned-on-joining-brics-us-wont-allow-us-to-do-it>.
- Hadano, T. (2020). Multipolarity and the Future of Multilateralism: Towards “Thick” Peacekeeping in the Donbas Conflict. **Global Policy**, 11(2), 212–221. Form <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12790>.
- Hsien-Li, T. (2011). **The ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights**. Cambridge University Press.
- Iacopino, V. and Jones, S. (1992). **Bloody May: Excessive Use of Lethal Force in Bangkok The Events of May 17–20, 1992**. United States of America: Physicians for Human Rights and Human Rights Watch, 1–47. Form <https://phr.org/our-work/resources/bloody-may-excessive-use-of-lethal-force-in-bangkok/>.
- Ikenberry, J.G. and Mastanduno, M. (2003). International Relations Theory and the Search for Regional Stability. In: J.G. Ikenberry and M. Mastanduno, eds., **International Relations Theory and the Asia-Pacific**. New York: Columbia University Press, 1–22.
- Johnston, A.I. (2003). Socialization in International Institutions: The ASEAN Way and International Relations Theory. In: J.G. Ikenberry and M. Mastanduno, eds., **International Relations Theory and the Asia-Pacific**. New York: Columbia University Press, 107–162.
- Jones, D. M. and Jenne, N. (2015). Weak states’ regionalism: ASEAN and the limits of security cooperation in Pacific Asia. **International Relations of the Asia-Pacific**, 16(2), 209–240. Form <https://doi.org/10.1093/irap/lcv015>.
- Jones, W. J., & Rhein, D. (2024). From 1993 To 2023: 30 Years of Human Rights Process In The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). **Migration Letters**, 21(S6), 797–816.
- Junk, J. (2014). The two-level politics of support—US foreign policy and the responsibility to protect. **Conflict, Security & Development**, 14(4), 535–564. Form <https://doi.org/10.1080/14678802.2014.930588>.
- Katsumata, H. (2009). ASEAN and human rights: resisting Western pressure or emulating the West?. **The Pacific Review**, 22(5), 619–637. Form <https://doi.org/10.1080/09512740903329731>.
- Kaplan, R.D. (2008). Aid at the Point of a Gun. **The New York Times**. Retrieved June,4, 2022 Form <https://www.nytimes.com/2008/05/14/opinion/14kaplan.html>.

- Keva, S. (2008). Human Rights and Burma/Myanmar in the ASEM Dialouge. In: B. Gaens, ed., **Europe–Asia Interregional Relations: A Decade of ASEM**. England: Ashgate, 69–84.
- Krauthammer, C. (1990). THE UNIPOLAR MOMENT. **The Washington Post**. Retrieved October, 21, 2023, Form <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/1990/07/20/the-unipolar-moment/62867add-2fe9-493f-a0c9-4bfa1ec23bd/>.
- Kurecic, P. (2017). Small States in the Multi–Polar World: Introduction. **World Review of Political Economy**, 8(3), 280. Form <https://doi.org/10.13169/worlrevipoliecon.8.3.0280>.
- Larkin, T. (2022). China's Normfare and the Threat to Human Rights. **Columbia Law Review**, 122(8), 2285–2321. Form <https://www.columbialawreview.org/content/chinas-normfare-and-the-threat-to-human-rights/>.
- Liu, R. (2023). Reinforcing Wedging: Assessing China's Southeast Asia Policy in the Context of Indo–Pacific Strategy. **China Review**, 23(1), 277–306. Form <https://www.jstor.org/stable/48717996>.
- Lyon, A. J., & Dolan, C. J. (2007). American Humanitarian Intervention: Toward a Theory of Coevolution. **Foreign Policy Analysis**, 3(1), 46–78. Form <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2007.00041.x>.
- Maizland, L. (2023). **Why China–Taiwan Relations Are so Tense**. Council on Foreign Relations. April 18. Form <https://www.cfr.org/background/china-taiwan-relations-tension-us-policy-biden>.
- Manea, M.–G. (2009). How and Why Interaction Matters. **Cooperation and Conflict**, 44(1), 27–49. Form <https://doi.org/10.1177/0010836708099720>.
- Manea, M.–G. (2015). The Claims of the ASEAN to Human Rights and Democracy: What Role for Regional Civil Society? **ASIEN**, 136, 73–97.
- Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin. **Foreign Affairs**, 93(5), 77–89.
- Mearsheimer, J. J. (2018). **The Great Delusion: Liberal Dreams and International Realities**. Yale University Press.
- Mitkov, Z. (2022). Determining Support for Humanitarian Interventions: Prospect Theory versus Cues. **Foreign Policy Analysis**, 19(1). Form <https://doi.org/10.1093/fpa/orac035>.
- Muntarbhorn, V. (2003). Roadmap for an ASEAN Human Rights Mechanism. **Thailand Human Rights Journal**, 1(1), 158–168. Form <http://library.nhrc.or.th/ser/document/Fulltext/F00065.pdf>.
- Muntarbhorn, V. (2005). Towards a Human Rights System in the Asian Region ?. In: **Human rights in Asia**. Strasbourg: International Institute of Human Rights. Retrieved June 17, 2022, Form http://www.waseda-giari.jp/sysimg/imgs/200908_si_munterbhorn_summary.pdf.
- Murray, P. (2008). **Europe and Asia: Regions in Flux**. England: Palgrave.
- Neher, C. (1994). Democratization in Thailand. **Asian Affairs: An American Review**, 21(4), 195–209. Form <https://doi.org/10.1080/00927678.1995.10771155>.

- O'Hanlon, M. E. (2000, September 1). **Doing It Right: The Future of Humanitarian Intervention**. Brookings Institute. Form <https://www.brookings.edu/articles/doing-it-right-the-future-of-humanitarian-intervention/>.
- Olarn, K. and Regan, H. (2021). **Thailand pushes back thousands fleeing Myanmar as death toll surpasses 500**. CNN. Retrieved October 5, 2023, Form <https://edition.cnn.com/2021/03/30/asia/thailand-myanmar-refugees-intl-hnk/index.html>.
- Ostergard, R. (2006). The Failure of America's Post-Cold War Foreign Policy: From the Persian Gulf to the Gulf of Guinea. **The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations**. Form https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/shjdir/v7n2/v7n2_05.pdf.
- Paikin, Z. (2023). Multipolar Competition and the Rules-based Order: Probing the Limits of EU Foreign and Security Policy in the South China Sea. **International Spectator**, 59(1), 1–18. Form <https://doi.org/10.1080/03932729.2023.2280598>.
- Petcharamesree, S. (2013). The ASEAN Human Rights Architecture: Its Development and Challenges. **The Equal Rights Review**, 11, 46–60. Form <https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/Sriprapha%20Petcharamesree%20ERR11.pdf>.
- Phan, H.D. (2008). The Evolution Towards an Asean Human Rights Body. **Asia-Pacific Journal on Human Rights and the Law**, 9(1), 1–12. Form <https://doi.org/10.1163/157181508785822804>.
- Poole, A. (2015). 'The World is Outraged': Legitimacy in the Making of the ASEAN Human Rights Body. **Contemporary Southeast Asia**, 37(3), 355–380. Form <https://www.jstor.org/stable/24916609>.
- Putra, B. A. (2024). Brunei's silent claims in the South China Sea: a case for the theory of trade expectations. **Cogent Social Sciences**, 10(1). Form <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2317533>.
- Richardson, M. (1993). For the Planners, a Time to Decide 18 November 1993. **International Herald Tribune**. 18 Nov.
- Richardson, S. (2020, January 14). **China's Influence on the Global Human Rights System**. Human Rights Watch. Form <https://www.hrw.org/news/2020/09/14/chinas-influence-global-human-rights-system>.
- Roberts, C.B. (2010). **ASEAN's Myanmar Crisis**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Roberts, C.B. (2012). **ASEAN Regionalism: Cooperation, values and institutionalization**. New York: Routledge.
- Robles Jr., A.C. (2006). The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and the European Union: Limited Interregionalism. In: H. Hänggi, R. Roloff and J. Rüländ, eds., **Interregionalism and International Relations**. New York: Routledge, 97–112.

- Ryu, Y. and Ortuoste, M. (2014). Democratization, regional integration, and human rights: the case of the ASEAN intergovernmental commission on human rights. **The Pacific Review**, 27(3), 357–382. Form <https://doi.org/10.1080/09512748.2014.909521>.
- Sang, H.T. (2022). **Vietnam’s ‘Four No’s’ of defence policy are being tested** | Lowy Institute. Lowy Institute. Form <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/vietnam-s-four-no-s-defence-policy-are-being-tested>.
- Seah, S., Lin, J., Martinus, M., Fong, K., Aridati, I., Thao, P.T.P. and Chee, D. (2024). **The State of Southeast Asia: 2024 Survey Report**. Singapore: ISEAS – Yusof Ishak Institute. Retrieved June, 17, 2024, Form <https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2024/03/The-State-of-SEA-2024.pdf>.
- Selth, A. (2008). Even Paranooids Have Enemies: Cyclone Nargis and Myanmar’s Fears of Invasion. **Contemporary Southeast Asia**, 30(3), 379–402. Form <https://doi.org/10.1355/cs30-3b>.
- Sheehan, M. (2022). **Biden’s Unprecedented Semiconductor Bet**. Carnegie Endowment for International Peace. October 27. Form <https://carnegieendowment.org/2022/10/27/biden-s-unprecedented-semiconductor-bet-pub-88270>.
- Smith, S. (2002). The End of the Unipolar Moment? September 11 and the Future of World Order. **International Relations**, 16(2), 171–183. Form <https://doi.org/10.1177/0047117802016002001>.
- Strangio, S. (2025a). **Southeast Asia Slammed By President Trump’s ‘Liberation Day’ Tariffs**. TheDiplomat.com. Form <https://thediplomat.com/2025/04/southeast-asian-slammed-by-president-trumps-liberation-day-tariffs/>.
- Strangio, S. (2025b). **US Anti-ship Missile System to Have Extended Deployment in Philippines: Report**. The Diplomat. Form <https://thediplomat.com/2025/04/us-anti-ship-missile-system-to-have-extended-deployment-in-philippines-report/>.
- Turton, S. (2020). **In Cambodia’s boomtown, a gamble on Chinese money goes sour**. Nikkei Asia. Form <https://asia.nikkei.com/Business/Business-Spotlight/In-Cambodia-s-boomtown-a-gamble-on-Chinese-money-goes-sour>.
- United Nations. (1945). **Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice**. Form <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>.
- United Nations General Assembly. (2005). **2005 World Summit Outcome** (p. A/RES/60/1). Form https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_60_1.pdf.
- United States Department of State. (2024). **Human Rights and Democracy**. United States Department of State. Form <https://www.state.gov/policy-issues/human-rights-and-democracy/#:~:text=The%20protection%20of%20fundamental%20human>.

- Weiss, T. G. (2012). On R2P, America Takes the Lead. **Current History**, 111(748), 322–324. Form <https://doi.org/10.1525/curh.2012.111.748.322>.
- World Bank. (2021a). **World Development Indicators**. World Bank. Form <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>.
- World Bank. (2021b). **Top Exporters and Importers by country and region 2021 | WITS Data**. [Wits.worldbank.org](https://wits.worldbank.org). Form <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/2021/TradeFlow/EXPIMP>.
- Zhimin, C. (2012). International Responsibility, Multilateralism, and China's Foreign Policy. In *State, Globalization and Multilateralism: The Challenges of Institutionalizing Regionalism*. **Springer**, 79–95.

รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการฟื้นฟูประเพณีมังคละและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างท่ามกลางกระแสความทันสมัย

Participation Model of the Elderly in Reviving the Mangkala Tradition and Preserving the Local Cultural Heritage of the Lower Northern Region Amidst the Modern Trend

ปริญา วานเล็ม^{1*} และ สุเทพ คำเมฆ¹

Parinya Wanlem^{1*} and Suthep Khammek¹

¹ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก 65000

¹ Department of Social Work, Faculty of Social Science and Local Development, Phibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000

* Corresponding author: pwanlem@gmail.com

Received: November 27, 2024; Revised: January 31, 2025; Accepted: February 14, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีมังคละในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในภาคเหนือตอนล่าง และเพื่อส่งเสริมความยั่งยืนของมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างในยุคสมัยใหม่ โดยอาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มประชากรที่ศึกษาคือผู้สูงอายุในชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านมังคละ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 20 คน โดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านมังคละ จังหวัดพิษณุโลกนั้นเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ โดยผู้สูงอายุในกลุ่มมีการส่งต่อองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านทักษะการเล่นดนตรี ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมของการละเล่น และบทบาทการรับใช้สังคมในงานพิธีต่าง ๆ สำหรับการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยนั้นในปัจจุบันได้รับความสนใจจากหน่วยงานราชการและสถานศึกษา จึงทำให้มังคละได้รับการสืบทอดและกลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง นอกจากนี้ยังพบว่ามังคละได้รับการฟื้นฟูในพื้นที่ทันสมัย เช่น ห้างสรรพสินค้างานแสดงวัฒนธรรม และสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญทำให้เยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้และฝึกฝนเพื่อสืบทอดอายุของมังคละให้แพร่หลายต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ฟื้นฟู มังคละ มรดกทางวัฒนธรรม

Abstract

This article aims to study the participation patterns of the elderly in the conservation and revival of the Mangkala tradition in the context of social and cultural changes in the lower northern region in order to promote the sustainability of the local cultural heritage of the lower northern region in the modern era. The research used qualitative research. The research sample consists of 20 elderly people in the Mangkala Folk Music Conservation Club, Phitsanulok Province. Using in-depth interview techniques and focus group discussions, the content analysis of the data was used. The research results found that the Mangkala Folk Music Conservation Club, Phitsanulok Province, is an important group. The elderly in the group pass on various knowledge, including musical playing skills, beliefs in the rituals of the performance, and roles in serving society in various ceremonies. As for the transition of the era, it has received attention from government agencies and educational institutions, so Mangkala has been passed on and become well-known again. In addition, Mangkala has been revived in modern areas, such as shopping malls, cultural exhibitions, and educational institutions that give importance to the youth, giving them the opportunity to learn and practice in order to continue the life of Mangkala and spread it further.

Keywords: Elderly participation, Rehabilitation, Amulets, Cultural heritage

บทนำ

ในอดีตดนตรีม้งกลายเป็นดนตรีพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างโดยเฉพาะในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีความผูกพันกับวิถีชีวิตผู้คนผ่านงานพิธีมงคลต่าง ๆ และด้วยสภาพสังคมและค่านิยมในปัจจุบันที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยเต็มรูปแบบ ประกอบกับเยาวชนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นลดลง จึงทำให้ในปัจจุบันดนตรีม้งจะเกือบจะยุติบทบาทของตนเองลงโดยสิ้นเชิง คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้จักดนตรีม้งละอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมประจำพื้นที่ตนเองขณะที่ในอดีตดนตรีพื้นบ้านดังกล่าวได้รับใช้คนในสังคมอย่างใกล้ชิดและมีบทบาทสำคัญในจังหวัดอันเป็นมงคลต่าง ๆ ในชีวิต ซึ่งผู้สูงอายุมีความสำคัญในการส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมขึ้นนี้สู่คนรุ่นต่อไป ปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้บทบาทของม้งละในฐานะดนตรีพื้นบ้านประจำถิ่นนั้นค่อย ๆ ถูกลดทอนความสำคัญลงไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยใหม่เข้ามาแทนที่

ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของดนตรีพื้นบ้านม้งละที่กำลังจะเลือนหายไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาค้นคว้านี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสืบทอดม้งละให้ดำรงอยู่ในพื้นที่ ผ่านภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้และความผูกพันกับมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรค่าอย่างยิ่งแก่การวิจัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย ผู้สูงอายุศิลปินพื้นบ้านและองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกในการฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างความตระหนักในคุณค่าของดนตรีพื้นบ้านนี้ให้ดำรงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของดนตรีม้งและในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมและทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ผ่านกลุ่มผู้สูงอายุกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรม ผ่านบทบาทผู้สูงอายุและภาคีชุมชนสู่การฟื้นฟูม้ง

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการมีส่วนร่วม

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการทบทวนในเรื่องความหมายของการมีส่วนร่วม (participation) ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการในการสืบสานและส่งเสริมให้มีการละเล่นม้งและในพื้นที โดยการมีส่วนร่วมนั้น เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการหรือริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมาร่วมกันได้นั้น จะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์การ (organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงได้ (ยุพาพร รูปงาม, 2545) แนวคิดการมีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถอธิบายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการสืบสานม้งและ โดยเฉพาะในจังหวัดพิษณุโลกนั้น ได้มีการเข้ามาให้ความสำคัญกับม้งและอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยแต่ละหน่วยงานต่างก็มีส่วนร่วมในมิติต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป

แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม

แนวคิดที่มีอิทธิพลกับม้งและ คือ แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมนั้นถูกทำให้เป็นสถาบันตามแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) กล่าวคือ รูปแบบแรกคือทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรม หรือการทำให้ทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในรูปแบบของวัตถุจับต้องได้ เช่น เรื่องสั้น นิยาย แผ่นเสียง เทปคาสเซต อนุสาวรีย์ และภาพถ่าย ฯลฯ และม้งและนั้นยังสอดคล้องกับรูปแบบที่สอง คือ ทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน เช่น คุณภาพหรือชื่อเสียงของสถานที่ ประกาศนียบัตร ในขณะที่รูปแบบที่สามคือ ทุนทางวัฒนธรรมที่รวมอยู่ในฮาบิทัส (habitus) เช่น ความสามารถทางภูมิปัญญา ความรอบรู้ ความสามารถในการพูด การวางตนอย่างมีมารยาท เป็นต้น ดังนั้นม้งและนับได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของทุนทางวัฒนธรรมข้างต้น กล่าวคือทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้มีลักษณะเป็นรูปธรรมหรือเป็นวัตถุ เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เราสามารถจับต้องสัมผัสได้ ส่วนทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบันนั้นเปรียบเหมือนการให้การรับรองหรือรับประกันคุณสมบัติของตัวเรา ในขณะที่ทุนที่หลอมรวมในฮาบิทัสจะแสดงออกทางร่างกายและจิตใจ เป็นเครื่องยืนยันถึงควมมีวัฒนธรรมที่ค่อนข้างคงทนยาวนาน (Pierre Bourdieu, 1986: 241-258; รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2556) ซึ่งแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมจะช่วยให้สามารถอธิบายการดำรงอยู่ของม้งและได้ในการวิจัยครั้งนี้

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม นับเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่ออธิบายวิวัฒนาการของม้งและ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต หรือจารีต ภูมิหายศาสนา สิ่งทีประดิษฐ์และวัตถุอื่น ๆ ในวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมในสังคมอันเป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมซึ่งขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยมากเกิดจากการประดิษฐ์และการแพร่กระจาย (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521)

นอกจากนี้ สุริชัย หวันแก้ว ได้ให้ความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยม บรรทัดฐาน และระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ ซึ่ง สุริชัย หวันแก้ว (2553) ได้แยกการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมออกเป็นสองรูปแบบ กล่าวคือ มีทั้งการเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Endogenous Change) เช่น จากการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการผลิตใหม่ขึ้นในสังคมนั่นเอง จากการต่อสู้ขัดแย้งระหว่างกลุ่มและกระบวนการในสังคม จากการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงจากชนชั้นนำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับมั่งคั่งโดยตรงเนื่องจาก มีการปรับตัวทางวัฒนธรรมภายในผ่านการปรับปรุงท่ารำ และการดัดแปลงเพลงที่เล่น เป็นต้น และการเปลี่ยนแปลงอีกลักษณะหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงภายนอก (Exogenous Change) เช่น การรับเอาเทคโนโลยีหรือสิ่งประดิษฐ์มาจากภายนอก ซึ่งบางกรณีการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกอาจเกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้คนในสังคม

ดังนั้น แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเข้ามาเชื่อมโยงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของมั่งคั่งในยุคสมัย และการปรับตัวของมั่งคั่งในห้วงเวลาต่าง ๆ และจะสามารถเชื่อมโยงวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของคนตรึงมั่งคั่งในการวิจัยในครั้งนี้

แนวคิดอัตลักษณ์

อีกแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการวิจัยครั้งนี้คือ แนวคิดอัตลักษณ์ เนื่องจากอัตลักษณ์ หมายถึง สิ่งของที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตน เป็นสำนึกที่บุคคลรับรู้และรู้ว่าตัวเขาคือใคร มีลักษณะเป็นอย่างไร มีวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อแบบแผนพฤติกรรม และลักษณะนิสัยอย่างไร ซึ่งการจะรับรู้ว่ามีอัตลักษณ์อย่างไร โดยพิจารณาจากการแสดงออกผ่านทางตัวแทนความมีตัวตนในรูปของสถานะของบุคคล เพศสภาพ ตำแหน่ง หน้าที่ บทบาททางสังคม ซึ่งเรียกสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจก หรืออัตลักษณ์ส่วนบุคคล ส่วนการแสดงออกผ่านสัญลักษณ์อะไรบางอย่างที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจร่วมกันและการแสดงออกทางพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นส่วนที่เรียกว่า “อัตลักษณ์ทางสังคม” หรือ “อัตลักษณ์ที่คนในสังคมมีส่วนร่วม” (สุจรรยา ไซตช่วง, 2554) เน้นอนว่าแนวคิดอัตลักษณ์มีความเกี่ยวข้องกับทั้งอัตลักษณ์ของปัจเจกและอัตลักษณ์ทางสังคม

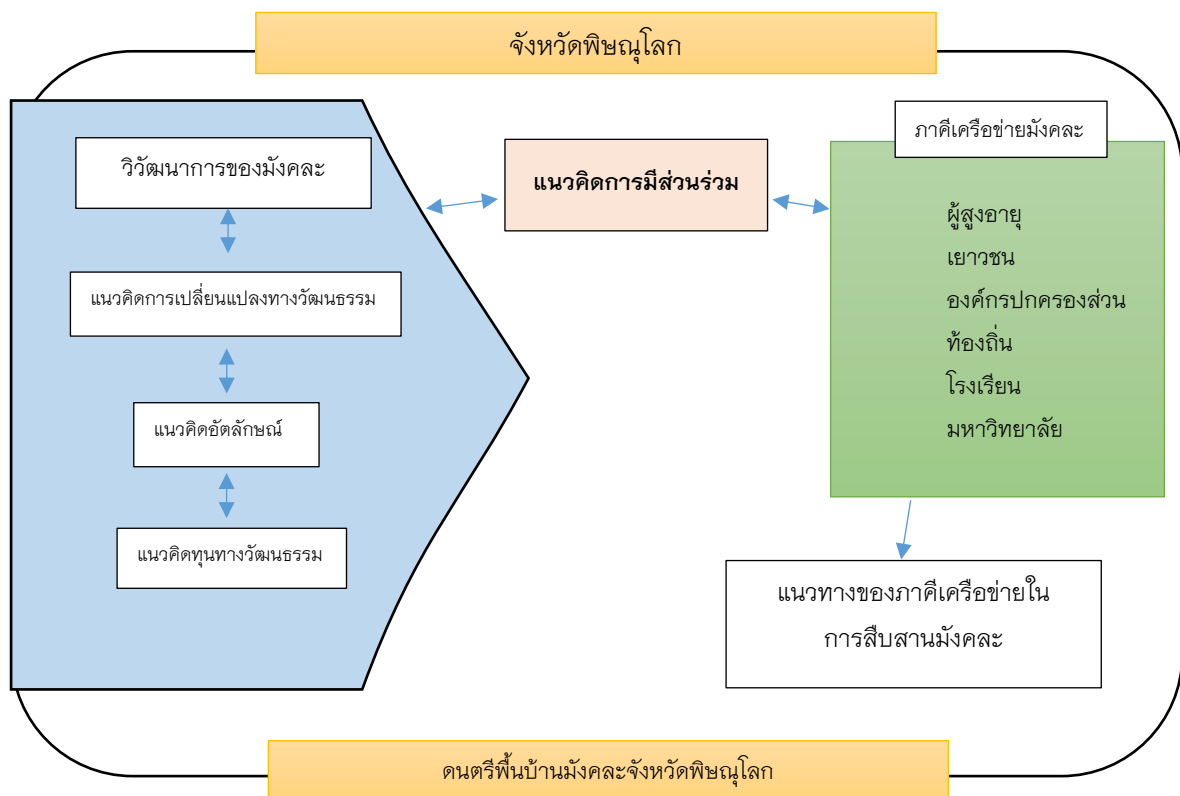
นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจาก ยศ สันตสมบัติ (2544) ที่ได้อ้างงานของ นิโคลัส เทป ว่าเราควรมองอัตลักษณ์ในกรณีของชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ในลักษณะที่เป็นจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) ในแง่นี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามั่งคั่งนั้นมีนัยแฝงความเป็นชาติพันธุ์ประกอบอยู่ มีข้ออะไรบางอย่างที่ถูกกำหนดจากเชื้อสายโดยกำเนิด หากแต่เป็นผลมาจากการจงใจเลือก กลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มเลือกสรรประวัติศาสตร์ของตน ทำนองเดียวกันกลุ่มคนในพื้นที่ก็เลือกมั่งคั่ง โดยเลือกเข้าในทมิฬสำคัญต่อชีวิตทางสังคมของตนเอง ผ่านพิธีกรรม เหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านั้นจนกลายเป็นความจริง (Real History) หรือเป็นประวัติศาสตร์ของกลุ่มของชนกลุ่มนั้นในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวถึงอัตลักษณ์ (Identity) โดยการแบ่งระดับออกได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล และอัตลักษณ์ทางสังคม ซึ่งความหมายของอัตลักษณ์นี้เป็นการอธิบายถึงความหมายของการเป็นตัวตนที่มาพร้อมกับภาพแทนที่พยายามอธิบายว่าตัวเองมีความแตกต่างจากผู้อื่นอย่างไร โดย อภิญา เพ็ญพสุกุล (2546) ได้นิยามว่า อัตลักษณ์ คือ ความเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อกับสัมพันธ์กับสังคม (Social Aspect) โดยที่สังคมได้กำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดมา ซึ่งมั่งคั่งก็ได้ทำหน้าที่ในพื้นที่ชีวิตคนในพื้นที่ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีคุณค่าแฝงอยู่เรื่อยมา ในบางโอกาสยังเป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Aspect) ที่มีความเกี่ยวข้องกับมิติภายในของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับด้านของอารมณ์ความรู้สึก เนื่องจากในอดีตมีการเล่นมั่งคั่งในงานศพ และในปัจจุบันได้ขยายพื้นที่ไปยังหน่วยอื่น ๆ ที่หลากหลายขึ้นเป็นต้น

นอกจากนี้ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550) กล่าวว่า อัตลักษณ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (social construct) นอกจากนี้ วัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) ดังนั้น จึงมีกระบวนการถูกผลิตให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภคและถูกควบคุมจัดการให้อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น และมีการสร้างความหมายต่าง ๆ (creating meanings) ผ่านทางระบบต่าง ๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่เราเลือกใช้หรือนำมาสร้างเป็นอัตลักษณ์นั้น ๆ

ดังนั้น แนวคิดอัตลักษณ์จะเข้ามามีส่วนช่วยให้การวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายการปรากฏตัวของมังคละในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นตัวตนของมังคละผ่านความเชื่อ ความคิด และวิถีชีวิต อันเป็นทั้งอัตลักษณ์ของปัจเจกและอัตลักษณ์ทางสังคมในครั้งนี้

กรอบแนวคิด

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยวิธีการ (Methodology) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งอาศัยการมีส่วนร่วมของนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งใช้เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และแนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยมีเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านม้งคละ หมู่ 4 ตำบลจอมทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดให้มีการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ประธานชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก กลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเล่นม้งคละในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก โดยผ่านกระบวนการการดำเนินงานของกลุ่มชุมชนครอบคลุมเนื้อหาการศึกษาสภาพบริบทพื้นที่ของกลุ่ม และการสร้างความร่วมมือโดยศึกษาในเรื่องประวัติความเป็นมาของกลุ่ม ลักษณะประชากรของกลุ่ม ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่ม ลักษณะเศรษฐกิจของกลุ่มที่ขับเคลื่อนม้งคละในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง เพื่อให้ทราบถึงทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ ที่มีส่วนสืบทอดประเพณีม้งคละ

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis) เป็นกระบวนการวิเคราะห์โดยผู้วิจัยค้นพบแก่นสาระ (Theme) พื้นฐานในเนื้อหาการสัมภาษณ์ ผ่านกระบวนการให้รหัสของข้อมูล การจัดหมวดหมู่ และการจัดระเบียบการสัมภาษณ์หรือข้อมูลที่หลากหลาย ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์แก่นสาระเป็นหนึ่งในเทคนิคทั่วไปของการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เนื่องจากจะช่วยรวมมุมมองที่หลากหลายและข้อมูลประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน King, Horrocks and Brooks (2019) โดยมี 6 ขั้นตอนคือ 1) การทำความเข้าใจกับข้อมูล ทั้งทางประวัติศาสตร์ของม้งคละและการสร้างปฏิสัมพันธ์กับ 2) การทำให้เกิดข้อมูลเบื้องต้น 3) การค้นหาแก่นสาระ 4) การตรวจสอบซ้ำแก่นสาระ 5) การระบุและตั้งชื่อแก่นสาระ 6) การจัดทำรายงาน (Braun & Clarke, 2006) อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์แก่นสาระนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายแบบ และยังคงไม่มีข้อสรุปการดำเนินการที่ชัดเจน แต่กระบวนการ 6 ขั้นตอนดังกล่าว มีความเหมาะสมกับงานวิจัยนี้ เพราะเป็นกระบวนการเชิงปฏิบัติของการวิเคราะห์และรายงานแก่นสาระจากข้อมูลที่มี และยังช่วยให้สามารถบริหารจัดการและอธิบายข้อมูลที่มีได้อย่างละเอียด (Braun & Clarke, 2006) นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) ซึ่งได้ถูกใช้ในการวิเคราะห์เอกสารประกอบที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างของประชากรที่ศึกษา ดังนี้ คือ ประธานชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านม้งคละจังหวัดพิษณุโลก และผู้สูงอายุที่มีส่วนในการละเล่นม้งคละ จำนวน 11 คน ที่มีบทบาทในการผลิตเครื่องดนตรีม้งคละ และเป็นผู้มีประสบการณ์เล่นม้งคละในงานแสดงต่าง ๆ และกลุ่มเยาวชนและในเยาวชนในวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อายุระหว่าง 12-15 ปี ที่เป็นเครือข่ายม้งคละในโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดพิษณุโลกพื้นที่ 9 คน และเป็นนักเรียนที่มีความสนใจและผ่านประสบการณ์เล่นม้งคละในงานต่าง ๆ และเป็นสมาชิกชมรมม้งคละ รวมจำนวน 20 ท่าน โดยผ่านกระบวนการการดำเนินงานของกลุ่มชุมชนครอบคลุมเนื้อหา การศึกษาสภาพบริบทพื้นที่ของกลุ่ม และการสร้างความร่วมมือโดยศึกษาในเรื่องประวัติความเป็นมาของกลุ่ม ลักษณะประชากรของกลุ่ม ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่ม ลักษณะเศรษฐกิจของกลุ่มที่ขับเคลื่อนม้งคละในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างเพื่อให้ทราบถึงทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ

การวิจัยครั้งนี้ ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (PSRU-EC) หมายเลขโครงการวิจัยคือ PSRU-EC No. : 2021/057

ผลการศึกษา

ประวัติศาสตร์และความเป็นมาทางวัฒนธรรมของม้งคละ

หลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าดนตรีม้งคละนั้น เดิมเป็นวงประโคมคักดีลีทซ์ของชมพูทวีปในภาษาอินเดีย เรียกว่า “ปัญจวาทะ” และลังกาเรียกว่า “ปัญจตุริยะ” ที่ประกอบด้วยเครื่องดีและเครื่องเป่า 5 อย่าง โดยพบว่าลังกาได้รับแบบแผนไปจากอินเดีย แล้วเรียกชื่อว่า Pancha Thurya Vadanaya (ปัญจตุริยะ วาทนะ) ตรงกับภาษาบาลีว่า “ม้งคลเถรี” และไทยเรียก “กลองม้งคละ” ในภาษาบาลีเรียกเถรี เพราะรับกลองมคฺล หรือ มคฺล เพเร จากลังกาแต่เดิม ดนตรี “มคฺล เพเร” หรือม้งคละเถรีของลังกาใช้ตีประโคมในพิธีกรรมคักดีลีทซ์ทางศาสนาและการเมือง

สำหรับในประเทศไทย ม้งคละเริ่มปรากฏในอาณาจักรสุโขทัย ดังปรากฏคำว่า “ตมบงคมกลอง” ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ในจารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 18 ในเรื่องนี้ ยอร์ช เซเดส์ ได้ให้ความหมายของ “ตมบงคมกลอง” ไว้ว่าเป็นการตีประโคมกลอง ซึ่งคำนี้เป็นภาษาโบราณที่มีใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัย แปลว่า เป็นการประโคม หรือ ตีกลองที่ซึ่งด้วยหนัง ซึ่งต่อมามีผู้สันนิษฐานว่าเป็นกลองม้งคละเถรีนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่า อาณาจักรสุโขทัยโบราณได้รับเอาดนตรีมคฺล เพเรมาจากลังกา ดังการปรากฏหลักฐานธรรมเนียมการถวายม้งคละเถรีเพื่อบูชาพระบรมธาตุของพระมหาจักรพรรดิสุโขทัย จากการพบหลักฐานการถวายข้าพระซึ่งข้าพระในที่นี้คือบุคคลที่กษัตริย์อุทิศถวายดูแลพระบรมธาตุ จากข้อความในศิลาจารึกดังกล่าวระบุถึงอุปกรณ์ในวงม้งคละ คือฆ้อง 2 ใบ กลอง 3 ใบ และแตร (ปี่) สันนิษฐานว่าฆ้อง 2 ใบ คือฆ้องคู่ (ฆ้องโหม่งชาย-ขวา) ที่ยังคงปรากฏอยู่ในวงปี่กลองม้งคละปัจจุบัน และกลองดังกล่าวในศิลาจารึก อาจเป็นกลองยืน 1 กลองหลอน 1 และกลองม้งคละ 1 ในวงม้งคละเถรี ตามธรรมเนียมกษัตริย์ลังกาแต่โบราณนั่นเอง ซึ่งกลองทั้ง 3 ใบ ยังคงปรากฏในแบบแผนการเล่นปี่กลองม้งคละในปัจจุบัน

ในหนังสือจดหมายเหตุระยะทางไปพิษณุโลก ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เมื่อ พ.ศ. 2444 โดยมีเครื่องดนตรีประกอบที่นับว่าเป็นเครื่องเบญจตุริยางค์แท้ มีเสียงดนตรีที่ดังหนวกหู ดังที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงวิจารณ์ ได้รับความนิยมอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่างมาแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ใช้เล่นกันทั้งในงานมงคลและอวมงคล ซึ่งการเล่นในยุคนั้นมีกลิ่นอายของการประชันแข่งขัน เนื่องจากมีการเล่นที่แพร่หลายในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ลักษณะการเล่นในยุคนั้นเป็นการประกวดประชัน การอวดฝีมือของผู้แสดงในแบบฉบับของชาวบ้าน ประชันกันระหว่างกลุ่มโดยไม่มีแบบแผนที่ตายตัว แต่ละพื้นที่ก็มีแนวทางการเล่นทั้งดนตรีและทำรำร่าที่แตกต่างกัน อาจมีข้อถกเถียงกันบ้างว่าการละเล่นของวงไหนที่เป็นต้นฉบับ อันไหนเป็นแบบดั้งเดิม แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบมากเท่าไร เนื่องจากต่างกลุ่มก็ต่างได้รับการอบรมถ่ายทอดมาจากปราชญ์หรือครูที่ต่างถิ่นต่างที่กัน ดังนั้นทั้งในมิติของการเล่นดนตรีและการรำร่าต่างก็ได้มีผู้อื่นร่ำตามกันมาของแต่ละวง โดยมีการสร้างสรรค์ทำรำของตัวเอง เป็นการรำประกอบขบวนแห่ในงานพิธีต่าง ๆ และแสดงด้วยความสนุกสนานรื่นเริงไปตามเสียงดนตรีที่บรรเลง ซึ่งส่วนใหญ่ยังนิยมเล่นกันในหมู่กลุ่มผู้สูงอายุ ในวาระต่าง ๆ ตามประเพณีและพิธีกรรมท้องถิ่น ซึ่งมีการละเล่นดนตรีพื้นบ้านชนิดนี้กันอย่างแพร่หลาย แม้ว่าในช่วงระยะหนึ่งม้งคละค่อย ๆ หายไปจากพื้นที่ดังกล่าว

ในปี พ.ศ. 2511 นั้น อาจารย์อนงค์ นาคสวัสดิ์ อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ ประจำวิทยาลัยครูพิษณุโลก เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพยายามฟื้นฟูทำรำประกอบดนตรีม้งคละ เป็นบุคลากรที่เข้ามาให้การฝึกฝนและจัดการกับดนตรีและทำรำ ม้งคละในยุคนี้นี้ยังคงได้รับความสนใจในกลุ่มเฉพาะ เช่น นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านดนตรีพื้นบ้าน และผู้สูงอายุที่มีความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งยังไม่เป็นที่แพร่หลายในองค์กรต่าง ๆ แต่ก็นับเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูทั้งด้านรูปแบบการเล่น และทำรำที่เป็นต้นแบบของการละเล่นที่พบเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน โดยมีความพยายามในการเผยแพร่ม้งคละไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งไปแสดงในงานสินค้านานาชาติ ณ สนามกีฬาหัวหมาก กรุงเทพมหานคร เป็นครั้งแรกในพ.ศ. 2511 นับเป็นการแสดงนอกพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างเป็นครั้งแรกต่อสาธารณชน

ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2528 รำมั่งคณะของนางอนงค์ นาควาส์ได้รับคามนิยมอย่างแพร่หลาย และได้ออกทำการแสดงภายใต้วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม ซึ่งในปัจจุบันยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องผ่านการจัดโครงการทางวิชาการให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

จากการวิเคราะห์พบว่า มั่งคณะนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในลักษณะที่เรียกว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ มีการดัดแปลงท่ารำตามข้อมูลข้างต้น และได้เลือกนไฮไปจากสังคมและวิถีชีวิตของผู้คนในภาคเหนือตอนล่าง อย่างตัดขาดแต่อย่างใด หากแต่มีวิวัฒนาการดำเนินเรื่อยมา เนื่องจากการเข้ามาของวัฒนธรรมสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตด้านสังคมและเศรษฐกิจของคนท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมภายนอก เนื่องจากไม่ขัดกับขนบของวิถีชีวิตสมัยใหม่ หากแต่ในบางช่วงการขาดผู้สืบทอดในวงกว้าง จึงกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการได้รับความนิยมที่ลดน้อยถอยลงไป เนื่องจากมีผู้เล่นเฉพาะกลุ่มและการแสดงในลักษณะเฉพาะงาน ส่งผลให้มั่งคณะกลายเป็นอัตลักษณ์ที่คู่กับผู้สูงวัย ซึ่งในความเป็นจริงทางสังคมแล้วการดำรงอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการอนุรักษ์เพื่อต่อยอดเพื่อให้มีพลวัตจากรุ่นสู่รุ่น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า มั่งคณะในช่วงที่ไม่ได้รับความนิยมจากสังคมนั้น เนื่องจากการละเล่นเฉพาะกลุ่มในวงวานวานเครือของผู้เล่นเดิมตั้งแต่อดีต ที่มีความรู้จกมักคุ้นกับมั่งคณะ ทำให้ขาดความสนใจจากสังคมทั่วไปนั่นเอง

บทบาทผู้สูงอายุและภาคีเครือข่ายในการฟื้นฟูมั่งคณะในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม

ผู้สูงอายุนั้นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มั่งคณะใน 2 ลักษณะคือ

1. การผลิตเครื่องดนตรี การสอนท่ารำ และการเป็นผู้สอนการเล่นเครื่องดนตรีแต่ละชนิด จึงกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุนั้นมีบทบาทเป็นผู้ส่งต่อศิลปวัฒนธรรมมั่งคณะสู่คนรุ่นหลัง ทั้งการผลิตเครื่องดนตรี การเล่นดนตรีมั่งคณะ เนื่องจากเครื่องดนตรีแต่ละชนิดนั้นต้องอาศัยทักษะทางด้านดนตรีพื้นฐานที่ต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญ และการส่งต่อท่ารำและเครื่องแต่งกาย ผ่านการเรียนการสอนให้แก่เยาวชนในโรงเรียนซึ่งได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก เช่น โรงเรียนวัดมหาวันาราม โรงเรียนเทศบาล 2 วัดคูหาสวรรค์ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 8 (มะขามสูง) โรงเรียนนันทาท่าช้าง โรงเรียนบ้านหนองห้วยยาง โรงเรียนมะต้องประชาสรรค์ โรงเรียนบ้านเข็กใหญ่ โรงเรียนวัดวังมะด่าน ฯลฯ ซึ่งกลับมาเป็นที่นิยมและได้รับความนิยมจากสถานศึกษาให้จัดโครงการต่าง ๆ เพื่อสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นความภาคภูมิใจให้แพร่หลายต่อไป

2. เป็นผู้แสดงมั่งคณะ บทบาทการเป็นผู้แสดงนี้เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ โดยมีตัวอย่างที่เด่นชัดในกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุในท้องถิ่น ผ่านการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลวัดจันทร์ จังหวัดพิษณุโลก อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลวัดจันทร์ และเป็นที่แพร่หลายในหลาย ๆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดในเวลาต่อมา ที่มุ่งเน้นเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้มีชีวิตชีวาอยู่กับกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันในโรงเรียน ทั้งยังเป็นการพัฒนาสุขภาพจิตและร่างกายตามวัยที่เหมาะสมกับความเป็นผู้สูงวัยที่ต้องได้รับการดูแลจากชุมชนและสังคม จึงกล่าวได้ว่ามั่งคณะได้เข้าไปมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนอย่างชาญฉลาดผ่านการให้ความสำคัญและเล็งเห็นคุณค่าขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก โดยวิธีการเปิดพื้นที่ให้วงมั่งคณะได้แสดงเปิดงานวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในจังหวัด ส่งผลให้เกิดการรับรู้ถึงการดำรงอยู่ในพื้นที่

ภาพที่ 1 การรำมั่งคละในห้างสรรพสินค้า

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบว่า มั่งคละยังเป็นอัตลักษณ์ระดับบุคคลด้วยความผูกพันของวิถีชีวิตในอดีตที่ฝังรากในความทรงจำของผู้สูงอายุ กับภาพการละเล่นมั่งคละที่ยังหวนนึกถึงครั้งเลื่องมั่งคละเคยดังก้องในอดีต ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้มีความพยายามในการส่งต่อการละเล่นนี้สู่คนรุ่นหลัง ผ่านบุคคลในครอบครัวและนักเรียนนักศึกษาที่สนใจ จึงกลายเป็นภาพสะท้อนให้เห็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการใช้เวลาว่างของผู้คนในอดีต เนื่องจากการละเล่นมั่งคละนั้น จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝน และความร่วมมือตามแนวคิดการมีส่วนร่วม เนื่องจากต้องเล่นกันเป็นวง ไม่สามารถเล่นเป็นศิลปินเดี่ยวได้ ดังนั้นการรวมตัวกันของสมาชิกในวงนั้นต้องมีเวลาว่าง หรือต้องสละเวลาส่วนตัวที่ตรงกันเพื่อการฝึกฝนให้เชี่ยวชาญร่วมกัน

จึงกล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสืบสานมั่งคละจากเดิมที่มั่งคละนั้นเป็นที่รู้จักกันเฉพาะกลุ่ม และมีการเผยแพร่กันในกลุ่มครอบครัวที่เป็นสมาชิกของวงมั่งคละนั้น ในปัจจุบันกลุ่มที่มีบทบาทในการธำรงอัตลักษณ์ดนตรีมั่งคละในจังหวัดพิษณุโลกคือกลุ่มผู้สูงอายุ และในชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านมั่งคละ จังหวัดพิษณุโลก ภายใต้การนำของคุณประโยชน์ ลูกพลับ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีบทบาทสำคัญในการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก โดยคุณประโยชน์ ลูกพลับ หรือที่เขาวชนเรียกขานว่า “ลุงโยชน์” นั้น มีชื่อว่า เรืออากาศตรีประโยชน์ ลูกพลับ เดิมทีรับราชการทหาร และได้รับอิทธิพลด้านมั่งคละจากบิดา คือ นายทองอยู่ ลูกพลับ ผู้ซึ่งทำให้คุณประโยชน์ ได้รู้จักและเรียนรู้มั่งคละโดยริเริ่มเข้าไปช่วยบิดาสรางเครื่องดนตรีมั่งคละในวันหยุดราชการ และเกิดกระบวนการเรียนรู้

เรื่อยมาจนสามารถผลิตเครื่องดนตรีได้ด้วยตัวเอง หลังจากปี พ.ศ. 2553 ก็เกษียณอายุราชการมาสืบทอดมั่งคละและได้พัฒนาเครื่องดนตรี โดยมีความพยายามในการส่งต่อองค์ความรู้ด้านการละเล่นมั่งคละให้กับเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชมรม ในกลุ่มต่าง ๆ อาทิ โรงเรียนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีความสนใจมั่งคละจึงเกิดความร่วมมือทั้งด้านทักษะการเล่นดนตรี ด้านความเชื่อเรื่องพิธีกรรมของการละเล่น และบทบาทการรับใช้สังคมในงานพิธีต่าง ๆ ซึ่งพบว่าคุณประโยชน์ ลูกพลับ เป็นแกนนำผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบสาน จึงเห็นได้ว่าผู้สูงอายุนั้นมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดมั่งคละมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากความสนใจใคร่รู้ส่วนหนึ่ง และการใช้เวลาว่างในสมัยอดีตที่ยังไม่มีวิทยาการทางเทคโนโลยีส่วนหนึ่ง ทำให้ผู้คนในแถบภาคเหนือตอนล่างนิยมเล่นมั่งคละและสืบสานต่อกันมา นอกจากผู้สูงอายุที่ให้ความสนใจแล้วยังส่งต่อวิชาสู่บุคคลในครอบครัวและบุคคลภายนอกที่สนใจด้วยเช่นกัน และพัฒนาจนกลายมาเป็นชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านมั่งคละ จังหวัดพิษณุโลก จวบจนปัจจุบัน

ดังนั้น แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการธำรงอัตลักษณ์ของมั่งคละคือ แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมนั้นถูกทำให้เป็นสถาบัน เช่น คุณภาพหรือชื่อเสียงของสถานที่ ประกาศนียบัตร ในขณะที่รูปแบบหนึ่งของทุนทางวัฒนธรรมคือ ทุนทางวัฒนธรรมที่รวมอยู่ในสิ่งที่มีบุรดิเยอเรียกว่า ฮาบิทัส (habitus) เช่น ความสามารถทางภูมิปัญญา ความรอบรู้ ความสามารถในการพูด การวางตนอย่างมีมารยาท กล่าวคือ ทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้มีลักษณะเป็นรูปร่างหรือเป็นวัตถุ เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เราสามารถจับต้องสัมผัสได้ ส่วนทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบันนั้นเปรียบเหมือนการให้การรับรองหรือรับประกันคุณสมบัติของตัวเรา ในขณะที่ทุนที่หลอมรวมในฮาบิทัสจะแสดงออกทางร่างกายและจิตใจ เป็นเครื่องยืนยันถึงควมมีวัฒนธรรมที่ค่อนข้างคงทนยาวนาน ดังนั้นมั่งคละจึงเป็นทั้งทุนที่เป็นสถาบันและทุนที่เป็นฮาบิทัส เนื่องจากผ่านกระบวนการหลอมรวมทางสังคม ซึ่งกลายเป็นสิ่งที่เพิ่มมูลค่าหรือคุณค่าแก่บุคคล มรดกทางวัฒนธรรม หรือสิ่งที่มีและไม่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในแวดวงการศึกษาทางวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่าทุนทางวัฒนธรรมถูกนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์การทางวัฒนธรรม เพื่อแสดงให้เห็นว่าการสร้างใหม่หรืออนุรักษ์พื้นที่ต่าง ๆ นั้น ทำให้เกิดสิ่งที่มีมูลค่าทั้งทางจิตใจและทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการปรากฏตัวของมั่งคละในภาวะทันสมัยในปัจจุบันนั้นได้เคลื่อนย้ายไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในปริภูมิทางเศรษฐกิจทั้ง ห้างสรรพสินค้า งานแสดงสินค้า หรือแม้กระทั่งการงานต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม ซึ่งมั่งคละได้เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจเชื่อใจสายใยความผูกพันโดยมีผู้สูงอายุเป็นแกนนำ และวัฒนธรรมที่ดิงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม โดยเฉพาะ องค์ประกอบด้านคนซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้สูงอายุในวงมั่งคละที่มีบทบาทหลักในการสืบสาน และสร้างทักษะด้านดนตรีมั่งคละให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้เพื่อการละเล่นที่ถูกต้องและเข้าใจความเป็นมา

ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านวัฒนธรรม อันเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ เป็นในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดิงาม ค่านิยมความเป็นไทย นอกจากนี้ ยังมีในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

อภิปรายและสรุปผล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของดนตรีม้งคณะในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมและทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ผ่านกลุ่มผู้สูงอายุกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรม ผ่านบทบาทผู้สูงอายุและภาคีชุมชนสู่การฟื้นฟูม้งคณะ ที่เป็นทั้งมรดกและทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในพื้นที่อันร่มร่วยไปด้วยสถานที่ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย โดยมีวิวัฒนาการดังนี้

การเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรม

ความพยายามสืบทอดและส่งเสริมวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านชนิดนี้ โดยมีการคิดริเริ่มเพื่อการสร้างรูปแบบที่เป็นแบบแผนทั้งด้านดนตรีและท่ารำ ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งต่อม้งคณะเริ่มได้รับการฟื้นฟูโดยมีลีลาท่ารำในแบบนาฏศิลป์มากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2511 นางศุภมาส นาคสวัสดิ์ อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ ประจำวิทยาลัยครูพิษณุโลก สงครามพิษณุโลก เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูท่ารำประกอบดนตรีม้งคณะ เป็นบุคลากรที่เข้ามาให้การฝึกฝนและจัดการกับดนตรีและท่ารำ ม้งคณะในยุคนี้ยังคงได้รับความสนใจในกลุ่มเฉพาะ เช่น นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน และผู้สูงอายุที่มีความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้าน ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในองค์กรต่าง ๆ แต่ก็นับเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบทอดทั้งด้านรูปแบบการเล่นและท่ารำ อันเป็นต้นแบบของการละเล่นที่พบเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน โดยมีความพยายามในการเผยแพร่ม้งคณะไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งไปแสดงในงานสินค้านานาชาติ ณ สนามกีฬาหัวหมาก กรุงเทพมหานคร เป็นครั้งแรกในพ.ศ. 2511 นับเป็นการแสดงนอกพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างเป็นครั้งแรกต่อสาธารณชน ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2528 รำม้งคณะของนางศุภมาส นาคสวัสดิ์ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและได้ออกทำการแสดงภายใต้วิทยาลัยครูพิษณุโลก สงคราม

บทบาทผู้สูงอายุและเครือข่ายในปัจจุบัน

ปัจจุบันหลังจากได้มีการล้มหายตายจากของกลุ่มผู้เล่นเดิม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้ในห้วงความทันสมัยนี้ กลุ่มเยาวชนถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดม้งคณะ เนื่องจากมีปัจจัยทั้งจากสถานศึกษา สถาบันชุมชนและการได้รับการปลูกฝังจากสถาบันครอบครัว ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่สำคัญ กล่าวคือ การเข้ามาสืบทอดของเยาวชนนั้นได้รับการสนับสนุนสถาบันการศึกษาให้มีการเรียนและฝึกฝนการละเล่นม้งคณะในโรงเรียนเพื่ออนุรักษ์โดยมีวิทยากรจากชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านม้งคณะจังหวัดพิษณุโลก เข้ามาให้การฝึกฝนทักษะถึงโรงเรียน อันสะท้อนได้ว่าเยาวชนนั้นได้รับการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องตลอดการศึกษาในโรงเรียน นอกจากนี้เยาวชนที่เข้ามาส่วนร่วมในการแสดงม้งคณะตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น งานแสดงในห้างสรรพสินค้า งานวิทยากรบรรยายในมหาวิทยาลัย งานประเพณีที่จัดขึ้นโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งในจังหวัดพิษณุโลกนั้น มีการจัดงานในลักษณะดังกล่าวข้างต้นที่ต่อเนื่องตลอดทั้งปี ทำให้เยาวชนที่พื้นที่ในการแสดงบ่อยครั้งและสามารถสร้างพลังบวกให้กับเยาวชนเนื่องจากเป็นผู้แสดงหลักในวงม้งคณะในงานต่าง ๆ อีกทั้ง การรับงานแสดงนั้นเยาวชนจะได้ใช้พื้นที่ในการแสดงความสามารถและยังได้รับค่าตอบแทนซึ่งเป็นขวัญกำลังใจในการอนุรักษ์ประเพณีให้กับเยาวชน นับเป็นการเสริมพลังให้กับเยาวชนในการสืบทอด และยังได้รับความสนใจจากหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการนำม้งคณะในฐานะทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ซึ่งในกระบวนการนี้จำเป็นต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างมีระบบและมีความต่อเนื่อง

ความสำคัญของม้งคณะต่อสุขภาพและสังคม

การนำม้งคณะมาประยุกต์ใช้กับโครงการส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งนับว่าเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง กระบวนการมีส่วนร่วมนี้มีอิทธิพลต่อการสืบทอดม้งคณะในพื้นที่ เพราะสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนั้นมีจำนวนที่สูงอย่างมาก โดยเกิดกระบวนการมี

ส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงนับว่าหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นับว่ามีส่วนสำคัญในการธำรงรักษากิจกรรมการเล่นม้งคละ เนื่องจากได้เข้ามาให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ และให้พื้นที่ ได้เข้าไปส่งเสริมองค์ความรู้ในสถานศึกษา จนกลายเป็นที่สนใจของกลุ่มเยาวชนและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวงม้งคละ ซึ่งจากเดิมนั้นมีการสืบสานกันในวงศาคณาญาติเท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้รับความสนใจและนับว่าเป็นการฟื้นฟูจากหลาย ภาคส่วน เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย ห้างสรรพสินค้า งานเทศกาลประจำปี งานประเพณี โดยให้ม้งคละได้เป็นส่วนหนึ่ง ในงานประจำปีต่าง ๆ ของท้องถิ่น และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้แก่เยาวชนในสถานศึกษาอย่างแพร่หลาย

กล่าวได้ว่า ม้งคละได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางวัฒนธรรมทั้งระดับภายนอกและระดับภายใน ทั้งการรับใช้สังคมในมิติความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และพื้นที่ในการแสดงจากเดิมที่ใช้ในงานมงคลและงานทาง พิธีกรรมท้องถิ่น สู่การขยายปริมณฑลทางการเล่นไปสู่พื้นที่แห่งความทันสมัยในห้างสรรพสินค้า ซึ่งม้งคละในฐานะทุน ทางวัฒนธรรมสามารถปรับตัวในบริบทสังคมใหม่อย่างเหมาะสม และยังเป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาแก่แขกผู้มาเยือน นอกจากนี้ได้มีส่วนในการสร้างสำนึกกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่เยาวชน อีกทั้งยังนับได้ว่าผู้สูงอายุที่มีความรู้ และทักษะนั้นมีส่วนสำคัญในการส่งต่อการเล่นม้งคละนี้ให้แก่ชนรุ่นหลังต่อไป

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้สรุปให้เห็นคุณค่าได้ว่า มีส่วนในการสนับสนุนและพัฒนานโยบาย และกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับชุมชนและสถาบันการศึกษา เนื่องจากได้มีการสร้างความตระหนักรู้ในระดับ นโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะ อบต.จอมทอง สถาบันการศึกษา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการนำเอาม้งคละผนวกเข้ากับกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลวัดจันทร์ ได้เล็งเห็น ความสำคัญของการนำเอาม้งคละมาสืบทอด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ได้เปิดพื้นที่ทางการแสดงโดยการบูรณาการเข้ากับ หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลวัดจันทร์ นับเป็นการสืบทอดให้ม้งคละกลับมามีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งอย่างน่าสนใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทผู้สูงอายุและเครือข่ายท้องถิ่นเป็นแกนสำคัญในการสืบสานวัฒนธรรมและสร้างการมีส่วนร่วม อย่างยั่งยืน โดยได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายด้านการศึกษา คือ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ พิบูลสงคราม ได้เข้ามาจัดการฝึกสอนในรายวิชานาฏศิลป์ เพื่อการต่อยอดไปสู่การร่วมแสดงและการถ่ายทอด ศิลปวัฒนธรรมในงานต่าง ๆ ดังนั้นข้อค้นพบนี้ นับได้ว่าเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงผู้สูงอายุกับม้งคละที่เป็นวัฒนธรรม ดั้งเดิมให้ยังดำรงอยู่ อีกทั้งยังเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพที่ดีขึ้นและได้รับการพัฒนาผ่านมรดกทางวัฒนธรรมขึ้นนี้

จึงกล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุนั้นมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูม้งคละใน 2 ลักษณะคือ 1) เป็นผู้ส่งต่อศิลปวัฒนธรรมม้งคละสู่ คนรุ่นหลัง ทั้งการผลิตเครื่องดนตรี การเล่นดนตรีม้งคละ และการส่งต่อทำร้ายและเครื่องแต่งกาย ผ่านการเรียนการสอน ให้แก่เยาวชนในโรงเรียนซึ่งได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใน พื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมม้งคละช่วยสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของมรดกท้องถิ่นแก่เยาวชน นอกจากนี้ การฟื้นฟูม้งคละในโรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมสุขภาพทั้งกายและใจของผู้สูงอายุ และ 2) เป็นผู้เล่นผ่าน กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุในท้องถิ่น ผ่านการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มุ่งเน้นเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุ ในชุมชนได้มีชีวิตชีวาอยู่กับกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันในโรงเรียน ทั้งยังเป็นการพัฒนาสุขภาพจิตและร่างกายตามวัยที่เหมาะสม กับความเป็นผู้สูงวัยที่ต้องได้รับการดูแลจากชุมชนและสังคม จึงกล่าวได้ว่าม้งคละได้เข้าไปมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของ ผู้สูงอายุในชุมชนอย่างชาญฉลาดผ่านการให้ความสำคัญและเล็งเห็นคุณค่าขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด พิษณุโลก

ทั้งนี้ แม้มั่งคั่งได้รับการสนับสนุนอย่างแพร่หลายจากคนในท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ แต่การนำมั่งคั่งในฐานะทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจยังคงอยู่ในขอบเขตที่ไม่กว้างขวางมากนัก ซึ่งในกระบวนการนี้จำเป็นต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างมีระบบและมีความต่อเนื่อง จนกระทั่งเมื่อมีการนำมั่งคั่งมาประยุกต์ใช้กับโครงการส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนั้น นับว่าเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างนั้นมีจำนวนที่สูงอย่างมาก ซึ่งนับเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยในปัจจุบันและในอนาคต เพราะฉะนั้นเพื่อขจัดปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากสังคมที่กำลังเปลี่ยนไปเป็นสังคมผู้สูงอายุมากขึ้น การนำเสนอทางออกสำหรับการอนุรักษ์หรือเสริมสร้างสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ โดยการนำมั่งคั่งมาประยุกต์ใช้จึงเป็นวิธีการที่สำคัญ เพราะไม่เพียงแต่มั่งคั่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ศิลปะการแสดงพื้นบ้านชนิดนี้ยังเหมาะสมสำหรับการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การผลักดันให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มั่งคั่งทั้งเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นและเพื่อส่งเสริมสุขภาพกายและใจให้แข็งแรงรวมทั้งมีชีวิตยืนนาน ดูเหมือนว่าจำเป็นต้องมีการออกแบบการจัดการ รูปแบบ และการรณรงค์ที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการมั่งคั่งในหลักสูตรการศึกษาของนักเรียนเพิ่มเติมในระดับท้องถิ่น เพื่อสืบสานมั่งคั่งให้เป็นที่แพร่หลายแก่กลุ่มเยาวชน และเสริมสร้างความภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม
2. มุ่งผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้มั่งคั่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสร้างสรรค์ในชุมชนอย่างแพร่หลายมากขึ้น
3. ควรสนับสนุนการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับมั่งคั่งในเชิงสร้างสรรค์ เช่น การสร้างรายได้จากการผลิตเครื่องดนตรีหรือการแสดง เป็นต้น
4. ผลักดันให้มั่งคั่งเข้าเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงนวัตกรรม โดยมุ่งสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจผ่านการจัดการแสดงหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
5. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการผสมผสานมั่งคั่งในบริบททันสมัยเพื่อส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมและสุขภาพชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.): งบประมาณด้านวิจัยและนวัตกรรม ประเภท Fundamental Fund ประจำปีงบประมาณ 2565 ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ อีกทั้งขอขอบพระคุณชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านมั่งคั่ง จ.พิษณุโลก ภายใต้การนำของ คุณประโยชน์ ลูกพลับ ที่อำนวยความสะดวกและส่งต่อองค์ความรู้ ตลอดจนเปิดพื้นที่ให้ติดสอยห้อยตามไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่ไปทำการแสดงเพื่อเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นอย่างสูง ตลอดจนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยในครั้งนี้ทุกท่านด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2550). แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2521). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณในการปฏิรูประบบราชการ. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2556). ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กับการอธิบายปรากฏการณ์สังคมจากมุมมองตัวแสดง. **วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย**, 5(2), 69–89.
- ยอร์ช เซเดส์. (2526). **จารึกสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2553). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจรรยา โชติช่วง. (2554). การศึกษาสภาพการพัฒนาลักษณะและเอกลักษณ์ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หลักสูตร การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อภิญา เพ็ญพูลกุล. (2546). **อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- Bourdieu, P. (1986). 'The Forms of Capital'. **Handbook of Theory and Research for the Sociology of Capital**. J. G. Richardson. New York: Greenwood Press, 241–58.
- Braun, V. and Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. **Qualitative Research in Psychology**, 3(2), 77–101.
- King, N., Horrocks, C. and Brooks, J. (2019). **Interviews in Qualitative Research** (2nd ed). London: Sage.

ผลการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่นด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model

The Effects of School Development in the Kru Rak Thin Project Reinforced by the S.A.V.E. Model

คัชรินทร์ มหาวงค์¹ ศุภโชค ปิยะสันต์² นรินธร นนทมาลย์^{3*} และ สกาวรัตน์ ไกรมาก⁴

Katcharin Mahawong¹, Supachoke Piyasant², Narin Nonthamand^{3*} and Sakaorat Kraimak⁴

¹ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

² โรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี จังหวัดเชียงราย 57240

³ สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

⁴ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จังหวัดพะเยา 56000

¹ Phayao Provincial Education Office, Phayao 56000

² Ban Huairaisamakkee School, Chiang Rai 57240

³ Department of Educational Technology, School of Education, University of Phayao, Phayao 56000

⁴ Phayao Primary Educational Service Area Office, Phayao 56000

*Corresponding author: narin.no@up.ac.th

Received: February 18, 2025; Revised: April 9, 2025; Accepted: April 25, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพ 6Q ก่อนและหลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น ด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model 2) เปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพ 6Q จำแนกตามตำแหน่ง ภาค และขนาดของโรงเรียน หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่นด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนในโครงการครูรักถิ่นจำนวน 249 โรงเรียน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 3 คน คือ ครู ผู้บริหาร และทีมหนุนเสริม เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพ 6Q วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติ Wilcoxon Signed Ranks Test, Kruskal-Wallis Test และ Mann-Whitney Test

ผลการวิจัย พบว่า 1) โดยภาพรวมผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการสูงกว่าก่อนดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการด้วยรูปแบบการหนุนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามตำแหน่ง ภาค และขนาด พบว่า ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามตำแหน่ง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลเปรียบเทียบจำแนกตามภาค พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบตามขนาด พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป มีผลการดำเนินการแตกต่างจากขนาดอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: S.A.V.E Model การหนุนเสริม โรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น

Abstract

The objectives of this research were 1) compare the assessment results before and after the implementation of school development under the "Kru Rak Thin" project, supplemented by the S.A.V.E. model. 2) To compare the assessment results categorized by position, region, and school size following the implementation of school development under the "Kru Rak Thin" project, supplemented by the S.A.V.E. model. The sample consisted of 249 schools participating in the "Kru Rak Thin" project using stratified random sampling methods, and three informants from each school, including a teacher, an administrator, and a reinforcement team, provided the data. Data collection was conducted using 6Q quality measure evaluation form. The data were analyzed using mean, standard deviation, and nonparametric tests such as the Wilcoxon signed rank test, Kruskal–Wallis test, and Mann–Whitney test.

The results were as follows: 1) Overall, the post-implementation scores were significantly higher than the pre-implementation scores. 2) The comparison of post-implementation scores, categorized by position, region, and school size using the S.A.V.E. Model, revealed no significant differences at the .05 level among teachers, administrators, and reinforcement team. When comparing post-implementation scores across regions using the S.A.V.E. model, significant differences were found at the .05 level. Pairwise comparisons revealed no significant difference in post-implementation scores between the Northeastern and Southern regions, while other regions differed significantly at the .05 level. Schools with 720 or more students demonstrated significantly different performance from the other size categories.

Keywords: S.A.V.E Model, Supplementation, Kru Rak Thin Project

บทนำ

โครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น เป็นโครงการที่เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนในพื้นที่ห่างไกล เป็นการช่วยยกระดับคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กได้อีกทางหนึ่งด้วยแนวคิดการเริ่มพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่จะบรรลุแต่งตั้งผู้สำเร็จการศึกษาจากโครงการ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องในโรงเรียนของชุมชนอันเป็นถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ดังนั้นการเตรียมความพร้อมของโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลดังกล่าวนี้ จึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างมากเพื่อรองรับครูรุ่นใหม่หลังจบการศึกษาแล้วกลับเข้ามาทำงานในอนาคต การเริ่มพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ และต่อเนื่องจึงจะเป็นการพัฒนาครู ทั้งโรงเรียนไปพร้อมกับการสร้างครูรุ่นใหม่ร่วมกันของเครือข่ายโรงเรียนในบริบทพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น สถาบันอุดมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และศึกษาธิการจังหวัด โดยได้เสริมจุดเน้นไปยังการพัฒนาการเรียนการสอนซึ่งใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School based) ให้ครูเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองร่วมกับเพื่อนครูทั้งโรงเรียน (Professional Learning Community : PLC) ทั้งนี้จะมีปัจจัยส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำและใช้ระบบสารสนเทศ (Information) เพื่อบริหารจัดการโรงเรียน และเทคนิคทางวิชาการโดยการหนุนเสริมจากทีมพี่เลี้ยง (Coach) เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนการสอนแบบ Active Learning สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามความสามารถและพัฒนาได้ตามความถนัดและศักยภาพของตน ซึ่งความคาดหวังของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) มุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูด้วยแนวคิดการผลิตครูอย่างมีคุณภาพผ่านโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น และได้รับการบรรจุเป็นครูในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านเกิดของตนเอง นอกจากนั้นเพื่อผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน จึงเตรียม

ความพร้อมสำหรับการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่ครูรุ่นใหม่จะบรรจุให้มีความพร้อมด้วยโครงการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลโดยใช้แนวคิดพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาโรงเรียนที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบอย่างบูรณาการ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างทั่วถึงและยั่งยืน ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านของโรงเรียน ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (อรรถพงษ์ อินต๊ะวงศ์ อนุชา กอนพวง ปกรณ์ ประจันบาน และธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2566)

จากการดำเนินการโครงการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลโดยใช้แนวคิดพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ ที่ได้มีการจัดให้มีทีมหนุนเสริมโรงเรียนปลายทาง เพื่อทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และหนุนเสริมโรงเรียนปลายทางให้เกิดคุณภาพตามกรอบมาตรฐานการคุณภาพ 6Q (6 Quality) ซึ่งประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการ (Q – Leadership) หมายถึง ผลการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามแนวคิดการพัฒนากำหนดเป้าหมายพันธกิจ การบริหารจัดการหลักสูตร การพัฒนาสื่อการสอน การนิเทศและประเมินการสอน จนสามารถนำกลุ่มให้กระทำกิจกรรมด้านวิชาการ ให้บรรลุเป้าหมายและสามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร อันจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นสำคัญจนผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง และ/หรือครูแกนนำในโรงเรียนเกิดภาวะผู้นำทางวิชาการโดยมีผลการประเมินตามแบบประเมินด้านภาวะผู้นำอยู่ในระดับดีขึ้น 2) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Q – PLC) หมายถึง กิจกรรมการรวมตัวของครูเพื่อการพัฒนาและการเรียนรู้ทางวิชาชีพของตนเองและกลุ่มอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้โดยการสนับสนุนของ ทีมหนุนเสริมและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง 3) ศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (Q – Learning) หมายถึง กระบวนการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ผ่านการพัฒนาให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพด้วยวิธีการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียน มีผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome) ที่ดี ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ (Learning Access) เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ พร้อมทั้งเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการเป็นพลเมืองที่ดี และสามารถดำรงตนในสังคมและในบริบทชุมชนของตนเองได้อย่างมีความสุข 4) การกำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย (Q – Goal) หมายถึง การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนที่มีความท้าทาย มีการกำหนดแผนการทำงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาครู ผู้เรียน 5) ระบบการใช้สารสนเทศ (Q – Info) หมายถึง การพัฒนาระบบการใช้สารสนเทศเพื่อการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งเป็นระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ติดตามดูแลนักเรียน และอำนวยความสะดวกแก่ครูตลอดทั้งการจัดทำข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียนในมิติที่เกี่ยวข้อง 6) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Q – Network) หมายถึง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดการทำงานร่วมกันทั้งเครือข่ายภายในและภายนอกโรงเรียนโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาครูรุ่นใหม่ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, ม.ป.ป.ช) อีกทั้งเพื่อให้ นักเรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ตามช่วงวัยและมีผลการเรียนที่สูงขึ้น นักเรียนด้อยโอกาสได้รับการดูแลและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ครูมีทักษะพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารจัดการ โรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองอย่างเข้มแข็ง

ในการดำเนินงานที่ผ่านมา มีเป้าหมายและแผนพัฒนาที่ชัดเจน มีระบบสารสนเทศที่ใช้ประโยชน์ได้ มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก มีกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการดูแลการศึกษาของเด็กในครอบครัว และเพื่อให้ดำเนินการหนุนเสริมการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนา

ครูรุ่นใหม่ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในระยะที่ 1 คณะผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการหนุนเสริมโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่นขึ้นเพื่อให้ทีมหนุนเสริมได้นำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในการหนุนเสริมผู้บริหารสถานศึกษา ครู ตามบริบทของสถานศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาครูรุ่นใหม่ ภายใต้โครงการ“สร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักเรียนด้อยโอกาสให้เป็นครูรุ่นใหม่เพื่อสร้างคุณภาพโรงเรียนของชุมชน” หรือ “ครูรักถิ่น”

รูปแบบการหนุนเสริมโรงเรียนในโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่นเป็นแบบแผนการสนับสนุนช่วยเหลือ โรงเรียนซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) ที่มีนโยบายการหนุนเสริม ทีมหนุนเสริมส่วนกลาง ทีมหนุนเสริมระดับพื้นที่ งบประมาณ เทคนิค วิธีการ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ โดยมีกระบวนการดำเนินงานด้วยการเตรียมความพร้อมการพัฒนาคนและเครื่องมือ มีกระบวนการหนุนเสริม 3 ระยะ ตั้งแต่ก่อนดำเนินการหนุนเสริม ระหว่างหนุนเสริมมีกระบวนการ S.A.V.E Model ซึ่งมีขั้นตอน Solution (S) ร่วมเสนอแนวทาง Access (A) เข้าถึงและพัฒนา Value (V) กระจำชัดในคุณค่าและการ Encourage (E) นำพาและต่อยอด ทั้งนี้ กระบวนการ S.A.V.E Model มีการใช้หลักการการหนุนเสริมที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอน ได้แก่ การเปิดใจเปิดทาง การใช้เรื่องเล่าเร้าพลังการชวนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเติมเต็มต่อยอด โดยมีกลไกการขับเคลื่อนด้วยภาวะผู้นำ (Q – Leadership) การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Q – PLC) และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วย Active Learning และส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ พร้อมทั้งเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Q – Learning) (สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2564)

แม้ว่าการดำเนินงานของทีมหนุนเสริมจะมีกรอบแนวคิดและเป้าหมายชัดเจน แต่จากผลการติดตามและประเมินผลในช่วงที่ผ่านมา พบว่า การดำเนินงานของทีมหนุนเสริมอาจจะยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย เนื่องจากขาดเครือข่ายความร่วมมือการหนุนเสริมร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน ไม่เป็นการเพิ่มภาระงานและเกิดความซ้ำซ้อนงานของโรงเรียนในโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น และยังขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานของทีมหนุนเสริม รวมถึงจำนวนของทีมหนุนเสริมไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนโรงเรียนเป้าหมาย รวมถึงการดำเนินงานอาจจะยังขาดแนวแบบปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนแต่ละพื้นที่ รวมถึงการใช้รูปแบบการพัฒนากับบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน (สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2564)

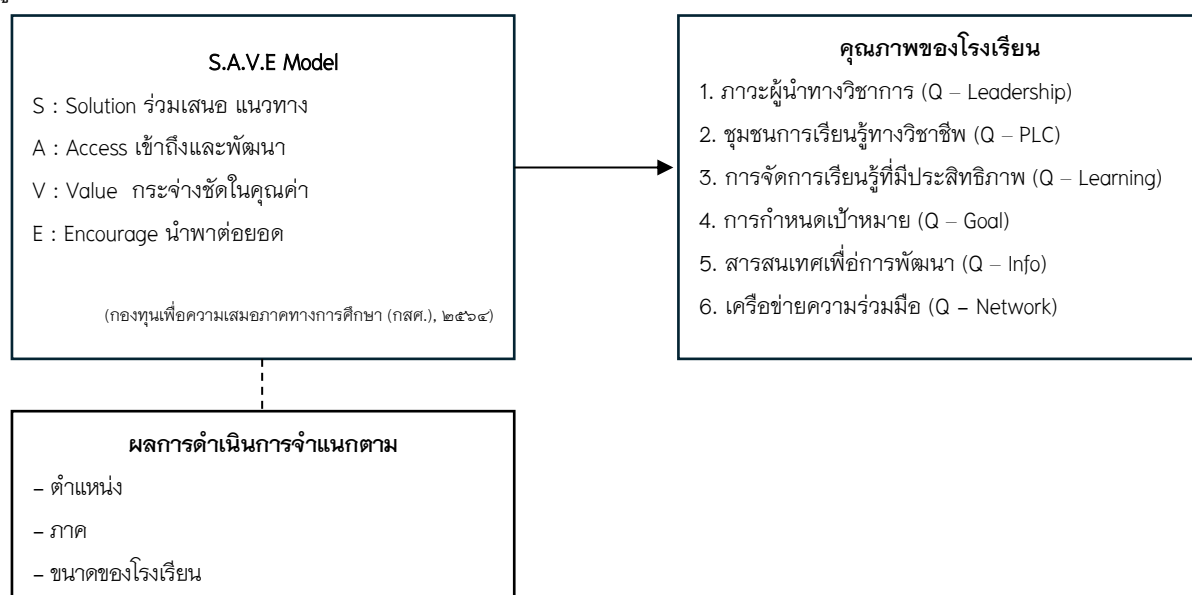
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 เป็นปีที่ 3 ของการดำเนินโครงการของทีมหนุนเสริมเพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนเกิดคุณภาพตามตัวชี้วัด ดังนั้น การดำเนินการวิจัยจึงได้ดำเนินการควบคู่กับการทำงานเพื่อจะได้ค้นหาสารสนเทศและข้อค้นพบเพื่อนำสู่การพัฒนาการหนุนเสริมให้มีประสิทธิภาพต่อไป การวิจัยนี้ จึงมีเป้าหมายที่จะศึกษาผลการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล (โรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น) ด้วยกลไกการหนุนเสริม S.A.V.E Model และเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q จำแนกตามตำแหน่ง ภาค และขนาดของโรงเรียน หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่นด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model เนื่องจากการเปรียบเทียบตำแหน่งภาค และขนาดของโรงเรียนจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ ผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q เหมาะสมกับผู้ที่มีบทบาท บริบทต่างกันหรือไม่ รวมถึงเพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลไกการหนุนเสริมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q ก่อนและหลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักษ์ถิ่น ด้วย การหนุนเสริม S.A.V.E Model
2. เปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q จำแนกตามตำแหน่ง ภาค และขนาดของโรงเรียน หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักษ์ถิ่นด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยนำเสนอกรอบความคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบศึกษา 1 กลุ่ม วัดผลการทดลองก่อนและหลัง (One-Group Pretest-posttest Design) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แบบแผนการวิจัย

Pretest	Treatment	Posttest
O ₁	X	O ₂
O ₁ แทน ผลการประเมินก่อนดำเนินการโดย ครู ผู้บริหาร ทีมหนุนเสริม		
X แทน การใช้รูปแบบการหนุนเสริม S.A.V.E Model		
O ₂ แทน ผลการประเมินก่อนดำเนินการโดย ครู ผู้บริหาร ทีมหนุนเสริม		

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ โรงเรียนโครงการศรัทธาถิ่น จำนวน 706 โรงเรียน ได้แก่ ภาคเหนือ จำนวน 243 โรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 147 โรงเรียน ภาคกลาง จำนวน 95 โรงเรียน ภาคใต้ จำนวน 221 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนในโครงการศรัทธา(ษ์)ถิ่น จำนวน 249 โรงเรียน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างวิจัยด้วยการคำนวณตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยใช้ภาคเป็นชั้นของการสุ่ม คำนวณสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรตามภาค ทั้งหมด 4 ภาค ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยครู ผู้บริหาร และทีมหนุนเสริม ตามรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามภูมิภาค

ภาค	ประชากร (โรงเรียน)	กลุ่มตัวอย่าง (โรงเรียน)	ผู้ให้ข้อมูล			
			ครู	ผู้บริหาร	ทีมหนุนเสริม	รวม
ภาคเหนือ	243	86	86	86	86	258
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	147	52	52	52	52	156
ภาคกลาง	95	33	33	33	33	99
ภาคใต้	221	78	78	78	78	234
รวม	706	249	249	249	249	747

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q แบ่งออกเป็น 7 ตอน โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราการประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) โดยมีรายละเอียดดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ตอนที่ 2 แบบประเมิน ด้าน Q – Leadership จำนวน 8 ข้อ ตอนที่ 3 แบบประเมิน ด้าน Q – PLC จำนวน 9 ข้อ ตอนที่ 4 แบบประเมิน ด้าน Q – Learning จำนวน 15 ข้อ ตอนที่ 5 แบบประเมิน ด้าน Q –Goal จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 6 แบบประเมิน ด้าน Q – Info จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 7 แบบประเมิน ด้าน Q – network จำนวน 5 ข้อ

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดำเนินการดังนี้

ผู้วิจัยนำตัวชี้วัดโรงเรียนตามกรอบความคิดในการพัฒนาครอบคลุม 3 มาตรการหลัก ได้แก่ Q-Leadership Q-PLC และ Q-learning และ 3 มาตรการเสริม ได้แก่ Q-Goal Q-Info และ Q-Network (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565) มาสร้างเป็นแบบประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพ 6Q ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และนำแบบประเมินทดลองใช้ (Try Out) กับโรงเรียนที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีเฉลี่ยรวมทั้งฉบับเท่ากับ .982 จากนั้นนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล กับโรงเรียนในโครงการครุรักษ์ถิ่น
2. ให้แต่ละโรงเรียนประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q ก่อนดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครุรักษ์ถิ่น ด้วย การหั่นเสริม S.A.V.E Model ซึ่งผู้ประเมินในแต่ละโรงเรียนประกอบด้วย ครู 1 คน ผู้บริหาร 1 คน และทีมหนุนเสริม 1 คน ทำการประเมิน 1 ครั้ง ภายในเดือนธันวาคม 2565
3. ให้แต่ละโรงเรียนประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครุรักษ์ถิ่น ด้วย การหั่นเสริม S.A.V.E Model ซึ่งผู้ประเมินในแต่ละโรงเรียนประกอบด้วย ครู 1 คน ผู้บริหาร 1 คน และทีมหนุนเสริม 1 คน ทำการประเมิน 1 ครั้ง ภายในเดือนกันยายน 2566

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยการ แจกแจงความถี่และค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์ผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์ดังนี้
 - ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีผลการประเมินระดับมากที่สุด
 - ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีผลการประเมินระดับมาก
 - ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีผลการประเมินระดับปานกลาง
 - ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีผลการประเมินระดับน้อย
 - ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีผลการประเมินระดับน้อยที่สุด
3. เปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q ก่อนและหลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครุรักษ์ถิ่น ด้วยการหั่นเสริม S.A.V.E Model โดยใช้ Nonparametric Test แบบ Wilcoxon Signed Ranks Test เนื่องจากทดสอบข้อมูลด้วยสถิติ Kolmogorov-Smirnov แล้วพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าข้อมูลมีการแจกแจงไม่ปกติ
4. เปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครุรักษ์ถิ่น ด้วยการหั่นเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามตำแหน่ง ภาค และขนาดของโรงเรียน โดยสถิติ Nonparametric Test แบบ Kruskal-Wallis Test และเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้สถิติ Mann-Whitney Test เนื่องจากทดสอบข้อมูลด้วยสถิติ Kolmogorov-Smirnov แล้วพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าข้อมูลมีการแจกแจงไม่ปกติ

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยคือ 1) เปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q ก่อนและหลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครุรักษ์ถิ่น ด้วย การหั่นเสริม S.A.V.E Model และ 2) เปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q จำแนกตามตำแหน่ง ภาค และขนาดของโรงเรียน หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครุรักษ์ถิ่นด้วยการหั่นเสริม S.A.V.E Model ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q ก่อนและหลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครุรักษ์ถิ่น ด้วยการหั่นเสริม S.A.V.E Model โดยใช้ Nonparametric Test แบบ Wilcoxon Signed Ranks Test โดยภาพรวมผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q ก่อนดำเนินการ ด้วยรูปแบบการหั่นเสริม S.A.V.E Model อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$, S.D = .60) มีผลการประเมินหลังดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.49$,

S.D = .43) และผลการประเมินหลังดำเนินการสูงกว่าก่อนดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายมาตรการคุณภาพทั้ง 6Q พบว่า Q-Leadership มีผลการประเมินหลังดำเนินการสูงสุดและอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$ S.D = .49) รองลงมาคือ Q-Network มีผลประเมินหลังการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D = .49) นอกนั้นมีผลประเมินหลังการดำเนินการอยู่ในระดับมาก และทุกมาตรการคุณภาพมีผลการประเมินหลังดำเนินการสูงกว่าก่อนดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมาตรการคุณภาพที่มีความแตกต่างกันระหว่างก่อนดำเนินการกับหลังดำเนินการมากที่สุดคือ Q-Network รองลงมาคือ Q-Info และ Q-learning ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q ก่อนและหลังดำเนินการด้วยรูปแบบการหมุนเสริม S.A.V.E Model

มาตรการคุณภาพ	N	ผลการประเมิน				Z
		ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ		
		$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D	
Q – Leadership	747	4.22	.66	4.53	.49	9.789*
Q – PLC	747	4.08	.68	4.46	.47	11.791*
Q – Learning	747	4.10	.62	4.48	.45	12.391*
Q –Goal	747	4.12	.66	4.49	.48	11.608*
Q – Info	747	3.99	.70	4.44	.51	12.935*
Q – Network	747	4.09	.67	4.52	.49	12.945*
รวม	747	4.11	.60	4.49	.43	12.767*

*P<.05 มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น ด้วย การหมุนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ Nonparametric Test แบบ Kruskal–Wallis Test พบว่า ผลการประเมินหลังดำเนินการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินการตามมาตรการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น ด้วย การหมุนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามตำแหน่งผู้ตอบแบบสอบถาม

ตำแหน่ง	N	Mean Rank	Kruskal–Wallis H	Asymp.sig
ครู	249	379.06		
ผู้บริหาร	249	366.74	.494	.781
ทีมหมุนเสริม	249	376.19		
รวม	747			

*P<.05 มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น ด้วยการหุ้มนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามภาค โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ Nonparametric Test แบบ Kruskal–Wallis Test และเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้สถิติ Mann–Whitney Test พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลการประเมินหลังดำเนินการสูงที่สุดและอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.66$, S.D = .42) รองลงมาคือ ภาคใต้ มีผลการประเมินการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.65$, S.D = .36) ส่วนภาคกลาง ($\bar{x} = 4.43$, S.D = .40) และภาคเหนือ ($\bar{x} = 4.26$, S.D = .41) มีผลการประเมินการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินหลังการดำเนินการด้วยรูปแบบการหุ้มนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามภาค พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า มีอย่างน้อย 1 คู่ที่แตกต่างกัน จึงทดสอบรายคู่ โดยใช้สถิติ Mann–Whitney Test พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีผลการประเมินหลังดำเนินการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกนั้นมีผลการประเมินหลังดำเนินการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 5 และตารางที่ 6

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น ด้วยการหุ้มนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามภาค

ภาค	N	$\bar{x}$	S.D	Mean Rank	Kruskal–Wallis H
ภาคเหนือ	258	4.26	.41	260.38	135.917*
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	156	4.66	.42	467.87	
ภาคกลาง	99	4.43	.40	342.51	
ภาคใต้	234	4.65	.36	450.01	
รวม	747				

*P<.05 มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น ด้วยการหุ้มนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามภาคเป็นรายคู่ โดยใช้สถิติ Mann–Whitney Test

เปรียบเทียบรายคู่ตามภาค		Z	Sig (2-tailed)
ภาคกลาง	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-4.681*	.000
ภาคกลาง	ภาคเหนือ	-3.857*	.000
ภาคกลาง	ภาคใต้	-4.492*	.000
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคเหนือ	-9.339*	.000
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	-1.278	.201
ภาคเหนือ	ภาคใต้	-10.176*	.000

*P<.05 มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินการตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการศรุกรักษ์ถิ่น ด้วย การหุ้มนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามขนาด โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ Nonparametric Test แบบ Kruskal–Wallis Test และเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้สถิติ Mann–Whitney Test พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดนักเรียน 60–119 คน มีผลการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด และมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.51$, S.D = .44) รองลงมาคือโรงเรียนที่มีขนาดนักเรียน 360–719 คน มีผลดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D = .45) นอกนั้นมีผลการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินหลังการดำเนินการด้วยรูปแบบการหุ้มนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามขนาด พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า มีอย่างน้อย 1 คู่ที่แตกต่างกัน จึงทดสอบรายคู่ โดยใช้สถิติ Mann–Whitney Test พบว่า คู่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 4 คู่ คือ 1) ขนาดนักเรียน 1–59 คนและนักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป 2) นักเรียน 60–119 คน และนักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป 3) นักเรียน 120–359 คนและนักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป 4) นักเรียน 360–719 คนและนักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป นอกนั้นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 7 และตารางที่ 8

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินการตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการศรุกรักษ์ถิ่น ด้วย การหุ้มนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามขนาด

ขนาด	N	$\bar{x}$	S.D.	Mean Rank	Kruskal–Wallis
นักเรียน 1–59 คน	93	4.47	.41	361.06	15.125*
นักเรียน 60–119 คน	198	4.51	.44	391.76	
นักเรียน 120–359 คน	372	4.49	.43	375.89	
นักเรียน 360–719 คน	66	4.50	.45	378.28	
นักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป	18	4.16	.33	190.75	
รวม	747	4.49	.43		

*P<.05 มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการศรุกรักษ์ถิ่น ด้วยการหุ้มนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามภาคเป็นรายคู่ โดยใช้สถิติ Mann–Whitney Test

เปรียบเทียบรายคู่ตามขนาด		Z	Sig (2-tailed)
นักเรียน 1–59 คน	นักเรียน 60–119 คน	–1.190	.234
นักเรียน 1–59 คน	นักเรียน 120–359 คน	–.582	.560
นักเรียน 1–59 คน	นักเรียน 360–719 คน	–.541	.588
นักเรียน 1–59 คน	นักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป	–3.292*	.001
นักเรียน 60–119 คน	นักเรียน 120–359 คน	–.836	.403
นักเรียน 60–119 คน	นักเรียน 360–719 คน	–.397	.691
นักเรียน 60–119 คน	นักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป	–3.849*	.000
นักเรียน 120–359 คน	นักเรียน 360–719 คน	–.058	.954
นักเรียน 120–359 คน	นักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป	–3.574*	.000
นักเรียน 360–719 คน	นักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป	–3.241*	.001

*P<.05 มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายและสรุปผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามจุดประสงค์การวิจัย คือ 1) เปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q ก่อนและหลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการศรัทธาถิ่น ด้วย การหนุนเสริม S.A.V.E Model และ 2) เปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q จำแนกตามตำแหน่ง ภาค และขนาดของโรงเรียน หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการศรัทธาถิ่นด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model รายละเอียดดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q ก่อนและหลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการศรัทธาถิ่น ด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model พบว่า โดยภาพรวมผลการประเมินก่อนดำเนินการอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินหลังดำเนินการอยู่ในระดับมาก และผลการประเมินหลังดำเนินการสูงกว่าก่อนดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายมาตรการคุณภาพทั้ง 6Q พบว่า ทุกรายการผลการประเมินหลังดำเนินการสูงกว่าก่อนดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการหนุนเสริม S.A.V.E Model มีลักษณะ เทคนิค วิธีการหนุนเสริม โดยใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) การชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) การแลกเปลี่ยนแบ่งปันเรียนรู้ (Knowledge Sharing) และการอบรมพัฒนา โดยอาศัยหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม หลักการทำงานแบบองค์รวม หลักการทำงานอย่างมีระบบ และหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน อีกทั้งทีมหนุนเสริมประกอบด้วยผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายของโครงการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลและมีจิตอาสาร่วมส่งเสริมสนับสนุนให้คำปรึกษากระตุ้นเสริมแรง ติดตามช่วยเหลือโรงเรียนปลายทาง และเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างทีมหนุนเสริมและกลุ่มเครือข่าย (Cluster) เพื่อช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Castaner & Oliveira (2020) ที่กล่าวไว้ว่าความร่วมมือร่วมใจ (Collaboration) การประสานงานให้ราบรื่นต่อเนื่อง (Coordination) และการให้ความร่วมมือช่วยเหลือ (Cooperation) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในทุกด้าน นอกจากนี้ การหนุนเสริมเป็นการบริหารงานในแนวระนาบและให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเชิงพื้นที่ที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมพัฒนาโดยการดำเนินงานโครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในรูปแบบกลุ่มเครือข่าย (Cluster Approach) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรภัทร มหาวงค์ (2559) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิดา เหล่มตระกูล และคณะ (2562) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการหนุนเสริมทางวิชาการมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ของทีมหนุนเสริมทางวิชาการ ด้านวิธีการหนุนเสริมและด้านระบบและกลไกในการทำงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือ อีกทั้ง การหนุนเสริม S.A.V.E Model เป็นการหนุนเสริมโดยมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder involvement) การเสริมสร้างสมรรถนะ (Ability building) การสร้างคุณค่า (Value creation) และการเสริมพลังอย่างยั่งยืน (Empowerment) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach: WSA) ที่เน้นการบูรณาการทุกองค์ประกอบของโรงเรียนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน (UNESCO & UNICEF. 2021) และผลการประเมินที่ดีขึ้นในทุกองค์ประกอบของมาตรการ 6Q ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสนับสนุน ซึ่งเป็นการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจและร่างกายของผู้เรียน (Cefai, Downes and Cavioni, 2021)

2. ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรการคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการศรัทธาถิ่น ด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ครู ผู้บริหารและทีมหนุนเสริมให้ผลการประเมินหลังดำเนินการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้นแสดงว่าข้อมูลผลการประเมิน

ทั้ง 3 ส่วนคือ ครู ผู้บริหาร และทีมหนุนเสริม มีความสอดคล้องกัน อาจเป็นเพราะมีการสร้างการรับรู้ในการหนุนเสริมด้วย S.A.V.E Model อย่างทั่วถึงและมีคู่มือในการดำเนินสำหรับโรงเรียนและมีคู่มือในการดำเนินงานสำหรับทีมหนุนเสริม จึงทำให้ ครู ผู้บริหาร และทีมหนุนเสริม ทำงานได้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติ และการจัดทำ คู่มือการดำเนินงาน ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการปฏิบัติงานให้มี ประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาโรงเรียนผ่านกลไกการหนุนเสริม เช่น S.A.V.E Model ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติงานหลากหลายระดับ ได้แก่ ครู ผู้บริหาร และทีมหนุนเสริม การมีคู่มือที่ชัดเจน ช่วยกำหนดขอบเขต บทบาท และขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ทำให้ทุกฝ่ายสามารถ ปฏิบัติตามแนวทางเดียวกัน (Standardized Practices) ซึ่งช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการตีความ และสร้างความเข้าใจร่วม (Shared Understanding) (Fullan, 2007; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561; กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2562) รวมถึงการหนุนเสริม S.A.V.E Model เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้บริหาร และทีมหนุนเสริม ในการพัฒนาโรงเรียน การที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันทำให้เกิดความเข้าใจร่วมและมุมมองที่สอดคล้องกันต่อการดำเนินงานและผลลัพธ์ที่ได้ อีกทั้งทุกคนที่ร่วมมือกันรู้สึกว่ามีคุณค่าและได้รับความไว้วางใจ จะส่งผลให้การประเมินและการรับรู้ต่อการดำเนินงานมีความสอดคล้องกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาโรงเรียนที่ยั่งยืน (กนกพิชญ์ อุ๋นคง, 2565)

3. ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น ด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามภาค พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบรายคู่ พบว่า ภาคตะวันออกเฉยเหนือ และภาคใต้ มีผลการประเมินหลังดำเนินการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกนั้นมีผลการประเมินหลังดำเนินการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการหนุนเสริมแบบ S.A.V.E Model เป็นรูปแบบที่มีลักษณะกว้าง ๆ ไม่ได้มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ซึ่งแต่ละภาคสามารถใช้เทคนิควิธีการที่แตกต่างกันตามบริบท ซึ่งสอดคล้องกับ วาโร เฟ็งสวัสต์ (2552) ที่กล่าวถึง รูปแบบ ว่าหมายถึงกรอบแนวคิดทางด้านหลักการวิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ อีกทั้งประสบการณ์และความพร้อมของทีมหนุนเสริมในการลงพื้นที่ช่วยเหลือ สนับสนุนโรงเรียนแต่ละภาคอาจมีลักษณะที่ความแตกต่างกัน จึงควรมีการจัดทำแนวทางการใช้รูปแบบที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม สามารถให้ทีมหนุนเสริมนำไปใช้ได้ สถานการณ์จริง และควรมีการอบรมพัฒนาทีมหนุนเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และนำรูปแบบไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ สมาน อัครภูมิ (2550) ที่กล่าวว่า การสร้างหรือพัฒนารูปแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระของรูปแบบ เครื่องมือ และเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมดบรรจุไว้ในคู่มือเมื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานที่สมบูรณ์ต้องรายงานการตรวจสอบรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือเพื่อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม

4. ผลการเปรียบเทียบผลการประเมินการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพ 6Q หลังดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการครูรักถิ่น ด้วยการหนุนเสริม S.A.V.E Model จำแนกตามขนาด พบว่า โรงเรียนที่มีขนาด 4 ขนาด คือ นักเรียน 1-59 นักเรียน 60-119 คน นักเรียน 120-359 คน นักเรียน 360-719 คน มีผลการดำเนินการไม่แตกต่างกัน ส่วนโรงเรียนที่มีขนาดตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป มีผลการดำเนินการที่แตกต่างจากโรงเรียนทั้ง 4 ขนาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งยังมีผลการดำเนินการหลังการหนุนเสริม S.A.V.E Model ต่ำกว่าโรงเรียนทั้ง 4 ขนาด และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังดำเนินการเป็นรายด้านของโรงเรียนขนาดใหญ่ ก็พบว่า Q-Learning มีคะแนนเฉลี่ย 4.11 ซึ่งต่ำที่สุดจากทั้ง 6Q โดยตัวชี้วัด Q-Learning จะมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning คือ ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เน้นกระบวนการคิด การทำงานเป็นทีม การทำงานแบบมีส่วนร่วมและเน้นผู้เรียนให้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สะท้อนผลความรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนและการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนขนาดใหญ่มีโครงสร้างการบริหารที่สลับซับซ้อน เป็นลำดับขั้นตอน ผู้บริหารไม่ได้ลงสู่ชั้นเรียนอย่างแท้จริง

ผู้ปกครองยังมีความต้องการให้โรงเรียนจัดการบริหารวิชาการตามความต้องการของตนเอง โดยมุ่งเน้นด้านวิชาการ เพื่อการสอบเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนยอดนิยมในระดับที่สูงขึ้น ส่งผลให้ครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ได้อย่างแท้จริง อีกทั้งรูปแบบการหนุนเสริมแบบ S.A.V.E Model เป็นการบริหารงานในแนวระนาบและให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเชิงพื้นที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมพัฒนาโดยการดำเนินงานโครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในรูปแบบกลุ่มเครือข่าย (Cluster Approach) ไม่ได้เป็นรูปแบบการสั่งการโดยตรงจากต้นสังกัด ดังนั้น ทีมหนุนเสริมจึงต้องสร้างการยอมรับกับผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

องค์ความรู้ที่ได้รับ

วิธีการหนุนเสริมตาม S.A.V.E Model เหมาะสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลางที่มีนักเรียนจำนวนนักเรียน ต่ำกว่า 720 คน และผลการดำเนินการหนุนเสริมตาม S.A.V.E Model ในแต่ละภูมิภาคมีผลการดำเนินการที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการจัดทำแนวทางการใช้รูปแบบที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม สามารถให้ทีมหนุนเสริมนำไปใช้ได้ สถานการณ์จริง และควรมีการอบรมพัฒนาทีมหนุนเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจ และวิธีการนำรูปแบบการหนุนเสริมแบบ S.A.V.E Model ไปใช้จริง

1.2 โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ ทีมหนุนเสริมต้องสร้างการยอมรับให้กับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เปิดใจ และยอมรับการหนุนเสริมตามรูปแบบที่กำหนดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

1.3 รูปแบบ วิธีการ เทคนิค ที่โรงเรียนได้ปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จ ได้แก่ การใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เทคนิค Lesson Study และ PLC with Growth Mindset มาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน และมีการใช้เทคนิคการสังเกตการเรียนการสอนผ่านคลิปวิดีโอ การสร้างทัศนคติให้กับครู และการนำชิ้นงานนักเรียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อลดความกังวลของครู ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้สถานศึกษามีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและมีการศึกษาชั้นเรียน โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนารูปแบบการวิจัยการหนุนเสริมแบบกลุ่มโรงเรียน (Cluster Approach) และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Q – Network) ต่อการเตรียมความพร้อมครูวิจัย

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของ S.A.V.E Model จำแนกตามภาคและขนาดของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กนกพิชญ์ อุ๋นคอง. (2565). **ถอดบทเรียน 4 โมเดล พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ สู่อนาคตการศึกษาที่ยั่งยืน**. จาก <https://thepotential.org/social-issues/50th-education-journey/>.
- กัลชญา ทองหัตถา. (2565). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 1**. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2562). **คู่มือการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน (Work Manual)**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- จิรัชทร มหาวงศ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนเขตพื้นที่สูง. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 18(4), 114–127.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2552). การวิจัยและพัฒนาแบบ. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**, 2(4), 9–10.
- วิดา เหล้มตระกูล, จุติมา เมทนีธร, ศศิวรรณ พชรพรรณพงษ์, นงลักษณ์ ใจฉลาด, หฤทัย อนุสรราชกิจ, อารี สาริปา, ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม และ วิทเอก สว่างจิตร์. (2562). **โครงการวิจัยและพัฒนาแนวทางการหนุนเสริมทางวิชาการเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาครูโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาระบบพี่เลี้ยง และการวิจัยเป็นฐานของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สมาน อัครภูมิ. (2550). **เส้นทางสู่คุณภาพและมาตรฐาน** (พิมพ์ครั้งที่ 8). อุบลราชธานี: ออฟเซทการพิมพ์.
- สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2564). **การพัฒนารูปแบบการหนุนเสริมโรงเรียนในโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. **คู่มือการดำเนินการสำหรับทีมหนุนเสริมการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาครูรุ่นใหม่ โครงการครูรัก(ษ์)ถิ่น**. กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). **แนวทางการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อรธพงษ์ อินต๊ะวงศ์, อนุชา กอนพวง, ปกรณ์ ประจันบาน และ ชีรศักดิ์ อุบไมยอริชัย (2566). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, 11(3), 951–964. จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/256255>.
- Castaner, X., & Oliveira, N. (2020). Collaboration, coordination, and cooperation among organizations: Establishing the distinctive meanings of these terms through a systematic literature review. **Journal of Management**, 46(6), 965–1001.
- Cefai, C., Downes, P., & Cavioni, V. (2021). **A systemic, whole-school approach to mental health and well-being in schools in the EU** (NESET Analytical Report No. 2/2021). Publications Office of the European Union. Form <https://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2021/10/NESET-AR2-2021.pdf>.
- Fullan, M. (2007). **The new meaning of educational change** (4th ed.). New York: Teachers College Press.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and psychological measurement**, 30(3), 607–610.

UNESCO & UNICEF. (2021). **How to include the whole school in foundational education for health and well-being (Briefing Sheet No. 3)**. Form

<https://www.unicef.org/media/158036/file/BSF3.%20How%20to%20Include%20the%20Whole%20School%20in%20Foundational%20Education%20for%20Health%20and%20Well-being.pdf.pdf>.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย Factors Affecting Mathematical Literacy as Assessed by PISA Among Grade 9 Students in Princess Chulabhorn Science High Schools

วรารัตน์ ศรีอ้อต¹ หทัยภัทร ทาอุปรงค์^{1*} วริศรา วงศ์หล่มแก้ว¹ ปณัฐดา นักลิทธิ¹ คณิตติน ศิลาเงิน¹
และ ณัฐกานต์ ประจัญบาน¹

Wararat Sri-od¹, Hathaiphath Taooparong^{1*}, Warisara Wonglomkaew¹, Panatda Nuksit¹, Khanitin Silangoen¹
and Nattakan Prechanban¹

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

¹ Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok 65000

*Corresponding author: Hathaiphatta67@nu.ac.th

Received: February 21, 2025; Revised: May 5, 2025; Accepted: May 23, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านโรงเรียนและปัจจัยด้านครอบครัวกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัยและ 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัยปีการศึกษา 2567 จำนวน 192 คน ที่ได้มาจากการสุ่มหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 42 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านโรงเรียนและปัจจัยด้านครอบครัวมีค่าความสัมพันธ์กับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ระหว่าง .322 ถึง .642 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับต่ำถึงสูง และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ ยกเว้นปัจจัยการสนับสนุนของครอบครัว (LF1) และ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมทั้งสิ้น 6 ตัวแปร โดยเรียงตามลำดับมากไปน้อย ได้ดังนี้ สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (CF2) ($\beta = .638$) สภาพแวดล้อมในครอบครัว (LF2) ($\beta = .480$) สื่อ อุปกรณ์ การสอน(CF1) ($\beta = -.398$) ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (SF3) ($\beta = .356$) การสนับสนุนของครอบครัว (LF1) ($\beta = -.309$) พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน (SF4) ($\beta = 1.97$)

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงสาเหตุ ความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์

Abstract

This study aimed to 1) Examine the relationship between student-related factors, school-related factors, and family-related factors and mathematical literacy based on the PISA assessment framework for Grade 9 students from Princess Chulabhorn Science High School; and 2) Analyze factors affecting mathematical literacy based on the PISA assessment framework among these students. The sample consisted of 192 Grade 9 students from Princess Chulabhorn Science High School in the 2024 academic year, selected through multi-stage random sampling. Data were collected using a questionnaire with a 5-point Likert scale, consisting of 42 items. Data analysis included Basic statistics, Pearson's correlation coefficient and Multiple Regression Analysis.

Results revealed that various factors showed correlations with mathematical literacy based on the PISA assessment framework ranging from .322 to .642, indicating a low to high level of correlation, with statistical significance at the .05 level for all except for the family support factor (LF1). Six factors significantly affected mathematical literacy at the .05 level, in descending order: classroom environment (CF2) ($\beta = .638$) family environment (LF2) ($\beta = .480$) instructional media (CF1) ($\beta = -.398$) basic mathematics skills (SF3) ($\beta = .356$) family support (LF1) ($\beta = -.309$) student learning behaviors (SF4) ($\beta = 1.97$)

Keywords: Factors affecting, Mathematical literacy

บทนำ

เมื่อโลกเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ข้อมูลในบริบทโลกชีวิตจริงมีอยู่มากมายและมีความซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี จึงต้องมีการแยกแยะข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจในบริบทที่หลากหลาย ทั้งการตัดสินใจในเรื่องส่วนบุคคล เช่น การวางแผนประกอบอาชีพ สุขภาพ การลงทุน ไปจนถึงการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อสังคมและส่วนรวม เช่น การเปลี่ยนแปลงของประชากร การแพร่ระบาดของโรค และการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจโลก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้การใช้เพียงทักษะเชิงคณิตศาสตร์ และกระบวนการคิดทางคณิตศาสตร์ระดับพื้นฐานนั้นไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ หรือบริบทที่มีความซับซ้อน แต่จำเป็นต้องมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นตรรกะ สามารถอธิบายที่มาที่ไป และมีการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ร่วมด้วย ดังนั้นคณิตศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากคณิตศาสตร์สามารถช่วยให้มนุษย์มีความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบมีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วน ช่วยให้คาดการณ์ วางแผนตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้คณิตศาสตร์ ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและศาสตร์อื่น ๆ อันเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีคุณภาพและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ทัดเทียมกับนานาชาติ การศึกษาคณิตศาสตร์ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ (ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563: ออนไลน์)

โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล หรือ PISA (Programme for International Student Assessment) ริเริ่มโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชน มีศักยภาพหรือความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง PISA จะประเมินนักเรียนอายุ 15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่จบการศึกษาภาคบังคับ โดยมีการประเมินทุก ๆ 3 ปี เพื่อติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการศึกษาและมุ่งให้ข้อมูลแก่ระดับนโยบาย โดยเน้นการประเมินสมรรถนะของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริงมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรในโรงเรียน หรือเรียกว่า “ความฉลาดรู้ (Literacy)” ใน 3 ด้าน ได้แก่ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ การประเมินนักเรียนจะวัดทั้ง 3 ด้าน แต่จะเน้นหนักที่ด้านใดด้านหนึ่งในแต่ละรอบการประเมิน (ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2567: ออนไลน์)

ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) เป็นความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ที่ดีความพลัทธิทางคณิตศาสตร์ เพื่อใช้แก้ปัญหาในบริบทของโลกชีวิตจริง รวมถึงการใช้แนวคิด กระบวนการทางคณิตศาสตร์อธิบาย คาดการณ์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนทราบถึงบทบาทของคณิตศาสตร์ที่มีต่อโลกนี้และสร้างพื้นฐานที่ดีในการลงข้อสรุปและการตัดสินใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในศตวรรษที่ 21 และจากรายงานการผลการประเมิน PISA ของประเทศไทยตั้งแต่ปี 2015 2018 และ 2022 ผลการประเมินของประเทศไทยพบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ 415 คะแนน 419 คะแนน และ 394 คะแนน ตามลำดับ (ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2568: ออนไลน์) เห็นได้ว่าคะแนนเฉลี่ยความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD (472 คะแนน) และมีแนวโน้มลดลง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมสมรรถนะการใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตจริงยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรแม้จะมีการปรับปรุงหลักสูตรและนโยบายด้านการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องก็ตาม นักเรียนไทยยังคงต้องได้รับการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์อย่างเหมาะสมตามบริบทและความสามารถของนักเรียน เพื่อให้ทุกคนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพของตนเอง

โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัยเป็นหนึ่งในโรงเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นนำของประเทศไทย ซึ่งมีการกิจในการพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศในด้านการวิจัยและเทคโนโลยี และโรงเรียนยังมีความท้าทายในการพัฒนาทักษะที่เชื่อมโยงกับบริบทในชีวิตจริง คณะผู้วิจัยจึงต้องการส่งเสริมความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์โดยศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA และจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ พบว่าส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาปัจจัยด้านผู้เรียนหรือด้านครอบครัวเพียงบางประเด็น เช่น เจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ การสนับสนุนจากผู้ปกครอง หรือพฤติกรรมการเรียน โดยยังขาดการพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน เช่น สภาพแวดล้อมในห้องเรียน และการใช้สื่อการสอน อีกทั้งการศึกษาส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในกลุ่มตัวอย่างบางพื้นที่หรือบางช่วงชั้น ทำให้ไม่สามารถอธิบายหรือเปรียบเทียบในบริบทของโรงเรียนที่มีลักษณะเฉพาะได้อย่างลึกซึ้ง

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ให้สอดคล้องกับกรอบการประเมิน PISA และความต้องการของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านโรงเรียนและปัจจัยด้านครอบครัวกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย

สมมติฐาน

1. ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านโรงเรียนและปัจจัยด้านครอบครัวกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กัน

2. ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านโรงเรียนและปัจจัยด้านครอบครัวส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรพยากรณ์ คือ ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านโรงเรียนและปัจจัยด้านครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยด้านผู้เรียน ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) เจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ 2) แรงจูงใจใฝ่ผลสัมฤทธิ์ 3) ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ 4) พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน

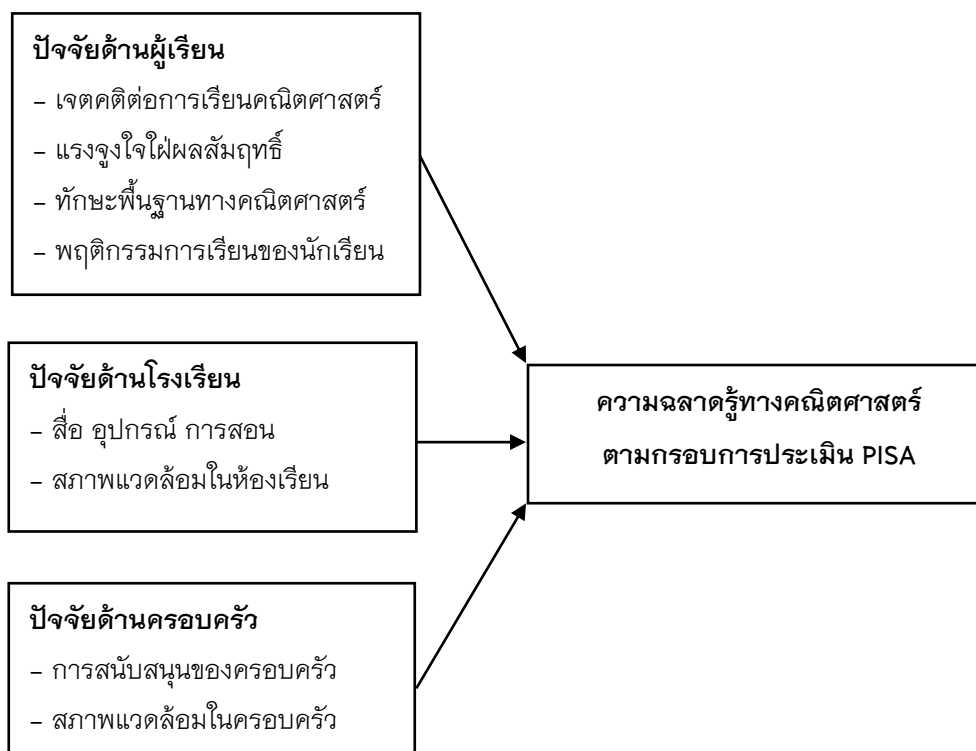
ปัจจัยด้านโรงเรียน ประกอบด้วย 2 ตัวแปร ได้แก่ 1) สื่อ อุปกรณ์ การสอน 2) สภาพแวดล้อมในห้องเรียน

ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบด้วย 2 ตัวแปร ได้แก่ 1) การสนับสนุนของครอบครัว 2) สภาพแวดล้อมในครอบครัว

ตัวแปรเกณฑ์ คือ ความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย

กรอบแนวคิด

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนทฤษฎี แนวคิด และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถจำแนกปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย ซึ่งจำแนกได้ 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านโรงเรียน ปัจจัยด้านครอบครัว ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย จำนวน 12 แห่ง จำนวนทั้งหมด 1,152 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 ในกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราชวิทยาลัย โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ A-priori sample size calculator for structural equation models จากเว็บไซต์ danielsoper.com โดยกำหนดค่า anticipated effect size เท่ากับ 0.3 ค่า desired statistical power level เท่ากับ 0.8 จำนวนตัวแปรพยากรณ์ (Number of predictors) 8 ตัว และค่าความคลาดเคลื่อน เท่ากับ .05 ได้จำนวนตัวอย่างขั้นต่ำเท่ากับ 156 คน เพื่อเพิ่มความแกร่งของผลการวิจัย (robustness) คณะผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลเพิ่มเติม 20% (Hair, et al., 2014) ทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเท่ากับ 192 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) มีรายละเอียดของการสุ่มตัวอย่างดังนี้ ขั้นที่ 1 สุ่มแบบแบ่งชั้นโดยใช้ภูมิภาคเป็นขั้นในการแบ่ง ขั้นที่ 2 สุ่มอย่างง่ายในแต่ละชั้นของประชากรจนครบจำนวนที่กำหนด (กฤษฎากาญจน์ โดพิทักษ์, 2558: 139-140)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย สำหรับนักเรียน จำนวน 1 ฉบับ โดยเป็นแบบวัดชนิดมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับประกอบด้วย 3 ตอน จำนวนทั้งหมด 42 ข้อ

2. แบบทดสอบเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย สำหรับนักเรียน จำนวน 1 ฉบับ มีจำนวน 10 ข้อ แบบปรนัย ชนิดเติมคำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เสนอไปยังผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขออนุญาต และขอความอนุเคราะห์ในการดำเนินการวิจัยในโรงเรียน

2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามและแบบทดสอบด้วยตนเองไปยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 12 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 240 ฉบับ เพื่อป้องกันความผิดพลาดหรือการไม่ตอบกลับของแบบสอบถามและแบบทดสอบ โดยขอความอนุเคราะห์ทางโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตอบแบบสอบถามและแบบทดสอบ จากนั้นรวบรวมแบบสอบถามและแบบทดสอบส่งกลับคืนผู้วิจัย แล้วจึงนำแบบสอบถาม และแบบทดสอบมาวิเคราะห์ข้อมูล

3. หลังจากผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามและแบบทดสอบคืนจากโรงเรียนตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงคัดเลือกแบบสอบถาม และแบบทดสอบที่สมบูรณ์มาใช้ในการวิจัย จำนวน 192 ฉบับ และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ทั้งภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยแปลผลความหมายค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของลัดดาวัลย์เพชรโรจน์และอัจฉรา ชำนิประศาสน์ (2562: 171)

ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	แปลความหมาย
ตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป	มากที่สุด
3.50 – 4.49	มาก
2.50 – 3.49	ปานกลาง
1.50 – 2.49	น้อย
ต่ำกว่า 1.50	น้อยที่สุด

3. หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรปัจจัยด้วยกัน และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัยในแต่ละด้านกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation: r) แปลผลความหมายของขนาดของความสัมพันธ์ตามเกณฑ์ของลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์และอัจฉรา ชำนิประศาสน์ (2562: 196)

ขนาดความสัมพันธ์	แปลความหมาย
ตั้งแต่ .80 ขึ้นไป	มีความสัมพันธ์กันสูงมาก
.60 – .79	มีความสัมพันธ์กันสูง
.40 – .59	มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
.20 – .39	มีความสัมพันธ์กันน้อย
ต่ำกว่า .20	มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก

4. สร้างสมการทำนายที่ดีที่สุดของความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Multiple regression analysis) วิธีการคัดเลือกตัวแปรพยากรณ์เข้าสู่สมการโดยวิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

ผลการศึกษา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง (n=192)

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	74	38.54
	หญิง	108	56.25
	LGBTQ+	10	5.21
รวม		192	100.00
เกรดเฉลี่ย	3.01 – 3.50	8	4.17
	มากกว่า 3.50 ขึ้นไป	184	95.83
รวม		192	100.00
โรงเรียน	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย เชียงราย	20	10.42
	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย พิษณุโลก	32	16.67
	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย ลพบุรี	17	8.85
	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย เลย	12	6.25
	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย มุกดาหาร	11	5.73
	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย บุรีรัมย์	7	3.65
	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย ปทุมธานี	10	5.21
	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย ชลบุรี	14	7.29
	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรี	20	10.42
	โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารัตนราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช	11	5.73

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย ตรัง	19	9.89
โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย สตูล	19	9.89
รวม	192	100.00

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 192 คน จำแนกตามเพศ พบว่า เป็นเพศชายจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 38.54 เพศหญิง จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 56.25 และ LGBTQ+ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5.21 จำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่า เกรดเฉลี่ย 3.01 – 3.50 จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.17 และเกรดเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ขึ้นไป จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 95.83 จำแนกตามโรงเรียน พบว่า ศึกษาโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พิษณุโลก จำนวนมากที่สุด 32 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย บุรีรัมย์ จำนวนน้อยที่สุด 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.65

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และค่าความโด่งของปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์	n = 192		SK	KU	ระดับ
	$\bar{x}$	S.D.			
1. ปัจจัยด้านนักเรียน					
1.1 เจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์	3.82	.84	-.480	-.396	มาก
1.2 ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์	3.72	.84	.062	-.973	มาก
1.3 พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน	4.05	.62	-.634	1.197	มาก
2. ปัจจัยด้านโรงเรียน					
2.1 สื่อ อุปกรณ์ การสอน	4.19	.82	-1.087	.753	มาก
2.2 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน	4.63	.45	-1.269	.748	มากที่สุด
3. ปัจจัยด้านครอบครัว					
3.1 การสนับสนุนของครอบครัว	4.56	.47	-.607	-.987	มากที่สุด
3.2 สภาพแวดล้อมในครอบครัว	4.29	.51	-.339	.271	มาก
รวมเฉลี่ย	4.18	.64	-.567	-.004	มาก

หมายเหตุ: SK คือ ค่าความเบ้ (Skewness) และ KU คือ ค่าความโด่ง (Kurtosis)

จากตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และค่าความโด่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$, S.D = .64) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในห้องเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดมาก ($\bar{x} = 4.63$, S.D = .45) รองลงมา คือ การสนับสนุนของครอบครัว อยู่ในระดับมากที่สุดมาก ($\bar{x} = 4.56$, S.D = .47) และปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ปัจจัยด้านทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ซึ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.72$, S.D = .84) และเมื่อพิจารณา

ค่าความเบ้และความโด่ง พบว่าค่าความเบ้และความความโด่งมีความแตกต่างจากศูนย์เพียงเล็กน้อยแต่จัดว่าใกล้เคียงศูนย์ ถือว่าตัวแปรมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ ซึ่งค่าความเบ้ (Skewness) อยู่ระหว่าง -3 ถึง +3 และค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ระหว่าง -10 ถึง +10 แสดงว่า ตัวแปรมีการแจกแจงข้อมูลแบบปกติ (Schumacker & Lomax, 2010)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยา

ตัวแปร	SF1	SF3	SF4	CF1	CF2	LF1	LF2	Y
เจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ (SF1)	1.000							
ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (SF3)	.847*	1.000						
พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน (SF4)	.447*	.628*	1.000					
สื่อ อุปกรณ์ การสอน (CF1)	.337*	.494*	.776*	1.000				
สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (CF2)	.188*	.140*	.455*	.641*	1.000			
การสนับสนุนของครอบครัว (LF1)	-.021	.148*	.167*	.202*	.088	1.000		
สภาพแวดล้อมในครอบครัว (LF2)	-.058	.010	.035	.255*	.307*	.396*	1.000	
ความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ (Y)	.322*	.331*	.367*	.400*	.642*	-.058	.462*	1.000

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ และความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พบว่า ตัวแปรทุกตัว มีความสัมพันธ์กับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ทางบวกในระดับต่ำถึงสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ตัวแปรการสนับสนุนของครอบครัว (LF1) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .322 ถึง .642 ซึ่งเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปน้อยตามลำดับ ดังนี้ สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (CF2) ($r = .642^*$) รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมในครอบครัว (LF2) ($r = .462^*$) สื่อ อุปกรณ์ การสอน (CF1) ($r = .400^*$) พฤติกรรม การเรียนของนักเรียน (SF4) ($r = .367^*$) ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (SF3) ($r = .331^*$) เจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ (SF1) ($r = .322^*$) และการสนับสนุนของครอบครัว (LF1) ($r = -.058$)

อีกทั้งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรพยากรณ์ จำนวน 20 คู่ มีค่าระหว่าง .140 ถึง .847 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางบวกและทางลบในระดับต่ำถึงสูงมากและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ ยกเว้น SF1 กับ LF1, SF1 กับ LF2, SF3 กับ LF2, SF4 กับ LF2 และ CF2 กับ LF1 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ความสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่มีค่าสูงสุด คือ เจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ (SF1) กับทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (SF3) ($r = .847^*$) รองลงมา คือ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน (SF4) กับสื่อ อุปกรณ์ การสอน (CF1) ($r = .776^*$) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่มีค่าต่ำสุด คือ ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (SF3) กับสภาพแวดล้อมในห้องเรียน (CF2) ($r = .140^*$)

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความสัมพันธ์พหุคูณ และอำนาจการพยากรณ์ของปัจจัยต่าง ๆ และความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัย (Stepwise)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	F	P
Stepwise	.825	.680	.670	65.573*	.000

หมายเหตุ: R คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ และ Adjusted R Square คือ ค่า R Square ที่ปรับแก้ให้เหมาะสม

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยต่าง ๆ มีความสัมพันธ์พหุคูณกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (Sig = .000) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .825 ($R = .825$) ปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกันพยากรณ์ความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัยได้ร้อยละ 68.0 และ R Square ที่ปรับแก้มีค่าเท่ากับ .670 การทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่าเท่ากับ 65.573 ($F = 65.573^*$) แสดงว่า ตัวแปรพยากรณ์ทุกตัวร่วมกันมีความสัมพันธ์กับตัวแปรเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัย (Stepwise)

Model	b	S.E.	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
SF3	.646	.100	.356	6.444	.000	.566	1.768
SF4	.481	.186	.197	2.581	.011	.297	3.369
CF1	-.738	.148	-.398	-4.988	.000	.271	3.686
CF2	2.158	.195	.638	11.083	.000	.522	1.915
LF1	-1.004	.151	-.309	-6.661	.000	.803	1.245
LF2	1.419	.146	.480	9.707	.000	.707	1.415

$\alpha = -3.737$, $R = .825$, $R^2 = .680$, $F = 65.573$, $P = .000$

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัย (Stepwise) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัย (Stepwise) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 6 ตัว ได้แก่ CF2, LF2, CF1, SF3, LF1 และ SF4 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ .638, .480, -.398, .356, -.309 และ .197 ตามลำดับ ซึ่งสามารถสร้างสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้

สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$$Y = -3.737 + .646SF_3^* + .481SF_4^* - .738CF_1^* + 2.158CF_2^* - 1.004LF_1^* + 1.419LF_2^*$$

$$Zy = .356Z_{SF3}^* + .197Z_{SF4}^* - .398Z_{CF1}^* + .638Z_{CF2}^* - .309Z_{LF1}^* + .480Z_{LF2}^*$$

และผลการการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์ที่สูงระหว่างตัวแปรพยากรณ์พบว่า ตัวแปรทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (SF3) พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน (SF4) สื่อ อุปกรณ์ การสอน (CF1) สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (CF2) การสนับสนุนของครอบครัว (LF1) และสภาพแวดล้อมในครอบครัว (LF2) มีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง .271 – .803 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.245 – 3.686 ซึ่งหมายความว่า ตัวแปรพยากรณ์ไม่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง (Multicollinearity) พิจารณาจากค่า Tolerance มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.2 และค่า VIF มีค่าไม่เกิน 10 (Hair, et al., 2014)

อภิปรายและสรุปผล

การวิจัยเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย สรุปผลได้ ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.25 เกรดเฉลี่ยมากกว่า 3.50 ขึ้นไป เป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.83 และศึกษาอยู่โรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พิษณุโลก จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 16.67

1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และค่าความโด่งของกลุ่มตัวแปรพยากรณ์พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ มีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$, S.D = .64) ซึ่งค่าเฉลี่ยรายด้าน มีค่าอยู่ระหว่าง 3.72 – 4.63 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) มีค่าอยู่ระหว่าง .45 – .84 แสดงให้เห็นว่าข้อมูล มีการกระจายอยู่ใกล้กับค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) อีกทั้งส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ดังกล่าวนี้อีกมีค่าไม่เกิน 1 จากการพิจารณาความเบ้และความโด่ง พบว่า ค่าความเบ้และความโด่งมีความแตกต่างจากศูนย์เพียงเล็กน้อยแต่จัดว่าใกล้ศูนย์ถือว่าตัวแปรมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่นำมาศึกษากับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย

2.1 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในด้านนักเรียน (Student Factors: SF) กับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พบว่า เจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ (SF1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .322 ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (SF3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .331 และพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน (SF4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .367 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .322 – .367 บ่งบอกว่าเจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ และพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับน้อยกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย

2.2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในด้านโรงเรียน (School Factors: CF) กับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พบว่า สื่อและอุปกรณ์การสอน (CF1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .400 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (CF2) มีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ .642 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .400 – .642 บ่งบอกว่าสื่อและอุปกรณ์การสอนและสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางถึงสูงกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย

2.3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว (Family Factors: LF) กับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พบว่า การสนับสนุนจากครอบครัว (LF1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ -.058 สภาพแวดล้อมในครอบครัว (LF2) มีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ .462 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง -.058 – 0.462 บ่งบอกว่าการสนับสนุนจากครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย แต่สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย

2.4 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ และความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ทางบวกในระดับต่ำถึงสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .322 ถึง .642 ยกเว้น ตัวแปรการสนับสนุนของครอบครัว (LF1)

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย สรุปผลได้ ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัย มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมทั้งสิ้น 6 ตัวแปร โดยเรียงตามลำดับมากไปน้อยได้ดังนี้ สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (CF2) ($\beta = .638$) สภาพแวดล้อมในครอบครัว (LF2) ($\beta = .480$) สื่อ อุปกรณ์การสอน(CF1) ($\beta = -.398$) ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (SF3) ($\beta = .356$) การสนับสนุนของครอบครัว (LF1) ($\beta = -.309$) พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน (SF4) ($\beta = 1.97$)

อภิปรายผล

ปัจจัยที่มีผลและมีความสัมพันธ์ต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬารณราชวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมทั้งสิ้น 6 ตัวแปร ดังนี้ สภาพแวดล้อมในห้องเรียน (CF2) ($\beta = .638$) สภาพแวดล้อมในครอบครัว (LF2) ($\beta = .480$) สื่อ อุปกรณ์ การสอน(CF1) ($\beta = -.398$) ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (SF3) ($\beta = .356$) การสนับสนุนของครอบครัว (LF1) ($\beta = -.309$) พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน (SF4) ($\beta = 1.97$) สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมในห้องเรียน เป็นปัจจัยมีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนมากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง แสดงให้เห็นว่า ความสะอาด แสงภายในห้องเรียน การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับเพื่อนในชั้นเรียน ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ในทำนองเดียวกันถ้าสภาพแวดล้อมในห้องเรียนไม่เหมาะสม ห้องเรียนไม่สะอาด หรือแม้กระทั่งบรรยากาศระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับเพื่อนเป็นไปทางเชิงลบ ย่อมส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ในเชิงลบเช่นกัน

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Paudel (2023) ซึ่งได้ศึกษาผลกระทบของสภาพแวดล้อมในห้องเรียนต่อความวิตกกังวลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่าสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้มีความสัมพันธ์เชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญกับความวิตกกังวลในการเรียนคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะในด้านการสนับสนุนจากครู การส่งเสริมการสืบค้น การมุ่งเน้นภาระงาน และความเท่าเทียมในห้องเรียน แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการลดระดับความวิตกกังวลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ทั้งนี้ครูจึงมีบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการจัดการบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. สภาพแวดล้อมในครอบครัว เป็นปัจจัยอันดับที่สอง ที่มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าความพร้อมทางด้านการเงิน การติดตามการเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน การสนับสนุนและส่งเสริมของครอบครัว รวมไปถึงความอบอุ่นในครอบครัว มีผลอย่างมากต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ นิษรา พรสุริวงษ์ (2563: 183–184) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมในครอบครัวที่ผู้ปกครองเอาใจใส่ในด้านความเป็นอยู่ของนักเรียน สนับสนุนเงินในการซื้อเอกสารหรือตำราทางคณิตศาสตร์ มีความสัมพันธ์ทางบวกและส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์

3. ความสนับสนุนจากครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในเชิงลบ โดยมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ในสถานะที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียนประจำ หรือไม่ได้อยู่ใกล้ชิดกับครอบครัว การสนับสนุนจากครอบครัวอาจไม่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ในเชิงบวก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ปกครองอาจจะสนับสนุนนักเรียนมากเกินไปจนกลายเป็นความกดดัน หรือการไม่ให้อิสระในการตัดสินใจ ล้วนเป็นการสนับสนุนภายใต้ความกดดันที่มากเกินไป ทำให้ส่งผลในเชิงลบกับความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ สุธเดช ขามพลา และนันทิมา นาคาพงศ์ อัครวัณษ์ (2566: 1118) ที่พบว่า การสนับสนุนจากครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับค่อนข้างต่ำกับความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ เนื่องจาก นักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวที่ดี ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองมีความผูกพันทางอารมณ์และจิตใจ มีทัศนคติและพฤติกรรมที่ให้คำปรึกษา ช่วยกระตุ้นส่งเสริมส่งผลให้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียน

4. ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับน้อยหรือต่ำ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีพื้นฐานที่ดีจะสามารถไปประยุกต์ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในสถานการณ์ต่าง ๆ และต่อยอดความรู้ในระดับที่สูงขึ้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว เพราะการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์มีลำดับขั้นตอนของเนื้อหาที่ต่อเนื่อง และมีการประยุกต์ใช้หลากหลายบริบท ในทำนองเดียวกันถ้านักเรียนขาดทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในเรื่องเดิม ย่อมส่งผลต่อประยุกต์ใช้ในการเรียนคณิตศาสตร์ที่มีเนื้อหาระดับที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วชิรภรณ์ เทียบเพชร (2562: 102) ที่พบว่า นักเรียนที่มีพื้นฐานความรู้เดิมด้านคณิตศาสตร์ดี สามารถนำความรู้นั้นมาประยุกต์ใช้ได้อย่างต่อเนื่องช่วยให้เรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว ซึ่งส่งผลให้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

5. สื่อ อุปกรณ์การสอน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า สื่อการสอนของครูที่ใช้ในการสอนคณิตศาสตร์ หรือการที่โรงเรียนมีห้องกิจกรรมหรือห้องปฏิบัติการทางคณิตศาสตร์ที่มีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่ดีและหลากหลาย มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรเมณี พฤติสา ดารุณี ทิพย์กุลไพโรจน์ และกมลทิพย์ ศรีหาเศษ (2567: 372) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลและมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ แม้จะในขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน โดยสาเหตุมาจากการพร้อมหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

6. พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับน้อยหรือต่ำ เนื่องจาก การที่มีพฤติกรรมการเรียนที่ดี ชยันหมั่นเพียร กระตือรือร้นในการเรียนรู้และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ จะทำให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทรนันท์ คำมี (2559: 127) ที่พบว่า ความตั้งใจเรียนหรือพฤติกรรมการเรียน มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เห็นได้จากการที่นักเรียนที่มีความตั้งใจเรียน มีความมุ่งมั่น ความเอาใจใส่ต่อการเรียนในทุกคันคว้าหาความรู้ทั้งนอกห้องเรียนและในห้องเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนให้นักเรียนรู้จักการทบทวนในการเรียนมีการกำหนดเป้าหมาย โดยเริ่มจากการสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนคณิตศาสตร์ผ่านการจัดการเรียนการสอนและสื่อการสอนที่น่าสนใจ จะนำไปสู่การพัฒนาความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนได้

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนที่สามารถส่งเสริมได้ในชั้นเรียนคือการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนคณิตศาสตร์ผ่านการจัดการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการคิดออกแบบกิจกรรมร่วมกับการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดความน่าสนใจ จนเกิดการทบทวนไปจนถึงต่อยอดองค์ความรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ไปสู่การพัฒนาความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัยในครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาราชวิทยาลัย ซึ่งยังไม่อาจสรุปได้ว่า โรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่ต่างกันจะมีปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ไปในแนวทางเดียวกับจึงควรศึกษากลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่าง

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียน โดยอาจใช้การสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเชิงลึกของ นักเรียน ครู และผู้ปกครอง

เอกสารอ้างอิง

กฤษยาภาณุจณ์ โดพิทักษ์. (2558). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social Research Methodology)**. สงขลา: เจริญทองการพิมพ์.

จันทร์ธมณี พฤฒิสาร, ดารุณี ทิพย์กุลไพโรจน์ และ กมลทิพย์ ศรีหาเศษ. (2567). การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามขนาดโรงเรียน.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 4(2), 1–16.

นิษรา พรสุริวงษ์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ. **วารสารวิจัยวิชาการ**, 4(2), 177–186.

- ภัทรนันท์ คำมี. (2559). **ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ลัดดาวลย์ เพชรโรจน์ และ อัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2562). **ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology)** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญมั่นคงการพิมพ์.
- วรชกรณ์ เทียนเพชร. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลและแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องคณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. **วารสารการวัดผลการศึกษา**, 26(2), 1–17.
- ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2567). **ผลการประเมิน PISA 2022 : บทสรุปสำหรับผู้บริหาร**. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2022-summary-result/>.
- ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2568). **ผลการประเมิน PISA 2022 คณิตศาสตร์ การอ่าน และวิทยาศาสตร์** ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2022-fullreport/>.
- ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). **ข้อค้นพบจาก PISA 2018: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการประเมินด้านการอ่าน**. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/>.
- สุรเดช ขามพลา และ นันทิมา นาคาพงศ์ อัครวิทย์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดเทศบาลนครสวรรค์. **วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น**, 9(8), 1110–1121.
- Paudel, K. C. (2023). Impact of classroom environment on high school students' mathematics anxiety. **Academic Journal of Mathematics Education**, 6(1), 33–39.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). **A beginner's guide to structural equation modeling** (3rd Ed.). New York: Taylor and Francis Group.
- Hair Jr., J. F., Black, J. W., & Anderson, E. R. (2014). **Multivariate data analysis** (7th Ed). Edinburgh: Pearson Educational Limited.

Digital Skills of Local Government Executives in the 21st Century and Their Relationship with Employee Performance in Mueang District, Maha Sarakham Province

Ntapat Worapongpat^{1*}

¹ Eastern Institute of Technology Suvarnabhumi (EIT) and Doctor of Philosophy in Administration and Social Development, Sarakham University, Maha Sarakham 44000

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-3071-5249>

*Corresponding author: dr.thiwat@gmail.com

Received: March 3, 2025; **Revised:** May 10, 2025; **Accepted:** May 23, 2025

Abstract

The digital transformation of the 21st century has redefined leadership roles, requiring local government executives to possess strong digital skills to improve organizational performance. This study investigates the digital competencies of local government executives in Mueang District, Maha Sarakham Province, and their relationship with employee performance. The objectives are to (1) assess the current status of digital skills among executives, (2) examine the influence of these skills on employee performance, and (3) analyze the correlation between digital competencies and key performance outcomes. A quantitative research design was applied using structured questionnaires and in-depth interviews. A sample of 100 participants was drawn from a population of 1,152 local government personnel through cluster random and purposive sampling. The instruments were validated by experts and pilot-tested, resulting in a Cronbach's alpha of 0.95. Data were analyzed using descriptive statistics and inferential techniques, including Pearson's correlation and multiple regression analysis via SPSS. Findings revealed that digital knowledge, communication, and technology-assisted decision-making significantly predicted employee performance. Problem-solving skills showed a positive but less substantial effect. These results underscore the importance of digital leadership development for local executives to enhance efficiency and service delivery. The study offers practical implications for public sector management and contributes to the academic discourse on digital governance.

Keywords: Digital competencies, Public sector leadership, Employee performance, E-governance, Organizational effectiveness

Introduction

The 21st century has ushered in rapid digital transformation, fundamentally reshaping how organizations operate. These changes have placed increasing pressure on local government executives to develop digital competencies, particularly in areas such as problem-solving, communication, and data-informed decision-making (Chen, Y., Worapongpat, N., & Wongkumchai, T. 2024). Despite the widespread adoption of digital initiatives over 70% of Thai local government agencies have launched digital transformation projects only 45% of executives possess sufficient digital literacy to implement them effectively (Jianyu, Z., Wongkumchai, T., & Worapongpat, N., 2024).

Although prior studies have explored the significance of digital leadership, most have focused on private-sector organizations or urban settings. Research by (Jinlei, W., Worapongpat, N., & Wongkumchai, T., 2024) and (Dongjie, Z., Wongkumchai, T., & Worapongpat, N., 2024) points to a persistent gap between leadership competencies in digital environments and their practical application in enhancing public-sector employee performance. This research gap is particularly evident in regional contexts such as Mueang District, Maha Sarakham Province, where infrastructure constraints and varying levels of digital readiness hinder progress (Dongling, Z., & Worapongpat, N., 2023).

Mueang District represents a strategic hub in Thailand's decentralized administrative system, yet it faces challenges including limited access to modern technology and inconsistent digital proficiency among executives (Prayukvong & Rees, 2010; JianFeng & Worapongpat, 2024). Field observations and interviews with local officials have revealed a growing interest in adopting digital tools, but a lack of leadership capacity remains a barrier to effective implementation (Min, Y., & Worapongpat, N., 2023). While frontline staff often express enthusiasm for digital innovations, they require consistent guidance and support from their superiors (Jianyu et al., 2024).

This study therefore seeks to examine the relationship between 21st-century digital skills among local government executives and the performance of their employees. It aims to identify how digital competencies specifically problem-solving, communication, and decision-making—affect employee productivity, efficiency, and job satisfaction (Worapongpat et al., 2024). Employing a mixed-methods approach, the study integrates quantitative surveys with qualitative interviews to offer a comprehensive understanding of the issue (Sophon, T., & Worapongpat, N., 2025).

By addressing this critical leadership-performance gap, the findings will provide actionable insights for policymakers, training providers, and local agencies. Furthermore, the study aims to establish a practical framework for digital leadership development, contributing to improved governance and service delivery in the public sector. Academically, it expands the literature on digital transformation in local government and provides a foundation for future research in similar regional contexts.

Objective

1. To examine the current status of 21st-century digital skills possessed by local government executives and their relevance to the performance of local government employees in Mueang District, Maha Sarakham Province.
2. To assess the extent to which local government executives' 21st-century digital skills influence the performance of local government employees in Mueang District, Maha Sarakham Province.

3. To analyze the relationship between the digital skills of local government executives in the 21st century and the performance outcomes of local government employees in Mueang District, Maha Sarakham Province.

Literature Review

1. Digital skills are increasingly recognized as a critical pillar of effective leadership in the 21st century. According to (Worapongpat et al., 2025), digital competence encompasses the confident and critical use of information and communication technology (ICT) for work, learning, and communication. Leaders equipped with strong digital capabilities are better positioned to make informed decisions, foster transparent communication, and solve problems efficiently within technology-driven environments. (Yasuttamathada, N., & Worapongpat, N., 2025) further assert that digital literacy has evolved from an optional asset to an essential leadership competency, especially amid the complexities of contemporary organizational challenges. Nevertheless, a significant digital skills gap persists in public sector leadership, frequently resulting in reduced employee performance and diminished organizational effectiveness.

2. The nexus between digital leadership and employee performance has garnered extensive scholarly attention. (Worapongpat, N., Thavisin, N., & Viphoouparakhot, B., 2024) define effective digital leadership as the strategic integration of digital tools into managerial practices to enhance workforce productivity and engagement. Research by (Ravichandran et al., 2021) demonstrates that leaders proficient in digital technologies positively influence employee performance and satisfaction by cultivating a supportive, innovation-oriented work environment. In the local government context, (Worapongpat et al., 2024) highlights that digital leadership significantly improves service delivery efficiency, particularly when leaders effectively utilize digital tools to streamline operations and foster communication.

3. Despite growing recognition of its importance, digital transformation in local governments is often impeded by resource limitations, insufficient training, and organizational resistance to change. The reports that many local agencies face obstacles integrating digital technologies due to financial constraints and underdeveloped leadership capabilities. In Thailand, observe that while initiatives such as the “Thailand 4.0” policy aim to accelerate digital transformation, their implementation remains inconsistent especially in rural provinces. (Wang, J., Worapongpat, N., & Wongkumchai, T., 2024) further note that many local administrators lack the technical capacity to adopt and manage digital tools, leading to fragmented service delivery and subpar employee performance.

4. While existing literature affirms the role of digital leadership in enhancing organizational performance, studies that explicitly examine the impact of administrators’ digital skills within local government settings are limited. Much of the prior research such as that by (Worapongpat, N., & Bhasabutr, P., 2024) focuses on private enterprises or urban municipalities, leaving a knowledge gap regarding the challenges and dynamics specific to rural administrative contexts. Moreover, there is insufficient exploration of how distinct digital competencies such as data-informed decision-making, digital communication, and problem-solving correlate with tangible employee outcomes. This study aims to address these gaps by investigating the influence of digital leadership on local government employee performance in Mueang District, Maha Sarakham Province, thereby offering a localized, empirical perspective.

Research Conceptual Framework

This study is grounded in Transformational Leadership Theory (Worapongpat, N., & Somchob, P., 2024) and established Digital Competency Frameworks (Worapongpat, N., & (Narong Uttamavangso Sendaranath), P., 2024). Transformational leadership underscores the importance of visionary leadership that inspires, motivates, and empowers employees to exceed performance expectations. When integrated with digital competencies, this theoretical lens enables a robust analysis of how modern leadership behaviors impact organizational effectiveness. Additionally, the study incorporates the Technology Acceptance Model, which elucidates the determinants of technological adoption and utilization within organizational settings. Together, these frameworks offer a comprehensive basis for examining the interplay between digital leadership and employee performance in local government contexts.

Conceptual Framework

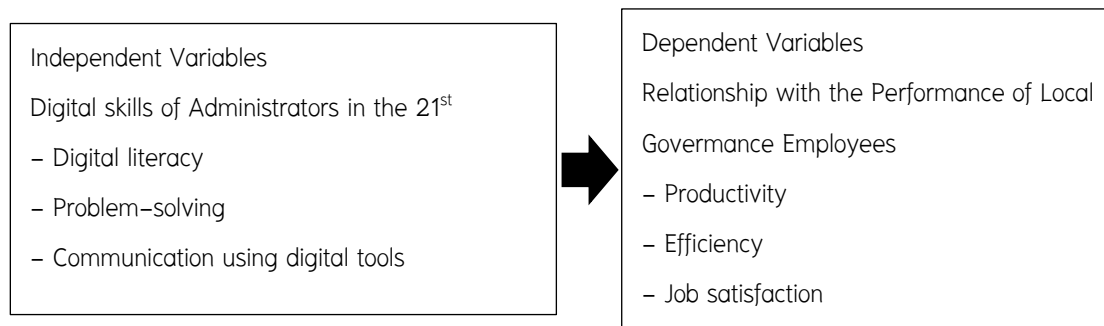

Figure 1: Conceptual Framework

Methodology

Population and Sample

1. Population: The population for this study comprises local government officers, permanent employees, and temporary staff working in all local government organizations within Mueang District, Maha Sarakham Province, totaling 1,152 individuals.

2. Sample: A total of 100 individuals were selected as the sample group, consisting of local government officers, permanent employees, and temporary staff. The sample was obtained through cluster random sampling across various local administrative organizations, followed by purposive sampling to select specific individuals deemed suitable for the study's objectives.

Research Instruments

The research instruments included both interview forms and a structured questionnaire, which was divided into three sections:

Section 1: General demographic data of the respondents, including gender, age, education level, and years of service.

Section 2: A 5-point Likert-scale questionnaire measuring the 21st-century digital skills of executives in relation to the performance of local government employees.

Section 3: Open-ended questions for additional comments and suggestions.

To ensure the instrument's quality: The questionnaire was reviewed and revised with input from the research advisor.

It was validated for content accuracy by three experts using the Index of Item–Objective Congruence (IOC), with values ranging from 0.80 to 1.00.

A pilot study was conducted with 30 individuals not included in the main sample group to assess reliability. The items showed correlation coefficients ranging from 0.25 to 0.75, and the overall reliability (Cronbach's alpha) was found to be 0.95.

Data Collection

Primary Data: Collected via structured questionnaires and in-depth interviews with respondents from the sample group.

Secondary Data: Obtained through document research, including academic books, journal articles, previous research studies, and credible online sources.

Data Analysis

Data were analyzed using the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) software. The analysis was divided into the following components:

Section 1: Demographic data were analyzed using descriptive statistics (frequency, percentage).

Section 2: Digital skills of executives and their impact on employee performance were analyzed using means and standard deviations, presented in tabular format with interpretation based on a 5-level scale.

Section 3: The relationship between executive digital skills and employee performance was analyzed using Pearson's Product–Moment Correlation Coefficient.

Section 4: To test the impact of executive digital skills on employee performance, multiple regression analysis (Enter Method) was employed.

Statistical Techniques Employed

Instrument Quality Assessment: Content validity: Index of Item–Objective Congruence (IOC) Reliability: Cronbach's Alpha Coefficient (Cronbach, 1990)

Descriptive Statistics: Frequency, percentage, mean, standard deviation

Inferential Statistics: Pearson's Product–Moment Correlation Coefficient Multiple Regression Analysis (Enter Method)

Results

Section 1: General Overview of 21st–Century Digital Skills of Executives and Local Government Employee Performance

The demographic profile of respondents in Mueang District, Maha Sarakham Province, revealed a relatively balanced gender distribution, with 52% identifying as male and 48% as female. In terms of educational attainment, the majority of respondents held a bachelor's degree (63%), while 37% had completed a master's degree. Regarding

professional roles within their respective local government organizations, 47% were in operational positions, 38% held supervisory roles, and only 15% occupied managerial or executive-level positions.

These demographic characteristics provide important contextual information for interpreting the relationship between the digital skills of executives and the performance of local government employees. The balanced gender composition and high level of educational attainment suggest a workforce that is both diverse and equipped for professional development. Furthermore, the distribution of roles underscores the importance of executive digital skills in influencing a broad base of employees across multiple organizational levels, particularly under the principles of ESG (Environmental, Social, and Governance) leadership.

Table 1: Digital Skills of Executives in the 21st Century and Local Government Employee Performance in Mueang District, Maha Sarakham

No.	Digital Skills	Mean ($\bar{x}$)	SD	Level
1	Digital knowledge and understanding	4.20	0.80	High
2	Problem-solving	4.32	0.69	High
3	Communication via digital tools	4.49	0.72	High
4	Decision-making using technology	4.49	0.93	High

Summary: All digital skills of executives in the 21st century related to local government employee performance in Mueang District are rated highly, with mean scores ranging from 4.20 to 4.49, indicating strong capabilities across all aspects.

Table 2: Analysis of the performance level of local government officials in Mueang District, Maha Sarakham Province

No.	Local Government Employee Performance	Mean ($\bar{x}$)	SD	Level
1	Productivity	4.50	0.88	Highest
2	Efficiency	4.41	0.68	High
3	Job Satisfaction	4.92	0.83	Highest

Summary: Local government employee performance in Mueang District is rated highly across all areas, with mean scores ranging from 4.41 to 4.92, indicating high levels of productivity, efficiency, and job satisfaction.

Table 3: Results of Pearson's Product-Moment Correlation Analysis between Digital Leadership Skills of 21st Century Leaders and Local Government Employees' Performance in Mueang District, Maha Sarakham

Digital Leadership Skills	Employee Performance (Y ₁)	Employee Performance (Y ₂)	Employee Performance (Y ₃)	Overall (Y)
X ₁ Knowledge and Understanding	1.00	0.559**	0.574**	0.559**

Digital Leadership Skills	Employee Performance (Y ₁)	Employee Performance (Y ₂)	Employee Performance (Y ₃)	Overall (Y)
X ₂ Problem-Solving Skills	0.28	0.520**	0.470**	0.510**
X ₃ Digital Communication	0.25	0.523**	0.548**	0.566**
X ₄ Decision-Making with Tech	0.30	0.681**	0.673**	0.738**
Overall (X)	0.457	0.622**	0.627**	0.664**

** p < 0.01 (Statistically significant)

From Table 3, the Pearson's correlation coefficients between the 21st-century digital leadership skills and the local government employees' performance indicate significant positive relationships across all variables.

X₁ (digital knowledge and understanding) shows a moderate positive correlation with the employee performance variables (Y₁, Y₂, Y₃) ranging from 0.466 to 0.574, suggesting that better digital knowledge is linked to better employee performance.

X₂ (problem-solving skills) and X₃ (digital communication skills) also exhibit positive and statistically significant relationships with the performance indicators, with X₂ showing values between 0.470 and 0.490, and X₃ showing values from 0.483 to 0.548.

X₄ (decision-making with technology) displays the strongest correlation with employee performance, particularly with Y₂ (efficiency) and Y₃ (work satisfaction), which have correlations of 0.681 and 0.738, respectively, indicating a strong positive relationship.

Overall, the findings demonstrate that enhancing digital leadership skills significantly influences the performance of local government employees in Mueang District, Maha Sarakham, especially in terms of work output, efficiency, and job satisfaction.

Table 4: Results of Standardized Regression Coefficients Analysis of Digital Leadership Skills of 21st Century Leaders in Predicting the Performance of Local Government Employees in Mueang District, Maha Sarakham

Variable	b	β	SE_b	t	P-value
(Constant)	1.128		0.171	8.361	.000
Digital Knowledge and Understanding	0.286	0.276	0.048	3.574**	.000
Problem-Solving Skills	0.193	0.264	0.055	1.592	.093
Digital Communication Skills	0.328	0.415	0.074	3.116**	.002
Decision-Making with Technology	0.458	0.890	0.052	5.000**	.000

R = .775, SE_est = .349, F = 139.55, R² = .717, a = 1.428

** p < 0.01 (Statistically significant)

The analysis shows that several digital leadership skills have a statistically significant effect on the performance of local government employees in Mueang District, Maha Sarakham.

Digital Knowledge and Understanding, Digital Communication Skills, and Decision-Making with Technology are significant predictors with p -values less than 0.01.

The Problem-Solving Skills did not show a statistically significant relationship with performance ($p = 0.093$), indicating it might not be as impactful in this model.

The R^2 value of 0.717 suggests that approximately 71.7% of the variance in employee performance can be explained by the digital leadership skills of the 21st-century leaders.

The overall model is significant with a high F -value of 139.55, indicating that the predictors combined explain a substantial portion of the variability in employee performance.

Discussion and Conclusion

Discussion

Objective 1: To investigate the relationship between 21st-century digital leadership skills and the job performance of local government employees. The research findings indicate that the digital knowledge and understanding skills of administrators exhibit a statistically significant positive correlation with employee job performance. This suggests that administrators possessing an in-depth comprehension of digital tools and technologies can effectively supervise and guide employees. Consequently, this fosters increased employee confidence in utilizing these tools, leading to more rapid and accurate work processes. This research outcome aligns with the studies of (Worapongpat et al., 2024), which identified the impact of leaders' digital capabilities on employee motivation and efficiency. Furthermore, it supports the findings of (Yasuttamathada et al., 2025), demonstrating that leaders with advanced digital skills can cultivate a conducive environment for learning and the effective implementation of innovation in the workplace.

Objective 2: To examine the effect of administrators' problem-solving skills on employee job performance. The study revealed a positive correlation between problem-solving skills and employee job performance; however, this relationship did not reach statistical significance. This may imply that this particular skill set exerts influence on job performance in specific contexts or job types rather than directly impacting overall work efficiency. This finding is consistent with the research by (Wongkumchai et al., 2023), which proposed that while problem-solving skills are a crucial attribute, their practical impact might be overshadowed by skills more pertinent to daily operations, such as communication and decision-making. It also resonates with the work of (Worapongpat et al., 2025), which suggested that problem-solving skills become particularly salient when confronting complex or immediate crisis situations, rather than serving as a primary driver of job performance under normal circumstances.

Objective 3: To explore the effect of digital communication skills and technology-driven decision-making on employee job performance. The research findings demonstrate that both digital communication skills and decision-making utilizing technology exhibit a statistically significant positive correlation with employee job performance. This reflects the crucial role of administrators who can communicate effectively through digital platforms and make

accurate and timely decisions supported by technology in elevating the efficiency of personnel within the organization. This outcome corroborates the research of (Worapongpat et al., 2024), which indicated that digital communication fosters teamwork and mutual understanding within organizations. Moreover, it aligns with the research of (Worapongpat et al., 2025), which suggested that leaders who leverage technology in their decision-making processes tend to be more accurate and up-to-date, thereby enhancing overall organizational efficiency. This also underpins the systematic use of data in work planning.

Conclusion

In summary, the analysis of the results based on the three research objectives reveals the importance of Digital Knowledge, Digital Communication Skills, and Decision-Making with Technology in enhancing employee performance in the context of 21st-century leadership. Although Problem-Solving Skills were found to have a positive relationship with performance, their impact was less pronounced, possibly due to the nature of the tasks involved. These findings are consistent with prior research, which highlights the significance of digital skills in leadership for improving organizational performance in the digital age.

Originality and Body of Knowledge

From the study of Digital Skills of Local Government Executives in the 21st Century and Their Relationship with Employee Performance in Mueang District, Maha Sarakham Province found knowledge that can be summarized into a diagram.

Diagram 2: The findings of this study make a significant contribution to the body of knowledge in the area of digital leadership, particularly in relation to its impact on employee performance within local government organizations in Thailand

From diagram 2 it is shown that While previous research has explored digital leadership in various sectors, this study is among the first to specifically examine how digital leadership skills influence performance in the context of local government in the Mueang District of Maha Sarakham. By focusing on 21st-century leadership skills such as digital literacy, communication, problem-solving, and decision-making the study offers new insights into the key competencies that enhance public sector performance. A key contribution is the finding that digital decision-making has the strongest influence on employee performance underscoring the critical role of technology-driven leadership in achieving organizational outcomes. This research extends traditional leadership theories by integrating digital competencies as core leadership skills rather than supplemental abilities. It reinforces the growing recognition that effective leadership in the digital age requires a deep understanding of technology and its application in decision-making and communication. Practically, the study provides valuable guidance for developing training programs in local government. It highlights the specific digital skills that policymakers and training developers should prioritize to improve leadership effectiveness and employee performance. Moreover, the findings open pathways for future research, such as longitudinal studies on the impact of digital leadership across different sectors and regions, and investigations into how cultural and contextual factors influence the effectiveness of digital leadership.

Summary

This research offers original insights into the intersection of digital leadership and employee performance in a Thai local government setting, enriching the academic discourse and offering practical implications for modern leadership development.

Suggestions

1. Suggestions for applying research results (Practical Applications)

Based on the findings, local government organizations particularly in the Mueang District of Maha Sarakham can apply the following strategies to enhance employee performance through digital leadership:

Training and Development: Establish continuous professional development programs focusing on digital competencies, especially digital communication, decision-making, and problem-solving through technology.

Leadership Capacity Building: Organize digital leadership workshops to help leaders integrate digital tools into strategic and day-to-day decision-making processes.

Improving Digital Infrastructure: Strengthen digital systems and tools to support leaders and employees in executing their roles efficiently. Ensure all staff have access to essential digital devices and platforms.

Fostering a Digital-First Culture: Promote a culture where digital tools and innovation are actively embraced. Encourage adaptability and continuous learning to keep pace with technological advancements.

Policy Integration: Integrate digital leadership into local government policy frameworks. Develop clear guidelines that support digital skill development and mandate its incorporation into public management practices.

Monitoring and Evaluation: Establish mechanisms to assess the effectiveness of digital leadership practices in enhancing employee performance and organizational outcomes.

2. Suggestions for further research (Recommendations for Future Research)

To deepen the understanding of digital leadership in local government contexts, future studies may consider:

Longitudinal Research: Investigate the long-term effects of digital leadership on employee engagement, innovation, and service delivery to the public.

Comparative Sectoral Studies: Explore differences in the application and outcomes of digital leadership between public, private, and non-profit organizations to identify sector-specific challenges and solutions.

Cultural and Regional Influences: Examine how cultural norms or regional characteristics shape the adoption and effectiveness of digital leadership practices in different parts of Thailand or across countries.

Exploring Broader Outcomes: Extend the scope to include the impact of digital leadership on citizen satisfaction, innovation capabilities, and organizational agility in local governance.

Personalized Leadership Development: Study the design and impact of tailored digital leadership training programs based on leadership levels and functional responsibilities.

References

- Chen, Y., Worapongpat, N., & Wongkumchai, T. (2024). Develop a sustainable competitive advantage strategy for financial business by using blockchain in the banking industry. **International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies (SITER)**, 2(1), 50–65.
- Cronbach, L.J. (1990). **Essentials of Psychological Testing** (5th Edition). London: UCL Press.
- Dongjie, Z., Wongkumchai, T., & Worapongpat, N. (2024). The factors affecting effective organizational culture management: A case study Hongfu Company in China. **The Journal of International Buddhist Studies College (JIBSC)**, 10(1), 1–19.
- Dongling, Z., & Worapongpat, N. (2023). Academic leadership of administrator influence learning organization of case study of the university, Hong Kong. **International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies**, 1(2), 12–20.
- Jianfeng, L., & Worapongpat, N. (2024). Rural head teachers' leadership in local education curriculum under the perspective of educational modernization in Xi'an Province. **Journal of Interdisciplinary Social Development**, 2(3), 1–25.
- Jianyu, Z., Wongkumchai, T., & Worapongpat, N. (2024). Reform of enterprise management model in the era of digital economy: Case study of a Chinese exhibition industry company. **Art and Science Great Mekong Subregion Research Journal Khon Kaen University**, 31(2), 54–69.
- Jinlei, W., Worapongpat, N., & Wongkumchai, T. (2024). Guidelines of appropriate tax strategy in the agricultural industry in China. **International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies (SITER)**, 2(1), 29–49.
- Jinlei, W., Worapongpat, N., & Wongkumchai, T. (2024). The investigation of the guidelines of appropriate tax strategy in agricultural industry in China. **International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies (SITER)**, 2(1), 29–49.

Min, Y., & Worapongpat, N. (2023). Creative leadership and school of Zhonghar Vocational and Technical College.

International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies, 1(1), 1–13.

Prayukvong, W., & Rees, B. (2010). A Buddhist economic approach to employee volunteer programmes.

Journal of Corporate Citizenship, (38), 75–91.

Sophon, T., & Worapongpat, N. (2025). A study of service quality affecting the re-use of services of those who use the services of the Internal Medicine Clinic, Department of Internal Medicine, Faculty of Medicine, Vajira Hospital, Navamindradhiraj University. **Journal of Education and Learning Reviews**, 2(1), 59–68.

Wang, J., Worapongpat, N., & Wongkumchai, T. (2024). The investigation of the guidelines of appropriate tax strategy in agricultural industry in China. **International Journal of Multidisciplinary in Educational & Cultures Studies (SITER)**, 2(1), 29–49.

Worapongpat, N. (2024). Learning management in innovative communities for marketing and digital marketing of agricultural products: A case study of date palm products, Rai Sukjai Project, Ban Hao, Ratchaburi Province. **Journal of Education and Learning Reviews**, 2(1), 69–82.

Worapongpat, N. (2024). Strategic leadership based on the Four Iddhipāda principles of executives in the comprehensive health and beauty supplement manufacturing business, SCG GRAND Co., Ltd., Samut Sakhon. **Buddhism in Mekong Region Journal**, 7(2), 142–164.

Worapongpat, N. (2025). Mindfulness in the use of artificial intelligence for learning among graduate students in private universities in Bangkok, Thailand. **Asian Education and Learning Review**, 3(2), 1–15.

Worapongpat, N. (2025). Study on the application of wireless communication technology in digital communities in Guangdong. **Journal of Public and Private Issues**, 1(5), 230–242.

Worapongpat, N., & (Narong Uttamavangso Sendaranath), P. (2024). Strategic leadership according to the 4 Brahmavihāra principles of business executives producing complete dietary supplements, health and beauty in Mueang District, Samut Sakhon. **Journal of Social Religion and Culture**, 5(2), 53–65.

Worapongpat, N., & Bhasabutr, P. (2024). Community learning for marketing management and digital marketing of Jasmine Rice by Nong Hin Housewives Group, Ratchaburi Province. **Journal of Education and Learning Reviews**, 1(5), 57–70.

Worapongpat, N., & Junsuk, P. (2024). Personnel development of schools in Phaeng Sub-district Administrative Organization. **Journal of Public and Private Issues: JPPI**, 1(1), 45–54.

Worapongpat, N., & Phakamach, P. (2024). Components and guidelines for being a happiness workplace of vocational education institutions under the circumstances of educational transformation. **Asian Education and Learning Review**, 2(2), 1–15.

Worapongpat, N., & Somchob, P. (2024). Participatory community learning to develop a digital market management system for community enterprises and stable occupation groups Nam Phrik Kaeng Krua Khanong, Song Khanong Subdistrict, Sam Phran District, Nakhon Pathom Province. **Journal of Education and Learning Reviews**, 1(6), 61–74.

Worapongpat, N., Chaiwiwat, U., Thavisin, N., & Sun, Q. (2025). Learning management in innovative communities for marketing and digital marketing of agricultural products: A case study of date palm products, Rai Sukjai Project, Ban Hao, Ratchaburi Province. **Journal of Education and Learning Reviews**, 2(1), 69–82.

Worapongpat, N., Purisuttamo, P., Phrakhrudombodhivides (Narong Uttamavangso Sendaranath), Arunyanon, P., & Dookarn, S. (2024). Guidelines for the development of innovative Buddhist leadership in the context of sudden change at Bangkok Rajabhat University. **The Journal of International Buddhist Studies College (JIBSC)**, 10(3), 127–144.

Worapongpat, N., Thavisin, N., & Viphoouparakhot, B. (2024). Study on the application of wireless communication technology in digital communities in Guangdong. **Journal of Public and Private Issues**, 1(5), 230–242.

Yasuttamathada, N., & Worapongpat, N. (2025). Leadership of organization administrators in an open university in China: A case study. **Journal of Education and Learning Reviews**, 2(1), 83–92.

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานี

Factors Influencing Decision-Making to Participate in the 'Ubon Book Fair'

ภักศิจิธรณ์ ขันทอง^{1*} สุรศักดิ์ สุขสาย² จิระนันท์ แว่นแคว้น¹ และ สุภรณ์ กองล้อม¹

Phaksachiphon Khanthong^{1*}, Surasak Suksai², Jiranant Waenkhaoon¹ and Suphorn Konglom¹

¹ คณะแพทยแผนไทยและแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34000

² โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหัวดอน จังหวัดอุบลราชธานี 34150

¹ Faculty of Thai Traditional and Alternative Medicine, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Ubon Ratchathani 34000

² Ban Hua Don Sub-district Health Promoting Hospital, Ubon Ratchathani 34150

* Corresponding Author: phaksachiphonk@gmail.com

Received: January 20, 2025; Revised: March 17, 2025; Accepted: March 24, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจภาคตัดขวาง (cross-sectional descriptive research) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ระดับความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาด และระบุปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมในปีหน้าของการเข้าร่วมงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างคือผู้เข้าร่วมงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานี ครั้งที่ 13 ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 10-18 สิงหาคม 2567 ณ ห้างสรรพสินค้า สุนีย์ทาวเวอร์ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 330 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (random sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมงานมีความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมงานในปีถัดไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระดับการศึกษา ($B = 0.213$) จำนวนกิจกรรมที่เข้าร่วม ($B = 0.098$) รวมทั้งความพึงพอใจส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา ($B = 0.060$) ด้านบุคลากร ($B = 0.066$) และด้านหลักฐานทางกายภาพ ($B = 0.079$)

คำสำคัญ: งานสัปดาห์หนังสือ การตัดสินใจ ส่วนประสมทางการตลาด ความพึงพอใจ

Abstract

This study employed cross-sectional descriptive research. It aimed to examine the level of satisfaction of the marketing mix and identify the marketing mix factors influencing the decision to participate in the activities next year within the context of the 'Ubon Book Fair'. The sample consisted of 330 participants attending the 13th 'Ubon Book Fair', held from August 10-18, 2024, at Sunee Tower Department Store, Ubon Ratchathani Province. Participants were selected using random sampling. Descriptive statistics and multiple regression analysis were used to analyze the data. The research findings indicate that participants were highly satisfied with various aspects of the marketing mix. The factors that significantly influenced their decision to attend the event in the following year, at a statistically significant level, included education level ($B = 0.213$), the number of activities

participated in ($B = 0.098$), as well as satisfaction with the marketing mix in terms of price ($B = 0.060$), people ($B = 0.066$), and physical evidence ($B = 0.079$).

Keywords: Book fair, Decision-making, Marketing mix, Satisfaction

บทนำ

ห้างสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ จังหวัดอุบลราชธานีได้ดำเนินงานจัดโครงการสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้ อุบลราชธานีอย่างต่อเนื่องมาจนถึงครั้งที่ 13 ในปี 2567 ระหว่างวันที่ 10-18 สิงหาคม 2567 ซึ่งแต่ละครั้งจะมีกิจกรรมเสริมที่เป็นธีมงานในแต่ละปี โดยในปีนี้นอกจากการจำหน่ายหนังสือแล้วยังมีส่วนของธีมงานหลักอีกส่วนภายใต้ชื่อ “อุบลโคตรน่าเที่ยว – เที่ยวเพื่อสุขภาพ” โดยมีภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มาจัดบูทภายในงาน 2 ส่วน โดยส่วนแรกเป็นพื้นที่จัดงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมให้ความรู้และสร้างเสริมประสบการณ์เยาวชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบูทจำนวน 12 หน่วยงาน เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัด อุบลราชธานี อีกส่วนของการจัดงาน “อุบลโคตรน่าเที่ยว – เที่ยวเพื่อสุขภาพ” มีภาคีหลัก จากหน่วยงานต่าง ๆ ภายใน จังหวัดอุบลราชธานี 33 หน่วยงาน ได้แก่ ที่พัก 4 แห่ง โรงพยาบาลและร้านสปาอย่างละ 5 แห่ง กระทรวงสาธารณสุข 3 แห่ง (ศูนย์สนับสนุนบริการสุขภาพที่ 10 ศูนย์อนามัยที่ 10 และสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี) ท้องเที่ยวแห่งประเทศไทย ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว กรมทรัพยากรธรณี สวนสัตว์อุบลราชธานี และ คณะแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ตลอดจนร้านอาหารท้องถิ่นต่าง ๆ 15 ร้าน

ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดงานโครงการสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานีครั้งที่ 13 นั้น มุ่งเน้น การบูรณาการข้อมูลและพัฒนาให้เกิดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวและท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมูลค่าสูงใน 5 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร และมุกดาหาร เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้บริการ และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ กิจกรรมภายในงานประกอบด้วย บูทหนังสือ บูทกิจกรรม บูทโปรโมชั่นลดราคา การแจกของรางวัลและของที่ระลึก การประกวดแข่งขัน และการจัดเวทีสำหรับการเสวนา บรรยาย และสาธิต ซึ่งในส่วนของการจัดเวทีนำเสนอจะมีโปรแกรมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละวันโดยใช้พื้นที่จัดงาน 3 ชั้น (ชั้นที่ 3-5) โดยบูทจำหน่ายหนังสือจะอยู่ชั้นที่ 3 บูทกิจกรรมมี 2 ชั้น แบ่งเป็น ชั้นที่ 3 ใช้จัดบูทกิจกรรมของสถาบันการศึกษา และหน่วยงานรัฐบาลที่มีทั้งนิทรรศการและกิจกรรมสำหรับเยาวชน ส่วนชั้นที่ 4 จะเป็นบูทจัดโปรโมชั่นลดราคา ด้านการท่องเที่ยวและสุขภาพจากหลายภาคส่วน เช่น โรงแรม โรงพยาบาล และร้านสปา การแจกของรางวัลและของที่ระลึกอยู่ชั้นที่ 3 ซึ่งเป็นกิจกรรมร่วมสนุกที่ต้องทำภารกิจให้ครบถึงจะมีสิทธิในการลุ้นของรางวัล การประกวดแข่งขัน อยู่ชั้นที่ 5 และการจัดเวทีจะมีทั้งชั้นที่ 3 และ 4 โดยเวทีหลักในการประชาสัมพันธ์ตลอดงานอยู่ชั้นที่ 3

ด้วยรูปแบบของการให้บริการที่หลากหลายภายในงานจึงมีความเกี่ยวข้องกับส่วนประสมทางการตลาดในหลาย มิติ ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตลาด จาก 4 ด้านเป็น 7 ด้าน หรือที่เรียกกันว่า 7Ps ประกอบด้วย 1) ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ 2) ด้านราคา 3) ด้านสถานที่ 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านกระบวนการ 7) ด้านหลักฐานทางกายภาพ (Kotler and Keller, 2016) เนื่องจากโครงการสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานีมีกิจกรรมหลายส่วนและใช้พื้นที่จัดงานถึง 3 ชั้น ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมงานอาจจะไม่ได้ใช้บริการที่ทั่วถึงและเลือกเฉพาะกิจกรรมหรือบูทที่สนใจ ทำให้ผลการประเมินนั้น มาจากทั้งผู้ให้บริการภายในบูทต่าง ๆ รวมทั้งลูกค้าที่มาใช้บริการ ณ ห้างสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือนิทรรศการเนื่องในงานต่าง ๆ พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า (อดิศักดิ์ วรธนะภูติ และคณะ, 2566) การบริการ (ณัฐวิรัช สุนพงษ์ศรี และคณะ, 2565) การท่องเที่ยว (นวนันท์ ศรีสุขใส และคณะ, 2565) และการเข้าร่วมงาน (วิมลกานต์ จันทร์ประเสริฐ และคณะ, 2562) ซึ่งพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (เกริกฤทธิ์ อินแถลง และ ธนกร ลีรสุนทร, 2565; ณัฐวิรัช สุนพงษ์ศรี และคณะ, 2565; เพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ และคณะ, 2562) แม้ว่าจะงานโครงการสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานีจะดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องถึง 13 ครั้ง แต่ยังไม่เคยมีการสำรวจหรือประเมินพฤติกรรมการเข้าร่วมงานดังกล่าวเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับ ความสนใจเพื่อเป็นข้อเสนอแนะของการจัดงานในปีถัดไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งการจัดบุททกิจกรรมในปีนี้มี ความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ดังนั้นคณะแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี ซึ่งปัจจุบันได้เปิดการเรียนการสอนจำนวน 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรการแพทย์แผนไทยบัณฑิต และ หลักสูตรวิทยาศาสตร์ความงามและสุขภาพ จึงเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนในการจัดบุทท นอกจากนี้ยังได้รับการประสาน ขอความร่วมมือในการหาแนวทางการสำรวจผู้ที่มาร่วมงานโครงการสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานีครั้งที่ 13 จึงเป็นที่มาของการศึกษาครั้งนี้ที่บูรณาการในรายวิชาการจัดการธุรกิจความงามและสปาเพื่อให้นักศึกษาเกิด ประสบการณ์ในการใช้ทักษะการสื่อสาร การวิจัย และการบริการวิชาการ จำเป็นอย่างยิ่งที่การทราบถึงที่มาและ ความต้องการที่แท้จริงของการเข้าร่วมงานในวันดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอดการดำเนินงานเชิงบูรณาการ ในปีถัดไปให้ตอบเจตนาของผู้เข้าร่วมงานและภาคีเครือข่ายที่มาร่วมจัดนิทรรศการ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมและเป็นแนวทางในการดำเนินงานในปีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจส่วนประสมทางการตลาดในงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานี
2. เพื่อระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในปีถัดไปของงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานี

สมมติฐาน

ปัจจัยส่วนบุคคลและความพึงพอใจส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมงานสัปดาห์ หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานีในปีถัดไป

ขอบเขต

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ที่เข้าร่วมงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานี ระหว่างวันที่ 10-18 สิงหาคม 2567 ณ ห้างสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องในงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานี ครั้งที่ 13 ใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) จำนวน 320 คน ตามการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง

เกณฑ์การคัดเลือก

มีอายุตั้งแต่ 18 ปี สามารถรับฟัง มองเห็น เข้าใจ และสามารถสื่อสารโดยถาม-ตอบ เป็นภาษาไทยได้ และ เป็นผู้เข้าร่วมงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานี

เกณฑ์การคัดออก

ได้ข้อมูลไม่ครบ

จำนวนอาสาสมัคร หรือขนาดตัวอย่าง

คำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power 3.1.9.4 โดยกำหนดค่า α error prob = 0.05 ค่า Power ($1-\beta$ error prob) = 0.95 และค่า Effect size $d = 0.2$ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 320 คน และคำนวณเพื่อแบบสอบถามขาดความสมบูรณ์ร้อยละ 30 (96 คน) รวมเป็น 416 คน จึงกำหนดการเก็บข้อมูลจำนวน 420 คน ระหว่างวันที่ 10-18 สิงหาคม 2567 โดยครอบคลุมทั้งในส่วนของผู้เข้าชมงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ผู้ที่มาจัดนิทรรศการจากหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยคำถามชุดเดียวกันและตัดแบบสอบถามที่ไม่ผ่านเกณฑ์การคัดเข้า 90 ฉบับ เหลือ 330 ฉบับ

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

ชั้นที่ 3-5 ณ ห้างสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ จังหวัดอุบลราชธานี

ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ความพึงพอใจส่วนประสมทางการตลาด 7 ด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านหลักฐานทางกายภาพ โดยแต่ละด้านมีข้อคำถามดังนี้

1) ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ

- การให้บริการที่สะดวกรวดเร็ว
- ความเพียงพอของพื้นที่จัดกิจกรรม
- ความเพียงพอของอุปกรณ์การจัดแสดง
- ความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์
- ความหลากหลายของกิจกรรม

2) ด้านราคา

- ราคาสินค้า/กิจกรรม
- ราคาอาหาร/เครื่องดื่ม
- ราคาสินค้า/บริการมีหลายระดับราคา
- มีป้ายบอกราคาชัดเจน
- ด้านสถานที่

3) ด้านการส่งเสริมการตลาด

- ความปลอดภัยของพื้นที่ในการจัดงาน
- ความสวยงามของสถานที่
- ความสะอาดของสถานที่
- ความสะดวกสบายในการเดินทาง
- สถานที่จอดรถมีความเพียงพอ
- ความชัดเจนป้ายข้อความบอกจุดบริการ

4) ด้านบุคลากร

- การโฆษณา
- การประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย
- การจัดโปรโมชั่นลดราคาพิเศษ

- การนำผู้ที่มีชื่อเสียงมาร่วมกิจกรรม
- ส่วนลดหรือโปรโมชั่นพิเศษภายในงาน

5) ด้านกระบวนการ

- ความพร้อมในการให้บริการ
- ความเอาใจใส่กระตือรือร้น
- กิจกรรมการขายที่ดีและเหมาะสม

6) ด้านหลักฐานทางกายภาพ

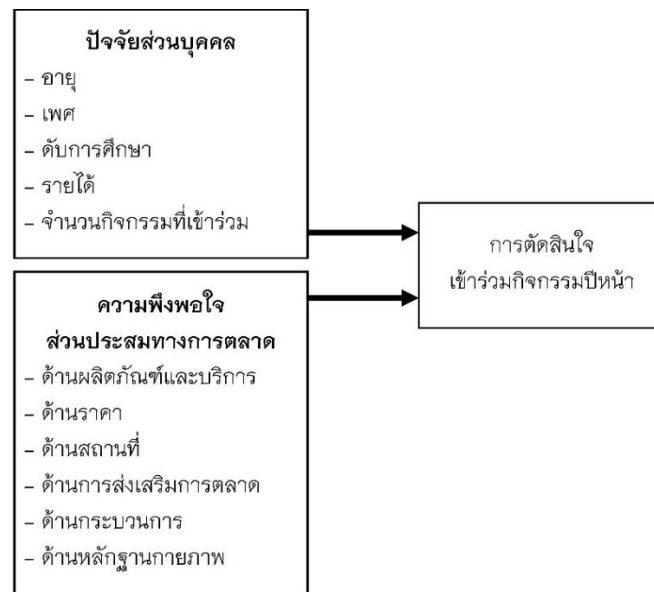
- มีการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน
- มีการเปิดโอกาสให้ซักถามปัญหา
- การถ่ายทอดความรู้
- การมอบของที่ระลึกในงาน

ระยะเวลาการศึกษา

9 วัน ระหว่างวันที่ 10-18 สิงหาคม 2567

กรอบแนวคิด

ผู้บริโภคมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ เป็นผู้มีความต้องการ เป็นผู้ที่มีอำนาจซื้อ เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการซื้อ และเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมบริโภค (ยุทธนา ธรรมเจริญ, 2558) พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของสินค้าและบริการตั้งแต่ต้นน้ำไปจนปลายน้ำ ได้แก่ การจัดหา การใช้ จนถึง การกำจัดหรือทิ้ง และมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมของมนุษย์ (ธงชัย สันติวงษ์, 2546) การตลาดมีความหมายหลายประการ การปฏิบัติกิจกรรมทางธุรกิจ 3 กิจกรรม คือ การแลกเปลี่ยนสินค้า การเคลื่อนย้ายสินค้า และการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภค (สมชาติ กิจยรรยง, 2561) องค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาด (7P) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Products) ราคา (Price) สถานที่ (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) บุคลากร (People) กระบวนการ (Process) และหลักฐานทางกายภาพ (Physical evidence) (Kotler and Keller, 2016) ความพึงพอใจของการศึกษานี้ หมายถึง ความพึงพอใจในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับส่วนประสมทางการตลาดในแต่ละด้าน จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล และส่วนประสมทางการตลาด (ธวัชชัย เหล็กดี และ ญาณีษา ชนะวรรณโณ, 2563) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมงานหรือนิทรรศการ จึงได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจภาคตัดขวาง (cross-sectional descriptive research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ด้วย Google Form การวิจัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี เอกสารรับรองเลขที่ SSJ.UB 2567-130 เก็บข้อมูลโดยให้ผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนักศึกษาแบ่งกลุ่มไปแต่ละชั้นโดยแบ่งพื้นที่ให้ผู้ที่มาจัดบูทและผู้เข้าร่วมงานตอบแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ผ่าน Google Form จากโทรศัพท์มือถือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้คือแบบสอบถามจำนวน 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสำรวจพฤติกรรมการเข้าร่วมงาน ตอนที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจส่วนประสมทางการตลาด และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม หลังจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้จัดงานเพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ แล้วจึงพัฒนาเป็นแบบสอบถามฉบับร่างนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการตลาด ด้านการจัดการธุรกิจ และด้านการสื่อสารมวลชน ข้อคำถามด้านความพึงพอใจของส่วนประสมการตลาดตามมาตรวัดของ Likert จำนวน 5 ระดับ และให้คะแนน 1-5 คะแนนในแต่ละระดับซึ่งแปลผลแต่ละหัวข้อจากค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจโดยใช้เกณฑ์เดียวกับการศึกษาที่ผ่านมาของภาคธุรกิจ ชนทองและคณะในปี 2566 ดังนี้

4.51-5.00 คะแนน	หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด
3.51-4.50 คะแนน	หมายถึง	พึงพอใจมาก
2.51-3.50 คะแนน	หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง
1.51-2.50 คะแนน	หมายถึง	พึงพอใจน้อย
<1.50 คะแนน	หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อคำถามโดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องดัชนีรายข้อ (Index of Item Objective Congruence; IOC) จำนวน 31 ข้อ ข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้จะต้องมีค่าคะแนนมากกว่า 0.5 โดยใช้เกณฑ์เดียวกันกับการศึกษาที่ผ่านมา ของรุ่งทิพย์ หวังสมบุญศิริ และคณะในปี 2566 พบว่ามี 1 ข้อที่ได้คะแนน 0.33 จึงถูกตัดทิ้ง ทำให้เหลือคำถามจำนวน 30 ข้อ มี 3 ข้อที่ได้คะแนน 0.67 ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับข้อคำถามให้ชัดเจนตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและส่วนที่เหลือจำนวน 27 ข้อนั้นได้ 1.00 คะแนน หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน จากประชาชนทั่วไปที่เดินทางมาซื้อสินค้าและบริการ ณ ห้างสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีคุณสมบัติไม่ต่างจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' s Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.975 สำหรับแบบสอบถามทั้งฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยให้นักศึกษาชั้นปีที่ 3 เป็นผู้ช่วยนักวิจัยในการสำรวจข้อมูลในแบบฟอร์มออนไลน์ผ่าน Google Form ในระหว่างวันที่ 10-18 สิงหาคม 2567 ณ ห้างสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 421 คน และมีแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 330 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 78.34

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการศึกษา

จากการสำรวจการเข้าร่วมงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานี ครั้งที่ 13 (ตารางที่ 1) พบว่าผู้เข้าร่วมงานมีอายุระหว่าง 18-74 ปี อายุเฉลี่ย 26.48 ปี ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนใหญ่ พบว่า เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.8 และเป็นนักเรียน/นักศึกษาร้อยละ 66.4 การศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีร้อยละ 77.3 และมีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 37.0

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัคร (n = 330)

หัวข้อ		จำนวน	ร้อยละ
อายุ (mean $\pm$ S.D.)		26.48 $\pm$ 12.333	
เพศ	ชาย	113	34.2
	หญิง	217	65.8
อาชีพ	นักเรียน/นักศึกษา	219	66.4
	รับราชการ	033	10.0
	ธุรกิจส่วนตัว	029	08.8
	รับจ้าง	019	05.7
	พนักงานรัฐบาล/เอกชน	021	06.4
	เกษตรกร	009	02.7
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	255	77.3
	ปริญญาตรี	62	18.8
	สูงกว่าปริญญาตรี	013	03.9

	หัวข้อ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้/เดือน	< 3,000 บาท	122	37.0
	ตั้งแต่ 3,000 บาท แต่ไม่เกิน 6,000 บาท	069	20.9
	ตั้งแต่ 6,000 บาท แต่ไม่เกิน 10,000 บาท	041	12.4
	ตั้งแต่ 10,000 บาท แต่ไม่เกิน 20,000 บาท	061	18.5
	ตั้งแต่ 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท	032	09.7
	50,000 บาท หรือมากกว่า	005	01.5

ตารางที่ 2 นำเสนอลักษณะการเข้าร่วมงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้บุคลาชาณี ครั้งที่ 13 ของอาสาสมัคร พบว่า ร้อยละ 59.7 เคยเข้าร่วมงานในปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ (ร้อยละ 88.5) กำหนดงบประมาณในการใช้จ่ายภายในงานไม่เกิน 500 บาท (ร้อยละ 54.5) ผู้ตอบแบบสอบถามคาดว่าจะไม่มาเข้าร่วมงานซ้ำและไม่มาเข้าร่วมงานในปีหน้าร้อยละ 5.2 ส่วนที่เหลือคือมีแนวโน้มที่อาจจะมาซ้ำและมาเข้าร่วมงานแน่นอน

ตารางที่ 2 ลักษณะการเข้าร่วมงานของอาสาสมัคร (n = 330)

	หัวข้อ	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์การเข้าร่วมงานในปีที่ผ่านมา		197	59.7
การเดินทาง	รถส่วนตัว	292	88.5
	รถหน่วยงาน	020	06.1
	รถโดยสารประจำทาง	011	03.3
	รถรับจ้าง	007	02.1
งบประมาณการใช้จ่ายภายในงาน	<500 บาท	180	54.5
	500-1,000 บาท	113	34.2
	1,001-2,000 บาท	030	09.1
	2,001-3,000 บาท	006	01.8
	> 3,000 บาท	001	00.3
แนวโน้มการเข้าร่วมกิจกรรม > 1 วัน	ไม่มา	017	05.2
	อาจจะมา	191	57.8
	มาแน่นอน	122	37.0
การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมปีหน้า	ไม่มา	017	05.2
	อาจจะมา	170	51.5
	มาแน่นอน	143	43.3

ตารางที่ 3 นำเสนอด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายในงาน ซึ่งพบว่ามีเพียง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6 เท่านั้นที่ทราบว่ามีกิจกรรมจัดงานในปีนี้เป็นด้านการท่องเที่ยวและสุขภาพ ซึ่งผู้วิจัยทำการคัดกรองด้านการรับรู้ทีมงาน โดยให้อาสาสมัครระบุถึง การจัดงาน จากการตรวจสอบแบบสอบถามรายฉบับ พบว่ามี 10 ฉบับที่ตอบทีมงานผิดจึงไม่ถูกนำมาคำนวณ และพบว่าอาสาสมัครส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารจากสื่อออนไลน์และจากเพื่อนหรือคนรู้จักใกล้เคียงกันโดยที่ทราบ

ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์เพียงร้อยละ 17.6 และกิจกรรมที่สนใจ 3 อันดับแรก ได้แก่ บุทหนังสือ (ร้อยละ 66.5) บุทกิจกรรม (ร้อยละ 44.1) และโปรโมชั่นลดราคา (ร้อยละ 41.7) ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมที่สนใจน้อยที่สุดคือเวทีเสวนา/บรรยาย/สาธิต (ร้อยละ 19.0)

ตารางที่ 3 กิจกรรมที่สนใจและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายในงานของอาสาสมัคร (n = 330)

หัวข้อ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนกิจกรรมที่เข้าร่วม (mean $\pm$ S.D.)	2.28 $\pm$ 1.340	
การรับรู้ทีมงาน	002	00.6
การทราบข้อมูลข่าวสาร (ตอบได้ > 1 ข้อ)	สื่อออนไลน์	197
	เพื่อน/คนรู้จัก	175
	สื่อสิ่งพิมพ์	058
กิจกรรมที่สนใจ (ตอบได้ > 1 ข้อ)	บุทหนังสือ	220
	บุทกิจกรรม	146
	โปรโมชั่นลดราคา	138
	แจกของรางวัล/ของที่ระลึก	097
	การประกวดแข่งขัน	089
	เวทีเสวนา/บรรยาย/สาธิต	063

ความพึงพอใจด้านส่วนประสมทางการตลาด

ผลการประเมินความพึงพอใจของส่วนประสมการตลาดในการเข้าร่วมงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้ อุดรธาธานี ครั้งที่ 13 พบว่ามีความพึงพอใจเฉลี่ยของแต่ละหัวข้ออยู่ในระดับมาก โดยความพึงพอใจส่วนประสมทางการตลาดที่มีคะแนนมากที่สุดคือด้านบุคลากร (คะแนนเฉลี่ย 4.49 $\pm$ 0.670) และน้อยที่สุดคือด้านราคา (คะแนนเฉลี่ย 4.34 $\pm$ 0.747) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของส่วนประสมการตลาด (n = 330)

ส่วนประสมทางการตลาด	mean	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ	4.40	0.742	มาก
ด้านราคา	4.34	0.747	มาก
ด้านสถานที่	4.40	0.737	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.43	0.681	มาก
ด้านบุคลากร	4.49	0.670	มาก
ด้านกระบวนการ	4.44	0.691	มาก
ด้านหลักฐานทางกายภาพ	4.41	0.715	มาก

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมปีหน้า

เมื่อทำการทดสอบหาการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ โดยวิธี Enter พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา ($B = 0.213$) และจำนวนกิจกรรมที่เข้าร่วม ($B = 0.098$) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมงานในปีถัดไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รวมทั้งปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา ($B = 0.060$) ด้านบุคลากร ($B = 0.066$) และด้านหลักฐานทางกายภาพ ($B = 0.079$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.469 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ 0.220 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ 0.190 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Standard Error) เท่ากับ 0.525 จากข้อมูลในตารางที่ 5 ซึ่งเห็นว่าตัวแปรทั้ง 5 ตัวมีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมงานในปีถัดไปร้อยละ 22

ตารางที่ 5 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรส่วนประสมการตลาดกับการเข้าร่วมงานในปีหน้า ($n = 330$)

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	p
อายุ	0.001	0.003	0.031	0.473	0.636
เพศ	0.080	0.062	0.066	1.303	0.194
ระดับการศึกษา	0.213	0.074	0.192	2.881	0.004*
รายได้	0.026	0.026	0.066	1.017	0.310
จำนวนกิจกรรมที่เข้าร่วม	0.098	0.023	0.226	4.256	<0.001*
ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ	0.017	0.019	0.092	0.881	0.379
ด้านราคา	0.060	0.028	0.210	2.154	0.032*
ด้านสถานที่	0.020	0.017	0.130	1.155	0.249
ด้านการส่งเสริมการตลาด	0.004	0.022	0.022	0.203	0.839
ด้านบุคลากร	0.066	0.033	0.201	1.992	0.047*
ด้านกระบวนการ	0.017	0.029	0.069	0.590	0.555
ด้านหลักฐานทางกายภาพ	0.079	0.040	0.252	1.975	0.049*
ค่าคงที่	0.041	0.269		0.153	0.878
R = 0.469 $R^2 = 0.220$ Adjusted R Square = 0.190 Std. Error = 0.525					

* $p < 0.05$

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ได้จากการสำรวจออนไลน์ตามหัวข้อส่วนประสมทางการตลาด มีทั้งข้อคำชมจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมและข้อเสนอแนะในการจัดงาน ซึ่งบางประเด็นอาจมีความเห็นขัดแย้งกัน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำเสนอในทุกประเด็นด้วยการใส่หมายเลขแทนความถี่ของการให้ข้อเสนอแนะและเรียงลำดับความถี่จากมากไปน้อย ดังนี้

- ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ได้แก่ “กิจกรรมมีความเหมาะสม = 5” “อยากให้กิจกรรมมีความหลากหลาย = 2” “บุญเยอะมีของหลากหลาย = 1” “กิจกรรมสำหรับเด็กยังมีน้อย = 1” “ควรมีร้านอาหารภายในงานมากกว่านี้ = 1” “ควรจัดแข่งขันเครื่องดนตรีพื้นเมือง = 1”
- ด้านสถานที่ ได้แก่ “สถานที่เล็กไป = 3” “สถานที่จัดงานกว้างขวาง = 2” “เดินทางสะดวก = 1”
- ด้านการส่งเสริมการตลาด ได้แก่ “ประชาสัมพันธ์น้อย = 4” “การประชาสัมพันธ์ดี น่าสนใจมาก = 2” “เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ = 1” “ควรมีการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ล่วงหน้า = 1” “ประชาสัมพันธ์ทั่วถึง = 1”

- ด้านกระบวนการ ได้แก่ “ควรแทรกบทไปอยู่ในโซนที่มีคนเยอะ ๆ = 1” “เน้นให้อินฟลูเอนเซอร์มาโปรโมตงาน = 1” “เวทีเสวนาควรมีเวทีเดียว = 1” “ควรจัดทุกปี = 1” “โดยรวมดี = 1” “ควรจัดงานไว้ซ้ำกันหรือถ้ามี 2 ชั้น ควรกระจายความน่าสนใจให้ทั่วถึงเพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงให้บูธต่าง ๆ = 1”
- ด้านบุคลากร ได้แก่ “นิสัยดีทุกคน = 2” “เอาใจใส่ดีมาก = 1”
- ด้านหลักฐานทางกายภาพ ได้แก่ “กิจกรรมมีความสนุก = 2” “ควรมีการจัดการห้องน้ำให้มีความสะอาดมากกว่านี้ = 2” “กิจกรรมได้สาระและได้ความรู้ = 1” “น่าสนใจ = 1” “เหมาะกับทุกวัย = 1” “จัดพื้นที่ได้สะดวกเหมาะสม = 1” “ตกแต่งได้สวยงามเป็นระเบียบ = 1” “พื้นที่ในงานยังไม่เป็นสัดส่วนที่เหมาะสม = 1” “ทีมงานยังไม่ชัดเจน = 1” “มีความเป็นอุบลราชธานี = 1”

อภิปรายและสรุปผล

จากข้อมูลการสำรวจ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในงานสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้อุบลราชธานี ร้อยละ 59.7 เคยมาร่วมกิจกรรมแล้วเมื่อปีที่ผ่านมา ซึ่งให้เห็นว่าในปีนี้มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมใหม่เกือบครึ่งหนึ่งของการสำรวจ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่ามาจากช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์ ข้อมูลทั่วไปจากอาสาสมัครพบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีอายุเฉลี่ย 26.48 ± 12.333 ปี และส่วนใหญ่ที่แบบสอบถามถูกคัดออกเนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุน้อยกว่า 18 ปี หากพิจารณาจากอายุของผู้เข้าร่วมงานถือว่าการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายหลักตามช่วงอายุได้เหมาะสมและเป็นกลุ่มนักเรียนหรือนักศึกษา แต่อย่างไรก็ตามรายได้ต่อเดือนของผู้เข้าร่วมงานส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาทต่อเดือน ส่งผลให้การกำหนดงบประมาณในการใช้จ่ายภายในงานไม่มากนักและส่วนใหญ่ตั้งงบประมาณไว้ไม่เกิน 500 บาท และมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมงานซ้ำในปีที่รวมทั้งมาเข้าร่วมงานอีกในปีหน้าร้อยละ 94.8 ส่วนที่เหลือตัดสินใจไม่มาซ้ำแน่นอนเพียงร้อยละ 5.2 เท่านั้น (ตารางที่ 2)

ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผู้เข้าร่วมงานในตารางที่ 3 พบว่า ส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารจากสื่อออนไลน์และจากเพื่อนหรือคนรู้จัก และกิจกรรมที่สนใจมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ บูธหนังสือ บูธกิจกรรม และโพรโมชันลดราคา ผู้เข้าร่วมงานส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่ครบถ้วนโดยเฉพาะเรื่องของทีมงานที่มีเพียงร้อยละ 0.6 เท่านั้น ทำให้บูธอาหารท้องถิ่นไม่ได้รับความสนใจเนื่องจากการไม่ทราบข้อมูลข่าวสารของทีมงานที่จัดและการนำบูธไปไว้ในชั้นที่ 4 ซึ่งบูธหนังสือซึ่งเป็นช่องทางหลักอยู่ที่ชั้น 3 ดังนั้นจึงสอดคล้องกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ควรแทรกกิจกรรมหรือทีมงานหลักในงานกับบูธหนังสือเพิ่มเพิ่มโอกาสการเข้าถึงของผู้เข้าร่วมงาน ซึ่งหากไม่มีการปรับปรุงการแบ่งโซนที่ทำให้ผู้เข้าร่วมงานเดินได้อย่างทั่วถึงจะส่งผลต่อการตัดสินใจของร้านหรือหน่วยงานภายนอกที่มาร่วมจัดบูธเนื่องจากขาดรายได้ ดังเช่นผลการสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมออกบูธในงานมหกรรม “SMEs Fair 2018 สุรินทร์” ของผู้ประกอบการในประเทศไทย มี 5 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการก็เป็นหนึ่งในส่วนสำคัญของการตัดสินใจเข้าร่วม (วิมลกานต์ จันทร์ประเสริฐ และคณะ, 2562) เมื่อพิจารณาจากจำนวนกิจกรรมเฉลี่ยที่เข้าร่วมของแต่ละบุคคลคือประมาณ 2-3 กิจกรรม (2.28 ± 1.340 กิจกรรม) จากจำนวน 6 กิจกรรม ซึ่งส่วนใหญ่กิจกรรมที่เข้าร่วมคือบูธหนังสือและบูธกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมงานสนใจเข้าร่วมน้อยที่สุดคือเวทีเสวนา/บรรยาย/สาธิต ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมงานที่แนะนำให้เน้นให้อินฟลูเอนเซอร์มาโปรโมตงาน ซึ่งงานที่จัดในแต่ละปีจะมีการเชิญอินฟลูเอนเซอร์แต่อาจจะไม่ได้เป็นคนที่มีความน่าสนใจมาในทุกวันจึงทำให้ไม่สามารถใช้เป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มจำนวนและดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมงานจากทางไกลได้

ความพึงพอใจด้านส่วนประสมการตลาด

ความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับมากทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง 4.34 ถึง 4.49 เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาที่คล้ายคลึงกันในการใช้บริการที่ศูนย์การค้าศรีพงษ์พาณิชย์จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่าด้านบุคลากรเป็นด้านที่ผู้เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์การค้าให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก (ณัฐธวัช สุนพงษ์ศรี และคณะ, 2565) ซึ่งห้างสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ จังหวัดอุบลราชธานีนั้นจัดเป็นศูนย์การค้าเช่นกัน และหากพิจารณาจากผลการประเมินความพึงพอใจด้านส่วนประสมทางการตลาดที่พบว่าความพร้อมในการให้บริการของบุคลากรมีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญในการสร้างฐานลูกค้าเก่าและเพิ่มจำนวนลูกค้าใหม่ที่จะเข้ามาใช้บริการห้างสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ภายหลังจากสิ้นสุดการจัดโครงการสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมปีหน้า

เมื่อทำการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ พบว่า มีตัวแปรที่เกี่ยวข้อง 5 ตัว คือ ระดับการศึกษา จำนวนกิจกรรมที่เข้าร่วม ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา ด้านบุคลากร และด้านหลักฐานทางกายภาพ โดยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมในปีหน้าร้อยละ 22 ซึ่งแตกต่างจากการศึกษา 2 งานจากต่างประเทศที่พบว่าทุกหัวข้อของส่วนประสมทางการตลาดนั้นมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อหรือบริการ (Novitasari et al., 2024; Safitri et al., 2023) อย่างไรก็ตาม อาจเป็นเพราะผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมมากถึงร้อยละ 94.8 (อาจจะมาและมาแน่นอน) จึงส่งผลให้มีเพียงไม่กี่หัวข้อที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมในปีหน้า แต่มีความสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสมุนไพรของกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสมุนไพร มี 4 ด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านบุคลากร และด้านหลักฐานทางกายภาพ (ธวัชชัย เหล็กดี และญาณิษา ชนวรรณโณ, 2563) โดยมีด้านผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นมาจากการศึกษานี้

สรุปผล

1. ความพึงพอใจของส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับความพึงพอใจภาพรวมแต่ลดด้านจากคะแนนมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านกระบวนการ 3) ด้านการส่งเสริมการตลาด 4) ด้านหลักฐานทางกายภาพ 5) ด้านสถานที่ 6) ด้านผลิตภัณฑ์/บริการ และ 7) ด้านราคา
2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในปีหน้า คือ ระดับการศึกษา จำนวนกิจกรรมที่เข้าร่วม และความพึงพอใจส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา ด้านบุคลากร และด้านหลักฐานทางกายภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมงานและหน่วยงานภายนอกมาร่วมจัดกิจกรรมในสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้ จังหวัดอุบลราชธานีครั้งถัดไป ควรมีการปรับปรุงยุทธเพิ่มเติมในประเด็นต่อไปนี้

1. จากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของอาสาสมัครโดยเฉพาะด้านการประชาสัมพันธ์ที่พบว่ายังไม่ทั่วถึงและดึงดูดผู้เข้าร่วมงาน ดังนั้นห้างสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ควรวางแผนการบริหารจัดการด้านสถานที่ ตั้งแต่การจองรถ และการแบ่งโซนจัดกิจกรรมภายในงานให้มีความทั่วถึงและน่าสนใจเท่าเทียมกัน อาทิ การกำหนดพื้นที่จอดรถของผู้จัดงานและผู้เข้าร่วม เชิญอินฟลูเอนเซอร์ที่มีชื่อเสียงมาร่วมกิจกรรม

2. จากข้อมูลการสำรวจเรื่องทีมงานที่ส่วนใหญ่ไม่ทราบข้อมูลเพียงพอ ดังนั้นทางสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ควรเน้นการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและสื่อถึงทีมงานให้ชัดเจน เช่น เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ กำหนดทีมและสร้างทีมให้ชัดเจนนอกจากการรับรู้จากผู้สนใจเข้าร่วมงานว่ามีการจำหน่ายหนังสือ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ การสำรวจกลุ่มผู้จัดบูทและผู้เข้าร่วมงานด้วยแบบสอบถามเดียวกันทำให้ไม่สามารถความพึงพอใจได้ว่าเป็นของกลุ่มใด และข้อเสนอแนะที่ได้รับมาจากผู้ให้บริการหรือผู้บริโภคคณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยที่คล้ายคลึงกันหรือการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ผู้ที่ต้องการศึกษาสัปดาห์หนังสือและการเรียนรู้ จังหวัดอุบลราชธานี สามารถแยกศึกษาออกเป็นกลุ่มของผู้เข้าร่วมงานโดยเฉพาะและกลุ่มของหน่วยงานที่เข้ามาร่วมจัดงาน

2. ทำการศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่มาร่วมกิจกรรมว่ามาจากพื้นที่ไหน จังหวัดใดบ้าง เป็นต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการขยายพื้นที่ประชาสัมพันธ์และเพิ่มกลุ่มเป้าหมายในอนาคต

3. ศึกษาวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการ หรือการวิจัยในรูปแบบการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วม ความยั่งยืน และผลที่เกิดขึ้นของการจัดงานไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณการอำนวยความสะดวกในการสำรวจข้อมูลวิจัยจากทางสรรพสินค้าศูนย์ทาวเวอร์ จังหวัดอุบลราชธานี และขอขอบคุณอาสาสมัครทุกคนที่เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

- เกริกฤทธิ์ อินแถลง และ ธนกร สิริสุคันธา. (2565). ส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อความพึงพอใจในการใช้บริการธุรกิจคอนกรีตผสมเสร็จในเขตอำเภอวาร จังหวัดลำปาง. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**, 7(1), 561–574.
- ณัฐวัช สุนพงษ์ศรี, ศิริกานดา แหยมคง และ อีราวัฒน์ ชมระกา. (2565). ส่วนประสมตลาดบริการและการตลาดเชิงประสบการณ์ที่ส่งผลต่อการสร้างความพึงพอใจของลูกค้าในการใช้บริการศูนย์การค้าศรีพงษ์พาร์คจังหวัดอุดรดิตถ์ ยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั่น. **วารสารวิทยาการจัดการวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์**, 3(3), 77–90.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2546). **พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด ฉบับปรับปรุงใหม่** (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บริษัทประชุมช่าง จำกัด.
- ธวัชชัย เหล็กดี และ ญาณิษา ชนะวรรณโณ. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสมุนไพรของกลุ่มวัยรุ่นตอนปลายในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. **วารสารสังคมศาสตร์**, 9(2), 40–49.
- นวนันท์ ศรีสุขใส, ชมพูนุช จิตติถาวร, จิราณัฐ โสภาก และ ศศิธร ผลแก้ว. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศของนักท่องเที่ยวสูงอายุ. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกีฬาแห่งชาติ**, 14(2), 87–96.
- เพชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ, พรณรัตน์ อาภรณ์พิศาล, กิตติยา ชัชวาลชาญชนกิจ และ ระเบียบ ปัทมดิลก. (2562). **วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา**, 8(1), 101–106.

- ภักศจิภรณ์ ชันทอง, เอกรินทร์ วทัญญูเลิศสกุล และ วจิราภรณ์ ประชุมรักษ์. (2566). การประเมินผลและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการคัดกรองภาวะสมองเสื่อม ผ่านแอปพลิเคชัน Dementia U-Care ในชุมชนบ้านหัวดอน อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารศูนย์อนามัยที่ 9: วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม**, 17(2), 576–589.
- ยุทธนา ธรรมเจริญ. (2558). แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค. **เอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค หน่วยที่ 1–8**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 1–37.
- วิมลกันต์ จันทร์ประเสริฐ, ทรงกลด พลพวก, เพ็ญณมล จະระ, ณภัทชา ปานเจริญ และ สันธนะ ประสงค์สุข. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมงานมหกรรม “SMEs Fair 2018 สุรินทร์” ของผู้ประกอบการในประเทศไทย. **วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร**, 21(2), 41–48.
- รุ่งทิพย์ หวังสมบุญศิริ, สุกส์สลิล บุรณะทรัพย์ขจร, ประวิทย์ อัครเสรินทร์, โสภภาพรณ เงินน้ำ และ พินัทธ ไตรภัทร. (2023). การ พัฒนาแบบบันทึกลักษณะของน้ำนมแม่เพื่อจำแนกประเภทตามศาสตร์การแพทย์แผนไทย. **เวชบันทึกศิริราช**, 16(2), 138–146.
- สมชาติ กิจยรรยง. (2561). **กลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับผู้บริหาร** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: Smart Life.
- อดิศักดิ์ วรรณะภูติ, ชีรศักดิ์ ทรัพย์ประเสริฐ, ณัฐวัฒน์ หมุดเพชร, จันทิมา บุญอนันต์วงศ์ และ ชฎาภรณ์ ประสาทกุล. (2566). ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ในวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019. **วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 17(2), 152–165.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). **Marketing Management** (15th global edition). Edinburgh: Pearson Education.
- Novitasari, N., Pujangkoro, S. & Lubis, S. N. (2024). Effect of marketing mix (7P) on purchasing decision at Café Palapa. **Jurnal Cakrawala Ilmiah**, 3(12), 3663–3672.
- Safitri, R. D., Rahayu, R., & Hidayat, M. S. (2023). The Influence of marketing mix (7Ps) on purchasing decisions at Estusae Café Trawas – Mojokerto. **Student Scientific Creativity Journal**, 1(5), 488–508.

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของโครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ เพื่อการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

Social Return on Investment (SROI) Evaluation of the Project to Elevate Local Products to Commercial Levels for the Development of Competitive Potential of Khuean Phak Subdistrict Community, Phrao District, Chiang Mai Province

คงศักดิ์ ตัญสีบ^{1*} และ ต่อศักดิ์ โกษาวัง¹

Khongsak Tuisuep^{1*} and Torsak Kosawang¹

¹ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง จังหวัดลำปาง 52100

¹ Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Lampang, Lampang 52100

*Corresponding author: Khongsak@rmutl.ac.th

Received: February 13, 2025; Revised: April 16, 2025; Accepted: April 25, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) และเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนและ 2) นักวิชาการโครงการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างและการสนทนากลุ่มย่อยตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่าโครงการนี้มีค่า SROI เท่ากับ 1.23 หมายความว่าทุก 1 บาทที่ลงทุน สร้างผลตอบแทนทางสังคมมูลค่า 1.23 บาท แสดงให้เห็นว่าโครงการนี้มีความคุ้มค่าในการลงทุน สามารถช่วยเพิ่มรายได้ให้สมาชิกชุมชน ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของชุมชนตำบลเขื่อนผาก 7 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ 2) การพัฒนาทักษะการเงินและการบัญชี 3) การส่งเสริมการตลาดเชิงประสบการณ์ 4) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 5) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี 6) การพัฒนาเครือข่ายพันธมิตร และ 7) การพัฒนาอย่างยั่งยืน เราหวังว่าการศึกษาผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนและแนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันจะช่วยให้การดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากเกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน

คำสำคัญ: การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน การยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ การพัฒนาศักยภาพการแข่งขัน ชุมชนตำบลเขื่อนผาก

Abstract

The objective of this study is to evaluate the Social Return on Investment (SROI) and propose strategies to enhance the competitive potential of the Khuean Phak Subdistrict community in Phrao District, Chiang Mai Province. Data were collected from two sample groups: 1) members of the community enterprise and 2) academics from the project to elevate local products to commercial levels. Data collection methods included semi-structured interviews and focus group discussions. The study found that the project had an SROI value of 1.23, indicating that every 1 baht invested generated a social return of 1.23 baht. This demonstrates that the project is a worthwhile investment, capable of increasing community members' income, reducing unnecessary expenses, and promoting the conservation of natural resources and local wisdom through product development. Additionally, the researcher proposed seven strategies to enhance the competitive potential of the Khuean Phak Subdistrict community: 1) product development and standardization, 2) financial and accounting skills development, 3) experiential marketing promotion, 4) personnel capacity building, 5) innovation and technology application, 6) network partnership development, and 7) sustainable development. It is hoped that the SROI evaluation and proposed strategies will lead to tangible and sustainable development for the Khuean Phak Subdistrict community enterprise.

Keywords: Social return on investment evaluation, Elevation of local products to commercial levels, Competitive potential development, Khuean Phak subdistrict community

บทนำ

ประเทศไทยในปัจจุบันได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ซึ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หรือ "Value-Based Economy" ผ่านกลไกประชารัฐ ยุทธศาสตร์ดังกล่าวประกอบด้วย 5 วาระหลัก ได้แก่ 1) การเตรียมคนไทยสู่ยุคสี่จุดศูนย์ 2) การพัฒนาเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต 3) การบ่มเพาะผู้ประกอบการและเครือข่ายวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม 4) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศในทุกภูมิภาค และ 5) การบูรณาการอาเซียนเพื่อเชื่อมโยงประเทศไทยสู่ประชาคมโลก หนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญคือการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยอาศัยแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ 1) การต่อยอดอดีตด้วยการบูรณาการอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติเข้ากับเทคโนโลยีและนวัตกรรม 2) การปรับปรุงปัจจุบันผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการอนาคต และ 3) การสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคตด้วยการเพิ่มศักยภาพผู้ประกอบการและพัฒนาคนรุ่นใหม่ เพื่อขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

การยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ถือเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าทอมือ สมุนไพร หรืออาหารท้องถิ่น มีคุณค่าทั้งในด้านวัตถุดิบและภูมิปัญญา หากได้รับการพัฒนาให้ตอบโจทย์ตลาดในเชิงพาณิชย์จะสามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับชุมชน การพัฒนาเชิงพาณิชย์ยังช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบในท้องถิ่น ผ่านการแปรรูป บรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย และการสร้างแบรนด์ที่น่าสนใจ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดทั้งในประเทศและระดับสากล (อัจฉรา พ่วงพิทยา, ม.ป.ป.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสามารถยกระดับมาตรฐานสินค้าให้เป็นที่ยอมรับ เช่น การได้รับเครื่องหมายรับรอง ออย. มอก. หรือ GI (นิชาวดี ตาณีเหิง, 2562) นอกจากนี้ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ยังเป็นแรงผลักดันให้คนในชุมชนพัฒนาทักษะด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งยังช่วยอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่คู่ชุมชนได้อย่างมีคุณค่า

ชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีความโดดเด่นในด้านการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านอาหาร คือ การทำถั่วเน่าแผ่น ซึ่งเป็นอาหารที่มีรสชาติอร่อยและมีคุณค่าทางโภชนาการสูง จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากจึงเกิดขึ้นจากความต้องการสร้างอาชีพที่ยั่งยืนภายในชุมชน ลดการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ และเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) ผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความทันสมัย สะดวกต่อการบริโภค เพิ่มมูลค่าและขยายฐานตลาดเชิงพาณิชย์ เช่น ถั่วเน่าแผ่นและน้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง การพัฒนาผลิตภัณฑ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ยังช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (องค์การบริหารส่วนตำบลเขื่อนผาก, 2567)

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมจากการลงทุน โดยคำนวณมูลค่าผลตอบแทนเป็นตัวเงินผ่านค่าตัวแทนทางการเงิน (Financial Proxy) ซึ่งช่วยในการบริหารจัดการโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (จารึก สิงห์ปรีชา, 2565) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการประเมินผลตอบแทนทางสังคมของโครงการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์เพื่อทราบถึงความคุ้มค่าของการลงทุนของโครงการและเพื่อหาแนวทางนำเสนอวิธีการในการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลตอบแทนทางสังคมของโครงการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ ชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

บททวนวรรณกรรม

1. การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI)

แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวาง จนนำไปสู่การจัดตั้ง SROI Network เพื่อส่งเสริมการวัดผลตอบแทนทางสังคมในระดับนานาชาติ กรอบแนวคิดของ SROI แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) การประเมินมูลค่าจากข้อมูลในอดีต ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นแล้ว และ 2) การพยากรณ์มูลค่าผลตอบแทนในอนาคต โดยสมมติว่าโครงการตามแผนงานได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว แม้ว่าผลลัพธ์ทางสังคมจะไม่สามารถแสดงออกมาเป็นตัวเงินได้โดยตรง แต่การวิเคราะห์ SROI ก็มีประโยชน์คล้ายคลึงกับการวิเคราะห์ทางการเงิน เนื่องจากช่วยให้องค์กรสามารถทบทวนประสิทธิภาพของโครงการหรือธุรกิจเพื่อสังคม และนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงโมเดลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกระบวนการวิเคราะห์ SROI ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การกำหนดขอบเขตและระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การสร้างแผนภาพผลลัพธ์ (Outcome Map) 3) การรวบรวมข้อมูลผลลัพธ์และประเมินมูลค่า 4) การรวบรวมผลกระทบและประเมินมูลค่า 5) การคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน และ 6) การจัดทำรายงานและนำเสนอผลการวิเคราะห์ กระบวนการเหล่านี้ช่วยให้การประเมินผลตอบแทนทางสังคมเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการปรับปรุงโมเดลธุรกิจเพื่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (The SROI Network, 2012)

มูลค่าผลตอบแทนทางสังคมเป็นแนวทางการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนที่คำนึงถึงประโยชน์ทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พฤติกรรม ความคิด และความเชื่อของประชาชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในวงกว้างและระยะยาว ผลลัพธ์เหล่านี้ไม่เพียงเกิดกับกลุ่มคนบางส่วนหรือในระยะเวลาสั้น ๆ แต่ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งและยั่งยืนต่อสังคม การแปลงผลลัพธ์และผลกระทบทางสังคมให้เป็นมูลค่าเชิงตัวเงินผ่านค่าตัวแทนทางการเงิน (Financial proxy) ช่วยให้สามารถคำนวณผลตอบแทนเทียบกับจำนวนเงินที่ลงทุนได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของ จารึก สิงห์ปรีชา (2565) ที่ระบุว่า SROI เป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดและวิเคราะห์คุณค่าทางสังคมที่เกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่จำกัดอยู่เพียงการวัดผลด้วยหน่วยทางการเงินเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงผลกระทบทางสังคมที่อาจไม่สามารถประเมินค่าได้ง่าย SROI ช่วยแปลงผลกระทบเหล่านี้ให้อยู่ในรูปตัวเลขเชิงปริมาณ เพื่อสะท้อนความคุ้มค่าและประสิทธิภาพของโครงการในมิติทางสังคม ดังนั้น SROI จึงเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการลงทุน โดยช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถประเมินความคุ้มค่าและผลกระทบที่แท้จริงของโครงการได้อย่างแม่นยำและรอบด้าน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development: SD) เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในวงการพัฒนา โดยมีคำจำกัดความและการตีความที่หลากหลาย หากแปลตามตัวอักษร การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึง "การพัฒนาที่สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างไม่สิ้นสุดหรือในช่วงเวลาที่กำหนด" (Cruckshank et al., 2011) แนวคิดนี้ประกอบด้วยสองส่วนหลัก คือ "ยั่งยืน" และ "การพัฒนา" ซึ่งแต่ละส่วนมีมุมมองและคำนิยามที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การพัฒนาที่ยั่งยืนถูกพิจารณาจากมุมมองที่หลากหลาย คำนิยามที่ถูกอ้างถึงบ่อยครั้ง คือคำนิยามจากรายงานของคณะกรรมการบรันด์ท์แลนด์ (Brundtland Commission Report) ซึ่งนิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็น "การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นต่อไปในการตอบสนองความต้องการของตนเอง" ทฤษฎีสมัยใหม่เกี่ยวกับความยั่งยืนจึง

พยายามให้ความสำคัญและบูรณาการศาสตร์ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ เพื่อแก้ไขปัญหาของมนุษย์ในลักษณะที่จะส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติอย่างต่อเนื่อง (UNSD, 2018) ซึ่งทางด้านเศรษฐกิจจะมุ่งเน้นการสะสมและใช้ทุนธรรมชาติและทุนทางการเงินอย่างยั่งยืน ทางด้านสิ่งแวดล้อมจะเน้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพและความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ในขณะที่ทางด้านสังคมมุ่งปรับปรุงระบบการเมือง วัฒนธรรม ศาสนา สุขภาพและการศึกษา เพื่อให้มั่นใจว่าความมั่งคั่งศรีและความยั่งยืนที่ดีของมนุษย์จะได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง (Evers, 2018) และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาปัจจุบันและการรักษาทรัพยากรสำหรับคนรุ่นต่อไป การบรรลุเป้าหมายนี้จำเป็นต้องมีการร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืน

3. แนวคิด 7Ps Marketing Mix

Kotler (1997) อธิบายไว้เกี่ยวกับแนวคิดของ ส่วนผสมการตลาด (Marketing Mix) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการตอบสนองความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยการนำส่วนประกอบที่สามารถควบคุมได้มาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด การใช้ 7P เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจทางการตลาดในแต่ละด้านช่วยให้การบริหารการตลาดมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 7 ส่วนดังนี้ 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) คือสินค้าหรือบริการที่ธุรกิจนำเสนอให้กับตลาด ต้องมีคุณสมบัติที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า 2) ราคา (Price) การตั้งราคาผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เหมาะสมกับตลาดและมูลค่าของสินค้า 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) คือวิธีการและช่องทางที่ใช้ในการนำเสนอสินค้าหรือบริการถึงมือลูกค้า เช่น ร้านค้าปลีก หรือออนไลน์ 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การใช้กลยุทธ์ในการทำการตลาดเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ เช่น การโฆษณา, การลดราคา, หรือการจัดโครงการส่งเสริมการขาย 5) บุคคล (People) คือผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการบริการลูกค้า เช่น พนักงานที่ให้บริการลูกค้า 6) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Environment) การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการให้บริการ เช่น การออกแบบร้านค้า หรือบรรจุภัณฑ์ 7) กระบวนการ (Process) คือกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการผลิตและการส่งมอบสินค้า รวมถึงการให้บริการลูกค้า

4. แนวคิดการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่ตลาดเชิงพาณิชย์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่ตลาดเชิงพาณิชย์เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้ชุมชน ถึงแม้มีสินค้าท้องถิ่นที่มีศักยภาพมากมายแต่หลายผลิตภัณฑ์ยังไม่สามารถขยายตลาดได้เนื่องจากขาดกลยุทธ์ที่เหมาะสม โดยปัจจัยการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เป็นหัวใจสำคัญ ทั้งการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการสร้างเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Papadopoulos & Heslop, 2014) ควบคู่กับการขอรับรองมาตรฐานต่าง ๆ เช่น มผช. หรือ ออย. ซึ่งช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและเปิดโอกาสเข้าสู่ช่องทางจัดจำหน่ายที่กว้างขึ้น ปัจจัยด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์ช่วยขับเคลื่อนการเติบโต โดยการผสมผสานช่องทางออนไลน์และออฟไลน์เพื่อขยายฐานลูกค้า แพลตฟอร์มดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเข้าถึงผู้บริโภคในวงกว้างโดยไม่ต้องลงทุนสูง (Aker, 2014) ปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในรูปแบบคลัสเตอร์และการประสานงานกับสถาบันการศึกษา นำไปสู่การแลกเปลี่ยนความรู้ การแบ่งปันทรัพยากร และการพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์ตลาด (Porter, 2000) และปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ผ่านการอบรมด้านธุรกิจ การตลาด และการเงิน เพื่อเสริมทักษะที่จำเป็นในการแข่งขัน (Prahalad, 2004) การยกระดับ

ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่ตลาดเชิงพาณิชย์ไม่เพียงสร้างรายได้ แต่ยังอนุรักษ์ภูมิปัญญา สร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

5. การทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการประเมิน SROI

กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย (2562) ได้ดำเนินการประเมินผลตอบแทนทางสังคม สำหรับ โครงการการถ่ายทอดความรู้การผดุงครรภ์ภายใต้ความร่วมมือไตรภาคี (SSTC) ระหว่าง UNFPA ประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปี 2560 โดยมีเงินลงทุนรวม 445,923.51 ดอลลาร์สหรัฐ จากความร่วมมือของสามหน่วยงาน ได้แก่ รัฐบาลไทย รัฐบาล สปป. ลาว และ UNFPA ผลการประเมินพบว่าโครงการนี้สร้างมูลค่าทางสังคมสูงถึง 1,763,362.45 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสะท้อนถึงผลตอบแทนทางสังคมที่ 1:3.95 ดอลลาร์สหรัฐ หมายความว่า ทุก 1 ดอลลาร์สหรัฐ ที่ลงทุนในโครงการนี้ สร้างคุณค่าทางสังคม 3.95 ดอลลาร์สหรัฐ ผลการประเมินดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโครงการ SSTC ไม่เพียงแต่สร้างผลลัพธ์ทางสังคมที่จับต้องได้ แต่ยังมีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยสร้างคุณค่าทางสังคมที่สูงกว่า เงินลงทุนเริ่มต้นอย่างมีนัยสำคัญ ในทางตรงกันข้าม การศึกษาของพรพิมล อริยะวงษ์ (2564) เกี่ยวกับผลตอบแทนทางสังคมของกลุ่มทอผ้ากระตุกโหลหินตะวันตก พบว่าผลตอบแทนทางสังคมของกลุ่มมีค่าเท่ากับ 0.99 ซึ่งหมายความว่าทุก 1 บาท ที่กลุ่มลงทุนไปในการดำเนินโครงการต่าง ๆ จะได้รับผลตอบแทนกลับมาเพียง 0.99 บาท แสดงให้เห็นว่าโครงการของกลุ่มก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่ต่ำกว่ามูลค่าการลงทุนตั้งต้น หรือมีผลขาดทุนทางสังคมในเชิงตัวเลข ถึงแม้การดำเนินงานของกลุ่มทอผ้ากระตุกโหลหินตะวันตกจะไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางสังคมในเชิงตัวเลข แต่กลุ่มก็ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในด้านการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก แม้ไม่สูงเท่าเกณฑ์อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ แต่เมื่อรวมกับรายได้จากแหล่งอื่น ๆ ก็เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพและลดภาระต่อลูกหลาน อีกทั้งกลุ่มประสบความสำเร็จในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นคุณค่าที่ประเมินเป็นตัวเลขได้ยาก นอกจากนี้ โครงการของกลุ่มยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชนและส่งเสริมสุขภาพจิตของสมาชิก

วิธีการศึกษา

การศึกษากการประเมินผลตอบแทนทางสังคมของโครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ชุมชนตำบลเชื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการภายใต้การอนุมัติของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ใบรับรองหมายเลข RMUTL-IRB 071/2023

1. พื้นที่ศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยดำเนินการ ณ ตำบลเชื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในด้าน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น การศึกษาจัดแบ่งผู้เข้าร่วมเป็นสองกลุ่มที่แตกต่างกันตามบทบาท รวมจำนวน 21 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ดังนี้ กลุ่ม 1: สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลเชื่อนผาก จำนวน 15 คน โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นสมาชิกกลุ่ม 1 ปีขึ้นไป กลุ่ม 2: นักวิชาการโครงการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ จำนวน 6 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชำนาญเกี่ยวกับยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ อย่างน้อย 1 ปี

2. เครื่องมือวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้มีสามระยะ ผู้เข้าร่วมทุกคนในแต่ละระยะให้ความยินยอมก่อนเริ่มการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้เข้าร่วมยังได้รับแจ้งว่าพวกเขาสามารถถูกยกเว้นจากคำถามที่ไม่สบายใจและออกจากกระบวนการโดยไม่ต้องอธิบาย ขั้นตอนถูกออกแบบอย่างพิถีพิถันเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการทางจริยธรรมและปกป้องสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้เข้าร่วม

ระยะที่ 1: มีการใช้เครื่องมือวิจัยสองชนิดในระยะนี้ เครื่องมือประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก จำนวน 15 คน เกี่ยวกับประเด็นเกี่ยวกับต้นทุนหรือวัตถุดิบในการผลิตสินค้า, การหมุนเวียนของเหลือใช้ในกระบวนการผลิต, การอนุรักษ์หรือส่งเสริมทรัพยากรท้องถิ่นในกระบวนการผลิต, การสนับสนุนการผลิตสินค้าและบริการรักษ์โลก, การเพิ่มรายได้หรือการจ้างงานให้แก่คนในท้องถิ่น, การสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกลุ่มธุรกิจ, การดำเนินโครงการโดยสร้างจิตสำนึก ลด ละ เลิก การสร้างขยะ, และผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มย่อย ทำการสนทนากลุ่มย่อยกับนักวิชาการโครงการยกระดับผลผลิตขั้นสูงท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ จำนวน 6 คน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมถึงประเด็นท้าทายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ระยะที่ 2: วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทำการคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน และวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มย่อยเกี่ยวกับความท้าทายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากในมิติต่าง ๆ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้แนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน, แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน, แนวคิด 7Ps Marketing Mix ,และแนวคิดการยกระดับผลผลิตขั้นสูงสู่ตลาดเชิงพาณิชย์ เป็นพื้นฐานเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ระยะที่ 3: สรุปผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งอภิปรายผลและเสนอแนะแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในการการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปนาเขื่อนผากเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง การสนทนากลุ่มย่อย พร้อมกับศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (methodological triangulation) เพื่อให้มั่นใจในข้อมูลที่เชื่อถือได้ (Heale, R., & Forbes, D., 2013)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) โดยเกณฑ์การคำนวณ แปลความหมายได้ ดังนี้

$$\text{ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI)} = \frac{\text{ผลตอบแทนสุทธิ}}{\text{ต้นทุนสุทธิ}}$$

SROI < 1.00 หมายถึง ผลลัพธ์ของโครงการก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่น้อยกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น ผลประกอบการขาดทุนหรือไม่ทำให้เกิดมูลค่าทางสังคมเพิ่มขึ้น ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงในจุดบกพร่อง

$SROI = 1.00$ หมายถึง ผลลัพธ์ของโครงการไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมจากมูลค่าลงทุน ตั้งต้นผลประโยชน์จากการไม่ขาดทุนและไม่เกิดผลกำไร หรือไม่ทำให้อุบัติมูลค่าทางสังคม ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อส่งผลกระทบต่อสังคมชุมชนมากขึ้น

$SROI > 1.00$ หมายถึง ผลลัพธ์ของโครงการก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่มากกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้น ผลประกอบการได้ผลกำไรหรือมีมูลค่าทางสังคมที่เพิ่มขึ้น ควรรักษาจุดแข็งไว้และหาแนวทางพัฒนาต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ผลการศึกษา

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก โดยพิจารณาผลตอบแทนทางตรงและทางอ้อมในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า ต้นทุนทางตรงประกอบด้วย วัตถุดิบในการผลิตและต้นทุนสถานที่ในการผลิต ต้นทุนทางอ้อม ได้แก่ ต้นทุนในการอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร ขณะที่ ผลตอบแทนทางตรง คือ รายได้จากการจำหน่ายสินค้าและผลตอบแทนทางอ้อม ได้แก่ มูลค่าที่เกิดจากการจัดการวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตและการเป็นวิทยากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้แก่องค์กรต่าง ๆ นอกจากนี้ การวิเคราะห์บัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่มเพื่อแสดงต้นทุนและผลตอบแทนในรูปแบบของรายการทางบัญชี การประเมินค่า SROI คำนวณจากสัดส่วนระหว่าง ผลตอบแทนสุทธิ (ส่วนต่างระหว่างรายรับและรายจ่าย) มีมูลค่า 85,680 บาทต่อปี และต้นทุนสุทธิ ซึ่งมีมูลค่า 69,725 บาทต่อปี ส่งผลให้ค่า SROI เท่ากับ 1.23 ค่าดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การลงทุนในโครงการดังกล่าวสามารถสร้างผลตอบแทนทางสังคมที่คุ้มค่าและมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากในระยะยาว

1. การประเมินมูลค่าด้านเศรษฐกิจ

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก มีต้นทุนการผลิตสุทธิ 131,000 บาท/ ปี แบ่งออกเป็น 2 รายการ คือ 1) ต้นทุนวัตถุดิบ 95,000 บาท/ปี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 72.52 ของต้นทุนทั้งหมด 2) ต้นทุนสถานที่ในการผลิต 36,000 บาท/ปี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 27.48 ด้านผลตอบแทนสุทธิมีมูลค่า 155,000 บาท/ปี ประกอบด้วย รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ 149,033 บาท/ปี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 96.15 และผลตอบแทนทางอ้อม 5,967 บาท/ ปี ได้แก่ 1) มูลค่าที่เกิดจากการจัดการวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิต 4,167 บาท/ ปี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.69 และ 2) การเป็นวิทยากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้แก่องค์กรต่าง ๆ 1,800 บาท/ ปี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.16 การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนโครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเท่ากับ 24,000 บาทต่อปี (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลตอบแทนการลงทุน

รายการ	มูลค่า (บาท/ปี)	สัดส่วน (%)
ต้นทุนการผลิตสุทธิ	131,000	100.00
1. ต้นทุนวัตถุดิบ	95,000	72.52
2. ต้นทุนสถานที่ในการผลิต	36,000	27.48
ผลตอบแทนสุทธิ	155,000	100.00
1. รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์	149,033	96.15
2. มูลค่าจากการจัดการวัสดุเหลือทิ้ง	4,167	2.69
3. การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้	1,800	1.16

ผลตอบแทนสุทธิ - ต้นทุนการผลิตสุทธิ = 155,000 - 131,000 = 24,000 บาท/ปี

2. การประเมินมูลค่าด้านสังคม

ก่อนเข้าร่วมโครงการ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก มีค่าใช้จ่ายสิ้นเปลืองในอบายมุขรวมถึงการสังสรรค์ (สุรา บุหรี่ และอาหารกับแกล้ม ฯลฯ) เฉลี่ย 6,000 บาท/คน/ปี หลังจากเข้าร่วมโครงการ ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ เหลือเท่ากับ 3,500 บาท/ปี หรือลดลง 2,500 บาท/ปี ดังนั้นตลอดระยะเวลาเข้าร่วมโครงการนี้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก มีค่าใช้จ่ายสิ้นเปลืองในอบายมุขรวมถึงการสังสรรค์ ลดลงรวมเท่ากับ เท่ากับ 10,500 บาท

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก มีค่ารักษาพยาบาลและค่าวัสดุอุปกรณ์ดูแลสุขภาพ ก่อนเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ยคนละ 3,132 บาท/ปี หลังเข้าร่วมโครงการ เหลือเท่ากับ 1,320 บาท/คน/ปี ทำให้มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้ลดลง 1,812 บาท/คน/ปี ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการนี้ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนปูนาเขื่อนผาก มีค่าใช้จ่ายด้านรักษาพยาบาล ลดลงรวมกันเท่ากับ 1,812 บาท X 15 คน เท่ากับ 27,180 บาท (ตารางที่ 2)

3. การประเมินมูลค่าด้านสิ่งแวดล้อม

การปลูกถั่วเหลืองพันธ์เขียงใหม่หกลีบ แบบปลอดสารพิษของเกษตรกรในชุมชน ช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ทำให้เกษตรกรปลูกนาได้รับผลผลิตสูงขึ้น จากการสำรวจพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนปูนาเขื่อนผากในโครงการมีมูลค่าของนาเพิ่มขึ้นรวมกัน 24,000 บาท/ ปี

ผลการประเมินมูลค่าผลตอบแทนทางสังคมจากการเข้าร่วมโครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ ชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มูลค่าตัวแทนทางการเงินด้านเศรษฐกิจ เท่ากับ 24,000 บาท มูลค่าตัวแทนทางการเงินด้านสังคม เท่ากับ 37,680 บาท และมูลค่าตัวแทนทางการเงินด้านสิ่งแวดล้อม เท่ากับ 24,000 บาท รวมมูลค่าทั้งหมด 85,680 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณการดำเนินโครงการที่มีมูลค่า 69,725 บาท โครงการมีผลตอบแทนทางสังคมที่คุ้มค่า โดยสามารถคำนวณค่า SROI ได้เท่ากับ 1.23 ซึ่งหมายถึงผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นมีมูลค่ามากกว่าต้นทุนที่ลงทุนไป ผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่จากตัวเงินที่เห็นได้จากการประเมินต้นทุนและผลตอบแทนทางตรง แต่ยังมีผลตอบแทนทางอ้อมที่สำคัญ เช่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมทางอาหาร การบริหารจัดการวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิต และการเพิ่มเวลาคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกในชุมชน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สรุปผลตอบแทนทางสังคมของโครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ ชุมชนตำบลเขื่อนผาก

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (SROI)		<i>SROI</i>	=	85,680 69,725
มูลค่าตัวแทนทางการเงินด้านเศรษฐกิจ	24,000 บาท			
มูลค่าตัวแทนทางการเงินด้านสังคม	37,680 บาท			
มูลค่าตัวแทนทางการเงินด้านสิ่งแวดล้อม	24,000 บาท			
รวมมูลค่าทั้งหมด	85,680 บาท			
งบประมาณการดำเนินโครงการ	69,725 บาท	ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) = 1.23		

4. ข้อมูลจากการการสนทนากลุ่มย่อย

โครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ได้สร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนที่น่าพึงพอใจ โดยได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ในรูปแบบ “น้ำพริกน้ำปูบแห้งและน้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง” ช่วยส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก สร้างรายได้และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของสมาชิกอีกด้วย ในมิติทางสังคม พบว่าโครงการมีส่วนช่วยให้สมาชิกชุมชนลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับอบายมุข อีกทั้งยังช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลของครัวเรือน นอกจากนี้ โครงการยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้ต่อยอดองค์ความรู้อาหารแบบดั้งเดิมสู่ผลิตภัณฑ์อาหารเชิงพาณิชย์ ในด้านสิ่งแวดล้อม โครงการส่งผลเชิงบวกต่อความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยช่วยเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุ ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรโดยรวมเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบเชิงบวกต่อระบบนิเวศและความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเขื่อนผากมีผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจากคู่แข่งในท้องตลาด ด้วยเหตุนี้ควรมีการนำจุดเด่นดังกล่าวมาถ่ายทอดเป็นเรื่องราวของกลุ่มลงในตัวสินค้า เพื่อสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตาม ในด้านการตลาดพบว่ากลุ่มยังขาดความเข้าใจในหลักการตลาดที่เป็นระบบ ยังคงใช้แนวทางการผลิตและการตลาดที่มุ่งเน้นผลผลิตสินค้าตามความชำนาญของตนเองเป็นหลัก ส่งผลให้กลุ่มลูกค้ายังจำกัดอยู่ในวงแคบ นอกจากนี้ ยังพบข้อจำกัดด้านบุคลากร เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเดินทางไปออกบูธหรือจำหน่ายสินค้าในสถานที่ต่าง ๆ อีกทั้งยังไม่ถนัดในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการทำตลาดยุคปัจจุบัน ส่งผลให้การตลาดออนไลน์ขาดการอัปเดตอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้กลุ่มสามารถขยายตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการพัฒนาทักษะด้านการตลาดให้แก่สมาชิก เสริมสร้างการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำตลาด และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 3 Social Impact Pathway ของโครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ (ส่วนที่ 1)

ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder)	ปัจจัยนำเข้า (Input)	โครงการ (Activity)
1. วิสาหกิจชุมชนเขื่อนผาก	- สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเขื่อนผาก จำนวน 15 คน - องค์ความรู้ในการผลิต ประสพการณ์และความชำนาญด้านการผลิต - ทุนในการจัดซื้อวัตถุดิบ/ อุปกรณ์/ สถานที่ในการผลิต	- การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น - การอบรมด้านการตลาดและธุรกิจ - วางแผนจัดหาวัตถุดิบ การผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์
2. นักวิจัยโครงการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์	- นักวิจัย จำนวน 6 คน มทร. ล้านนา เชียงใหม่ - องค์ความรู้ด้านการผลิต การสร้างจุดเด่นสินค้า การออกแบบตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ การคำนวณต้นทุนรายรับและรายจ่าย รวมถึงมาตรฐานการผลิต - องค์ความรู้การพัฒนาแพลตฟอร์มจำหน่ายสินค้าช่องทางออนไลน์ - งบประมาณในการดำเนินงานวิจัย	- ดำเนินงานวิจัยตามแผน - การให้ความรู้ด้านการผลิต การสร้างจุดเด่นสินค้า การออกแบบตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์ การคำนวณต้นทุน รายรับ กำไร และมาตรฐานการผลิต - การสนับสนุนการขอรับรองมาตรฐาน ออย. - การพัฒนาแพลตฟอร์มจำหน่ายสินค้าออนไลน์
3. ธนาคารออมสิน (โครงการออมสินยุวพัฒน์รักษ์ถิ่น ประจำปี พ.ศ. 2566)	- อุปกรณ์การผลิต	- สนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภคให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากในโครงการออมสินยุวพัฒน์รักษ์ถิ่น
4. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ม่อนทิพย์	- องค์ความรู้การรับรองมาตรฐานอาหาร - สถานที่ผลิตเชิงพาณิชย์	- รับจดสิทธิบัตร ออย. - รับจ้างผลิต “น้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง” ตรา “ปรุณา”
5. ร้านวนัสนันท์	- สถานที่จัดจำหน่ายสินค้า	- ประสานงานระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค - จัดจำหน่ายสินค้า

ตารางที่ 3 Social Impact Pathway ของของโครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ (ส่วนที่ 2)

ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder)	ผลผลิต (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)	ผลกระทบ (Impact)
1. วิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก	- ได้ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบ “น้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง” ตรา ปรงนา - องค์ความรู้ด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ การคำนวณต้นทุนการผลิต รายรับ รายจ่ายและกำไรจากการผลิต จำนวน 1 ชุด - สถานที่วิสาหกิจชุมชนปูนาเขื่อนผากมีคุณภาพสามารถผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพและตามปริมาณความต้องการของตลาด	- วิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากมีผลิตภัณฑ์ในรูปแบบ “น้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง” ที่มีคุณภาพ ได้รับมาตรฐาน อย. - นำองค์ความรู้ที่ได้ไปต่อยอดผลิตภัณฑ์น้ำปูในรูปแบบ “น้ำพริกน้ำปูอบแห้ง” - ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	- ด้านเศรษฐกิจ: วิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากมีผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะสามารถสร้างรายได้เชิงพาณิชย์ - ด้านสังคม: ผู้ผลิตมีความสุข มีสุขภาพที่ดีและสุขภาพจิตที่ดี - ด้านสิ่งแวดล้อม: เสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน รวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน
2. นักวิจัยโครงการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์	- ได้ผลิตภัณฑ์ถั่วเน่าแผ่นในรูปแบบ “น้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง” ตรา ปรงนา - องค์ความรู้ด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ การคำนวณต้นทุนการผลิต รายรับ รายจ่ายและกำไรจากการผลิต จำนวน 1 ชุด - แพลตฟอร์มจำหน่ายสินค้าออนไลน์	- มีเครือข่ายกับชุมชน - วิสาหกิจชุมชนเกิดแนวคิดในการต่อยอดผลิตภัณฑ์น้ำปูในรูปแบบ “น้ำพริกน้ำปูอบแห้ง” - คณะนักวิจัยโครงการฯ เป็นที่รู้จักมากขึ้นจากการเผยแพร่ผลงานผ่านช่องทางต่างๆ	สามารถนำองค์ความรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น อีกทั้งเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ
3. ธนาคารออมสิน	ส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนสร้างผลิตภัณฑ์ได้จากการสนับสนุนเครื่องอบ	- มีเครือข่ายกับชุมชน - ดำเนินโครงการเพื่อสังคม (CSR)	สร้างอาชีพและสร้างความมั่นคงทางด้านการเงินให้แก่ชุมชน
4. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ม่อนทิพย์	สถานที่ผลิตเชิงพาณิชย์	ผลิตภัณฑ์ “น้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง” ได้รับมาตรฐาน อย.	ห้างหุ้นส่วนจำกัดม่อนทิพย์ ได้รับการยอมรับในเชิงพาณิชย์
5. ร้านวนันสนันท์	สถานที่จัดจำหน่าย “น้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง” ตรา ปรงนา และผลิตภัณฑ์ชุมชน	- มีเครือข่ายกับชุมชน - มีสินค้าตอบสนองความต้องการผู้บริโภค	มีความมั่นคงด้านรายได้

5. แนวทางการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปนาเขื่อนผาก

หนึ่งในวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือการนำเสนอเสนอแนวทางพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของชุมชนตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากและการสนทนากลุ่มย่อยกับนักวิชาการโครงการการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์เป็นพื้นฐานบูรณาการกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน, แนวคิด 7P Marketing Mix, และแนวคิดการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่ตลาดเชิงพาณิชย์ ในการเสนอแนวทางเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ (Product Development and Product Standardization) ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากมีความโดดเด่น แต่ยังคงขาดความหลากหลาย บรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยและการสร้างความน่าเชื่อถือผ่านมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับสากล การพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงควรเน้นการเพิ่มมูลค่าโดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และใช้งานสะดวก นอกจากนี้ ควรมีการวางแผนการผลิตอย่างเป็นระบบ โดยเก็บข้อมูลคำสั่งซื้อเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มตลาด และปรับปรุงสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่

2) การพัฒนาทักษะการเงินและการบัญชี (Development of Financial and Accounting Skills) การกำหนดราคาสินค้าควรคำนึงถึงต้นทุนการผลิต ความสามารถในการแข่งขันและความพึงพอใจของลูกค้า ปัจจุบันกลุ่มยังขาดความรู้ด้านการเงินและการบันทึกบัญชี ทำให้ไม่สามารถคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนได้อย่างแม่นยำ จึงควรมีการสนับสนุนด้านการจัดทำบัญชี การวางแผนทางการเงิน และการใช้โปรแกรมบัญชีสำเร็จรูป เพื่อช่วยบริหารต้นทุนและกำหนดราคาที่เหมาะสม

3) การส่งเสริมการตลาดเชิงประสบการณ์ (Promotion of Experiential Marketing) การส่งเสริมการตลาดเชิงประสบการณ์ช่วยเพิ่มการรับรู้และดึงดูดลูกค้า โดยการเล่าเรื่องราวภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการผลิตผ่านสื่อต่าง ๆ จะสร้างความน่าสนใจและอัตลักษณ์ให้กับสินค้า ทำให้ลูกค้ารู้สึกเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมกับแบรนด์มากขึ้น โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ หรือการจัดงานอีเวนต์ เป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการตลาดเชิงประสบการณ์

4) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (Development of Personnel Potential) สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ขาดทักษะด้านการตลาดและเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องมีการอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการผลิต การจัดการธุรกิจ และการใช้โซเชียลมีเดีย นอกจากนี้ ควรมีการรวบรวมและแปลงความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ในรูปแบบคู่มือหรือเอกสาร เพื่อให้สมาชิกสามารถเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้ง่าย อีกทั้งสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนการทำงานเป็นทีมที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กร

5) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี (Application of Innovation and Technology) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากจำหน่ายสินค้าผ่านร้านค้าในจังหวัดเชียงใหม่ แต่ยังคงขาดการขยายช่องทางออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในยุคดิจิทัล จึงควรพัฒนาการขายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เว็บไซต์, Facebook, Instagram, Lazada และ Shopee พร้อมกับอัปเดตข้อมูลสินค้าอย่างสม่ำเสมอ

6) การพัฒนาเครือข่ายพันธมิตร (Development of Partnership Networks) การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจและเครือข่ายความร่วมมือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน โดยการผนึกกำลังกับองค์กรอื่น ๆ ที่มีจุดแข็งต่างกัน ช่วยสร้างโอกาสใหม่ๆ ในตลาด

7) การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางสำคัญในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินการที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดผลกระทบ

ต่อโลก และการสร้างคุณค่าร่วมกับชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากผสมผสานแนวคิดนี้เข้ากับกลยุทธ์หลักจะมีความได้เปรียบในการแข่งขัน สามารถดึงดูดลูกค้าและนักลงทุน รวมทั้งพร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมั่นคง

อภิปรายและสรุปผล

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผาก ชี้ให้เห็นว่าโครงการดังกล่าวสร้างผลตอบแทนทางสังคมที่คุ้มค่าและมีศักยภาพในการส่งเสริมความยั่งยืนในระยะยาว โดยมีค่า SROI เท่ากับ 1.23 หมายความว่าทุก 1 บาทที่ลงทุน สร้างผลตอบแทนทางสังคมมูลค่า 1.23 บาท ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการลงทุนในโครงการนี้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของคณวัฒน์ สิพุธสุข และคณะ (2567) ที่พบว่าการท่องเที่ยวชุมชนสามารถเสริมพลังการแก้ปัญหาความยากจน โดยโครงการนี้สร้างมูลค่าผลประโยชน์ให้สังคม 1,979,260.94 บาท จากต้นทุนโครงการ 1,000,000 บาท คิดเป็น SROI เท่ากับ 1.98 เท่า นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของวิชนิพร เศรษฐลักโก และสิริพงศ์ กันธิยะ (2563) ที่ศึกษากรณีโรงแรมรักษ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ซึ่งพบว่า SROI อยู่ที่ 3.71 เท่า แสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนทางสังคมในเชิงบวกอย่างชัดเจน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นสู่เชิงพาณิชย์ เช่น "น้ำพริกน้ำปูบอบแห้ง" และ "น้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง" ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในพื้นที่ สอดคล้องกับการศึกษาของชัชญาสุ ช่างเรียน และคณะ (2565) ที่พบว่า การเพิ่มองค์ความรู้ให้เกษตรกรสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตมะขามหวานได้ โดยมี SROI อยู่ที่ 1:12.75 นอกจากนี้ การศึกษาของทัศนีย์ นาคเสนีย์ และคณะ (2565) ยังพบว่า การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้อยู่เย็นฯ มี SROI สูงถึง 6.73 เท่า ซึ่งสะท้อนถึงประโยชน์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เช่น การจัดงานวิ่งจอมบึงมาราธอน ที่ช่วยสร้างงาน กระจายรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาบูรณาการร่วมกับแนวคิดต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐาน ทำให้ได้แนวทางการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปนาเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ 7 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เป็นการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีคุณค่าสูงขึ้นทั้งด้านคุณภาพและการออกแบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ Kotler & Keller (2016) ที่พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย สามารถดึงดูดความสนใจและสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ช่วยเพิ่มมูลค่าและความน่าสนใจให้กับสินค้าได้เป็นอย่างดี 2) การพัฒนาทักษะการเงินและการบัญชี จะช่วยให้สามารถคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนได้อย่างแม่นยำ สอดคล้องกับการศึกษา เรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานการเงินและบัญชีในคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่พบว่า การพัฒนาทักษะการเงินและบัญชีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและความพึงพอใจของบุคลากร (ศิริพร เสาะแสวง, 2560) 3) การส่งเสริมการตลาดเชิงประสบการณ์ จะช่วยพัฒนาอัตลักษณ์แบรนด์ที่สะท้อนจุดเด่นของชุมชน โดยผสมผสานระหว่างช่องทางออฟไลน์และออนไลน์ สอดคล้องกับการศึกษาของ ลีซื่อ อ้าย (2564) พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ HUAWEI ในกรุงเทพมหานคร สร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้าผ่านกิจกรรมการตลาดต่าง ๆ สามารถเพิ่มความพึงพอใจและความภักดีต่อแบรนด์ได้อย่างมีนัยสำคัญ 4) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องมีการอบรมพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรสอดคล้องกับการศึกษาของ ชลิตา ทิพย์มงคล (2566) ที่พบว่า การพัฒนาบุคลากรช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในองค์กร โดยการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะต่าง ๆ ทำให้บุคลากรมีความสามารถและความพร้อมในการทำงานมากขึ้น 5) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี สอดคล้องกับวิชญ์ อรรถวณิช (2566) พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในเกษตรกรรมเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืน โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตและการจัดการทรัพยากร ทำให้การเกษตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น 6) การพัฒนาเครือข่ายพันธมิตร การรวมกลุ่ม

ผู้ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้จะช่วยพัฒนาต่อ ยอดผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ ทิตยธรรณด์ มณีวัฒน์ (2566) พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา โดยการสื่อสารและการพัฒนาศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 7) การพัฒนาอย่างยั่งยืน การดำเนินการต้องรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดผลกระทบต่อโลก สอดคล้องกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2566) ที่พบว่า การดำเนินงานด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) สามารถสร้างความยั่งยืนในระยะยาวได้

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลเขื่อนผากแสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าทางสังคมที่พึงพอใจ โดยมีค่า SROI 1.23 หมายถึงทุก 1 บาทที่ลงทุนก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคม 1.23 บาท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดนวัต สีพสุสุข (2567) ที่พบว่า การท่องเที่ยวชุมชนสามารถสร้าง SROI สูงถึง 1.98 เท่า และวัชนีพร เศรษฐลักโก (2563) ที่ศึกษาโรงแรมรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งมีค่า SROI 3.71 เท่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเชิงพาณิชย์อย่าง "น้ำพริกน้ำปูบแห้ง" และ "น้ำพริกถั่วเน่าอบแห้ง" ยังเชื่อมโยงกับงานวิจัยของชิษญาสุ ช่างเรียน (2565) ที่แสดงว่าการเพิ่มองค์ความรู้แก่เกษตรกรสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ จากการบูรณาการข้อมูลและแนวคิดพื้นฐานได้แนวทางการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน 7 ประการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ 2) การพัฒนาทักษะการเงินและบัญชี 3) การส่งเสริมการตลาดเชิงประสิทธิผล 4) การพัฒนาคุณภาพบุคลากร 5) การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี 6) การพัฒนาเครือข่ายพันธมิตร และ 7) การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยร่วมสมัยและมีศักยภาพในการยกระดับวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. การเลือกค่าตัวแทนทางการเงิน (Financial Proxy) ที่เหมาะสมเป็นเรื่องที่ท้าทาย เนื่องจากค่าตัวแทนเหล่านี้มักเป็นอัตวิสัยและขึ้นอยู่กับบริบทของกิจกรรม เช่น การประเมินค่า SROI ด้านสุขภาพของแต่ละบริบท อาจมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่
2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ควรเน้นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์โดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามควบคุมการเล่าเรื่องราวภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าและความน่าสนใจแก่ลูกค้า เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและใช้งานสะดวก รวมถึงการวางแผนการผลิตอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน
3. ควรสร้างพันธมิตรกับภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์การตลาด และการเข้าถึงแหล่งทุน ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการแข่งขันและขยายตลาดให้กับกลุ่ม
4. การพัฒนาคุณภาพบุคลากร ควรมีการอบรมให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจมีความรู้ด้านการคำนวณต้นทุน กำไร และการใช้โปรแกรมบัญชี เพื่อช่วยบริหารต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีการฝึกอบรมการใช้โซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มการขายออนไลน์ เช่น Facebook, Shopee, Lazada เพื่อขยายฐานลูกค้าและเพิ่มยอดขาย
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ผลการวิจัยในปัจจุบันเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการแข่งขันในพื้นที่อื่น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณในความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ บุคลากร และพื้นที่ศึกษาเป็นอย่างดี สุดท้ายนี้คณะผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย. (2562). **รายงานการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในโครงการความร่วมมือใต้-ใต้และไตรภาคีระหว่าง UNFPA และรัฐบาลไทย**. จาก https://thailand.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20SROI%20BK%20Thai%20Re02%20N6_1.pdf.
- จารึก สิงห์ปรีชา, เทิดศักดิ์ ญาโน, ทศพร คิวประสพศักดิ์ และ ไชยวัฒน์ กลิ่นสำภู. (2565). **โครงการประเมินความคุ้มค่าของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565**. จาก <https://www.hrdi.or.th/public/files/operations/worthwhile/2565FinalReportWorthWhile.pdf>.
- ชลิดา ทิพย์มงคล. (2566). **การพัฒนาบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของ บริษัท มิตรชัย พรชิสันไทย จำกัด**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ชัชญาสุ ช่างเรียน, อลงกรณ์ สุขจิระเดช และวรรณมน ใจกระจ่าง. (2565). การประเมินผลลัพธ์ทางสังคมชุดโครงการไม้ผลคุณภาพในจังหวัดอุดรธานี. **วารสารวิทยาการจัดการและการบัญชี**, 1(2), 1–14. จาก https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMSA_FMS_URU/article/view/1830/1437.
- ดนวัต สิริสุข, วิณา ลีลาประเสริฐศิลป์, วิลาสิณี ธนพิทักษ์ และบัณฑิต ทองสงฆ์. (2567). การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ผ่านการท่องเที่ยวชุมชน เสริมพลังความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาครัวเรือนยากจน. **วารสารพัฒนสังคม**, 1(2), 51–70. จาก <https://so15.tci-thaijo.org/index.php/jsdrp/article/view/992/645>.
- ทัศนีย์ นาคเสนีย์, รุจิรา แสงแข, และอมรพิมล พิทักษ์. (2565). ผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในการจัดงานวิ่งจอมบึงมาราธอน กรณีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นสุข วิถีไทยรามัญ. **วารสารละครี**, 6(1), 88–105. จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/lawasrijo/article/view/257982/175486>.
- นิชาวดี ตานีเห็ง. (2562). **การสร้างแบรนด์และการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการผลิตภัณฑ์จักสานจากเตยหนามสู่การแข่งขันเชิงพาณิชย์ภายใต้แนวคิดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ชุมชนพวงบูโละ ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา** (รายงานการวิจัย). ยะลา: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ศิริพร เสาะแสวง. (2560). **การศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานการเงินและบัญชี คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- พรพิมล อริยะวงษ์. (2564). การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างความยั่งยืนของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหลหินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. **วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง**, 10(2), 147–166.

- วัชรินทร์ เศรษฐลักโก และ สิริพงศ์ กันธิยะ. (2563). ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน: กรณีศึกษาโรงแรมรักษ์
สิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. *วารสารวิชาชีพบัญชี JAP*, 16(50), 5. จาก <https://doi.org/10.14456/jap.2020.7>.
- วิชญ์ อรรถวณิช. (2566). การปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทางการเกษตรในประเทศไทย: โอกาสและความท้าทาย:
งานวิจัยลำดับที่ 23/2566. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. (2563). **มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)**. กรุงเทพฯ: กระทรวง
อุตสาหกรรม.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)**. จาก
<https://www.nesdc.go.th>.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). **รายงานการพัฒนาผู้ประกอบการยุคใหม่**. จาก <https://www.depa.or.th>.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2566). **รายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืนสถาบันวิจัย
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.)**. ปทุมธานี: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเขื่อนผาก. (2567). จาก <https://www.khuanphak.com/>.
- อัจฉรา ฝ่องพิทยา. (ม.ป.ป.). **แนวทางการยกระดับคุณภาพสินค้าบ้าน ๆ สู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน**. กรุงเทพฯ:
คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ทิพย์ณรงค์ มณีวัฒน์. (2566). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วม
ร่วมของสถานศึกษา. *วารสารวิชาการจินตาสิต*, 1(4), 1–15. จาก [https://so19.tci-](https://so19.tci-thaijo.org/index.php/Chintasit/article/view/896)
[thaijo.org/index.php/Chintasit/article/view/896](https://so19.tci-thaijo.org/index.php/Chintasit/article/view/896).
- ลีซ้อ อ้าย. (2564). **การศึกษาถึงปัจจัยการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) ที่ส่งผลต่อการ
ตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ HUAWEI ในกรุงเทพมหานคร**. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Aaker, D. A. (2014). **Aaker on branding: 20 principles that drive success**. New York: Morgan James Publishing.
- Chaffey, D., & Ellis–Chadwick, F. (2019). **Digital Marketing: Strategy and Implementation**. Pearson Education.
- Cruickshank, E. W., Schneeberger, K., Smith, N., Bottero, M., Cornforth, J., Dodds, F., Lingón, J., Shaw, A., &
Strachan, J. R. (2011). **A pocket guide to sustainable development governance**. from
[https://www.circleofblue.org/wp-](https://www.circleofblue.org/wp-content/uploads/2012/07/PocketGuidetoSDGEdition2webfinal%E2%80%93Stakeholder-Forum.pdf)
[content/uploads/2012/07/PocketGuidetoSDGEdition2webfinal%E2%80%93Stakeholder-Forum.pdf](https://www.circleofblue.org/wp-content/uploads/2012/07/PocketGuidetoSDGEdition2webfinal%E2%80%93Stakeholder-Forum.pdf).
- Drucker, P. F. (2014). **Innovation and entrepreneurship** (1st Ed). London: Routledge.
- Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: From national systems and "mode 2" to a triple
helix of university–industry–government relations. *Research Policy*, 29(2), 109–123.
- Evers, B. A. (2018). **Why adopt the Sustainable Development Goals? The case of multinationals in the
Colombian coffee and extractive sector**. (Master's thesis). Netherlands: Erasmus University Rotterdam.

Heale, R., & Forbes, D. (2013). Understanding triangulation in research. **Evidence-Based Nursing**, 16(4), 98.

Form <https://doi.org/10.1136/eb-2013-101494>.

Hisrich, D. R., Peters, M. P., & Dean, A. S. (2008). **Entrepreneurship** (7th ed.). McGraw-Hill International Edition.

Kotler, P. (1997). **Marketing management: Analysis, planning, implementation, and control** (9th ed.).

Prentice Hall.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). **Marketing management** (15th ed.). Pearson.

Papadopoulos, N., & Heslop, L. A. (2014). **Product-country images: Impact and role in international marketing**. Routledge.

Porter, M. E. (2000). Location, competition, and economic development: Local clusters in a global economy.

Economic Development Quarterly, 14(1), 15–34.

Porter, M. E. (2008). **Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance**. Simon and Schuster.

Prahalad, C. K. (2004). **The fortune at the bottom of the pyramid: Eradicating poverty through profits**.

Wharton School Publishing.

The SROI Network. (2012). **A guide to social return on investment**. Social Value Lab. from

<https://www.socialvaluelab.org.uk/wp-content/uploads/2016/09/SROI-a-guide-to-social-return-on-investment.pdf>.

United Nations Statistics Division (UNSD). (2018). **Sustainable development goals report**. United Nations. from

<https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2018/thesustainabledevelopmentgoalsreport2018-en.pdf>.

กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย

Marketing Strategies to Create Added value for Nam prik Krathue Products with the Development of Packaging and the Development of Distribution Channels

สุพัตรา คำแหง^{1*}, Sawitree Muneesri¹ และ ปรีชา มุณีศรี²

Supatra Khumhaeng^{1*}, Sawitree Muneesri¹ and Preecha Muneesri²

¹ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช 80110

² คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช 80110

¹ Faculty of Management Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Nakhon Si Thammarat 80110

² Faculty of Agro-industry, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Nakhon Si Thammarat 80110

*Corresponding author: supatra.k@mutsv.ac.th

Received: December 2, 2024; Revised: February 13, 2025; Accepted: February 19, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยกลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (2) เพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากกระทือ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริโภคน้ำพริกกระทือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม้เลื้อยฟาร์มในจังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริโภคเป็นเพศหญิง มีอายุ 51 ปีขึ้นไป การศึกษาอนุปริญญา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท สถานภาพโสด ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวนเงินที่ซื้อต่อครั้ง 101 – 200 บาท เหตุผลการซื้อคือ บริโภคเอง มีการวางแผนการซื้อ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อน เดินทางไปซื้อผลิตภัณฑ์วันอาทิตย์ ช่วงเวลาที่ซื้อคือช่วงบ่าย บุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ คือ ตนเอง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด พบว่า ผลิตภัณฑ์ ($\bar{x}$ = 3.69) ราคา ($\bar{x}$ = 3.75) สถานที่การจัดจำหน่าย ($\bar{x}$ = 3.73) การส่งเสริมการตลาด ($\bar{x}$ = 3.79) อยู่ในระดับมากทุกด้าน การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ คือ การออกแบบตราสินค้าให้โดดเด่น พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องตามมาตรฐาน พัฒนานวัตกรรมบรรจุภัณฑ์มีหลักการออกแบบและประเมินคุณภาพบรรจุภัณฑ์ ด้านการปกป้องผลิตภัณฑ์ ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านความปลอดภัยลดภัยปรับโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและช่องทางการจัดจำหน่าย คือ การจำหน่ายที่หลากหลายรูปแบบ เน้นสื่อสารผลิตภัณฑ์ประโยชน์ วางแผนและจัดการสื่อสารออนไลน์ เรื่องราวผลิตภัณฑ์ โปรโมชัน กระแส สุขภาพ เทศกาล คำคมซ้ำชั้น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วย

คำสำคัญ: กลยุทธ์การตลาด การสร้างมูลค่าเพิ่ม บรรจุภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย

Abstract

The research on marketing strategies to add value to Krathue chili paste products focused on two main objectives: (1) to enhance product value through packaging development, and (2) to improve distribution channels. The study involved a sample of 400 consumers of Krathue chili paste from the Maila Farm Community Enterprise in Nakhon Si Thammarat Province. The sampling methods used were purposive sampling and convenience sampling. Data collection was conducted using questionnaires, and descriptive statistics were used for analysis. The results showed that most consumers were female, aged 51 and above, with an associate degree, a monthly income between 10,001 and 20,000 baht, single, and self-employed. Most purchases were for personal consumption, planned in advance, and influenced by friends. The products were typically purchased on Sunday afternoons, with spending per purchase ranging from 101 to 200 baht. Buyers were the main decision-makers in the purchasing process. Regarding the marketing mix, all elements were rated at a high level: product ($\bar{x} = 3.69$), price ($\bar{x} = 3.75$), place ($\bar{x} = 3.73$), and promotion ($\bar{x} = 3.79$). Strategies for adding value to the product included creating a distinctive brand, developing attractive and standardized packaging, and introducing innovative packaging that adheres to design principles and quality evaluation—focusing on product protection, user convenience, and hygiene and safety. Packaging structures were adapted to meet community needs. In terms of distribution, the strategy emphasized diverse sales formats and strong product communication. This included sharing product benefits, planning and managing online communication, storytelling, promotional campaigns, health trends, seasonal themes, quotes, and humor—all aimed at increasing the value and appeal of Krathue chili paste products.

Keywords: Marketing strategy, Value added, Packaging, Distribution channels

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 เน้นการปฏิรูปประเทศด้วยนวัตกรรมภูมิปัญญาของชาติภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่ประเทศไทยยุค 4.0 ที่มีเป้าหมายในการพึ่งตนเอง ลดการนำเข้าและพัฒนาสังคมไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ประกอบกับแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนา สมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 – 2564 ที่มีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออก วัตถุดิบสมุนไพรคุณภาพและผลิตภัณฑ์สมุนไพรชั้นนำของภูมิภาคอาเซียนและมูลค่าของวัตถุดิบสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรครอบคลุมถึงการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรและการอนุรักษ์สมุนไพรไทย การพัฒนาอุตสาหกรรม และการตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล สมุนไพรไทยไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญในการรักษาโรคและส่งเสริมสุขภาพ แต่ยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญสำหรับเกษตรกร การแปรรูปสมุนไพรเป็นกระบวนการสำคัญในการเพิ่มมูลค่าและยืดอายุการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ โดยยังคงรักษาคุณสมบัติทางเภสัชวิทยาที่สำคัญไว้ การส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและการดูแลสุขภาพ และการสร้างความเข้มแข็งของการ บริหารและนโยบายภาครัฐเพื่อการขับเคลื่อนสมุนไพรอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนพัฒนาชุมชนส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพรวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน

ปี 2566 ตลาดอาหารพร้อมรับประทานของไทยจะมีมูลค่าการจำหน่ายภายในประเทศ 28,746.1 ล้านบาท หรือมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ 10.4 ต่อปี ในช่วงปี 2562-2566 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะรูปแบบการใช้ชีวิตของคนไทยที่มีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น การลดขนาดของครอบครัว และการขยายจำนวนกลุ่มคนโสดที่อาศัยเพียงลำพัง ซึ่งผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าอาหารสำเร็จรูปหรืออาหารที่พร้อมรับประทานได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้ระยะเวลามากในการจัดเตรียมอาหาร นอกจากนี้กระแสการรักสุขภาพก็เป็นอีกปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นการเติบโตของตลาด เนื่องจากผู้ผลิตมีแนวโน้มการพัฒนาสินค้าอาหารเพื่อสุขภาพที่พร้อมรับประทานเพิ่มมากขึ้นเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคที่รักสุขภาพและปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าอาหารสำเร็จรูปโดยคาดว่าอาหารพร้อมรับประทานมีแนวโน้มการเติบโตที่ดี ด้วยอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 12.4 และ 10.4 ต่อปี (ปี 2562-2566) ตามลำดับ

ผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนมีปัญหาด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค การออกแบบผลิตภัณฑ์จึงเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนและการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนควรมีการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยใช้วัตถุดิบจากชุมชนอย่างคุ้มค่า มีเอกลักษณ์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางความรู้สึกและคุณค่าทางจิตใจแก่ผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์สร้างแรงกระตุ้นผู้บริโภคจะเลือกสินค้าที่มีความแตกต่าง ผู้บริโภคจะมีความคิด การรับรู้ ความเข้าใจและเข้าถึงผลิตภัณฑ์ รูปแบบผลิตภัณฑ์สามารถดึงดูดให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อได้อย่างง่ายดาย ผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนที่ได้รับความนิยมคือ “น้ำพริก” ซึ่งเป็นเครื่องจิ้มที่นิยมกินคู่กับผักสด ผักลวก ข้าวสวย ข้าวเหนียวที่คนไทยนิยมบริโภคมาช้านาน อีกทั้งน้ำพริกยังเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเก่าแก่และเป็นเอกลักษณ์ของอาหารไทย (จิราภรณ์ เบญจธรรมรักษา, 2557) ถึงจะไม่สามารถระบุเวลาในต้นกำเนิดของเครื่องจิ้มชนิดนี้ได้แต่ก็มีหลักฐานและความเป็นมาในต้นกำเนิดของน้ำพริกว่ามีมาตั้งแต่ในสมัยอยุธยาเริ่มจากการใช้พริกไทยเป็นวัตถุดิบเป็นเครื่องปรุงเพื่อให้เกิดรสเผ็ด จนในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนวัตถุดิบที่มีความหลากหลายมากขึ้นแต่ก็ยังคงมีส่วนประกอบหลัก ๆ คือ พริก กระเทียม ข่าและตะไคร้ สำหรับตลาดผลิตภัณฑ์ “น้ำพริก” ในปัจจุบันจะสังเกตเห็นว่ามีผู้ผลิตน้ำพริกออกมาจำหน่ายในท้องตลาด ร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหาร ร้านของฝากและในห้างสรรพสินค้าเป็นจำนวนมากหลากหลายชนิด (ณัฐวรา ดาววีระกุล, 2556) เป็นเพราะผลิตภัณฑ์น้ำพริกมีความเสี่ยงต่ำมีความหลากหลายผู้บริโภคส่วนใหญ่จึงมีความต้องการบริโภคน้ำพริกที่ต่อเนื่องในตลอดฤดูกาลส่วนในด้านของความหลากหลายของน้ำพริกที่ยังคงเป็นจุดเด่นตามลักษณะพื้นที่ที่ผลิตและตามลักษณะของพฤติกรรมผู้บริโภค (พงศ์ศิริ แซ่ตัน, 2558) ส่งผลต่อยอดขายของน้ำพริกอย่างรวดเร็ว โดยน้ำพริกที่ขายบนแพลตฟอร์มส่วนใหญ่จะยังคงเป็นน้ำพริกที่มีแบรนด์มาอย่างยาวนาน มีชื่อเสียงส่งผลให้การขายของผู้ประกอบการรายเล็ก ๆ ต่าง ๆ ต้องมีการปรับกลยุทธ์ในการขายสินค้า การสร้างแบรนด์ให้เป็นที่รู้จัก การพัฒนาน้ำพริกเพื่อสร้างความแตกต่าง (กระทรวงพาณิชย์, 2564) ดังนั้นการจะดึงดูดลูกค้าแต่ละกลุ่มให้กลายเป็นลูกค้าประจำต้องเข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการมีวิสัยทัศน์และวางแผนแนวทางการพัฒนาธุรกิจน้ำพริกให้ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด (ณัฐวลินศล เศรษฐ์ปราโมทย์ และคณะ, 2559)

ผลิตภัณฑ์น้ำพริกในพื้นที่ภาคใต้จะเห็นได้ว่าน้ำพริกมีส่วนผสมหรือเครื่องปรุงที่มาจากพืชพันธุ์ธรรมชาติท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าทางสมุนไพร เช่น กระเทียมที่เป็นพืชสมุนไพรที่มีรสชาติเผ็ดร้อนและให้คุณค่าทางยาและโภชนาการจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่ผู้ประกอบการชุมชนควรนำมาเป็นตัวชูเพื่อการตลาดเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนจากพืชท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้ น้ำพริกกระเทียมเป็นสินค้าขึ้นห้างที่สามารถเข้าไปแย่งส่วนแบ่งทางตลาดกลุ่มผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันโดยใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเชิงรุก เสนอจุดเด่นที่รสชาติถูกใจตรงกับความต้องการผู้บริโภคและหลากหลายเมนูจนกลายเป็นโอกาสของธุรกิจครัวเรือน

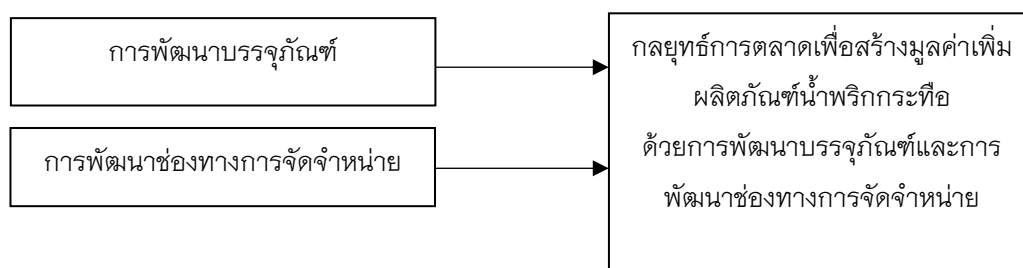
การออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องให้ความสำคัญกับพฤติกรรมผู้บริโภคต้องศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการบริโภคตลอดจนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (สายงานวิจัยธุรกิจ กลุ่มกลยุทธ์และนวัตกรรม LH BANK, 2566) จะทำให้ทราบการแบ่งส่วนตลาดและกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อใช้ในออกแบบกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดี จะต้องทำหน้าที่ย่อยรายละเอียดและข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายในได้อย่างครบถ้วน รูปแบบของบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม จะช่วยให้สินค้า หรือผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่น ดึงดูดสายตาของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี (Department of Academic Affairs, Ministry of Education, 1996 สอดคล้องกับงานวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยพฤติกรรมการบริโภค และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งการออกแบบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด จะต้องสอดคล้องกับความต้องการและการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (สุตารัตน์ เชื้อเมืองแสน และคณะ, 2565) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาวิจัยน้ำพริกจากกระทือของกลุ่มวิสาหกิจไม้หลาฟาร์มด้านกลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการนำพืชอาหารสมุนไพรกระทือที่พบในชุมชนมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าวัตถุดิบในชุมชนส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสมุนไพรกระทือสร้างรายได้และอาชีพให้กับชุมชนแล้วชุมชนสามารถนำผลิตภัณฑ์กระทือที่พัฒนาไปต่อยอดเชิงพาณิชย์ และเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานทางด้านการตลาดของชุมชนโดยกลยุทธ์ทางการตลาดนำไปสู่การวางแผนการตลาดผ่านการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดให้มีความสอดคล้องกับกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์
2. เพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากกระทือ

กรอบแนวคิด

การวิจัยกลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย โดยมีการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ งบใบบัญชีภาณภัทร เพื่อกหิว ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิ ปรีดา และอุบล วุฒิพรโสภณ (2564) จิตพนธ์ ชุมเกตุ (2560) เจนจิรา เงินจันทร์ และคณะ (2566) พิพัฒน์ ประจัญคานต์ (2565)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บททวนวรรณกรรม

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ หมายถึง หน่วยรูปแบบของวัตถุภายนอกของผลิตภัณฑ์ที่ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองหรือ ห่อหุ้มผลิตภัณฑ์ภายในไม่ให้เกิดความเสียหาย สะดวกในการขนส่ง และเอื้อประโยชน์ในทางการค้าและการบริโภค บรรจุภัณฑ์เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจในผลิตภัณฑ์ และยังสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับ สินค้าและองค์กร บรรจุภัณฑ์ที่ดีนั้นต้องทำหน้าที่ได้ 2 ส่วน คือ ส่วนแรก ทำหน้าที่ปกป้องสินค้าจากมือผู้ผลิต สู่มือผู้บริโภค รักษาคุณภาพของสินค้าไม่ให้เกิดความเสียหาย และยังสะดวกในการขนส่งสินค้า ส่วนที่สอง มีหน้าที่ สื่อสาร ณ จุดขายถึงผู้บริโภค เพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจและตัดสินใจซื้อ เพราะเมื่อบรรจุภัณฑ์ถึง สถานที่ขายบรรจุภัณฑ์จะต้องทำหน้าที่เหมือน “พนักงานขายที่พูดไม่ได้ (Silent salesman)” ที่ผู้บริโภคจะรับรู้และตัดสินใจซื้อจากสิ่งที่เห็นบนบรรจุภัณฑ์ เช่น ตราสินค้า ชื่อของผลิตภัณฑ์ รูปร่าง รูปทรง สี ข้อมูลที่ระบุบนบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น ดังนั้น ภาพลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์เป็นสิ่งที่สำคัญ ดึงดูดใจผู้บริโภค และนำไปสู่การ ตัดสินใจซื้อ (Imiru, 2021: 1–17) ธนพร สิทธิยศ (2561) กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่การบรรจุภัณฑ์ ห่อ และรวบรวมผลิตภัณฑ์ไว้ด้วยกัน เพื่อการขนส่งอย่างปลอดภัย ตั้งแต่กระบวนการผลิตจนกระทั่งการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์ไว้ด้วยกัน เพื่อการขนส่งอย่างปลอดภัย Andrews & Shimp (2018) กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์สามารถสื่อสารความหมายเกี่ยวกับตราสินค้า ผ่านทางองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ สี การออกแบบ รูปทรง ขนาด วัสดุที่ใช้ และรายละเอียดบนฉลากสิ่งเหล่านี้ จะประกอบกันเป็นโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ (Packaging structure) การสื่อสารความหมายขององค์ประกอบ เหล่านี้เกิดจากการออกแบบให้มีความสอดคล้อง และเหมาะสมลงตัว

กลยุทธ์การตลาด

ทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาด คือ เครื่องมือการตลาดที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด ส่วนประสมทางการตลาดถือเป็นปัจจัยสำคัญทางธุรกิจสามารถควบคุมได้โดยการออกแบบส่วนประสมทางการตลาดอย่างรอบคอบเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเป้าหมายได้ ซึ่งปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์นั้นพบว่ามีส่วนต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2563)

แนวคิดการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพร

การตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรต้องสร้างความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ การใช้กลยุทธ์การตลาดมีบทบาทสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย การสื่อสารการตลาดที่มีประสิทธิภาพควรเน้นการให้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์การสร้างความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (Parasuraman, Zeithaml, & Berry, 2018)

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระเทียมด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยตามลำดับดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากร คือ คัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะลูกค้าซึ่งเป็นผู้บริโภคน้ำพริกกระทือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม้หลาฟาร์มที่อยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชเท่านั้น

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจงคัดเลือกเฉพาะลูกค้าที่ผู้บริโภคน้ำพริกกระทือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม้หลาฟาร์มเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคน้ำพริกกระทือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม้หลาฟาร์ม โดยมีช่วงอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ เกณฑ์การคัดออกกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริโภคน้ำพริกกระทือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม้หลาฟาร์มที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ ไม่สะดวกใจให้ข้อมูลไม่อยู่ในช่วงเวลาเก็บข้อมูล รวมถึงไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการโดยการเลือกตามความสะดวกที่อยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชเท่านั้น จากจำนวนประชากร 1,207,472 คน (กรมการปกครอง 2566) กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size Determination) ด้วยสูตรของ ทำโรยามาเน่ (Yamane, 1973) คำนวณตามสูตรได้ดังนี้สูตร

$$n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

กำหนดให้
 n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N = ประชากร
 e = ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ .05
 $= \frac{1,207,472}{1 + 1,207,472(e^2)}$
 $= 399.88$

ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) (บุญทลี รื่นรัมย์, 2553) โดยจำแนกประชากรดังกล่าวออกเป็นอำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

อำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราช	จำนวนประชากร(คน)	จำนวนแบบสอบถาม(ชุด)
เมืองนครศรีธรรมราช	203,464	67
เชียรใหญ่	28,372	9
เฉลิมพระเกียรติ	23,937	8
หัวไทร	45,411	15
ลิซล	74,010	25
ลานสกา	33,215	11
ร่อนพิบูลย์	62,207	21
พิปูน	21,397	7
พระพรหม	39,814	13
พรหมคีรี	25,594	8

อำเภอในจังหวัดนครราชสีมา	จำนวนประชากร(คน)	จำนวนแบบสอบถาม(ชุด)
ปากพนัง	70,181	23
บางขัน	39,441	13
นาบอน	19,245	6
นบพิตำ	23,332	8
ท่าศาลา	88,034	29
ทุ่งใหญ่	57,172	19
ทุ่งสง	144,656	48
ถ้ำพรหมรา	16,512	5
ช้างกลาง	19,763	7
ชะอวด	71,241	24
ฉวาง	51,166	17
จุฬาภรณ์	24,194	8
ขนอม	25,114	8
รวม	1,207,472	400

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามโดยมีรายละเอียด ดังนี้

แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล (คำถามปลายปิด)

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ (คำถามปลายปิด)

ส่วนที่ 3 ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ (คำถามปลายปิด)

ส่วนที่ 4 กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย (คำถามปลายเปิด)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม 10 ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. การศึกษาหลักการสร้างแบบสอบถาม และกำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัย
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลทฤษฎี เอกสารวิชาการ ตำรา บทความ รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นแนวทางนำมาสร้างข้อคำถามของแบบสอบถาม
3. กำหนดประเด็นและขอบเขตของคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิจัย
4. ดำเนินการสร้างแบบสอบถามฉบับร่าง
5. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านนี้จำนวน 3 ท่าน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมเนื้อหาและความถูกต้องในสำนวนภาษาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา

6. นำแบบสอบถามที่แก้ไขตามคำแนะนำมาดำเนินการทดลองกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแต่ไม่ใช่ประชากรของการวิจัยนี้ จำนวน 50 คน (ประชากรในจังหวัดตรัง, พัทลุง, สงขลา, สตูล และสุราษฎร์ธานี จังหวัดละ 10 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างตามความสะดวก)

7. นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ ทดสอบความความน่าเชื่อถือ

8. ปรับปรุงรูปแบบสอบถามอีกครั้งเพื่อแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีประสิทธิภาพ

9. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

10. ผู้วิจัยได้ขออนุมัติการทำวิจัยในมนุษย์ เรื่อง กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระเทียมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจำหน่าย รหัส โครงการวิจัย WU-EC-EX-2-296-65 เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2565 คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ใต้พิจารณาโครงร่างการวิจัยเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2565 มีมติเห็นสมควรอนุมัติ เลขที่เอกสารรับรอง WUEC-22-295-01 ระยะเวลาที่รับรอง 1 ปี ตั้งแต่ 4 ตุลาคม 2565 ถึง 3 ตุลาคม 2566 โดยจะเริ่มเก็บข้อมูลหลังจากได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยเริ่มทำเก็บข้อมูลแบบสอบถามการวิจัยตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2565 สิ้นสุด 16 ธันวาคม 2565

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

การศึกษาครั้งนี้ได้มีการทดสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเชื่อมั่น ดังนี้

1. ความตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสอบถามในการเก็บข้อมูลจริงการหาความตรงเชิงเนื้อหาทำได้โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากผู้เชี่ยวชาญ Sirichai Pongwichai (2011)

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

IOC = ค่าดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ = ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

กำหนดเกณฑ์การประเมิน

ให้คะแนน = + 1 หมายถึง เหมาะสม สอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์

ให้คะแนน = 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ให้คะแนน = -1 หมายถึง ไม่สอดคล้องไม่ตรงกับวัตถุประสงค์

ข้อคำถามทุกข้อผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านที่ได้ตรวจสอบและเห็นว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาครอบคลุมในแต่ละลักษณะที่ต้องการวัด ซึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

2. ความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปลองใช้ จำนวน 50 ชุดกับกลุ่มที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับประชากรที่ต้องการศึกษา นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows หาความน่าเชื่อถือตามเกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยมีวิธีการดังนี้

1.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชตามสถานที่จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากกระทือของกลุ่มวิสาหกิจไม้หลาฟาร์ม

1.2 ผู้วิจัยกำหนดจุดหรือสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการกระจายตามสถานที่จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากกระทือของกลุ่มวิสาหกิจไม้หลาฟาร์ม ในพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชกระจายครอบคลุมทุกอำเภอ

1.3 เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดแล้วทำการตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาและค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยบทความ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้มาทั้งหมด

2. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจากแบบสอบถามมาลงรหัสให้คะแนนตามเกณฑ์กำหนด

3. นำคะแนนไปวิเคราะห์ทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์รวมทั้งสถิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแล้ว นำมาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภค กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายโดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อใช้ในการพรรณนาข้อมูลตัวแปรด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือและกลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาจัดประเภทการวัดค่าตัวแปรและการดำเนินการวิเคราะห์ในส่วนของสถิติด้วยโปรแกรม SPSS ด้วยการพิจารณาความหมายใช้ค่าสถิติเป็นตัววัดผลโดยเกณฑ์ที่ใช้แปรความหมายข้อมูลจากมาตรวัด Likert scale แบ่งระดับคะแนนเป็น 5 ระดับโดยจำแนกเป็นแต่ละช่วงซึ่งจะทำการกำหนดการวัดไว้ Siriphen Yiamchanya (2012)

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	289	72.25
อายุ 51 ปีขึ้นไป	127	31.75
อนุปริญญาหรือ ปวส.	99	24.75
มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท	134	33.50
โสด	156	39.00
ธุรกิจส่วนตัว	99	24.75

จากตารางที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 289 คน (ร้อยละ 72.25) อายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 127 คน (ร้อยละ 31.75) อนุปริญญาหรือ ปวส. จำนวน 99 คน (ร้อยละ 24.75) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 134 คน (ร้อยละ 33.50) สถานภาพโสด จำนวน 156 คน (ร้อยละ 39.00) อาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 99 คน (ร้อยละ 24.75)

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ

ตารางที่ 2 แสดงพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ

พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ		จำนวน	ร้อยละ
เหตุผลในการซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ	บริโภคเอง	99	24.75
การวางแผนการซื้อมาก่อนหรือไม่	มี	215	53.75
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ได้	อินเทอร์เน็ต	88	22.00
เดินทางไปซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือในวันใด	วันอาทิตย์	89	22.25
ซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือช่วงเวลาใด	ช่วงบ่าย	225	56.25
บุคคลใดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ	ตนเอง	90	22.50

จากตารางที่ 2 พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ พบว่า จำนวนเงินที่ใช้ซื้อต่อครั้ง 101 – 200 บาท จำนวน 111 คน (ร้อยละ 27.75) เหตุผลในการซื้อ คือ บริโภคเอง จำนวน 99 คน (ร้อยละ 24.75) มีการวางแผนการซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือมาก่อน มีจำนวน 215 คน (ร้อยละ 53.75) ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากเพื่อน จำนวน 99 คน (ร้อยละ 24.75) เดินทางไปซื้อในวันอาทิตย์ จำนวน 89 คน (ร้อยละ 22.25) ซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือช่วงบ่าย (13.00 น. ถึง 19.59 น.) จำนวน 225 คน (ร้อยละ 56.25) บุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ คือ ตนเอง จำนวน 90 คน (ร้อยละ 22.50)

ส่วนที่ 3 ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือ

ตารางที่ 3 แสดงด้านผลิตภัณฑ์

ด้านผลิตภัณฑ์	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1 ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์	3.97	0.78	มาก	2
2 คุณภาพของผลิตภัณฑ์	3.87	0.89	มาก	3
3 วัตถุดิบที่ใช้ผลิต	3.85	0.76	มาก	4
4 รูปแบบของผลิตภัณฑ์	3.82	0.77	มาก	5
5 ความคงทนและสวยงาม	3.65	0.76	มาก	6
6 ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์	3.45	0.67	มาก	9
7 ฉลากบอกรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ชัดเจน	3.43	0.76	มาก	10
8 ตรายี่ห้อของผลิตภัณฑ์	3.45	0.76	มาก	9
9 สีฉลากของผลิตภัณฑ์	3.56	0.77	มาก	7
10 ความแปลกใหม่ของผลิตภัณฑ์	4.00	0.89	มาก	1
11 บรรจุภัณฑ์ภัณฑ์ของสินค้า	3.54	0.87	มาก	8
ภาพรวม	3.69	0.79	มาก	

จากตารางที่ 3 ด้านผลิตภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.69$) (SD. = 0.79) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความแปลกใหม่ของผลิตภัณฑ์ อยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$) (SD. = 0.89) รองลงมาคือประโยชน์ของผลิตภัณฑ์อยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) (SD. = 0.78) และน้อยที่สุด คือ ฉลากบอกรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ชัดเจนอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.43$) (SD. = 0.76)

ตารางที่ 4 แสดงด้านราคา

ด้านราคา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1 มีราคาที่เหมาะสม	3.79	0.89	มาก	1
2 สามารถต่อรองราคาได้	3.72	0.81	มาก	3
3 มีการติดป้ายบอกราคาอย่างชัดเจน	3.75	0.86	มาก	2
ภาพรวม	3.75	0.85	มาก	

จากตารางที่ 4 ด้านราคาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.75$) (SD. = 0.85) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีราคาที่เหมาะสมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$) (SD. = 0.89) รองลงมาคือมีการติดป้ายบอกราคาอย่างชัดเจนอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.75$) (SD. = 0.86) และน้อยที่สุด คือ สามารถต่อรองราคาได้ อยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.72$) (SD. = 0.81)

ตารางที่ 5 แสดงด้านสถานที่การจัดจำหน่าย

ด้านสถานที่การจัดจำหน่าย	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1 สถานที่จัดจำหน่าย	3.72	0.68	มาก	3
2 ความสะอาดของสถานที่จัดจำหน่าย	3.87	0.89	มาก	1
3 ความสะดวกในการเดินทาง	3.75	0.76	มาก	2
4 การจัดวางผลิตภัณฑ์เหมาะสมหยิบจับง่าย	3.67	0.81	มาก	4
5 บรรยากาศภายในสวยงามน่าเข้าไปจับจ่าย	3.64	0.79	มาก	5
6 มีสถานที่จอดรถเพียงพอ	3.72	0.75	มาก	3
ภาพรวม	3.73	0.78	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่า ด้านสถานที่การจัดจำหน่ายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$) (SD. = 0.78) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความสะอาดของสถานที่จัดจำหน่าย อยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.87$) (SD. = 0.89) รองลงมาคือความสะดวกในการเดินทาง ภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.75$) (SD. = 0.76) และน้อยที่สุดคือ บรรยากาศภายในสวยงามน่าเข้าไปจับจ่าย ภาพรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.64$) (SD. = 0.79)

ตารางที่ 6 แสดงด้านการส่งเสริมการตลาด

ด้านการส่งเสริมการตลาด	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1 มีผลิตภัณฑ์ให้ทดลอง	3.84	0.71	มาก	2
2 การแจกสินค้าตัวอย่าง	3.82	0.86	มาก	3
3 พนักงานคอยอธิบายเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์	3.89	0.76	มาก	1
4 เอกสารแนะนำผลิตภัณฑ์	3.67	0.81	มาก	6
5 การลดแลก แจก แถม	3.78	0.77	มาก	4
6 การสาธิตวิธีการใช้ผลิตภัณฑ์	3.82	0.79	มาก	3
7 การโฆษณาและประชาสัมพันธ์	3.72	0.75	มาก	5
ภาพรวม	3.79	0.78	มาก	

จากตารางที่ 6 พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.79$) (SD. = 0.78) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พนักงานคอยอธิบายเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์อยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.89$) (SD. = 0.76) รองลงมาคือมีผลิตภัณฑ์ให้ทดลองอยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.84$) (SD. = 0.71) และน้อยที่สุด คือ เอกสารแนะนำผลิตภัณฑ์อยู่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.67$) (SD. = 0.81)

ส่วนที่ 4 กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยผู้วิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลรูปแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าของชุมชนจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและสอบถามผู้บริโภคทำให้ทราบถึงปัญหาของบรรจุภัณฑ์ว่าบรรจุภัณฑ์สินค้าของชุมชนยังไม่มีที่เป็นที่โดดเด่น สะดุดตา ไม่สามารถสร้างการจดจำ ตลอดจนความสามารถในการปกป้องผลิตภัณฑ์ต่ำ ผลิตภัณฑ์ไม่ลือถึงอัตลักษณ์ชุมชน ข้อมูลของผลิตภัณฑ์ไม่ชัดเจน คุณภาพของวัสดุบรรจุภัณฑ์ไม่ได้คุณภาพ กลุ่มเลือกใช้วัสดุที่ไม่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์อาหารไม่มีวิธีการถนอมอาหาร ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน บรรจุภัณฑ์เลือกใช้วัสดุไม่แข็งแรง ทนทาน มิดชิด เกิดความชื้น ซึ่งอาจทำให้เกิดการเน่าเสียได้เร็ว การขนส่งผลิตภัณฑ์หากบรรจุภัณฑ์ไม่เหมาะสมกับสินค้าที่บรรจุ การยกเคลื่อนย้าย จัดวาง ก็ทำให้สินค้าเสียหายได้ง่ายในระหว่างการขนส่ง นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่ไม่สม่ำเสมอควบคุมไม่ได้ เมื่อความต้องการของตลาดมีจำนวนมาก กลุ่มผู้ผลิตก็ไม่สามารถรับการสั่งซื้อคราวละจำนวนมาก ๆ ได้เพราะปัญหาในด้านการขนส่งและมาตรฐานแต่ละครั้งมีคุณภาพไม่เหมือนกัน ไม่สม่ำเสมอ กรรมวิธีการผลิตไม่ทันสมัยไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้

ช่องทางการจัดจำหน่ายต้องเพิ่มการจัดจำหน่ายผ่านร้านค้าปลีกที่เป็นร้านขายของชำมินิมาร์ทและร้านขายของฝากตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ การออกจากร้านจำหน่ายที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐหรือของเครือข่ายและการจำหน่ายออนไลน์ผ่านเพจของธุรกิจโดยตรง เน้นสื่อสารถึงผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต ประโยชน์ผลิตภัณฑ์ ผู้ที่มาศึกษาดูงาน ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีการวางแผนและจัดการสื่อสารออนไลน์โพสต์ผ่านสื่อเพจ เพชบุ๊คไลน์อย่างสม่ำเสมอโดยเนื้อหาที่โพสต์มีความหลากหลายทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ โปรโมชัน ผู้ประกอบการธุรกิจ ลูกค้า สุขภาพ กระแส เทศกาล คำคม ขำขัน ฯลฯ ซึ่งจัดทำในรูปภาพถ่าย แบนเนอร์ วิดีโอ ข้อความบรรยายหรือแบบผสมผสาน การขายออนไลน์ผ่าน Shopee ไปรษณีย์ Application เมื่อลูกค้ามีการเลือกซื้อมีช่องทางในการชำระเงินทั้งโอนเงินทางแอปพลิเคชันของธนาคาร จ่ายเงินปลายทางหรือจ่ายเป็นเงินสดเพื่อเพิ่มความสะดวกให้กับผู้บริโภค

อภิปรายและสรุปผล

เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

สร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากกระทือด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ คือ การพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความหลากหลายกับผู้บริโภค การจัดทำบรรจุภัณฑ์เพื่อออกแสดงสินค้าในตลาดต่าง ๆ เช่น เทศกาลปีใหม่ เป็นต้น รวมถึงการจัดทำบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขาย เช่น การจัดทำแพ็คเกจ การจัดคู่ผลิตภัณฑ์ที่ขายดีกับผลิตภัณฑ์ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการใช้สินค้าเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความหลากหลายและส่งเสริมการขายและทำให้ผู้บริโภคมีความหลากหลายในการเลือกผลิตภัณฑ์ โดยออกแบบตราสินค้าให้โดดเด่น พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้สะดุดตาและมีมาตรฐานผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค การพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความหลากหลายกับผู้บริโภคขยายช่องทางการจัดจำหน่าย ควรใช้สื่อโซเชียลมีเดีย รักษาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์สมุนไพร รวมถึงการฝึกอบรมผู้ประกอบการให้มีความรู้เรื่องบรรจุภัณฑ์ ฉลากและสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคต่อไป บรรจุภัณฑ์เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างมากต่อการขายสินค้าเพราะเป็นองค์ประกอบหลักของผู้ผลิตที่นำมาเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยในการแข่งขันทางการตลาดทำให้ผู้ผลิตสินค้าได้สร้างสรรคออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นและน่าสนใจ รวมถึงให้ความสำคัญเรื่องสุขภาวะของบรรจุภัณฑ์ คุณภาพวัตถุดิบผ่านกระบวนการบรรจุที่สะอาด ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะจะทำให้

ผู้บริโภคเกิดความสนใจในตัวผลิตภัณฑ์ได้ บรรจุกัณฑ์จึงมีบทบาท ที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของธุรกิจเป็นอย่างมาก การใช้บรรจุกัณฑ์มีประโยชน์ทั้งด้านการเก็บรักษาสินค้า ให้คงสภาพและด้านการส่งเสริมการตลาดที่มีการเน้นเรื่อง ความสวยงามสะดุดตาตลอดจนความสะดวกในการนำไปใช้ ทั้งนี้งานวิจัยไปในทิศทางเดียวกับ จักเรศ เมตตะธำรง และคณะ (2564) ศึกษาเรื่อง ความพอใจต่อลักษณะของรสชาติและการบรรจุกัณฑ์ของการแปรรูปเครื่องในโค พบว่า ด้านบรรจุกัณฑ์และขนาดบรรจุกัณฑ์ในการแปรรูปเครื่องในโคโดยบรรจุกัณฑ์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความพึงพอใจ มาก คือ บรรจุกัณฑ์ถุงอลูมิเนียมพอยส์และปริมาณควรจะเป็นปริมาณ 50 กรัม ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปเป็น แนวทางในการแปรรูปโดยหน่วยงานเอกชนสามารถนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้เพราะมีความสะดวกต่อการเปิดปิด พกพาและวัสดุของบรรจุกัณฑ์ที่มีความแข็งแรง และงานวิจัยไปในทิศทางเดียวกับ อรสาวิ เจ๊ะสะแม และยอดนภา เกษเมือง (2564) ได้ศึกษาการพัฒนาบรรจุกัณฑ์และตราสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของชุมชนปทุมวาสนาเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนใน การร่วมตัดสินใจเลือกรูปแบบการให้ข้อมูลอัตลักษณ์ชุมชนการนำเสนอความต้องการการเลือกผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมถึงความร่วมมือในการสนับสนุนข้อมูลทำให้การพัฒนาบรรจุกัณฑ์และตราสินค้าสามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของ ชุมชนผ่านตราสินค้าได้เป็นอย่างดีชัดเจนทำให้มีผลความพึงพอใจอยู่ในระดับมากสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ รวมถึงสามารถเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างให้เกิดความเชื่อมโยงในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสามารถสร้างความ ยั่งยืนให้กับชุมชนได้ในอนาคตและบรรจุกัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ทั้งนี้งานวิจัยไปในทิศทางเดียวกับ (ศรีรัฐ ลิ้มศิริ และคณะ, 2560) รูปแบบบรรจุกัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลไม้อบแห้งของผู้บริโภคจากซูเปอร์ มาร์เก็ตในกรุงเทพมหานคร งานวิจัยไปในทิศทางเดียวกับ (วีรณา นภากร, 2561) ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อ การตัดสินใจซื้อบรรจุกัณฑ์จากกาบหมากของผู้บริโภคในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (กฤษฎา คลปัญญา, 2563) รูปแบบ บรรจุกัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เบเกอรี่ของผู้บริโภคในเขตจังหวัดนนทบุรี งานวิจัยไปในทิศทาง เดียวกับ (เจณิภา คงอิม, 2564) อิทธิพลของรูปแบบบรรจุกัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าประเภทเครื่องดื่มของ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคมีความต้องการให้พัฒนาบรรจุกัณฑ์นมพร้อมดื่มที่เหมาะสม ค่อนข้างมาก รวมทั้งองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ตราสัญลักษณ์ คุณสมบัติ และข้อมูลบนฉลาก รูปแบบบรรจุกัณฑ์ของ ผลิตภัณฑ์ โดยผู้วิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลรูปแบบบรรจุกัณฑ์สินค้าของชุมชนทำให้ทราบถึงปัญหาของบรรจุกัณฑ์ สินค้าว่าบรรจุกัณฑ์สินค้าของชุมชนยังไม่มีที่โดดเด่น สะดุดตา ไม่สามารถสร้างการจดจำตลอดจนความสามารถใน การปกป้องผลิตภัณฑ์ต่ำผลิตภัณฑ์ไม่สื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชน ข้อมูลของผลิตภัณฑ์ไม่ชัดเจนไม่เป็นที่ต้องการของ ผู้บริโภค คุณภาพของวัสดุบรรจุผลิตภัณฑ์ไม่ได้คุณภาพ กลุ่มเลือกใช้วัสดุที่ไม่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ อาหารไม่มีวิธีการถนอมอาหาร ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน บรรจุกัณฑ์เลือกใช้วัสดุไม่แข็งแรง ทนทาน มิดชิด เกิดความชื้น ซึ่งอาจทำให้เกิดการเน่าเสียได้เร็ว การขนส่งผลิตภัณฑ์หากบรรจุกัณฑ์ไม่เหมาะสมกับสินค้าที่บรรจุ การยก เคลื่อนย้าย จัดวาง ก็ทำให้สินค้าเสียหายได้ง่ายในระหว่างการขนส่ง นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพที่ไม่สม่ำเสมอ ควบคุมไม่ได้ เมื่อความต้องการของตลาดมีจำนวนมาก กลุ่มผู้ผลิตก็ไม่สามารถรับคำสั่งซื้อคราวละจำนวนมาก ๆ ได้เพราะปัญหาในด้านการขนส่งและมาตรฐานแต่ละครั้งมีคุณภาพไม่เหมือนกันไม่สม่ำเสมอ กรรมวิธีการผลิต ไม่ทันสมัยไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้

สรุปองค์ความรู้ในการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกจากกระทือ

ช่องทางการจัดจำหน่ายโดยจำหน่ายผ่านร้านค้าปลีกที่เป็นร้านขายของชำมีนิตมาร์ทและร้านขายของฝากตาม สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ การออกร้านจำหน่ายที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐหรือของเครือข่ายและการจำหน่ายออนไลน์ ผ่านเพจของธุรกิจโดยตรง เน้นสื่อสารถึงผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต ประโยชน์ผลิตภัณฑ์ ผู้ที่มาศึกษาดูงาน โดยมิ การวางแผนและจัดการสื่อสารออนไลน์โพสต์ผ่านสื่อเพจ เฟซบุ๊ก ไลน์อย่างสม่ำเสมอโดยเนื้อหาที่โพสต์มีความ

หลากหลายทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ โปรโมชั่น ผู้ประกอบการธุรกิจ ลูกค้า สุขภาพ กระแส เทศกาล คำคม ขำขัน ฯลฯ ซึ่งจัดทำในรูปภาพถ่าย แบนเนอร์ วิดีโอ ข้อความบรรยายหรือแบบผสมผสาน การขายออนไลน์ผ่าน Shopee ไปรษณีย์ Application เมื่อลูกค้ามีการเลือกซื้อมีช่องทางในการชำระเงินมีทั้งโอนเงินทางแอปพลิเคชันของธนาคาร จ่ายเงินปลายทางหรือจ่ายเป็นเงินสดเพื่อเพิ่มความสะดวกให้กับผู้บริโภค

จากการดำเนินการวิจัยทำให้ทราบได้ว่า ข้อค้นพบด้านสุขภาวะบรรจุภัณฑ์สำหรับเป็นแนวทางการปรับปรุงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อการจำหน่ายทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์มีความเป็นไปได้ทั้งในด้านการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารที่สอดคล้องกับการจำหน่ายที่หลากหลายรูปแบบและเพิ่มจุดดึงดูดการจำหน่ายที่ดี และตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่จำหน่ายในตลาดนัดซึ่งเป็นกลุ่มคนในพื้นที่ร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก ศูนย์จำหน่ายสินค้า แม้กระทั่งตลาดออนไลน์ซึ่งในการพัฒนานวัตกรรมบรรจุภัณฑ์มีหลักการออกแบบและประเมินคุณภาพบรรจุภัณฑ์ ด้านการปกป้องผลิตภัณฑ์ ด้านการบรรจุด้านการอำนวยความสะดวกด้านการส่งเสริมการจำหน่ายและด้านความปลอดภัยโดยนำแนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านกรรพิกบนบรรจุภัณฑ์และโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมาประกอบ โดยคำนึงถึงรูปแบบการผลิต ความสวยงาม การใช้สอยความเข้ากันได้กับเครื่องจักรและใช้วัสดุ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงและให้ความเคารพไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณคณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการดำเนินการวิจัย สนับสนุนสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือดำเนินโครงการบริหารจัดการการทำวิจัย การประสานงานต่าง ๆ ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถทำงานวิจัยได้บรรลุวัตถุประสงค์ ขอขอบคุณทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลที่มีค่ายิ่งต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

แนวทางการปรับปรุงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อการจำหน่ายทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์มีความเป็นไปได้ทั้งในด้านการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารที่สอดคล้องกับการจำหน่ายที่หลากหลายรูปแบบและเพิ่มจุดดึงดูดการจำหน่ายที่ดีและตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่จำหน่ายในตลาดนัด ซึ่งเป็นกลุ่มคนในพื้นที่ร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก ศูนย์จำหน่ายสินค้า แม้กระทั่งตลาดออนไลน์ซึ่งในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์มีหลักการออกแบบและประเมินคุณภาพบรรจุภัณฑ์ ด้านการปกป้องผลิตภัณฑ์ ด้านการบรรจุด้านการอำนวยความสะดวกด้านการส่งเสริมการจำหน่ายและด้านความปลอดภัยโดยนำแนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านกรรพิกบนบรรจุภัณฑ์และโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมาประกอบ โดยคำนึงถึงรูปแบบการผลิต ความสวยงาม การใช้สอยความเข้ากันได้กับเครื่องจักรและใช้วัสดุ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการ

1. พัฒนาระบบการดำเนินงานของผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระทือให้มีความโดดเด่น สะดุดตา สร้างการจดจำตลอดจนความสามารถในการปกป้องผลิตภัณฑ์ สื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชน ข้อมูลของผลิตภัณฑ์ต้องชัดเจนคุณภาพของวัตถุดิบคุณภาพผลิตภัณฑ์ต้องมีคุณภาพ ต้องเลือกใช้วัสดุแข็งแรง ทนทาน มิดชิด การพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความหลากหลายกับผู้บริโภค การจัดทำบรรจุภัณฑ์เพื่อออกแสดงสินค้าในเทศกาล การจัดทำบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขาย ออกแบบตราสินค้าให้โดดเด่น พัฒนาระบบการดำเนินงานให้โดดเด่นสะดุดตาและมีมาตรฐานผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับ

2. ช่องทางการจัดจำหน่ายโดยจำหน่ายผ่านร้านค้าปลีกที่เป็นร้านขายของชำ มิניมาร์ทและร้านขายของฝากตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ การออกร้านจำหน่ายที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐหรือของเครือข่ายและการจำหน่ายออนไลน์ผ่านเพจของธุรกิจโดยตรง เน้นสื่อสารถึงผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต ประโยชน์ผลิตภัณฑ์ ผู้ที่มาศึกษาดูงาน โดยมีการวางแผนและจัดการสื่อสารออนไลน์ โพสต์ผ่านสื่อ เพจ เพชบุ๊ค ไลน์ อย่างสม่ำเสมอโดยเนื้อหาที่โพสต์มีความหลากหลายทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ โปรโมชั่น ผู้ประกอบการธุรกิจ ลูกค้า สุขภาพ กระแสนวัตกรรม คำคม ขำขัน ฯลฯ ซึ่งจัดทำในรูปแบบภาพถ่าย แบนเนอร์ วิดีโอ ข้อความบรรยายหรือแบบผสมผสาน การขายออนไลน์ผ่าน Shopee ไปรษณีย์ Application เมื่อลูกค้ามีการเลือกซื้อมีช่องทางในการชำระเงินมีทั้งโอนเงินทางแอปพลิเคชันของธนาคาร จ่ายเงินปลายทาง หรือจ่ายเป็นเงินสด เพื่อเพิ่มความสะดวกให้กับผู้บริโภค

3. กลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ควรใช้สื่อโซเชียลมีเดีย คือ เฟสบุ๊คหรืออินสตาแกรม ติดตอก ในการขายสินค้าโดยทำการส่งเสริมการขายสินค้าผ่านการเข้าถึงลูกค้า การยิงแอดโฆษณาผ่านเฟสบุ๊ค ทำสื่อวีดีโอและโพสต์บทความเพื่อให้ความรู้ในการติดตามและขายสินค้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ความรู้ที่ถูกต้องและสร้างความน่าเชื่อถือ สร้างความรู้ในการใช้สมุนไพรกระทือ สนทนาข้อความเพื่อสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียสร้างความมั่นใจสำหรับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพร การทำคอนเทนต์เพื่อสื่อสารและการทำสื่อวีดีโอให้ความรู้เพื่อติดตามการขายจึงเป็นกลยุทธ์ที่เข้าถึงลูกค้าและมีความน่าเชื่อถือ

4. กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ควรเน้นนำผลิตภัณฑ์ที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ควรมีการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานก่อนนำมาจำหน่ายโดยผ่านการคัดสรรวัตถุดิบที่มีคุณภาพ มีกระบวนการผลิตที่สะอาด ปลอดภัย และนำผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีความหลากหลายมาให้เลือกซื้อพร้อมบอกสรรพคุณ การพัฒนาสินค้าใหม่เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคโดยเฉพาะกลุ่ม ผู้บริโภคที่รักสุขภาพ และกลุ่มผู้สูงอายุ ด้วยการคิดค้นเมนูอาหารพร้อมรับประทานที่มีคุณประโยชน์และดีต่อสุขภาพ เช่น อาหารที่มีแคลอรีต่ำ ไขมันอิ่มตัวต่ำ โซเดียมต่ำ มีใยอาหารสูง ตลอดจนการพัฒนาระบบการบรรจุภัณฑ์สินค้าให้สะดวกแก่การรับประทาน เช่น ฝาที่เปิดได้ง่าย หรือถ้วยกระดาษที่สามารถนำเข้าไมโครเวฟได้ มีการพัฒนาระบบการบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัย มีความทันสมัยและสวยงาม

5. กลยุทธ์ด้านราคา ควรตั้งราคาอย่างเหมาะสมกับต้นทุน หรือตั้งราคาใกล้เคียงกับสินค้าประเภทเดียวกัน โดยสามารถตั้งราคาให้หลากหลายตามขนาด การตั้งราคาให้ใกล้เคียงกับตลาดแต่ใช้กลยุทธ์สร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ทั้งคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ จะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น

6. กลยุทธ์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรเน้นการใช้ช่องทางเข้าถึงลูกค้าจำนวนมาก เพื่อสร้างความสะดวกและช่องทางการเข้าถึง การขยายช่องทางการตลาด เพื่อให้สามารถผลักดันสินค้าให้เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง ด้วยการขยายระบบการกระจายสินค้าในทุกช่องทาง ทั้งแบบ On-trade ผ่านธุรกิจบริการอาหาร และแบบ Off – trade ผ่านธุรกิจค้าปลีก ซึ่งเป็นช่องทางหลัก ร้านค้าปลีกแบบเดิม หรือร้านค้าปลีกสมัยใหม่ รวมถึง ช่องทางการตลาดแบบไม่มีหน้าร้าน เช่น การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ซึ่งเป็นช่องทางการซื้อขายสินค้าที่มีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภครุ่นใหม่ (Millennials) ที่มีความคุ้นเคยกับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต เช่น แพลตฟอร์มช้อปปิ้งและลาซาด้า และ

การจัดจำหน่ายแบบออฟไลน์ เช่น การจัดงานของหน่วยงานราชการ งานจัดแสดงสินค้าประจำตำบล อำเภอ จังหวัด สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่จำหน่ายของฝาก สถานีรถไฟโดยสารประจำทาง ศูนย์ไปรษณีย์ ฯลฯ

7. กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด การสร้างการรับรู้เพื่อให้สินค้าเป็นที่รู้จักในวงกว้างและเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้มากที่สุด ด้วยการออกงานแสดงสินค้าอาหาร ทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ควบคู่กับการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อแบบเดิม เช่น วิทยุ สิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์แบบใหม่ เช่น เฟสบุ๊ก เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน ควรเน้นผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook หรือ Instagram โดยเฉพาะการสื่อสารที่สามารถตอบกลับลูกค้าได้อย่างรวดเร็วเพื่อให้คำแนะนำผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ถูกต้อง นอกจากนี้ การทำวิดีโอและโพสต์บทความเพื่อให้ความรู้ในการติดตาม สร้างความคุ้นเคย และความน่าเชื่อถือ โดยติดตามมาด้วยการขายสินค้าโดยตรงกับลูกค้า และโปรโมทกิจกรรมการขายกับแพลตฟอร์มเพื่อเพิ่มยอดขาย

8. การสร้าง Brand Loyalty โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าอาหารพร้อมรับประทานผู้บริโภคส่วนใหญ่จัดอยู่ในตลาดทั่วไปหรือ Mass market ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น การจับสลากชิงโชค เพื่อรักษฐานผู้บริโภคกลุ่มเดิมที่เคยซื้อสินค้าของตนอยู่แล้วให้กลับมาซื้ออีกอย่างต่อเนื่องและเพื่อสร้างฐานผู้บริโภคกลุ่มใหม่จากการกระตุ้นความต้องการสินค้า ด้วยการอาศัยของรางวัลเป็นสิ่งจูงใจ

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์
2. ควรมุ่งเน้นการศึกษากลยุทธ์การตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการ เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของการตลาดในยุค 4.0 ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการที่จะสามารถปรับตัวและพัฒนาแนวคิดทางการตลาดสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์

1. ควรมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชนกับผู้ประกอบการ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบให้เกิดความเข้มแข็งทั้งด้านการบริหารการผลิต การตลาด และการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2566). **คู่มือการบริการประชาชนยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาารศึกษา ดินแดนกรมการปกครอง.
- กระทรวงพาณิชย์. (2564). **ส่องแนวโน้มตลาดน้ำพริกจีน และโอกาสสำหรับผู้ประกอบการไทย**. สืบค้น 3 มิถุนายน 2566, จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/756505/756505.pdf.
- กฤษฎา ดลปัญญา. (2563). ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์จากภาพமாகของผู้บริโภคในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. **วารสารธุรกิจปริทัศน์**, 12(2), 7-22.
- กฤษณลี รื่นรมย์. (2553). **การวิจัยการตลาด** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักรเรศ เมตตะธำรง, กนกอร นักบุญ, กรรณิการ์ สมบุญ, ศิริพร สารคล่อง, เดือนรุ่ง สุวรรณโสภา, ชเวง สารคล่อง และ จุฬาลินี แมนสิดิต. (2564). ความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของรสชาติและการบรรจุภัณฑ์ของการแปรรูปเครื่องในโค. **วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ**, 2(1), 43-54.
- จิราภรณ์ เบ็ญจธรรมรักษา. (2557). **ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อน้ำพริกแกงของผู้บริโภคในตลาดไท**. (การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- เจณิภา คงอ้อม. (2561). การดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนนทบุรี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์**, 4(1), 156 – 170.
- ณัฐวณิชกุล เศรษฐ์ปราโมทย์, อุบลรัตน์ พรหมพั่ง, เกียรติศักดิ์ ไชยเลิศ และ ภูมิพัฒน์ มั่งไธ้. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวพองรสชาติด้านอาหารล้านนา (น้ำพริกอ่อง). ใน **การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ กลุ่มระดับชาติ ด้านวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ณัฐวรา ดาววีระกุล. (2558). **แผนธุรกิจน้ำพริกแกงแม่เสียน**. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธนพร สิทธิยศ. (2561). **การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ไวน์สตรอว์เบอร์รี่ สวนดอยแก้ว เชียงใหม่**. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พงศ์ศิริ แซ่ตัน. (2558). **พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการกรณีศึกษาร้านไอศกรีม Swensen's สาขา Big C สตุล**. (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ).สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- วีรณา นภากร. (2561). รูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลไม้อบแห้งของผู้บริโภคจากซูเปอร์มาร์เก็ตในกรุงเทพมหานคร. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 8(1), 37–46.
- ศรัล ภูมิศิริ, มานะ เอี่ยมบัว, ชินันท์ กุลเศรษฐ์ชัย, สธนวัชร ประกอบผล, วรณิกา เกิดบาง และ นรินทร สรวิทย์ศิริกุล. (2560). ปัจจัยด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกรณีศึกษา: เชื้อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 12(1), 137– 147.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, ปณิศา มีจินดา และจิระวัฒน์ อนุชานนท์. (2563). **หลักการการตลาด (ฉบับปรับปรุงใหม่ 2563)**. นนทบุรี: ธรรมสาร.
- สายงานวิจัยธุรกิจ กลุ่มกลยุทธ์และนวัตกรรม LH BANK. (2566). **ธุรกิจเครื่องดื่ม (น้ำผลไม้)**. [บทวิเคราะห์]. จาก <https://www.lhbank.co.th/getattachment/edf95d00-e275-490a-a206-e0b7a809968b/economic-analysis-Industry-Outlook-2024-Securities-Brokerage-2024>.
- สุดารัตน์ เชื้อเมืองแสน, จีราพรพรณ อินทรี, อาทิตยาพร ประสานพานิช และกัณตภพ บัวทอง. (2565). การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวแบบคาเฟ่ฮอปปีง (Café' Hopping) บริเวณถนนเลียบริมแม่น้ำโขง จังหวัดนครพนม. **วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ**, 3(1), 40–56.
- อรรษาวิ เจ๊ะสะแม และยอดนภา เกษเมือง. (2564). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนปูลาวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธนบุรี**, 15(2), 79–90.
- Andrews, J. C., & Shimp, T. A. (2018). **Advertising, promotion, and other aspects of integrated marketing communications** (10th ed.). Australia: Cengage Learning.
- Department of Academic Affairs, Ministry of Education. (1996). **Kānphatthanāthōngthin lāe laksūi**. Local and curriculum development. Bangkok: Teachers' Council Ladprao.

- Imiru, G. A. (2021). Determinants of consumer's buying behaviour of organic food products in relation to the mediating role of consumer buying intention in ethiopia. **IOSR Journal of Business and Management**, 23(8), 1–17.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., and Berry, L. L. (2018). A conceptual model of service quality and its implications for future research. **Journal of marketing**, 49, 41–50.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis** (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการธนาคารทางโทรศัพท์มือถือ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ของผู้ใช้บริการในภาคตะวันออก

A Comparative Study of Factors Influencing the Use of Government Housing Bank's Mobile Banking Services among Users in Eastern

ชนิตา สันธนะกุล¹ สมบัติ อารังสินธาวร¹ สุรัสวดี ราชกุลชัย² และ ปิยพรหม สมบูรณ์สุนิธิ^{1*}

Chanita Sintanakul¹, Sombat Thomrongsinthaworn¹, Surasvadee Rajkulchai² and

Piyaprom Somboonsuniti^{1*}

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี 20131

² บัณฑิตวิทยาลัยสาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสยาม กรุงเทพฯ 10160

¹ Business Administration School, Burapha University, Chonburi 20131

² Graduate School of Business Administration, Siam University, Bangkok 10160

* Corresponding author: piyapromh@gmail.com

Received: October 28, 2024; Revised: January 2, 2025; Accepted: January 20, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ ศึกษาการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์ ใน 3 ด้านประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ และเปรียบเทียบทั้งสามด้านจำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันของธนาคารอาคารสงเคราะห์ เขตภูมิภาคตะวันออกในจังหวัดระยอง จำนวน 328 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) การวิเคราะห์ใช้สถิติเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี Fisher's Protected LSD

ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้ใช้บริการคิดเห็นว่าการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์ สามารถไว้วางใจ มีความเสี่ยงไม่มาก และเชื่อใจได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การเปรียบเทียบการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์ ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ จำแนกตามช่วงอายุ โดยรวม พบว่า อายุที่แตกต่างกันจะมีความไว้วางใจที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะผู้สูงวัยอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีการใช้บริการที่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความไว้วางใจมีความแตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยรวม มีการใช้บริการที่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความไว้วางใจ และด้านความเสี่ยงมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความไว้วางใจ ความเสี่ยง ความเชื่อใจ บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์

Abstract

This research aims to examine the use of mobile banking applications in three dimensions: trust, risk, and confidence. It further aims to compare these three dimensions across demographic factors. This is a quantitative study utilizing a questionnaire for data collection. The sample includes 328 users of the Government Housing Bank's mobile application in the Eastern Region of Rayong Province, selected through multi-stage sampling. Data analysis involved both descriptive and inferential statistics, including frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, one-way ANOVA, and pairwise comparison using Fisher's Protected LSD test.

The study found that: (1) Service users perceive mobile banking applications as highly trustworthy, involving minimal risk, and credibility, with overall satisfaction rated at the highest level. (2) A comparison of mobile banking application usage across three dimensions—trust, risk, and credibility—categorized by age groups, revealed that trust levels vary significantly among different age groups. Notably, elderly users aged 60 and above demonstrated distinct trust levels compared to other age groups. Additionally, when examining individual dimensions, it was found that trust levels differed significantly. Furthermore, when categorized by average monthly income, overall service usage varied. A detailed analysis of individual dimensions revealed statistically significant differences in both trust and risk, with significance at the .05 level.

Keywords: Trust, Perceived risk, Credibility, Mobile banking

บทนำ

ความก้าวหน้าเทคโนโลยี และการพัฒนาอินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือ ทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลไม่เป็นอุปสรรค สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย ซึ่งไม่ได้เชื่อมโยงเพียงแค่ระหว่างบุคคล หรือ ไม่เพียงแต่การสื่อสารเพียงอย่างเดียว รวมไปถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และยังเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจ อุตสาหกรรม และองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลกอีกด้วย ซึ่งเป็นยุคที่การปรับตัวเป็นสิ่งที่ไม่ได้ องค์กร หรือ หน่วยงานต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับตัวกับทุกเหตุการณ์ได้อย่างรวดเร็ว ไม่ต่างจากธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยปัจจัยจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่อาศัยความสะดวกสบายในการตัดสินใจกับทุกกิจกรรมในชีวิตประจำวัน (Ciunova–Shuleska et al., 2022) ทั้งนี้ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2566 พบว่า ประชากรไทยใช้อินเทอร์เน็ตผ่านมือถือทุกประเภทมีมากถึงร้อยละ 98.6 ซึ่งเป็นประเภทสมาร์ทโฟน (smartphone) มากที่สุดคือร้อยละ 96.1 โดยมีแนวโน้มการใช้งานแอปพลิเคชัน (application) หรือที่นิยมเรียกสั้น ๆ ว่า แอป (app.) เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะธุรกรรมเกี่ยวกับการเงิน นอกจากนี้ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ธุรกิจธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่ตอบสนองต่อเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว มีการปรับตัวเร่งสร้างและพัฒนาช่องทางบริการผ่านแอปพลิเคชันทางการเงิน ในปี 2563 พบว่ามีอัตราการติดตั้งแอปทางการเงินเพิ่มขึ้นร้อยละ 16 และมีอัตราการใช้งานเพิ่มขึ้นร้อยละ 45 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2562 ถือเป็นการเติบโตแบบก้าวกระโดด สอดคล้องกับแนวทางของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ผลักดันระบบการชำระเงินไทยให้มีการพัฒนาศักยภาพ เน้นสร้างประสิทธิภาพและความมั่นคงปลอดภัย ทำให้การบริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ ได้พัฒนาจนกลายเป็นช่องทางทันสมัยเหมาะกับยุคเทคโนโลยีในปัจจุบัน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564)

ธนาคารอาคารสงเคราะห์ในฐานะธนาคารรัฐเพื่อสินเชื่อที่อยู่อาศัย ก็ต้องปรับตัวและขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ ด้วยวิธีการลดต้นทุนการบริการ พร้อมกับเพิ่มประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือในการดำเนินธุรกิจ และดำเนินธุรกรรมทางการเงินต่าง ๆ ให้ทันกับพฤติกรรมและรูปแบบการใช้ชีวิต ของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไป ธนาคารฯจึงมุ่งเน้นการพัฒนา และยกระดับการให้บริการผ่านช่องทางดิจิทัลด้วยการสร้างแอปพลิเคชันธนาคารทางโทรศัพท์มือถือ โดยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบลักษณะประกอบกับการพัฒนาเทคโนโลยี เสริมหน้าที่การใช้งานให้หลากหลายเพิ่มขึ้น เช่น การขอสินเชื่อ การเปิดบัญชี การฝาก-ถอน เงินฝากออมทรัพย์ เป็นต้น เพื่อให้ลูกค้าได้สัมผัสประสบการณ์ใหม่กับการบริการ ด้านดิจิทัลของธนาคาร ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าสอดคล้องกับทุกรูปแบบการใช้ชีวิต ถือเป็นเพิ่มประสิทธิภาพ การให้บริการอย่างชัดเจน (ธนาคารอาคารสงเคราะห์, 2565) นอกจากนี้ ธนาคารฯยังคงให้ความสำคัญกับความพึงพอใจ ของลูกค้าพร้อมทั้งการพัฒนาความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน ซึ่งปัจจัยสี่ประการที่สามารถส่งเสริม ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการ ได้แก่ การให้บริการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี การพัฒนาเรียนรู้ทาง อิเล็กทรอนิกส์ คุณภาพการบริการ และความปลอดภัย (Li et al., (2021) ซึ่งความปลอดภัยของสินทรัพย์ของลูกค้าที่ทุก ธนาคารยอมให้ความสำคัญ และเหตุที่ผู้วิจัยสนใจประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับ การตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันนี้ เนื่องจาก ธนาคารเน้นให้บริการสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย เป็นรูปแบบสินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ โดยมีจุดเด่นที่สำคัญ ได้แก่ ความเป็นธนาคารที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือผู้ที่ต้องการมีบ้านทุกกลุ่มอาชีพ

การที่ธนาคารมีช่องทางบริการผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ จะเอื้ออำนวยความสะดวกในการใช้บริการ แต่บางครั้งอาจมาพร้อมกับความเสี่ยงในการใช้งาน ดังนั้น นอกจากธนาคารต้องสร้างความเชื่อใจ ความไว้วางใจให้กับ ผู้ใช้บริการแล้ว ยังต้องสนับสนุนให้เกิดการตระหนักรู้ถึงความเสี่ยงและพัฒนามาตรการเพื่อป้องกันความเสี่ยง จากภัยทางออนไลน์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบ เช่น การหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ตให้ส่งข้อมูลส่วนตัว (phishing) การสร้างสถานการณ์จำลองเพื่อหลอกให้ผู้เสียหายกดลิงก์หรือดาวน์โหลดแอปพลิเคชันปลอม เป็นต้น ตามที่ ธนาคารแห่งประเทศไทย ระบุ เรื่องความปลอดภัยที่ต้องมีการพัฒนาให้ได้ตามเกณฑ์ (Casaló et al., 2007) ซึ่งหากมีการรั่วไหลข้อมูล อาจก่อให้เกิดความเสียหายกับธนาคาร และ ผู้ใช้บริการได้มีผลกระทบเป็นวงกว้างต่อระบบการเงินของ ประเทศได้ การสร้างมาตรการป้องกันเหล่านี้ ต้องทำควบคู่กับการพัฒนา ด้านทักษะการใช้งาน ด้านความรู้เท่าทัน รูปแบบความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จาก ความก้าวหน้าเทคโนโลยี และการพัฒนาอินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือ ได้อย่างมั่นใจ สบายใจ ได้มากขึ้น (Wang et al., 2020)

หลังจากมีการติดต่อสื่อสารให้ลูกค้าของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สมัครใช้บริการของธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ ที่ผ่านมา มีทั้งผู้ที่ยอมรับและไม่ยอมรับการสมัครใช้แอปพลิเคชัน แม้ว่าการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ จะมีความสะดวกสบาย รวดเร็ว แต่หลายคนเชื่อว่าการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความเสี่ยง เพราะอาจถูกโจรกรรมข้อมูลส่วนตัวได้ง่าย การปลอมตัวเป็นธนาคาร หรือแฉงเตือนให้เปลี่ยนรหัสผ่านด้วยลิงก์ปลอมที่เขียนมาในอีเมล ข้อความผ่านทางโทรศัพท์ หากมีการดำเนินการทำธุรกรรมทางการเงิน ตามขั้นตอนดังกล่าว อาจสูญเสียเงินในบัญชีที่ผูกไว้ทั้งหมด ซึ่งข้อมูลจากการวิจัย (Nguyen, 2020; Zhou et al., 2021; Thusi & Maduku, 2020; Shankar et al., 2022; Hanif & Lallie, 2021) พบว่า เหตุผลหลักที่คนยังไม่กล้าใช้ บริการธนาคารทาง โทรศัพท์มือถือ อาจเพราะยังไม่มั่นใจในการใช้งาน การสนับสนุนลูกค้า ความสะดวกและประสิทธิภาพตลอดจนระบบ การรักษาความปลอดภัย ดังนั้น การทราบถึงความคิดเห็นทัศนคติและหรือปัจจัยที่มีผลต่อความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ ในการใช้บริการทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ จะทำให้ผู้ประกอบการธนาคาร หรือ สถาบันทางการเงิน นำข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาเทคโนโลยี รูปแบบ หรือหน้าที่การใช้ บริการธนาคารทางโทรศัพท์มือถือ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและสามารถสร้างความเชื่อใจ ความไว้วางใจ ลดความเสี่ยงให้กับลูกค้าของธนาคารได้มากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางให้กับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และเป็นการสร้างองค์ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้บริการธุรกรรมธนาคารผ่านแอปพลิเคชันในอนาคตต่อไป

โดยผู้วิจัยสนใจการศึกษากลุ่มตัวอย่างนี้เนื่องจากสามารถเป็นตัวแทนของผู้บริโภคที่มีพฤติกรรมและความต้องการที่หลากหลาย สามารถสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคอื่นได้ นอกจากนี้ภาคตะวันออก ถือเป็นพื้นที่ที่มีการเติบโต มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในพื้นที่นี้จะสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการใช้บริการทางการเงินในยุคดิจิทัลได้ ช่วยให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็นการใช้บริการธนาคาร ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการสร้างความเชื่อใจ ความไว้วางใจ ลดความเสี่ยงออกแบบกลยุทธ์ทางธุรกิจ การปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ และความภักดีในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์ ใน 3 ด้าน ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์ของกลุ่มตัวอย่างที่มี อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน ใน 3 ด้าน ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ

ขอบเขต

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 20ปี ขึ้นไป ผู้ใช้บริการบริการธนาคารทางโทรศัพท์มือถือธนาคารอาคารสงเคราะห์ ในเขตภาคตะวันออก รวมทั้งสิ้น 7 สาขา ได้แก่ คือ สาขาระยอง, สาขากันฉะ, สาขานิคมพัฒนา, สาขาเซ็นทรัลพลาซา ระยอง, สาขาลวกแดง, สาขาจันทบุรี และสาขาตราด

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมุ่งศึกษาประกอบด้วย อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตัวแปรตาม คือ ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการธนาคารอาคารสงเคราะห์ 3ด้าน ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ ด้านการรับรู้ความเสี่ยง และด้านความเชื่อใจ ของผู้ใช้บริการในภาคตะวันออก

ขอบเขตด้านระยะเวลา

สำหรับระยะเวลาในการศึกษาค้างนี้ เริ่มตั้งแต่ เดือนมกราคม ถึง เดือนเมษายน 2565

ทบทวนวรรณกรรม

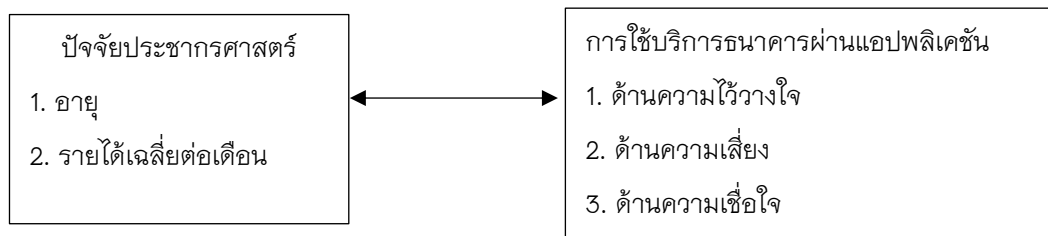
จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ประชากรศาสตร์ (Demography) นิยมนำมาใช้เพื่อศึกษาหรือวิเคราะห์ลักษณะของประชากรโดยทั่วไป ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคลตามการศึกษาของ (Bauerová, 2018) (Mehrotra et al., 2020) ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นต้น โดยมีการศึกษาความสัมพันธ์หรือการเปรียบเทียบการใช้บริการสินค้า การตัดสินใจซื้อสินค้า ตลอดจนการใช้เทคโนโลยี จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์อยู่ไม่น้อย ซึ่งมีผลสรุปการวิจัยที่เหมือนและแตกต่างกันบ้างตัวอย่างเช่น งานวิจัยของนันทน์ภัทน์ สำราญรัตน์ และ สายพิน บัณฑอง (2565) พบว่า อายุ ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันส่งอาหารจากร้านสะดวกซื้อในกรุงเทพฯ ที่แตกต่างกัน ในขณะที่งานของ นิชยา ศรีสุชาติ (2561) พบว่า การตัดสินใจซื้อ

สินค้ากับปัจจัยประชากรศาสตร์ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติผู้วิจัยจึงขอสรุปว่า อายุสามารถสะท้อนถึงประสบการณ์และช่วงชีวิตที่แตกต่างกัน ขณะที่รายได้เป็นตัวชี้วัดศักยภาพทางเศรษฐกิจของผู้ใช้งาน ซึ่งสามารถกำหนดพฤติกรรมผู้บริโภคและการตัดสินใจทางการเงินได้

สำหรับการใช้บริการธนาคารในมิติทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ เป็นไปตามแนวคิดของงานวิจัยจำนวนมาก (ปิยพรหม สมบูรณ์สุนิธิ และคณะ, 2562; ลูตินันท์ รอดโพธิ์ และคณะ, 2565; ศิริภาภรณ์ บุญมา, 2562; Nguyen, 2020; Zhou et al., 2021; Thusi & Maduku, 2020)

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ต้องการศึกษาและเปรียบเทียบ ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจในการใช้บริการธนาคารทางโทรศัพท์มือถือ จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

สมมติฐาน

การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อใจ ความไว้วางใจ และการรับรู้ความเสี่ยงในการใช้บริการธนาคารทางโทรศัพท์มือถือธนาคารอาคารสงเคราะห์ ของผู้ใช้บริการในภาคตะวันออก จำแนกตาม อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความแตกต่างกัน

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้โปรแกรมจีพาวเวอร์ (g*power) ซึ่งกำหนดค่าขนาดอิทธิพล (Effect size) เป็นขนาดปานกลาง ค่าความน่าจะเป็นของความคาดเคลื่อนในการทดสอบ 0.05 และมีค่าอำนาจการทดสอบ (actual power) เท่ากับ 0.80 จากการคำนวณได้ค่ากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเท่ากับ 328 คน Cohen (1977) อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย (2555)

เครื่องมือในการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสร้างแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร เป็นคำถามปลายปิด ในมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ

แบบสอบถามเป็นลักษณะเลือกตอบใช้มาตราส่วนประเมิน 5 ระดับตามเกณฑ์ของลิเคิร์ทสเกล (Five-Point Likert Scales) โดยที่การให้ระดับความคิดเห็นที่มีต่อความไว้วางใจ ความเชื่อใจ และความเสี่ยงในการใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร ระบุเป็น เห็นด้วยมากที่สุดให้ค่าน้ำหนัก 5 คะแนน เห็นด้วยมากให้ค่าน้ำหนัก 4 คะแนน เห็นด้วยปานกลางให้ค่าน้ำหนัก 3 คะแนน เห็นด้วยน้อยให้ค่าน้ำหนัก 2 คะแนน เห็นด้วยน้อยที่สุดให้ค่าน้ำหนัก 1 คะแนน แปลความตามหลักการแบ่งอันตรภาค (Interval scale) ดังนี้ วุฒิชชาติ สุนทรสมัย (2555)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง แสดงระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง แสดงระดับความคิดเห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง แสดงระดับความคิดเห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง แสดงระดับความคิดเห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย มีการนำแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อพิจารณาแบบสอบถามเนื้อหา ภาษาที่ใช้ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) จากนั้น นำแบบสอบถามไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน จำนวน 30 ชุด ก่อนเก็บข้อมูลจริง และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ถือว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง และใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการคำนวณ ผลการค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรแต่ละตัวมีค่าอยู่ระหว่าง 0.70 – 0.952 (อนุวัติ คุณแก้ว, 2562)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การออกแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้เครื่องมือสร้างแบบฟอร์มออนไลน์โดยเก็บด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์รวมจำนวน 328 ฉบับ ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) ขั้นตอนแรก ใช้สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) โดยการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ ขั้นตอนที่สอง ใช้การสุ่มแบบโดยสะดวก (convenience sampling) ขั้นตอนที่สาม ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อคัดเลือกให้ได้กลุ่มตัวอย่างตรงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย โดยมีการใช้คำถามคัดกรองกลุ่มเป้าหมายก่อนการตอบแบบสอบถามเพิ่มด้วยว่า ท่านเคยใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันของธนาคารอาคารสงเคราะห์หรือไม่ และในการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมหาวิทยาลัยบูรพา ก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยแจกเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมวิจัย เพื่ออธิบายและชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัยให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้รับทราบ ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถถอนตัวจากการเข้าร่วมวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และไม่มีผลเสียต่อการเสื่อมเสียภาพลักษณ์ การทำงาน และต่อการดำเนินชีวิต

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป การนำข้อมูลทั้งหมดบันทึกประมวลผล และรายงานผลการศึกษารายงานสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ดังนี้ (อนุวัติ คุณแก้ว, 2562)

1. **เชิงพรรณนา:** แบบสอบถามส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2. **เชิงอนุมาน:** การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัย จำแนกตาม อายุ รายได้ ต่อเดือน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี (Fisher's Least Significant Difference: LSD)

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (ด้านประชากรศาสตร์)

จากแบบสอบถามทั้งหมด 328 ชุด จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันของธนาคารอาคารสงเคราะห์ สรุปผลดังนี้

เพศ พบว่า จำนวนผู้ให้บริการที่ตอบแบบสอบถามเป็นหญิง จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 52.74 และเป็นชาย จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 47.25

อายุ พบว่า ส่วนใหญ่อายุ 30-39 ปี จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 49.39 รองลงมาอายุ 40-49 ปี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 23.17 อายุ 20-29 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 13.71 อายุ 50-59 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 9.45 และอายุ 60-69 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 4.26 ตามลำดับ

ระดับการศึกษา พบว่า ร้อยละ 50 ของผู้ตอบแบบสอบถามสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 52.43 อนุปริญญา/ปวส. จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 20.42 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 15.24 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 6.40 และประถมศึกษา จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.74 มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.74 ตามลำดับ

สถานภาพ พบว่า มีสถานะโสด จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 สมรสแล้ว จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 41.15 และอื่น ๆ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 8.84 ตามลำดับ

อาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 30.48 พนักงานเอกชน จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 26.52 อาชีพอิสระ/รับจ้างทั่วไป จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 16.46 ผู้ประกอบการ/เจ้าของธุรกิจ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 14.63 และข้าราชการ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 11.89 ตามลำดับ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้ให้บริการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001-30,000 บาท จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 41.76 รองลงมา 30,001-45,000 บาท จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 29.57 รายได้ 45,001-60,000 บาท จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 13.71 รายได้น้อยกว่า 15,000 บาท จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 9.14 รายได้ 60,001-75,000 บาท จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.04 และมากกว่า 75,001 บาท จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.74 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ ในการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน ในแต่ละด้าน

การใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านความไว้วางใจ			
1. ท่านคิดว่า บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ มีประโยชน์ และมีความเหมาะสมในการทำธุรกรรมทางการเงิน	4.43	0.53	มากที่สุด
2. ท่านสามารถทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ ได้ง่าย ถึงแม้ว่าท่านอาจจะไม่เคยใช้มาก่อน	4.35	0.62	มากที่สุด
3. ท่านคิดว่าในการใช้บริการ บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ มีขั้นตอนการใช้งานที่ง่าย ไม่ซับซ้อน	4.35	0.61	มากที่สุด
4. ท่านมีความคิดว่า บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ จะไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านกับผู้อื่น	4.42	0.60	มากที่สุด
5. ท่านคิดว่า บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ มีความปลอดภัยในการทำธุรกรรมทางการเงิน	4.42	0.61	มากที่สุด
ด้านความเสี่ยง			
1. ท่านคิดว่าอาจเกิดความผิดพลาดของระบบระหว่างการใช้บริการบริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ	2.42	1.21	น้อย
2. ท่านมีความกังวลว่า เมื่อเกิดความผิดพลาดจากการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ ธนาคารจะไม่ชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นให้ท่าน	2.40	1.19	น้อย
3. ท่านคิดว่าหากเกิดความผิดพลาดจากการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ ธนาคารจะใช้เวลาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนาน	2.49	1.21	น้อย
4. ท่านคิดว่าข้อมูลส่วนตัวของท่านอาจจะมีความไม่ปลอดภัย ขณะใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ	2.40	1.19	น้อย
5. ท่านกังวลว่า อาจมีบุคคลอื่นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการเงินของท่านผ่าน บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือได้	2.37	1.16	น้อย
6. ท่านคิดว่า อาจเกิดความสูญหายของเงินในขณะที่ใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ	2.32	1.20	น้อย
ด้านความเชื่อใจ			
1. ท่านเชื่อว่า บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการทำธุรกรรม ทางการเงินของท่าน	4.33	0.61	มากที่สุด
2. ท่านเชื่อว่า บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ สามารถเก็บความลับ และข้อมูลทางการเงินของท่านได้	4.37	0.56	มากที่สุด

การใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
3. ท่านเชื่อว่า ธนาคารออกแบบ บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของท่านเป็นอันดับแรก	4.22	0.65	มากที่สุด
4. ท่านเชื่อว่า บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือจะเก็บรักษาข้อมูลและไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านกับผู้อื่น	4.28	0.76	มากที่สุด
5. ท่านเชื่อว่าการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ	4.40	0.61	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า ด้านความไว้วางใจ การประเมินความรู้สึกโดยภาพรวมมีความรู้สึกระดับมากที่สุด พบว่า มีประโยชน์ และมีความเหมาะสมในการทำธุรกรรมทางการเงิน มีค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean = 4.43, S.D. = 0.53) รองลงมา แอปพลิเคชันจะไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านกับผู้อื่น (Mean = 4.42, S.D. = 0.60) ในด้านความเสี่ยง การประเมินความรู้สึกโดยภาพรวมมีความรู้สึกระดับน้อยที่สุด พบว่า อาจเกิด ความสูญหายของเงินในขณะที่ใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean = 2.32, S.D. = 1.20) รองลงมากังวลว่า อาจมีบุคคลอื่นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการเงินของท่านผ่านบริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือได้ (Mean = 2.37, S.D. = 1.16) และในด้านความเชื่อใจ การประเมินความรู้สึกโดยภาพรวมมีความรู้สึกระดับมากที่สุด คือ เชื่อว่า มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean = 4.40, S.D. = 0.61) รองลงมา เชื่อว่า บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือสามารถเก็บความลับ และข้อมูลทางการเงินของท่านได้ (Mean = 4.37, S.D. = 0.56)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการใช้บริการผ่านแอปพลิเคชัน โดยรวม

ด้านการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ความไว้วางใจ	4.39	0.51	มากที่สุด
ความเสี่ยง	2.39	1.14	น้อย
ความเชื่อใจ	4.31	0.54	มากที่สุด
โดยรวมในการใช้บริการ บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ	3.70	0.48	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่า โดยรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยกับการใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 3.70, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านความเชื่อมั่นของการใช้บริการ พบว่า ผู้ใช้บริการมีความไว้วางใจ (Mean = 4.39, S.D. = 0.51) และมีความเชื่อใจ (Mean = 4.31, S.D. = 0.54) ในการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ เป็นไปในทิศทางเดียวกับ ผลของผู้ใช้บริการที่เห็นว่าการใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร มีความเสี่ยงระดับน้อย (Mean = 2.39, S.D. = 1.14) หรือนัยหนึ่งคือไม่รู้สึกกังวลมากนักเอง

ส่วนที่ 3 การเปรียบเทียบการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน จำแนกตามประชากรศาสตร์

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One – Way ANOVA) ของการใช้บริการธนาคาร ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ จำแนกตามช่วงอายุ

การใช้บริการธนาคารผ่าน แอปพลิเคชัน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ความไว้วางใจ	ระหว่างกลุ่ม	3.214	4	0.804	3.104*
	ภายในกลุ่ม	83.616	323	0.259	
	รวม	86.830	327		
ความเสี่ยง	ระหว่างกลุ่ม	9.708	4	2.427	1.872
	ภายในกลุ่ม	418.694	323	1.296	
	รวม	428.402	327		
ความเชื่อใจ	ระหว่างกลุ่ม	2.077	4	0.519	1.780
	ภายในกลุ่ม	94.198	323	0.292	
	รวม	96.275	327		

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน ทั้ง 3 ด้านหรือมิติ ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ จำแนกตามช่วงอายุ โดยรวม พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีการใช้บริการที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในมิติของความไว้วางใจ

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ของผู้ใช้งาน จำแนกตามช่วงอายุ ในด้านความไว้วางใจ โดยทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD (Fisher's Least Significant Difference)

การใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน	ช่วงอายุ	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
ด้านความไว้วางใจ	20-29		-0.003	-0.101	0.040	0.469*
	30-39			0.104	0.043	0.472*
	40-49				-0.061	0.368*
	50-59					0.429*
	60-69					

จากตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการใช้บริการธนาคารอาคารสงเคราะห์ผ่านแอปพลิเคชัน ของผู้ให้บริการ จำแนกตามอายุ ด้านความไว้วางใจมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาช่วงอายุ พบว่า อายุ 60-69 ปี แตกต่างกับช่วงอายุ 20-29 ปี 30-39 ปี 40-49 ปี และ 50-59 ปี

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One – Way ANOVA) ของการใช้บริการธนาคาร ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

การใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ความไว้วางใจ	ระหว่างกลุ่ม	3.220	5	0.644	2.480*
	ภายในกลุ่ม	83.610	322	0.260	
	รวม	86.830	327		
ความเสี่ยง	ระหว่างกลุ่ม	24.586	5	4.917	3.921*
	ภายในกลุ่ม	403.816	322	1.254	
	รวม	428.402	327		
ความเชื่อใจ	ระหว่างกลุ่ม	2.620	5	0.524	1.802
	ภายในกลุ่ม	93.655	322	0.291	
	รวม	96.275	327		

* p < .05

จากตารางที่ 5 การเปรียบเทียบการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน ทั้ง 3 ด้านหรือมิติ ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ จำแนกรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยรวม พบว่า รายได้ที่แตกต่างกันมีการใช้บริการที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในมิติของความไว้วางใจ และความเสี่ยง จึงทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี Fisher's Protected LSD (ดูตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 การทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี Fisher's Protected LSD ของการใช้บริการธนาคาร ในมิติของความไว้วางใจ และความเสี่ยง ที่จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

การใช้บริการธนาคารผ่าน application	รายได้	น้อยกว่า 15,000	15,001 – 30,000	30,001– 45,000	45,001– 60,000	60,001 – 75,000	มากกว่า 75,001
ด้านความไว้วางใจ	น้อยกว่า 15,000		-0.26068*	-0.19017	-0.26889*	-0.12667	0.17111
	15,001 – 30,000			0.07051	-0.00821	0.13401	0.43179*
	30,001 – 45,000				-0.07872	0.06351	0.36128*
	45,001– 60,000					0.14222	0.44000*
	60,001 – 75,000						0.29778
	มากกว่า 75,001						
ด้านความเสี่ยง	น้อยกว่า 15,000		0.50543*	-0.01180	0.26296	-0.24444	-0.48889
	15,001 – 30,000			-0.51723*	-0.24247	-0.74988*	-0.99432*
	30,001 – 45,000				0.27476	-0.23265	-0.47709
	45,001 – 60,000					-0.50741	-0.75185
	60,001 – 75,000						-0.2444
	มากกว่า 75,001						

* p < .05

จากตารางที่ 6 ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (รายได้กับความไว้วางใจ และรายได้กับความเสี่ยง) พบว่า ด้านความไว้วางใจ พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระดับที่มากกว่า 75,001 บาท มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเกือบทุกระดับ ในขณะที่ มิติความเสี่ยง เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่น้อยกว่า 30,000 บาท มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเกือบทุกระดับ

อภิปรายและสรุปผล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน สรุปได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นหญิง โสด อายุระหว่าง 30–39 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 15,001–30,000 บาท

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้บริการธนาคาร ผ่านแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ ในรายมิติทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ พบว่า ผู้ใช้บริการที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อการใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันของธนาคาร ว่าสามารถไว้วางใจได้ มีความเสี่ยงน้อย และเชื่อใจในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน จำแนกตามช่วงอายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

การเปรียบเทียบการใช้บริการทั้ง 3 มิติ ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีความไว้วางใจที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียด จะพบว่า ช่วงอายุ 60–69 ปี จะมีความแตกต่างกับเกือบทุกช่วงอายุอื่น ๆ อาจอธิบายด้วยเหตุผลได้ว่าการยอมรับเทคโนโลยี ผู้ที่มีช่วงอายุ 60–69 ปี ซึ่งสำหรับยุคปัจจุบัน (ค.ศ.2024) หมายถึงผู้เกิดหลังค.ศ. 1963 ถือได้ว่าเป็น generation X หรือนัยหนึ่งคือผู้สูงวัย ซึ่งแม้ว่าจะมีโอกาสทำงานและได้ใช้ชีวิตร่วมสมัยทันกับยุคดิจิทัล แต่ทัศนคติต่อการใช้งานนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ อาจยังแตกต่างจากคนรุ่นถัดไป โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับ Generation Z หรือคนรุ่นใหม่ที่เกิดมาพร้อมเทคโนโลยี จึงมีความเป็นไปได้ว่า ผู้สูงวัยบางส่วนอาจยังไม่ยอมรับหรือเปิดใจเต็มที่ต้องการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับการทำธุรกรรมทางการเงิน โดยส่วนใหญ่มีความยึดติดช่องทางธุรกรรมการเงินแบบเดิม คือ การพูดคุยสอบถามหรือการเผชิญหน้า (face-to-face) ด้วยการใช้บริการกับเจ้าหน้าที่ที่สาขาธนาคาร ซึ่งแตกต่างกับคนรุ่นใหม่ที่เน้นความสะดวก รวดเร็วในการทำธุรกรรมทางการเงิน สอดคล้องกับ Li & Fung (2013) ที่พบว่า อายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความไว้วางใจ(แบบทั่วไป) และความไว้วางใจต่อกลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่าง ๆ โดยอายุที่แตกต่างกันจะมีความไว้วางใจต่อเพื่อน เพื่อนบ้าน และคนแปลกหน้า ที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rajabbelina et al., (2021) ที่พบว่า ผู้สูงวัยทุกคนมีความแตกต่างต่อการสร้างความไว้วางใจผ่านประสบการณ์บริการธนาคารบนมือถือ และงานวิจัยของ Jiang et al., (2023) ซึ่งพบว่า อายุต่างกันจะมีความแตกต่างเรื่องความไว้วางใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีด้านความสามารถของหุ่นยนต์

ในขณะที่ ช่วงอายุที่ใช้บริการ ที่แตกต่างกัน มีมิติความเสี่ยงและความเชื่อใจไม่แตกต่างกัน ในการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน อธิบายได้ว่า ไม่ว่าผู้บริการมีช่วงอายุเท่าใด พฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบัน จะมีพฤติกรรมหลักเสี่ยงความเสี่ยงเฉพาะเมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่จะได้รับ เช่น เมื่อเกิดความผิดพลาดจากการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านบริการธนาคารผ่านโทรศัพท์ จะไม่ชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ตามทฤษฎีความคาดหวัง (Prospect Theory) และ Matthews & Moran (1986) วิจัยเรื่อง ความแตกต่างด้านอายุในการรับรู้ความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุของผู้ขับขี่ชาย: บทบาทของความสามารถในการขับขี่ที่รับรู้ พบว่า ผู้ขับขี่อายุน้อยให้คะแนนความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุและความสามารถในการขับขี่ของตนเองว่าเท่ากับผู้ขับขี่อายุมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Wei et al., (2021) พฤติกรรมการยอมรับการชำระเงินผ่านมือถือของคนรุ่นใหม่ การวิเคราะห์ตามแบบจำลอง UTAUT โดยส่วนใหญ่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีมากกว่า ได้แก่ คนรุ่น Y และรุ่น Z ผลเชิงประจักษ์ในการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงผลในเชิงบวกที่ไม่เหมือนใครของอิทธิพลทางสังคมต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ที่จะใช้ระบบการชำระเงินผ่านมือถือ แม้ว่าเจตนาเชิงพฤติกรรมและกิจกรรมส่งเสริมการขายจะเป็นปัจจัยผลักดันการใช้ระบบการชำระเงินผ่านมือถือของคนรุ่นใหม่ แต่พบว่าความเสี่ยงที่รับรู้มีผลกระทบเชิงลบ ซึ่งสะท้อนถึงความชอบที่ไม่ชอบความเสี่ยงของคนรุ่นใหม่ในได้วัน

การเปรียบเทียบการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน ทั้ง 3 มิติ ประกอบด้วย ความไว้วางใจ ความเสี่ยง และความเชื่อใจ จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านรายได้ พบว่า รายได้ที่แตกต่างกันมีมิติการใช้บริการด้านความไว้วางใจ และความเสี่ยง ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นคู่ ปรากฏว่า ผู้ใช้บริการกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระดับที่มากกว่า 75,001 จะมีความไว้วางใจที่แตกต่างกับกลุ่มอื่น ๆ เกือบทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ อธิบายได้ว่า ผู้ที่มีรายได้สูง จะมีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีที่มากกว่า มีการเรียนรู้และทำความเข้าใจในระบบผ่านการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันที่ง่ายกว่า จึงส่งผลให้มีระดับความไว้วางใจที่ต่างกับกลุ่มอื่น สอดคล้องกับงานของ Schweikart (2022) ระบุว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้และความไว้วางใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และงานของ Dobón (2016) ที่ศึกษาการรับรู้ถึงความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ที่ส่งผลต่อความไว้วางใจในเนเธอร์แลนด์ ซึ่งพบว่า เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดความไว้วางใจที่ลดลงไม่เท่ากัน นอกจากนี้ ปฐมภรณ์ จันทรวีภาวิ (2564) ที่กล่าวว่า รายได้ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีด้านการรับรู้ความง่าย (Perceived Ease of Use) และการนำมาใช้ (Adoption) ไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ การที่รายได้ที่แตกต่างกันมีความเสี่ยงที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดเป็นคู่ ปรากฏว่า ผู้ใช้บริการกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่น้อยกว่า 30,000 บาท จะรับรู้ถึงความเสี่ยงที่แตกต่างกับ กลุ่มช่วงรายได้อื่น ๆ เกือบทุกระดับอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า กลุ่มรายได้ต่ำอาจใช้แอปพลิเคชันเพียงฟังก์ชันพื้นฐาน เช่น การโอนเงินหรือเช็คยอดเงิน ซึ่งมีความเสี่ยงต่ำ ในขณะที่กลุ่มรายได้สูง ใช้บริการที่ซับซ้อนกว่า อาทิเช่น การลงทุนหรือการจัดการสินเชื่อ เป็นต้น คนจะมีความอ่อนไหวต่อราคาหรือรายได้ (price sensitivity) เนื่องจากความผิดพลาดจากการทำธุรกรรมสามารถส่งผลกระทบหรือความเสียหายได้ในวงกว้าง ผู้ใช้บริการทำธุรกรรมส่วนใหญ่จะมีความวิตกกังวลความเสี่ยงค่อนข้างสูงไปด้วย โดยเฉพาะธุรกรรมยังทำผ่านเทคโนโลยีหรือแอปพลิเคชันซึ่งมีความสะดวกและรวดเร็ว ผู้ใช้บริการที่มีรายได้ไม่มากก็จะรู้สึกหรือตระหนักถึงความเสี่ยงที่แตกต่างเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มรายได้อื่น ๆ ไปด้วย ตัวอย่างเช่น การโอนชำระค่าสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชไมพร ขนบแก้ว (2561) ที่พบว่า รายได้ที่แตกต่างกัน มีปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยงต่อการยอมรับ การใช้ E-Payment ผ่านธนาคารทหารไทย ในกรุงเทพฯ ที่แตกต่างกัน

ในขณะเดียวกัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีมิติความเชื่อใจที่ไม่แตกต่างกัน ในการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน อธิบายได้ว่า เนื่องจากผู้ให้บริการมีความเชื่อใจใน ความเป็นธนาคารขนาดใหญ่และเป็นธนาคารของภาครัฐจะมีระบบการรักษาความปลอดภัย สามารถเก็บความลับ และข้อมูลทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูษณิษา ปัจจามาตย์ (2560) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นและความเชื่อมั่นของผู้บริโภคชาวไทยที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครในการเลือกจองโรงแรมผ่านออนไลน์ผ่านตัวแทนจำหน่าย พบว่า ผู้บริโภคชาวไทยที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความเชื่อมั่นในการเลือกจองโรงแรมผ่านออนไลน์ผ่านตัวแทนจำหน่าย ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ไทยวัน ศิริมา (2557) ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการไปรษณีย์จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า รายได้ต่อเดือนต่างกัน เห็นว่าระดับคุณภาพการให้บริการของไปรษณีย์จังหวัดอุบลราชธานี ในด้านการให้ความมั่นใจในการให้บริการ ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ด้านความไว้วางใจ ผู้ให้บริการหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแอปพลิเคชันทางการเงิน ควรให้ความสำคัญประโยชน์ที่จะได้รับการใช้งาน มีความเหมาะสมในการทำธุรกรรมทางการเงิน และความปลอดภัยในการใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ จะไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้ากับผู้อื่น ดังนั้น ธนาคารควร

การออกแบบแอปพลิเคชันให้ดูดี มีความทันสมัย มีฟังก์ชันการใช้งานที่หลากหลาย และสามารถใช้งานได้ง่าย อาจมีการทำคู่มือการสมัครใช้งาน การดาวน์โหลดแอปพลิเคชันและการกดปุ่มใช้งานที่สามารถเข้าใจได้ง่าย มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเจ้าหน้าที่ธนาคาร และสื่อต่าง ๆ ทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้งานแอปพลิเคชัน

ด้านความเสี่ยง ผู้ให้บริการหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแอปพลิเคชันทางการเงิน ควรให้ความสำคัญกับความเสี่ยงที่จะเกิดความสูญหายเงินของลูกค้า การมีบุคคลอื่นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการเงินของลูกค้าได้ และข้อมูลส่วนตัวของท่านอาจจะไม่ปลอดภัย ขณะใช้บริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ และหากเกิดความผิดพลาดจากการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านบริการธนาคารผ่านแอปพลิเคชัน ธนาคารจะใช้เวลาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนาน ดังนั้น ธนาคารควรปรับปรุงระบบและเทคโนโลยีให้ทันสมัย มีระบบป้องกันความปลอดภัยของข้อมูลผู้ให้บริการ ยืนยันตัวตน 2 ขั้นตอนขึ้นไป เช่น ระบบสแกนใบหน้า ระบบสแกนลายนิ้วมือ

ด้านความเชื่อใจ ผู้ให้บริการหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแอปพลิเคชันทางการเงิน ควรให้ความสำคัญกับ มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ สามารถเก็บความลับ และข้อมูลทางการเงินของลูกค้าได้ พัฒนาแอปพลิเคชันให้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการทำธุรกรรมทางการเงินของลูกค้าได้ดี และสามารถเก็บรักษาข้อมูลและไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้ากับผู้อื่น ดังนั้น ธนาคารควรแจ้งวัตถุประสงค์ที่จะเก็บจากลูกค้าข้อมูลก่อนให้ชัดเจน ให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ทำให้องค์กรเกิดความเชื่อใจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารอื่น ควบคู่ไปกับการแจกแบบสอบถาม เพื่อให้ผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงข้อเสนอแนะในการพัฒนากลยุทธ์ และเพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์ เช่น วิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับสาเหตุที่กลุ่มรายได้ต่ำมีความไว้วางใจมากกว่ากลุ่มรายได้สูง เช่น การมองความสะดวกหรือการใช้บริการที่แตกต่างกัน และควรสำรวจเพิ่มเติมว่าเหตุใดกลุ่มรายได้สูงสุดจึงรับรู้ความเสี่ยงสูง เพื่อหาแนวทางปรับปรุงการออกแบบแอปพลิเคชันหรือการสื่อสารที่เหมาะสม

2. งานวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อการใช้บริการ เช่น ความพึงพอใจ คุณภาพการบริการ ส่วนประสมทางการตลาด เพื่อนำข้อมูลมาปรับการวางแผนกลยุทธ์ และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้เพิ่มขึ้น

3. งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดระยอง ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อื่น ๆ และควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้บริการแอปพลิเคชันของธนาคารรัฐและธนาคารเอกชนอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยที่ครอบคลุมสามารถสร้างกรอบแนวทางสำหรับการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านช่องทางแอปพลิเคชันให้ทันสมัยและเข้าถึงได้ทุกกลุ่มเป้าหมายของธนาคารพาณิชย์ต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ชไมพร ขนาบแก้ว. (2561). **ทัศนคติและการรับรู้ความเสี่ยงที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการใช้ E-Payment ผ่าน**

ธนาคารทหารไทยจำกัด (มหาชน) ในเขตกรุงเทพมหานคร. (ปริญญาณิพนธ์ธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาบริหารธุรกิจระหว่างประเทศ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ฐิตินันท์ รอดไพร และ รัฐชาติ ทศนัย. (2565). การศึกษาคุณภาพการให้บริการผ่านระบบแอปพลิเคชัน“เป่าดัง”ของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. **วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, 14(2), 109–127.

- ณิชา ศิริสุชาติ. (2561). พฤติกรรมของผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าอาหารผ่านแอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือในเขตกรุงเทพมหานคร. **วารสารการจัดการ**, 9(3), 1–15.
- ไวยวัน ศิริมา. (2557). คุณภาพการให้บริการไปรษณีย์จังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**, 5(1), 144–169.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). การกำหนดขนาดตัวอย่าง และสถิติวิเคราะห์ใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ. สืบค้น 7 ธันวาคม 2565, จาก <http://llskill.com/web/files/GPower.pdf>.
- นันทน์ภัส สาราญรัตน์ และ สายพิน บัณฑอง. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่จากร้านสะดวกซื้อในกรุงเทพมหานคร. **วารสารสุทธิปริทัศน์**, 36(1), 61–79.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). รายงานระบบการชำระเงินประจำปี 2564. สืบค้น 18 ธันวาคม 2566, จาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/reports/payment-report/payment-annual-reports/Payment_2021_TH.pdf.
- ธนาคารอาคารสงเคราะห์. (2565). GEN ไหนก็ใช้ได้ แอปเดียวครบ จบทุกเรื่อง กับ Application. สืบค้น 18 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.ghbank.co.th/news/detail/public-relations/press-26-10-2022-all-gen>.
- ปฐมาภรณ์ จันทร์วิภาวี. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการใช้บริการธุรกรรมการเงินโมบายแบงก์กิ้ง (Mobile Banking). (ปริญญาานิพนธ์ธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาบริหารธุรกิจ). ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.
- ปิยพรหม สมบูรณ์สุนิธิ, สมบัติ อารังสินถาวร และ เพชรรัตน์ วิริยะสืบพงศ์. (2562). อิทธิพลของคุณค่าร่วม การสื่อสาร และพฤติกรรมโมโง ที่ส่งผลต่อความไว้วางใจใน บริษัทจัดจำหน่ายอาหารเสริมเพื่อสุขภาพผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ จังหวัดชลบุรี. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น**, 16(2), 112–124.
- ภูษณิชา บั๊จขามาตย์. (2560). **ความคิดเห็นและความเชื่อมั่นของผู้บริโภคชาวไทยที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครในการเลือกจองโรงแรมผ่านออนไลน์เอเจนซี**. (ปริญญาานิพนธ์ธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาการจัดการการท่องเที่ยว). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย. (2555). **การวิจัยการตลาดและระบบสารสนเทศทางการตลาด** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี ไทย-ญี่ปุ่น.
- ศิริภาภรณ์ บุญมา. (2562). **การใช้ประโยชน์ และการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ความเชื่อถือไว้วางใจ และความภักดีต่อ K-Mobile Banking Plus ของผู้ใช้งานในกรุงเทพมหานคร**. (ปริญญาานิพนธ์ธุรกิจมหาบัณฑิตบริหารธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). **การสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2566 (ไตรมาส 2)**. สืบค้น 20 สิงหาคม 2567, จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230913094013_74694.pdf.
- อนุวัติ คุณแก้ว. (2562). **สถิติเพื่อการวิจัย** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bauerová, R. (2018). Are online purchases affected by demographic factors in the Czech Republic?. **Acta academica karviniensia**, 18(1), 5–16.

- Casaló, L. V., Flavián, C., & Guinalíu, M. (2007). The role of security, privacy, usability and reputation in the development of online banking. **Online information review**, **31**(5), 583–603.
- Ciunova–Shuleska, A., Palamidovska–Sterjadovska, N., & Prodanova, J. (2022). What drives m–banking clients to continue using m–banking services?. **Journal of Business Research**, **139**, 731–739.
- Cohen, J. (1977). **Statistical power for the behavioral sciences** (2nded.). New York: Academic Press.
- Gallego Dobón, A. (2016). Inequality and the erosion of trust among the poor: experimental evidence. **Socio–Economic Review**, **14**(3), 43–60.
- Hanif, Y., & Lallie, H. S. (2021). Security factors on the intention to use mobile banking applications in the UK older generation (55+). A mixed–method study using modified UTAUT and MTAM–with perceived cyber security, risk, and trust. **Technology in Society**, **67**, 101693.
- Jiang, C., Guan, X., Zhu, J., Wang, Z., Xie, F., & Wang, W. (2023). The future of artificial intelligence and digital development: a study of trust in social robot capabilities. **Journal of Experimental & Theoretical Artificial Intelligence**, 1–13. Form <https://doi.org/10.1080/0952813X.2023.2263456>.
- Li, F., Lu, H., Hou, M., Cui, K., & Darbandi, M. (2021). Customer satisfaction with bank services: The role of cloud services, security, e–learning and service quality. **Technology in Society**, **64**, 101487.
- Li, T., & Fung, H. H. (2013). Age differences in trust: An investigation across 38 countries. **Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences**, **68**(3), 347–355.
- Matthews, M. L., & Moran, A. R. (1986). Age differences in male drivers' perception of accident risk: The role of perceived driving ability. **Accident Analysis & Prevention**, **18**(4), 299–313.
- Mehrotra, A. A., Elias, H., Al–Alawi, A. I., & Al–Bassam, S. A. (2020). **The effect of demographic factors of consumers online shopping behavior in a GCC university**. In Ethical consumerism and comparative studies across different cultures: emerging research and opportunities. IGI Global.
- Nguyen, O. T. (2020). Factors affecting the intention to use digital banking in Vietnam. **The Journal of Asian Finance, Economics and Business**, **7**(3), 303–310.
- Rajaobelina, L., Brun, I., Line, R., & Cloutier–Bilodeau, C. (2021). Not all elderly are the same: fostering trust through mobile banking service experience. **International Journal of Bank Marketing**, **39**(1), 85–106.
- Thusi, P., & Maduku, D. K. (2020). South African millennials' acceptance and use of retail mobile banking apps: An integrated perspective. **Computers in human behavior**, **111**, 106405.
- Schweikart, R. F. S. (2022). **The Relationship between Low Income and Generalized Trust across Different Ethnic Groups in the United States**. (Thesis, Master of Public Policy). Washington, D.C.: Georgetown University.
- Shankar, A., Tiwari, A. K., & Gupta, M. (2022). Sustainable mobile banking application: a text mining approach to explore critical success factors. **Journal of Enterprise Information Management**, **35**(2), 414–428.
- Wang, V., Nnaji, H., & Jung, J. (2020). Internet banking in Nigeria: Cyber security breaches, practices and capability. **International Journal of Law, Crime and Justice**, **62**, 100415.

Wei, M. F., Luh, Y. H., Huang, Y. H., & Chang, Y. C. (2021). Young generation's mobile payment adoption behavior: Analysis based on an extended UTAUT model. **Journal of theoretical and applied electronic commerce research**, 16(4), 618–637.

Zhou, Q., Lim, F. J., Yu, H., Xu, G., Ren, X., Liu, D., ... & Xu, H. (2021). A study on factors affecting service quality and loyalty intention in mobile banking. **Journal of Retailing and Consumer Services**, 60, 102424.

แนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ ของประเทศไทย Adaptation Guidelines for Aviation Industry Organizations and Air Transport Services under Business Disruption Situation to Support Thailand's Air Transport Liberalization

พงษ์ศักดิ์ ผกามาต^{1*} วณิกกุล กอธวัช² อาศิรา ราชเวียง³ และ ปรางทิพย์ เสยกระโทก⁴

Phongsak Phakamach^{1*}, Vanikkul Korthavat², Akeru Ratchavieng³ and Prangthip Soeykrathoke⁴

¹ สาขาวิชาบริหารการศึกษาและกลยุทธ์ วิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ จังหวัดนครปฐม 73170

² สาขาวิชาบริหารธุรกิจ วิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ จังหวัดนครปฐม 73170

³ คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ จังหวัดนครปฐม 73170

⁴ สาขาบัญชี วิทยาลัยอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยนครพนม จังหวัดนครพนม 48110

¹ Educational Administration and Strategies, Rattanakosin International College of Creative Entrepreneurship, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhonphatom 73170

² Business Administration, Rattanakosin International College of Creative Entrepreneurship, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhonphatom 73170

³ Faculty of Industrial and Technology, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhonphatom 73170

⁴ Accounting, That Phanom College, Nakhon Phanom University, Nakhon Phanom 48110

* Corresponding author: phongsak.pha@rmutr.ac.th

Received: February 10, 2025; Revised: March 25, 2025; Accepted: April 25, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ครั้งนี้ 1) เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินงานของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจ 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจ และ 3) เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารที่รับผิดชอบด้านนโยบายและด้านที่เกี่ยวข้องในองค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ จำนวน 500 ราย ส่วนกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา สถิติอ้างอิง และสถิติเชิงพหุ ส่วนเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรม

การบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการตอบสนองต่อความต้องการ ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคู่ค้าทุกระดับ ด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ได้แก่ การออกแบบโมเดลธุรกิจที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลตามกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไป ด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม ได้แก่ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรต่อวงจรการดำเนินธุรกิจและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉมในแวดวงธุรกิจยุคเศรษฐกิจดิจิทัล และด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ได้แก่ การออกแบบการทำงานด้วยโครงสร้างและการประสานงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ส่วนผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ธุรกิจภาคพื้นดินและบริการจะให้ความสำคัญต่อแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิเคราะห์หัตถ์แบบจำลองสมการโครงสร้างที่ได้พัฒนาขึ้นพบว่า ผ่านตามเกณฑ์การประเมินมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าระดับความน่าจะเป็นของไคสแควร์เท่ากับ 0.09 ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์เท่ากับ 1.108 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง เท่ากับ 0.952 และค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.015 ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าวและเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับตัวรวมถึงการกำหนดรูปแบบทางธุรกิจเพื่อการเรียนรู้และเติบโตต่อไป

คำสำคัญ: การปรับตัว อุตสาหกรรมการบินและบริการ การพลิกโฉมทางธุรกิจ การเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ

Abstract

This research aims to: 1) study the operational characteristics of the aviation and air transport service industry under business transformation situations; 2) examine the components of organizational adaptation strategies for the aviation and air transport service industry under business transformation situations; and 3) develop a structural equation model for organizational adaptation strategies in the aviation and air transport service industry under business transformation situations to support the liberalization of air transport in Thailand. This research employs a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative research. The quantitative sample consists of 500 executives responsible for policy and related aspects within the aviation and air transport service industry. The qualitative sample comprises 15 experts in the aviation and air transport service industry. The research tools used include questionnaires and interviews. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, inferential statistics, and multivariate statistics, while qualitative data were analyzed through content analysis. The research findings reveal that the organizational adaptation strategies for the aviation and air transport service industry under business transformation situations to support the liberalization of air transport in Thailand, with the highest mean scores, are as follows: in terms of responsiveness, establishing close relationships with partners at all levels; in terms of digital transformation, designing business models that align with digital changes according to evolving paradigms; in terms of mindset or behavioral adjustment, providing personnel with knowledge and understanding of business cycles and disruptive change patterns in the digital economy era; and in terms of resource management, designing work with structures

and coordination aimed at achieving goals. The hypothesis testing results indicate that there is no statistically significant difference at the 0.05 level in the importance given to organizational adaptation strategies for the aviation and air transport service industry under business transformation situations to support the liberalization of air transport in Thailand between ground operations and service businesses. The structural equation model developed was found to meet the evaluation criteria and is consistent with empirical data, with a chi-square probability level of 0.09, a relative chi-square of 1.108, a goodness-of-fit index of 0.952, and a root mean square error of approximation of 0.015. The qualitative research results show that experts agree with the proposed strategies and consider them suitable for use as guidelines for adaptation, including the development of business models for learning and future growth.

Keywords: Adaptation, Aviation industry, Business disruption, Air transport liberalization

บทนำ

การบินพลเรือนเป็นภาคส่วนที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ ในช่วงระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายเปิดเสรีการบินส่งผลให้จำนวนผู้โดยสารเพิ่มขึ้นกว่า 5 เท่า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเข้าถึงบริการการขนส่งทางอากาศต่อประชาชน โดยในปี พ.ศ. 2566 สภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum: WEF) ได้จัดอันดับให้ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการเดินทางและการท่องเที่ยว ดังนี้ (1) มีขนาดการผลิตบริการขนส่งผู้โดยสารทางอากาศในเส้นทางภายในประเทศสูงที่สุดเป็นอันดับ 12 ของโลก (2) มีขนาดการผลิตบริการขนส่งผู้โดยสารทางอากาศในเส้นทางระหว่างประเทศสูงที่สุดเป็นอันดับ 10 ของโลก และ (3) มีจำนวนสายการบินให้บริการมากที่สุดเป็นอันดับ 8 ของโลก (World Economic Forum, 2023) นอกจากนี้ กิจกรรมการบินพลเรือนโดยเฉพาะการขนส่งทางอากาศเชิงพาณิชย์ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับประเทศผ่านการเชื่อมโยงจุดหมายปลายทางทั่วโลกสนับสนุนการเติบโตของการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ขับเคลื่อนความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามความท้าทายรูปแบบใหม่รวมถึงความผันผวนของสถานการณ์ต่าง ๆ ส่งผลต่อนโยบายการบินพลเรือนที่จำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ความสำเร็จและความผิดพลาด เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาในระดับนโยบายและรับฟังความคิดเห็นรวมถึงข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญอย่างรอบด้านเพื่อมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกัน กล่าวคือ ความต้องการที่จะเกิดการพัฒนาและความก้าวหน้าของกิจการการบินพลเรือนให้ครอบคลุมภาคส่วนหลักอย่างครบถ้วนทั้งการขนส่งทางอากาศเชิงพาณิชย์ การทำงานทางอากาศ การบินทั่วไป การบริการท่าอากาศยาน การบริการการเดินทางอากาศ การผลิตอากาศยานและชิ้นส่วนอากาศยาน การซ่อมบำรุงอากาศยาน การพัฒนาบุคลากรด้านการบิน และการกำกับดูแลด้านการบินพลเรือนที่ผ่านมามีประเทศไทยประสบความสำเร็จจากการกำหนดนโยบายด้านมาตรฐานการบินที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ นโยบายอำนวยความสะดวกในการบินพลเรือนแห่งชาติ นโยบายรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือนแห่งชาติและนโยบายนิรภัยในการบินพลเรือนแห่งชาติ บัดนี้มีความจำเป็นต้องกำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมความสำเร็จของกิจการการบินของประเทศให้มั่นคงยิ่งขึ้น (International Transport Forum, 2019) ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาการบินพลเรือนของประเทศไทยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการการบินพลเรือนจึงกำหนดนโยบายด้านการบินพลเรือนของประเทศ พ.ศ. 2565–2580 และได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2566 โดยมีเป้าหมายหลักของนโยบายฯ ดังกล่าว ได้แก่ (1) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยระบบคมนาคมขนส่งทางอากาศที่มี

คุณภาพ ต้นทุนเหมาะสม และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศและการเป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาค (2) มีระบบการบินที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล (3) มีความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และ (4) ก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนในทุกมิติ

นับตั้งแต่การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (COVID-19) ตั้งแต่ช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นปัจจัยหลักทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไปสู่ความปกติใหม่หรือฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) (ราชบัณฑิตยสภา ศ.นพ.สุรพล อิศโรเกรสิล, 2563) โดยส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงของประชาชนและสังคมโดยทั่วไป ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องไปยังผลการดำเนินงานและผลประกอบการของธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการหลากหลายประเภททั่วโลก (Anh & Gan, 2021) อีกทั้งสถานการณ์ฐานวิถีชีวิตใหม่และวิถีถัดไป (Next Normal) ยังเป็นปัจจัยเร่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมแบบดิจิทัลเร็วมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้บริโภคหรือลูกค้ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปฉับพลันและผันผวน (Hooi, 2021) ซึ่งส่งผลให้ต้องมีการปรับตัวขนานใหญ่เพื่อก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ภายใต้อสถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจ (Business Disruption) ที่สามารถรองรับวิถีถัดไปทางธุรกิจ เช่น การทำงานจากบ้าน (WFH), การประชุมแบบออนไลน์ (e-Meeting), การซื้อขายสินค้าออนไลน์ (Online Shopping), การศึกษาแบบออนไลน์ (Online Learning) และการทำธุรกรรมทางการเงินแบบดิจิทัล (e-Business) เป็นต้น จากสถานการณ์ดังกล่าวที่ส่งผลกระทบต่อทั่วโลกทำให้อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมของโลก (World GDP) และผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทย (Thailand GDP) มีอัตราเติบโตลดลงอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งส่งผลกระทบไปถึงมูลค่าการส่งออกนำเข้าที่ลดลงส่งผลให้เศรษฐกิจชะลอตัวอย่างต่อเนื่องถึงการอุปโภคบริโภคการลงทุนภาคเอกชน ทำให้มูลค่าเพิ่มของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมีอัตราเติบโตลดลง ตัวอย่างของธุรกิจกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบ เช่น ผลประกอบการระบบธนาคารพาณิชย์ มีกำไรสุทธิลดลง ในขณะที่เดียวกันในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้มีการกำหนดและทบทวนแผนการลงทุนโดยการปรับปรุงกลยุทธ์เพื่อให้แน่ใจว่าธุรกิจมีความยืดหยุ่นในทุกสถานการณ์โดยไม่ลดทอนประสิทธิภาพในแง่ของผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและอนาคต (Gazzaneo et al., 2020) อนึ่งประเทศไทยได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566–2570 ที่ใช้เป็นแผนขับเคลื่อนประเทศไทยแลนด์ 4.0 โดยกำหนดวิสัยทัศน์เชิงนโยบายที่เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล อีกทั้งยังเป็นแรงผลักดันที่ต้องเร่งเร้าให้เกิดการปรับรูปโฉมของธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการทุกประเภทให้มีความคล่องตัวและทันสมัยมากยิ่งขึ้น รวมถึงการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดคุณภาพเพื่อให้เกิดความสามารถทางด้านการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคอุตสาหกรรม 4.0 (Arslan et al., 2022)

ปัญหาการพลิกโฉมทางธุรกิจดังกล่าวข้างต้นเป็นปัจจัยหลักในการผลักดันให้ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการจำเป็นต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานเพื่อรองรับการดำเนินธุรกิจในความปกติใหม่หรือในสถานการณ์วิกฤตใหม่ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ได้แก่ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน (Reengineering Process) เพื่อรองรับพฤติกรรมลูกค้าที่เปลี่ยนไปทั้งทางด้านกายภาพ การติดต่อสื่อสาร และการดูแลสุขภาพ การปรับเปลี่ยนรูปแบบและแนวทางการดำเนินธุรกิจแบบใหม่ (Business Intelligence) และการปรับเปลี่ยนลักษณะสินค้าและบริการให้เป็นที่ต้องการของกลุ่มลูกค้าในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการสามารถรองรับความปกติใหม่และวิถีชีวิตใหม่หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมและผู้บริโภค ในขณะที่สถานการณ์วิกฤตนี้ของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการยังมีความจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรองรับการพลิกโฉม โดยต้องมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีจำนวนผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ซึ่งปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการธุรกิจบางส่วนมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลใน

ภาคการผลิตและการให้บริการ เช่น การชำระเงินออนไลน์ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างมาก และช่องทางการขายของออนไลน์ที่มีอัตราการเติบโตอย่างมากเช่นกัน โดยสามารถช่วยลดต้นทุนในเรื่องค่าเช่าสถานที่รวมถึงต้นทุนในการทำตลาดผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ทำให้การโปรโมทสินค้าและบริการต่าง ๆ และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายขึ้นด้วยต้นทุนที่ต่ำลง เช่น Facebook, Google, Youtube, Instagram และ TikTok เป็นต้น ซึ่งเป็นผลทำให้มูลค่าการใช้ประโยชน์ดิจิทัลมีอัตราการเติบโตที่สูงมาก อีกทั้งผู้ประกอบการธุรกิจบางรายจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจและองค์กรอย่างมีแบบแผน (Nagel, 2020) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน รวมถึงการสร้างกลไกการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินธุรกิจยุคใหม่ที่ต้องอาศัยสรรพกำลังหรือการใช้กลยุทธ์ทั้งทางด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการบริหารจัดการระบบไอซีที (พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ, 2562) ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างของการดำเนินงานภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการที่จำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ

เมื่อพิจารณาในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์จะพบว่าวิกฤตการณ์โควิด-19 ถือว่าเป็นวิกฤตสาธารณสุขครั้งใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องมาสู่ธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการในวงกว้างทั่วโลก ธุรกิจส่วนใหญ่ล้วนแล้วได้รับผลกระทบจากมาตรการต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้ห่วงโซ่อุปทานหยุดชะงักลง ค่าสั่งซื้อของลูกค้าน่าลดลง และต้นทุนทางธุรกิจส่วนใหญ่มีอัตราที่สูงขึ้นจนส่งผลต่อภาระหนี้สินและความอยู่รอดของธุรกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ผู้ดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบายและภาคปฏิบัติต้องกลับมาวิเคราะห์สถานะการดำรงอยู่รวมถึงการก้าวต่อไปของธุรกิจให้ไม่ต้องเผชิญความเสี่ยงที่รุนแรงและการมีกลยุทธ์ที่สามารถจะก่อให้เกิดความยั่งยืนได้ อีกทั้งองค์กรธุรกิจล้วนต้องปรับตัวเพื่อให้อยู่รอดและเตรียมความพร้อมสำหรับเศรษฐกิจใหม่ในอนาคต โดยอาจส่งผลต่อเนื่องให้การฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจและธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการยิ่งทวีความยุ่งยากมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับต่อรัฐบาลไทยและระบบเศรษฐกิจโลกอีกด้วย อย่างไรก็ตามผลของการดำเนินการดังกล่าวหรือแม้กระทั่งสถานการณ์วิกฤตอื่น ๆ ในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นย่อมส่งผลให้สถานะเศรษฐกิจของประเทศไทยและภาพรวมของโลกกลับหยุดชะงักจากภาคการท่องเที่ยวและภาคการผลิตที่ลดลงเป็นอย่างมาก ทำให้ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการต่าง ๆ รวมถึงอุตสาหกรรมขนส่งทางอากาศยังคงได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง อีกทั้งแนวโน้มการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไปและสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่การใช้ชีวิตในรูปแบบใหม่อย่างชัดเจน ดังนั้นภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศทั่วโลกคงต้องมีมาตรการในการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวต่อไป (Li, 2021)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) ระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเน้นธุรกิจอุตสาหกรรมภาคพื้นดินและธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการแสวงหาแนวทางในการดำเนินธุรกิจภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยทั้งยุคปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการดำเนินกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์กรตลอดจนถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมถึงสอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้านเศรษฐกิจที่มีนโยบายขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินงานของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกใหม่ทางธุรกิจ
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกใหม่ทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย
3. เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกใหม่ทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Inductive Research) โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Methodology Research) โดยมีประเด็นการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดจากผู้บริหารธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศที่ได้รับรางวัลประเภทต่าง ๆ หรือได้รับการรับรองระบบคุณภาพจากกระทรวงคมนาคมหรือกรมการบินพลเรือนหรือสถาบันต่าง ๆ จำนวน 32 ราย หรืออยู่ในกลุ่มบริษัท ที่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลัก (SET) ซึ่งมีทุนชำระแล้วหลัง IPO ตั้งแต่ 300 ล้านบาทขึ้นไป และบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดรอง (MAI) ซึ่งมีทุนชำระแล้วหลัง IPO ตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไป จำนวน 13 ราย การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ของงานวิจัยประเภทการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือแบบจำลองสมการโครงสร้าง ซึ่งได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับดีมากไว้จำนวน 500 ตัวอย่าง (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) ประกอบไปด้วยขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยแบ่งประเภทของธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศเป็น 2 ขนาด ได้แก่ ธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการทางอากาศขนาดใหญ่ที่ได้รับรางวัลหรือจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ (SET) กับธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการทางอากาศขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ได้รับรางวัลหรือจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ (MAI) ใช้การสุ่มแบบหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก (Lottery Method)

1.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีเกณฑ์คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ (Qualifications of Experts) ตามที่กำหนด ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญใน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการหรือผู้บริหารในองค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ จำนวน 10 คน กลุ่มผู้บริหารภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชิงนโยบายกับภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ จำนวน 5 คน และกลุ่มนักวิชาการด้านธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ จำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปขององค์กรธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 4 ข้อ และแบบสอบถามปลายเปิด (Open-end Questionnaire) จำนวน 1 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยลดต้นทุนการดำเนินงาน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานทางธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีเกณฑ์ในการให้ค่าของน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ จำนวน 100 ข้อ ตามวิธีของลิเกิร์ต (Likert) ได้ดังนี้

ระดับความสำคัญ	ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตอบ
น้อยที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน
น้อย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน
มาก	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน
มากที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน

ส่วนเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดระดับความสำคัญของกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืนในช่วงคะแนน (Likert Scale) ดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.49	แปลความว่า มีความสำคัญน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	1.50 – 2.49	แปลความว่า มีความสำคัญน้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.50 – 3.49	แปลความว่า มีความสำคัญปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.50 – 4.49	แปลความว่า มีความสำคัญมาก
คะแนนเฉลี่ย	4.50 – 5.00	แปลความว่า มีความสำคัญมากที่สุด

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่มีต่อแนวทางการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานทางธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลก โหม่งทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตลอดจนความเหมาะสมของภาษาและการใช้ถ้อยคำ จากนั้นนำมาทดสอบหาความเที่ยงของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) และหาความสัมพันธ์ของรายข้อโดยหาค่า Item Total Correlation ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.968

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Guide) ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยไว้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การตอบสนองต่อความต้องการ (Demand Responsive), (2) การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Transformation), (3) การปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม (Mindset Change) และ (4) การบริหารจัดการทรัพยากร (Resource Management) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มภายใต้ประเด็นที่กำหนด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการสอบถามทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปทั้งสถิติเชิงพรรณนาสถิติอ้างอิงและสถิติเชิงพหุด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และโปรแกรม AMOS ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา กับแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ โดยวิธีการหาค่าความถี่แล้วสรุปเป็นค่าร้อยละ สำหรับแบบมาตราส่วนประมาณค่าจะใช้วิธีหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนแบบปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสาระแล้วสรุปออกมาเป็นค่าความถี่

4.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติอ้างอิง (Inference Statistics) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นรายคู่ของแนวทางการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืนด้วย Bivariate Correlations กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, 0.01 และ 0.05 สำหรับการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการขนส่งทางอากาศที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานกับขนาดของธุรกิจ วิเคราะห์ด้วยค่า Pearson Chi-square กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการทดสอบความแตกต่างของแนวทางการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานทางธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยโดยจำแนกตามขนาดของธุรกิจและวิเคราะห์ด้วยค่า t-test โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.1.3 การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างโดยใช้สถิติเชิงพหุ (Multivariate Statistic) การวิเคราะห์และพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structure Equation Model: SEM) ของแนวทางการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานทางธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นสูง (AMOS) เพื่อทราบข้อมูลทางสถิติที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการแปลผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย ซึ่งแบบจำลองต้องผ่านการปรับแต่งค่าองค์ประกอบหรือตัวแปรแฝง (Latent Variable Adjustment) ในทุกตัวของงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ โดยทำการประเมินความสอดคล้องของแบบจำลองจนแต่ละองค์ประกอบหรือตัวแปรแฝงทุกตัวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นไปตามเกณฑ์ทุกตัว การปรับแต่งค่าตัวแปรแฝง (Latent Variable) ให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นไปตามเกณฑ์นั้น โดยจะพิจารณาดำเนินการปรับจากตัวแปรเชิงสังเกต (Observed Variable) ซึ่งเป็นตัวแปรจากข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่คณะผู้วิจัยได้มาจากการเก็บข้อมูลจริง

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงตัวแบบโดยพิจารณาจากค่า Modification Indices (M.I.) ตามคำแนะนำของ Arbuckle โดยการพิจารณาค่าของผลที่ได้มาจากโปรแกรมพร้อมหลักวิชาการทางทฤษฎีเพื่อตัดตัวแปรเชิงสังเกตที่มีความไม่เหมาะสมบางตัวออกไปที่ละตัวแล้วดำเนินการประมวลผลตัวแบบใหม่ โดยทำเช่นนี้ไปจนได้ตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างนั้นมีความสมบูรณ์สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกิดจากการวิจัย

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis) แล้วสรุปออกมาเป็นแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยตามรายองค์ประกอบ

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวขององค์กรอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย ต่อไปนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการพัฒนาตัวแบบจำลองสมการโครงสร้าง โดยคณะผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามประเด็นวัตถุประสงค์ตามลำดับดังนี้

1. ลักษณะการดำเนินงานของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของผู้ประกอบการปรากฏผลดังตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินงานโดยทั่วไปขององค์กรธุรกิจปรากฏผลดังตารางที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจและเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย ปรากฏผลดังตารางที่ 3 และข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญสำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย ปรากฏผลดังตารางที่ 4 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 จำนวนและค่าร้อยละของประเภทของผู้ประกอบการ

ระบบบริหารคุณภาพที่องค์กรใช้อยู่ในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
1. บริษัทจำกัด (มหาชน)	170	34.00
2. บริษัทจำกัด	139	27.80
3. ห้างหุ้นส่วน	89	17.80
4. อื่น ๆ	102	20.40
รวม	500	100.00

ตารางที่ 2 จำนวนและค่าร้อยละของการดำเนินธุรกิจขององค์กรโดยใช้แนวคิดใดมากที่สุด

กลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศจะส่งผลต่อองค์กร	จำนวน	ร้อยละ
1. 4Ps (Product, Price, Place, Promotion)	299	59.80
2. Es (Experiences, Exchange, Everywhere, Evangelism)	123	24.60
3. 4Ps และ 4Es	45	9.00
4. อื่น ๆ	33	6.60
รวม	500	100.00

ตารางที่ 3 จำนวนและค่าร้อยละขององค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการดำเนินธุรกิจภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจและเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย

องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการดำเนินธุรกิจ	จำนวน	ร้อยละ
1. เทคโนโลยีดิจิทัลและเอไอ	141	28.20
2. สินค้าและบริการที่ทันสมัย	148	29.60
3. กระบวนการและประสิทธิภาพการทำงาน	90	18.00
4. การบริหารการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยง	63	12.60
5. สภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity)	29	5.80
6. อื่น ๆ	29	5.80
รวม	500	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ประเภทขององค์กรของผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ได้แก่ บริษัทจำกัด (มหาชน) คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาได้แก่ บริษัทจำกัด คิดเป็นร้อยละ 27.80 อื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 20.40 และห้างหุ้นส่วน คิดเป็นร้อยละ 17.80 ตามลำดับ จากตารางที่ 2 พบว่า องค์กรดำเนินธุรกิจโดยใช้แนวคิด 4Ps (Product, Price, Place, Promotion) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.80 รองลงมา ได้แก่ แนวคิด 4Es (Experiences, Exchange, Everywhere, Evangelism) คิดเป็นร้อยละ 24.60 แนวคิด 4Ps และ 4Es คิดเป็นร้อยละ 9.00 และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 6.60 ตามลำดับ และจากตารางที่ 3 พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการดำเนินธุรกิจภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจและเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยมากที่สุด ได้แก่ สินค้าและบริการที่ทันสมัย คิดเป็นร้อยละ 29.60 รองลงมาได้แก่ เทคโนโลยีดิจิทัลและเอไอ คิดเป็นร้อยละ 28.20 และกระบวนการและประสิทธิภาพการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 18.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวนและค่าร้อยละของความสำคัญสำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับสังคมวิถีชีวิตถัดไป	จำนวน	ร้อยละ
1. ควรมุ่งเน้นผลงาน (Output) แทนที่การลงเวลาทำงาน	44	8.80
2. การนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานบุคคล	124	24.80
3. การทบทวนผังองค์กรและอัตรากำลังใหม่ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ	112	22.40
4. จัดสถานที่ทำงานใหม่เพื่อลดความแออัดและเพิ่มความคล่องตัว	158	31.60
5. ปรับเปลี่ยนรูปแบบการติดต่อประสานงานภายในองค์กร	62	12.40
รวม	500	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่าความสำคัญสำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยที่องค์กรนำมาใช้มากที่สุด ได้แก่ จัดสถานที่ทำงานใหม่เพื่อลดความแออัดและเพิ่มความคล่องตัว คิดเป็นร้อยละ 31.60 รองลงมาได้แก่ การนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานบุคคล คิดเป็นร้อยละ 24.80 การทบทวนผังองค์กรและอัตรากำลังใหม่ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ คิดเป็นร้อยละ 22.40 ปรับเปลี่ยนรูปแบบการติดต่อประสานงานภายในองค์กร คิดเป็นร้อยละ 12.40 และน้อยที่สุดได้แก่ ควรมุ่งเน้นผลงาน (Output) แทนที่การลงเวลาทำงาน คิดเป็นร้อยละ 8.80 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยสร้างความสามารถในการแข่งขันจำแนกตามขนาดของธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ ปรากฏผลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวน ค่าร้อยละ และค่าไคสแควร์ของลักษณะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยสร้างความสามารถในการแข่งขันจำแนกตามขนาดของธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยสร้าง ความสามารถในการแข่งขัน	ขนาดกลาง และขนาดย่อม		ขนาดใหญ่		P-value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1.เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กรมีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานะการดำเนินธุรกิจที่ต้องการความรวดเร็วและความคล่องตัว	58	23.20	72	28.80	0.38
2.ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กรมีความปลอดภัยและเชื่อถือได้	43	17.20	39	15.60	
3.พนักงานในองค์กรสามารถเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้โดยสะดวกและครอบคลุมทั่วทั้งองค์กร	95	38.00	83	33.20	
4.ข้อมูลสารสนเทศสามารถเชื่อมโยงกันตลอดสาย	46	18.40	52	20.80	

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยสร้าง ความสามารถในการแข่งขัน	ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่		P-value
	และขนาดย่อม				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
โซ่อุปทานระหว่างพนักงาน ผู้ส่งมอบ และลูกค้า					
5.อื่น ๆ	8	3.20	4	1.60	
รวม	250	100.00	250	100.00	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 ค่า P-value = 0.38 พบว่า ลักษณะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยสร้างความสามารถในการแข่งขันไม่ขึ้นอยู่กับขนาดของธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปรากฏผลแบบภาพรวม

ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการอย่างยั่งยืน โดยภาพรวม ปรากฏผลดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสำคัญของกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืนโดยภาพรวม

กลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม การบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ภาพรวม	4.12	0.42	มาก
1. ด้านผู้นำ (Leadership)	4.21	0.42	มากที่สุด
2. ด้านมุ่งเน้นลูกค้า (Customer Focus)	4.23	0.42	มากที่สุด
3. ด้านการวางแผน (Planning)	4.17	0.47	มาก
4. ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology)	3.86	0.60	มาก
5. ด้านบุคลากร (Workforce)	4.11	0.42	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่าโดยภาพรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ด้านผู้นำ มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ด้านมุ่งเน้นลูกค้า มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ด้านการวางแผน มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 และด้านบุคลากร มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11

ส่วนผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความสำคัญของกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืน จำแนกตามขนาดของธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการในภาพรวม และรายด้าน ปรากฏผลดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความสำคัญของกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืนจำแนกตามขนาดธุรกิจโดยภาพรวม

กลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืน	t-Value	P-Value
ภาพรวม	-5.99	0.00*
1. ด้านผู้นำ (Leadership)	-2.83	0.01*
2. ด้านมุ่งเน้นลูกค้า (Customer Focus)	-4.86	0.00*
3. ด้านการวางแผน (Planning)	-5.73	0.00*
4. ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology)	-6.77	0.00*
5. ด้านบุคลากร (Workforce)	-5.76	0.00*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 7 พบว่า ระดับความสำคัญของกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืนโดยภาพรวม เมื่อจำแนกตามขนาดธุรกิจแล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยธุรกิจขนาดใหญ่ให้ความสำคัญต่อกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืนมากกว่าธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากข้อมูลดังกล่าวทั้งหมดสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ดังนี้

1.1 สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ประกอบการ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นองค์กรธุรกิจภาคพื้นดินเท่ากับธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศ (คิดเป็นร้อยละ 50) โดยมีประเภทของผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบริษัทจำกัด (มหาชน) (คิดเป็นร้อยละ 35.40) องค์กรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยได้รับรางวัลหรือมาตรฐานคุณภาพ (คิดเป็นร้อยละ 71.00) และองค์กรส่วนใหญ่มีจำนวนพนักงานไม่เกิน 100 คน (คิดเป็นร้อยละ 62.60) สำหรับระยะเวลาที่มีการดำเนินธุรกิจขององค์กรส่วนใหญ่มากกว่า 10 ปีขึ้นไป (คิดเป็นร้อยละ 52.60)

1.2 ลักษณะการดำเนินงานโดยทั่วไปขององค์กรธุรกิจส่วนใหญ่ใช้แนวคิด 4Ps (Product, Price, Place, Promotion) ในการดำเนินธุรกิจมากที่สุด (คิดเป็นร้อยละ 58.20) สำหรับองค์กรธุรกิจได้รับผลกระทบจากสถานะเศรษฐกิจตามสถานการณ์พหุโลกและโควิด-19 ส่วนใหญ่มีรายได้และกำไรลดลง (คิดเป็นร้อยละ 40.20) การดำเนินธุรกิจในสถานการณ์พหุโลกทางธุรกิจ ส่วนใหญ่เห็นว่าสภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด (คิดเป็นร้อยละ 30.00) สำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ องค์กรส่วนใหญ่จัดทำสถานที่ทำงานใหม่เพื่อลดความแออัด (คิดเป็นร้อยละ 31.20) องค์กรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการปรับโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสมในสถานการณ์วิกฤตรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ (คิดเป็นร้อยละ 34.40) สำหรับการบริหารจัดการ องค์กรส่วนใหญ่เห็นว่าการนำ การกำหนดทิศทาง และการควบคุม มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ (คิดเป็นร้อยละ 35.40) กลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้องค์กรเติบโตพร้อมรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืน (Sustainability) องค์กรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการออกแบบระบบงานใหม่ (คิดเป็นร้อยละ 32.00) นโยบายการบริหารการตลาดสำหรับการดำเนินธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศและผลกระทบจากสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ส่วนใหญ่เห็นว่าควรใช้การสร้างจุดเด่นของผลิตภัณฑ์และบริการให้โดดเด่น (คิดเป็นร้อยละ 27.60) กลไกหรือระเบียบ

ปฏิบัติงานที่ควรนำมาใช้สำหรับการดำเนินองค์ธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ องค์กรส่วนใหญ่เห็นว่าควรใช้การรักษาและปรับปรุงมาตรฐานคุณภาพและบริการ (คิดเป็นร้อยละ 33.00) ผู้นำองค์กรควรให้ความสำคัญต่อการเน้นความโปร่งใส ซื่อสัตย์และมีคุณธรรมจริยธรรม (คิดเป็นร้อยละ 34.40) บุคลากรมีความผูกพันหรือชื่นชมองค์กรมากที่สุด คือเรื่องการให้ความสำคัญกับนวัตกรรมการผลิตหรือการบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการ (คิดเป็นร้อยละ 34.20) ความสำคัญของระบบดิจิทัลสำหรับรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ องค์กรส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้ความสำคัญในด้านการขายและการตลาด (คิดเป็นร้อยละ 42.60) แนวคิดสำคัญสำหรับการดำเนินงานที่ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ องค์กรส่วนใหญ่เห็นว่าประสบการณ์ของผู้ซื้อ (คิดเป็นร้อยละ 35.40) คุณลักษณะที่ผู้นำองค์กรควรมีในช่วงวิกฤตเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ องค์กรส่วนใหญ่เห็นว่าผู้นำควรมีความฉลาดทางอารมณ์และแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจต่อทั้งพนักงานและลูกค้า (คิดเป็นร้อยละ 29.00)

1.3 ระดับความสำคัญต่อแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย พบว่าโดยภาพรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.52 ด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ด้านการตอบสนองต่อความต้องการ มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อในแต่ละด้าน ที่มีระดับความสำคัญสูงสุด 3 ลำดับแรก พบว่า

1.3.1 องค์ประกอบด้านการตอบสนองต่อความต้องการ ได้แก่ สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคู่ค้าทุกระดับดูแลเป็นพิเศษให้เท่าเทียมกัน รวมถึงสร้างแรงจูงใจและมีความยืดหยุ่น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 มีการกำหนดลักษณะของสินค้าหรือบริการให้สอดคล้องตรงตามความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้รับบริการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 และการแสวงหาข้อมูลของซัพพลายเออร์ในความพร้อมของการให้บริการที่สะดวก รวดเร็ว มีคุณภาพ และราคาที่เหมาะสม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ตามลำดับ

1.3.2 องค์ประกอบด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ได้แก่ การออกแบบโมเดลธุรกิจที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลตามกระบวนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไป ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 การปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และมีการนำระบบดิจิทัลแบบอัตโนมัติมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยืดหยุ่น เช่น ระบบการบริหารทรัพยากร (ERP) ระบบหุ่นยนต์อัตโนมัติ (Robot) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ตามลำดับ

1.3.3 องค์ประกอบด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม ได้แก่ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรต่อวงจรการดำเนินธุรกิจและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉมในแวดวงธุรกิจยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 การสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และการมีส่วนร่วม (Participation) ให้กับพนักงานทุกคน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 และบุคลากรมีการพัฒนากระบวนการคิดและการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดของผู้บริหารในรูปแบบการดำเนินธุรกิจตามเป้าหมาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 ตามลำดับ

1.3.4 องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ได้แก่ การออกแบบการทำงานด้วยโครงสร้างและการประสานงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 องค์กรมีการประยุกต์ใช้วิธีการบริหารจัดการทรัพยากรแบบประหยัด พอเพียง และอาศัยนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์รองรับความปกติใหม่

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และการนำทรัพยากรเทคโนโลยีทันสมัยต่าง ๆ เช่น ระบบการชำระเงินแบบออนไลน์ การตลาดแบบดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินธุรกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ตามลำดับ

1.4 การเปรียบเทียบระดับความสำคัญของแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย จำแนกตามประเภทของธุรกิจ ด้วยการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของ ประชากร 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันด้วยการทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ระดับความสำคัญของแนวทางโดยภาพรวม เมื่อจำแนกประเภทของธุรกิจ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยธุรกิจภาคพื้นดินให้ความสำคัญต่อแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศในประเทศไทยมากกว่าธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศ สำหรับการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับความสำคัญของแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการขนส่งทางอากาศเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศในประเทศไทย ประเภทของธุรกิจเป็นรายด้าน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม และไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล องค์ประกอบด้านการตอบสนองต่อความต้องการ และองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการทรัพยากร โดยประเภทของธุรกิจภาคพื้นดินให้ความสำคัญต่อแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการขนส่งทางอากาศเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศในประเทศไทยมากกว่าประเภทของธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศ เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็นด้านการตอบสนองต่อความต้องการ จำนวน 6 ข้อ ด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล จำนวน 5 ข้อ ด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม จำนวน 15 ข้อ และด้านการบริหารจัดการทรัพยากร จำนวน 4 ข้อ โดยทั้ง 75 ข้อ พบว่าธุรกิจภาคพื้นดินจะให้ความสำคัญต่อแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการขนส่งทางอากาศเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศในประเทศไทยมากกว่าธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศอย่างมีนัยสำคัญ

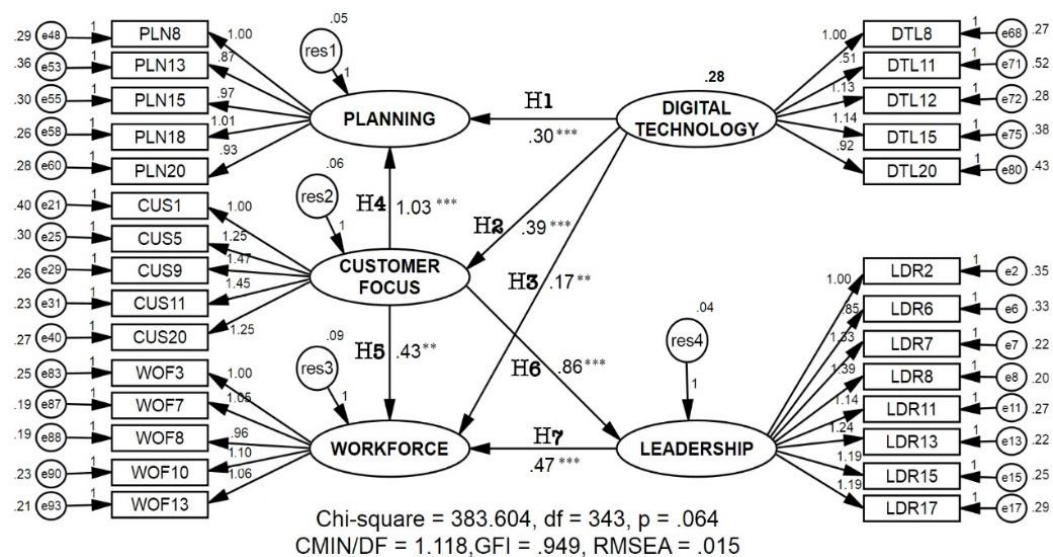
2. องค์ประกอบของแนวทางการปรับตัวของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย

จากข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณที่ระบุไว้ในหัวข้อที่ 1 สามารถนำมากำหนดเป็นประเด็นสำคัญ 4 ด้าน เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการปรับตัวของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศโดยมุ่งประเด็นกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศ ส่วนผลการวิเคราะห์แนวทางปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการตอบสนองต่อความต้องการ (Demand Responsive), 2) องค์ประกอบด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Transformation), 3) องค์ประกอบด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม (Mindset Change) และ 4) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการทรัพยากร (Resource Management) โดยข้อมูลทั้ง 4 องค์ประกอบ สามารถนำไปสู่การสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้างกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเสนอผลการวิจัยในหัวข้อต่อไป จากข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ดังนี้

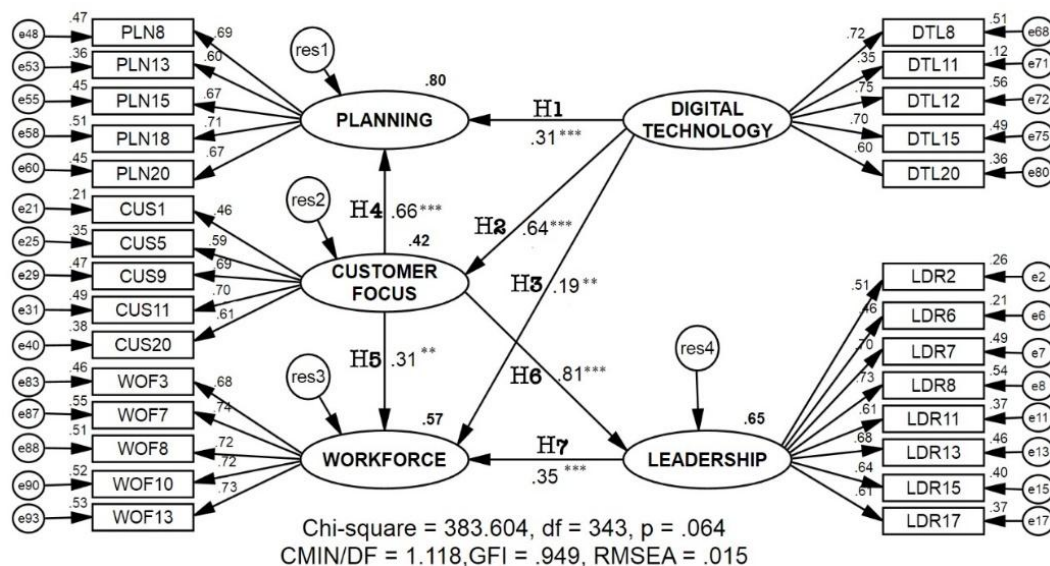
ผลการวิเคราะห์แนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกโหมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า สามารถจำแนกออกมาได้ จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการตอบสนองต่อความต้องการ ด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ด้านการปรับแนวความคิดหรือ และด้านการบริหารจัดการทรัพยากร รวมทั้งสิ้น 100 ข้อ แบ่งเป็นองค์ประกอบละ 25 ตัวแปร ตามลำดับ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับเนื้อหาสาระที่ระบุถึงแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกโหมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย แต่ได้ปรับปรุงถ้อยคำและบทวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อให้เนื้อหาสาระมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยมีข้อเสนอแนะที่ตรงกันหลายท่าน อาทิ การระบุตัวบ่งชี้จำเป็นสำหรับการปรับตัว ได้แก่ (1) การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ (2) การกำหนดโครงสร้างและทรัพยากรองค์กรที่เหมาะสม (3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการก่อเกิดนวัตกรรมและบริการทุกมิติ (4) รูปแบบ กระบวนการ และการปฏิบัติที่เอื้อต่อการจัดการตอบสนองต่อความต้องการ (5) การประยุกต์ใช้ระบบไอซีทีและแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เหมาะสมสำหรับการบริการ (6) ทีมผู้นำเชิงปรับตัวที่มุ่งมั่นไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมและบริการอย่างเป็นระบบ (7) ทีมงานมีนิสัยแห่งนวัตกรรมในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ (8) การสร้างบรรยากาศและระบบนิเวศขององค์กรที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว (9) นวัตกรรมการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิผล (10) การปรับแนวคิดหรือพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ (11) การส่งเสริมบุคลากรให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างอิสระ และ (12) การสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้เชิงดิจิทัลทั่วทั้งองค์กร เป็นต้น

3. แบบจำลองสมการโครงสร้างแนวทางการปรับตัวของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกโหมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืนในโหมด Unstandardized Estimate และในโหมด Standardized Estimate หลังปรับปรุงตัวแบบปรากฏผลดังภาพที่ 1 และ 2 ตามลำดับ

ภาพที่ 1 แบบจำลองสมการโครงสร้างกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืนในโหมด Unstandardized Estimate หลังปรับปรุงตัวแบบ

ภาพที่ 2 แบบจำลองสมการโครงสร้างกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืนใหม่ Standardized Estimate หลังปรับปรุงตัวแบบ

จากภาพที่ 1 และ ภาพที่ 2 พบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างกลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืน ภายหลังจากปรับปรุงตัวแบบ ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง จำนวน 5 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรแฝงภายนอก จำนวน 1 ตัว ได้แก่ องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และตัวแปรแฝงภายใน จำนวน 4 ตัว ได้แก่ องค์ประกอบด้านมุ่งเน้นลูกค้า (Customer Focus) องค์ประกอบด้านการวางแผน (Planning) องค์ประกอบด้านผู้นำ (Leadership) และองค์ประกอบด้านบุคลากร (Workforce)

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย ก่อนปรับปรุงตัวแบบ พบว่า ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA) เท่ากับ 0.087 ผ่านเกณฑ์การประเมิน แต่สำหรับค่าความน่าจะเป็นของไคสแควร์ (Chi-Square Probability Level) เท่ากับ 0.000 ค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (CMIN/DF) เท่ากับ 4.797 และค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.356 ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับปรุงแบบจำลอง โดยพิจารณาจากค่า Modification Indices ที่ได้มาจากโปรแกรมสำเร็จรูปพร้อมหลักวิชาการทางทฤษฎี เพื่อตัดตัวแปรเชิงสังเกตที่มีความไม่เหมาะสมบางตัวออกไปทีละตัว แล้วดำเนินการประมวลผลตัวแบบใหม่ ทำเช่นนี้ไปจนได้ตัวแบบที่มีค่าสถิติผ่านเกณฑ์ ครบทั้ง 4 ค่า ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการปรับปรุงแบบจำลองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พบว่า ค่าความน่าจะเป็นของไคสแควร์ เท่ากับ 0.090 มากกว่า 0.05 แสดงว่าตัวแบบนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (CMIN/DF) เท่ากับ 1.108 มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.952 มีค่าน้อยกว่า 0.90 และค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA) เท่ากับ 0.015 มีค่าน้อยกว่า 0.08 จึงสรุปได้ว่าสถิติทั้ง 4 ค่า ผ่านเกณฑ์การประเมินและมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

อภิปรายและสรุปผล

สรุปผล

คณะผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัยเป็นภาพรวมของแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกโหมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย โดยข้อสรุปผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับมีดังต่อไปนี้

1. ลักษณะการดำเนินงานของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกโหมทางธุรกิจ

1.1 สถานภาพโดยทั่วไปของผู้ประกอบการพบว่า เป็นองค์กรธุรกิจภาคพื้นดินเท่ากับธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศ ประเภทกลุ่มบริษัทจำกัด (มหาชน) ส่วนใหญ่เคยได้รับรางวัลหรือมาตรฐานคุณภาพ และองค์กรส่วนใหญ่มีจำนวนพนักงานไม่เกิน 100 คน และมีการดำเนินธุรกิจขององค์กรส่วนใหญ่มากกว่า 10 ปีขึ้นไป

1.2 ลักษณะการดำเนินงานโดยทั่วไปขององค์กรธุรกิจส่วนใหญ่ใช้แนวคิด 4Ps (Product, Price, Place, Promotion) ในการดำเนินธุรกิจมากที่สุด ส่วนใหญ่มีรายได้และกำไรลดลง การดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่เห็นว่าสภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด การบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการปรับโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสมในสถานการณ์วิกฤตรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศ การบริหารจัดการขององค์กรส่วนใหญ่เห็นว่าการนำ การกำหนดทิศทาง และการควบคุม มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง กลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้องค์กรเติบโตพร้อมรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศอย่างยั่งยืน (Sustainability) ได้แก่ การออกแบบระบบงานใหม่ นโยบายการบริหารการตลาดส่วนใหญ่เห็นว่าควรใช้การสร้างจุดเด่นของผลิตภัณฑ์และบริการให้โดดเด่น กลไกหรือระเบียบปฏิบัติงานที่ควรนำมาใช้ ได้แก่ การรักษาและปรับปรุงมาตรฐานคุณภาพและบริการ ผู้นำองค์กรควรให้ความสำคัญต่อการเน้นความโปร่งใส ซื่อสัตย์และมีคุณธรรมจริยธรรม บุคลากรมีความผูกพันหรือชื่นชมองค์กรมากที่สุด คือ เรื่องการให้ความสำคัญกับนวัตกรรมการผลิตหรือการบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการ ความสำคัญของระบบดิจิทัลส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้ความสำคัญในด้านการขายและการตลาด แนวคิดสำคัญสำหรับการดำเนินงานที่ต้องปรับเปลี่ยนส่วนใหญ่เห็นว่าประสบการณ์ของผู้ซื้อ ส่วนคุณลักษณะที่ผู้นำองค์กรควรมีในช่วงวิกฤตเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศส่วนใหญ่เห็นว่าผู้นำควรมีความฉลาดทางอารมณ์และแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจต่อทั้งพนักงานและลูกค้า

1.3 ระดับความสำคัญต่อแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกโหมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยพบว่าโดยภาพรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรมมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการตอบสนองต่อความต้องการมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก

1.4 การเปรียบเทียบระดับความสำคัญของแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พหุโลกโหมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย จำแนกตามประเภทของธุรกิจพบว่า ระดับความสำคัญของแนวทางโดยภาพรวม เมื่อจำแนกประเภทของธุรกิจ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยธุรกิจภาคพื้นดินให้ความสำคัญต่อแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศในประเทศไทย มากกว่าธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศ สำหรับการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับความสำคัญของแนวทางการปรับตัวของ

องค์การภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการขนส่งทางอากาศเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศในประเทศไทย ส่วนประเภทของธุรกิจเป็นรายด้าน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม และไม่มี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล องค์ประกอบด้านการตอบสนองต่อความต้องการ และ องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการทรัพยากร โดยประเภทของธุรกิจภาคพื้นดินให้ความสำคัญต่อแนวทางการปรับตัวของ องค์การภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการขนส่งทางอากาศเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศในประเทศไทยมากกว่าประเภทของธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศ

2. องค์ประกอบของแนวทางการปรับตัวขององค์การภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพพบว่า แนวทางการปรับตัวขององค์การภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการตอบสนองต่อความต้องการ (Demand Responsive), 2) องค์ประกอบด้านการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Transformation), 3) องค์ประกอบด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม (Mindset Change) และ 4) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการทรัพยากร (Resource Management)

3. แบบจำลองสมการโครงสร้างแนวทางการปรับตัวขององค์การภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างแนวทางการปรับตัวขององค์การภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย พบว่าหลังปรับปรุงตัวแบบ การวิเคราะห์ตัวเลขทางสถิติทุกตัวทั้ง 4 ค่า ผ่านเกณฑ์การประเมินและมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

อภิปรายผล

ประเด็นสำคัญที่ได้พบจากผลการวิจัยสามารถเป็นแนวทางการจัดการองค์การอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความสามารถในการปรับตัวภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจหรือผลกระทบอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตสำหรับการดำเนินธุรกิจประเภทนี้ เพื่อสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนในระยะยาว คณะผู้วิจัยจึงนำข้อค้นพบดังกล่าวมาอภิปรายในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาลักษณะของการดำเนินธุรกิจและการเปรียบเทียบองค์ประกอบแนวทางการปรับตัวขององค์การภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยในธุรกิจภาคพื้นดินกับธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศในภาพรวมและรายด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อันเนื่องมาจากองค์การธุรกิจภาคพื้นดินและธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศ มีลักษณะการจัดการด้านต่าง ๆ ในการปรับตัวต่อภาวะวิกฤตที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งทั้งธุรกิจภาคพื้นดินและธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศต่างก็มีการปรับตัวอย่างมากเพื่อรองรับสถานการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้น มีลักษณะกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ ทบทวนแก้ไขอย่างเป็นระบบ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้านการปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ขึ้นมาในองค์กรอย่างต่อเนื่องเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืน (Steiner & Brandhoff, 2020; Cavallo

et al., 2020 และ Chen et al., 2021) ซึ่งแตกต่างกับองค์กรขนาดกลางและเล็กที่มีลักษณะการจัดการด้านคุณภาพในองค์กรแบบค่อยเป็นค่อยไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anh & Gan (2021); Franquesa & Vera (2021); Lányi et al. (2021); Rostami & Rezaei (2021) และ Agyapong et al. (2021) ที่มีผลการวิจัยเก็บตัวอย่างและสัมภาษณ์องค์กรประเภทต่าง ๆ โดยมีผลการวิจัยที่สามารถระบุได้ว่า องค์กรธุรกิจที่สามารถปรับตัวได้ภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจโดยมีการวางแผนรับมือไว้เป็นอย่างดีแล้วจะส่งผลให้องค์กรแห่งนั้นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง โดยประเภทธุรกิจขององค์กรไม่มีผลต่อการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจรองรับการเกิดเสรีการขนส่งทางอากาศแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Insaidoo et al. (2021); Jedyndak et al. (2021) และ Anggraini et al. (2022) ที่ดำเนินการวิจัยในระหว่างการปรับตัวขององค์กรธุรกิจในประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกโดยพบว่า รูปแบบการดำเนินธุรกิจของภาคการผลิตภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของประสิทธิภาพการควบคุมคลังสินค้า ส่วนภาคบริการจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของประสิทธิภาพในการให้บริการ เนื่องจากธุรกิจแต่ละประเภทมักมีรูปแบบการดำเนินงานเป็นลักษณะเฉพาะหรือกลยุทธ์ที่แตกต่าง หากธุรกิจใดมีการวางแผนกลยุทธ์ไว้เป็นอย่างดีแล้วและมีการปรับโฉมการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์แล้วก็จะยอมส่งผลให้ธุรกิจนั้นก็สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป (Cimini et al., 2021; Acciarini et al., 2021; Biçakcıoğlu-Peynirci & Tanyeri, 2022)

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่มีความสำคัญต่อแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยมากที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบด้านการปรับแนวความคิดหรือพฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.58 สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของแนวความคิดหรือพฤติกรรมที่ส่งผลโดยตรงถึงการปรับตัวขององค์กรในการดำเนินธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศในประเทศไทย ด้วยสภาวะการแข่งขันในยุคปัจจุบันที่รุนแรงและเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดเวลาส่งผลให้ธุรกิจต้องพยายามหากลยุทธ์และแนวทางในการดำเนินธุรกิจที่จะทำให้องค์กรได้เปรียบคู่แข่งขันสามารถอยู่รอดและเจริญเติบโตได้อย่างมั่นคงในระยะยาว (Chekurov et al., 2021) โดยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Santos et al. (2020) และ Agyapong et al. (2021) ที่ดำเนินการวิจัยโดยระบุว่า การจัดการสมัยใหม่บนพื้นฐานของการปรับแนวคิดหรือพฤติกรรม มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรประสบความสำเร็จโดยต้องควบคู่เข้ากับความสามารถหลักที่เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแปลงกลยุทธ์วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายขององค์กรมาสู่กระบวนการบริหารคนในองค์กรนั่นเอง หากว่าบุคลากรตามสายงานมีความสามารถเป็นไปตามที่องค์กรคาดหวังซึ่งจะเป็นแรงผลักดันและสนับสนุนให้เกิดผลงานทั้งผลงานของตัวเอง ผลงานของหน่วยงาน และนำไปสู่ผลงานในระดับองค์กรในที่สุด อีกทั้งผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อาศิรา ราชเวียง และคณะ (2564); Free & Hecimovic (2021); Kaveh et al. (2021) และ Jeong et al. (2022) ที่ระบุว่า การแข่งขันกันในยุคที่ผู้บริโภคมีความรู้หรือช่องทางในการหาความรู้มากขึ้นทำให้พฤติกรรมของผู้บริโภคมีลักษณะดังนี้ (1) สื่อสารตลอดเวลาต้องการพูดคุยและทำการสื่อสารกับผู้คนอยู่ตลอดเวลา (2) ต้องได้ทันทีหรือคนมีความอดทนในการรอคอยน้อยลง (3) ต้องมีสังคมทั้งสังคมในโลกความจริงและในสังคมออนไลน์ (4) ชอบความสะดวกของสินค้าหรือบริการเข้าถึงได้ง่าย ๆ และสะดวกสบายการติดต่อสื่อสาร (5) แสวงหาสิ่งแปลกใหม่ โดดเด่น สิ่งใหม่ ๆ ที่ปรากฏบนโลก เหตุการณ์ที่อยู่ในกระแสหรือเทรนด์ที่ใหม่ (6) ต้องดีกว่าเหนือกว่าคนอื่น (7) ชอบแบรนด์ที่มีชื่อเสียง (8) ชอบเป็นคนสำคัญคนพิเศษ และ (9) ตัดสินใจนานกว่าที่คิด ปัจจุบันสื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคมากไม่ว่าจะเป็นสื่อออนไลน์และสื่อออฟไลน์ ดังนั้นองค์กรธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการทุกประเภทจึงต้องปรับตัวโดยทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปในภาพรวมได้ว่า การกำหนดแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศภายใต้สถานการณ์พลิกโฉมทางธุรกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย นอกจากจะพึงพอใจประกอบทั้งสี่ด้านแล้วยังมีปัจจัยเกื้อหนุนเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถก้าวเดินต่อไปได้ โดยเริ่มจากการหาคนที่เหมาะสมกับงาน การผูกใจคนแก่ให้อยู่กับองค์กร การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้อย่างเหมาะสม การสร้างบรรยากาศแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับดิจิทัลมาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร (Rashid & Ratten, 2021) นอกจากนี้ องค์กรต้องสามารถจัดการงานวิจัยและนวัตกรรมที่คิดค้นได้เป็นอย่างดีทั้งในด้านการบริหารจัดการและการจัดการการเรียนรู้ ทำให้ผู้ทำงานด้านนี้มีความสุข สนุกกับงาน มีมาตรฐานสูง และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องครบถ้วนทุกด้าน เป็นองค์กรที่สามารถจัดการได้สอดคล้องกับความต้องการ เป็นที่ชื่นชมขององค์กรหรือสถาบันอื่น ๆ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและไม่สิ้นสุด (Russell & Swanson, 2019) นอกจากนี้ ผู้บริหารควรพยายามส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานทุกคนที่เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการกำหนดตัวแบบเชิงนวัตกรรมและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ขององค์กร รวมทั้งทำให้บุคลากรรู้สึกว่าการสร้างสรรคความคิดผ่านองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคน (Sisaye, 2022; Khoirunnisa & Almahendra, 2022) ยิ่งไปกว่านั้น ผู้นำหรือผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางขององค์กรอย่างสร้างสรรค์เพื่อมุ่งสู่องค์กรแห่งนวัตกรรมทางธุรกิจยุคเศรษฐกิจดิจิทัลที่สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ข้อกำหนดเชิงนโยบายของภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญและส่งผลกระทบต่อ การดำเนินธุรกิจขององค์กรธุรกิจภาคพื้นดินและธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศในปัจจุบัน ดังนั้นภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายเพื่อสนับสนุนให้ภาคธุรกิจการบินและธุรกิจการบริการขนส่งทางอากาศในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก และสามารถปรับตัวในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทย ดังนี้ 1) นโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างและขยายโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและการเงิน เพื่อให้ภาคธุรกิจสามารถนำทรัพยากรเทคโนโลยีทันสมัยต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินธุรกิจ 2) นโยบายสนับสนุนและส่งเสริมการสร้างสื่อสังคมออนไลน์หรือตลาดออนไลน์ (Online Marketplace) ภายในประเทศและไปสู่ต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านสื่อสังคมออนไลน์รวมถึงการเชื่อมโยงกับระบบการขายของบนตลาดออนไลน์ขนาดใหญ่เพื่อให้ภาคธุรกิจสามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) นโยบายส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้เพียงพอกับความต้องการในระดับประเทศ รวมถึงการเพิ่มทักษะ (Upskill) และการปรับเปลี่ยนทักษะ (Reskill) ให้กับบุคลากรในระดับต่าง ๆ 4) นโยบายจัดตั้งหน่วยงานที่ปรึกษาสามารถให้คำแนะนำและให้ความรู้กับภาคธุรกิจในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ (Innovation) เพื่อให้รู้เท่าทันและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลรวมถึงสามารถรองรับกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต และ 5) นโยบายส่งเสริมการสร้างฐานข้อมูลกลางขนาดใหญ่ (Big Data) และส่งเสริมให้มีพัฒนา AI ภายในประเทศ เพื่อให้เอกชนสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลอย่างทั่วถึงและก่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเท่าเทียมกัน

1.2 องค์การธุรกิจภาคพื้นดินและธุรกิจบริการขนส่งทางอากาศในปัจจุบันมีลักษณะการจัดการด้านต่าง ๆ ในการปรับตัวต่อภาวะวิกฤตที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งต่างก็มีการปรับตัวอย่างมากเพื่อรองรับสถานการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นและมีลักษณะกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านปรับปรุงคุณภาพมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น กลุ่มผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องปรับตัวเตรียมดำเนินการ ดังนี้ 1) ดำเนินการพัฒนาบุคลากรอย่างเร่งด่วนในหลายรูปแบบ เช่น เชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามาฝึกอบรม การสร้างระบบฐานความรู้ และการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ (Online Learning) และเอไอทั้งนี้เพื่อให้พนักงานมีทัศนคติที่ดี มีธรรมาภิบาล มีความรู้ความเข้าใจเท่าทันเทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร 2) การปรับเปลี่ยนงบประมาณใหม่ ด้วยการให้ความสำคัญต่อปรับเปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีเพื่อที่จะลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในอนาคตแม้ว่าการลงทุนในเบื้องต้นจะสูงกว่า 3) จัดตั้งทีมงานศึกษาและดูแลเรื่องแนวทางการทำงานรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศทั้งในด้านความต้องการของลูกค้า การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การควบคุมและประเมินคุณภาพ มีการประเมินคุณภาพสินค้าและบริการจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยมีเป้าหมายให้สินค้ามีคุณภาพเหนือกว่าความพึงพอใจที่ผู้บริโภคคาดหวัง 4) ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคู่ค้าอย่างใกล้ชิดและเท่าเทียมกันในการร่วมมือด้านต่าง ๆ เช่น การประชุมทางออนไลน์เพื่อพูดคุยหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมถึงสรรหาซัพพลายเออร์ใหม่ ๆ ที่ได้ให้บริการที่สะดวก รวดเร็ว มีคุณภาพ และราคาที่เหมาะสม และ 5) จัดตั้งทีมงานเพื่อใช้ใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือสื่อดิจิทัลหรือทำการเชื่อมโยงกับระบบตลาดขายของบนโลกออนไลน์ขนาดใหญ่เพื่อส่งเสริมการขายให้กว้างขวาง ส่วนธุรกิจบริการ องค์การที่เป็นธุรกิจการให้บริการประเภทต่าง ๆ จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินธุรกิจเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอันมีปัจจัยเร่งมาจากความปกติใหม่โดยควรดำเนินการ ดังนี้ 1) สร้างความแตกต่างในการบริการ มีลักษณะเฉพาะ ให้บริการที่รวดเร็ว ราคาเหมาะสม และทำให้ลูกค้าหรือผู้รับบริการมีความประทับใจ 2) สร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมให้กับพนักงานรวมถึงสร้างทัศนคติที่ดี ด้วยการพัฒนาบุคลากรอย่างเร่งด่วนเช่นเดียวกับการผลิต และเพื่อให้พนักงานมีความรู้ความเข้าใจเท่าทันเทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการบริการที่ดีเลิศและสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า 3) มีการระดมความคิดร่วมกันระหว่างผู้บริหารและพนักงานเพื่อคิดค้นรูปแบบบริการใหม่ ๆ (New Service Model) สร้างความแตกต่างหรือบริการที่ดีให้แก่ผู้รับบริการ 4) ขยายช่องทางการตลาดด้วยช่องทางการจำหน่ายผ่านสื่อดิจิทัลหรือตลาดออนไลน์หรือเข้าร่วมแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทันสมัยต่าง ๆ เช่น ระบบการชำระเงินแบบออนไลน์ 5) ดำเนินการพัฒนาและสร้างฐานข้อมูลขนาดใหญ่และประยุกต์ใช้ AI ในการให้บริการแก่ลูกค้ากลุ่มต่าง ๆ และ 6) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและร่วมมือกับคู่ค้าอย่างเท่าเทียมโดยมีผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 องค์การธุรกิจอุตสาหกรรมการบินและบริการขนส่งทางอากาศมีแนวทางการปรับตัวเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศของประเทศไทยที่ใกล้เคียงกันในหลายด้าน และจากผลกระทบของการพลิกโฉมทางธุรกิจและวิกฤตที่มาจากโควิด-19 ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลส่งผลไปยังทุกภาคส่วนรวมทั้งความปกติใหม่ทำให้รูปแบบการทำงานของพนักงานรวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดหรือพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กรให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายได้อย่างพึงพอใจและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในส่วนของ การปรับเปลี่ยนแนวคิดและพฤติกรรมนั้นธุรกิจการผลิตและการบริการมีความแตกต่างกัน ในขณะที่การปรับตัวทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายและการบริหารจัดการสำหรับรองรับสภาวะวิกฤตมีความคล้ายกัน ดังนั้นแนวทางการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจ

สำหรับธุรกิจทั้งสองประเภทควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องความแตกต่างในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านผู้นำ ด้านบุคลากร ด้านการเงิน หรือการศึกษาเพิ่มเติมตามขนาดขององค์กร ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจควรทำการศึกษาในเรื่องแนวทางในการปรับตัวขององค์กรธุรกิจเชิงลึกต่อไป

2.2 จากการศึกษาและผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่พบว่า รูปแบบหรือแนวทางการบริหารธุรกิจจากเจ้าของกิจการหรือผู้บริหารที่มีแนวคิดใหม่ ๆ มีการปรับตัวตลอดตามสถานการณ์หรือการเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส จะสามารถนำพาธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ เช่น การได้รับส่วนแบ่งการตลาดที่เพิ่มขึ้นจากสภาวะวิกฤต การหาตลาดหรือลูกค้าในรูปแบบใหม่ ๆ หรือเข้าไปในตลาดที่มีคู่แข่งน้อย (Blue Ocean) จัดได้ว่าเป็นวิธีการเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงองค์กรสู่การปรับตัวรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศอีกทางหนึ่ง ดังนั้น ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกจากผู้นำระดับสูงขององค์กรที่ประสบความสำเร็จจากหลายองค์กร รวบรวมสังเคราะห์ขึ้นเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบของการปรับตัวขององค์กรภาคธุรกิจอุตสาหกรรมบินและบริการขนส่งทางอากาศเพื่อรองรับการเปิดเสรีการขนส่งทางอากาศในประเทศไทยได้อีกทางหนึ่ง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยและตีพิมพ์เผยแพร่จากวิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติ รัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ และวิทยาลัยธาตุพนม มหาวิทยาลัยนครพนม คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

รายการอ้างอิง

- ธานีรินทร์ ศิลปจารุ. (2560). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS** (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญปิสิกเนสอาร์แอนด์ดี.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาต, อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ และ สรายุทธ์ เศรษฐขจร. (2562). การจัดการการตลาดแบบองค์รวมยุคใหม่: มิติด้านการตลาดสำหรับธุรกิจยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. **วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ**, 7(1), 68–79.
- ราชบัณฑิตยสภา ศ.นพ.สุรพล อิศโรศิริล. (2563). [ออนไลน์]. ราชบัณฑิตยบัญญัติศัพท์ “New Normal” ความปกติใหม่. **ฐานวิถีชีวิตใหม่**. สืบค้น 12 ธันวาคม 2567. จาก <https://www.facebook.com/surapol.issaragrisil/posts/10207392559168907>.
- อาศิรา ราชเวียง, พงษ์ศักดิ์ ผกามาต, ศิภาณจณ์มณี ไชเออร์ส, สมใจ ศรีเนตร และ วีรวัฒน์ เพ็งช่วย. (2564). รูปแบบของการจัดองค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมยุคดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพภายใต้สถานการณ์วิถีปกติใหม่ในประเทศไทย. **วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, 11(3), 184–200.
- Acciarini, C., Boccadelli, P., & Vitale, M. (2021). Resilient companies in the time of Covid-19 pandemic: a case study approach. **Journal of Entrepreneurship and Public Policy**, 10(3), 336–351.
- Agyapong, A., Maledidong, P.D., & Mensah, H.K. (2021). Performance outcome of entrepreneurial behavior of SMEs in a developing economy: the role of international mindset. **Journal of Strategy and Management**, 14(2), 227–245.

- Anggraini, P.G., Utami, E.R., & Wulandari, E. (2022). What happens to the stock market during the COVID-19 pandemic? A systematic literature review. **Pacific Accounting Review**, **34**(3), 406–425.
- Anh, D.L.T., & Gan, C. (2021). The impact of the COVID-19 lockdown on stock market performance: evidence from Vietnam. **Journal of Economic Studies**, **48**(4), 836–851.
- Arslan, A., Golgeci, I., Khan, Z., Ahokangas, P., & Haapanen, L. (2022). COVID-19 driven challenges in international B2B customer relationship management: empirical insights from Finnish high-tech industrial microenterprises. **International Journal of Organizational Analysis**, **30**(7), 49–66.
- Bıçakcıoğlu-Peynirci, N., & Tanyeri, M. (2022). Stakeholder and resource-based antecedents and performance outcomes of green export business strategy: insights from an emerging economy. **International Journal of Emerging Markets**, **17**(1), 1–46.
- Cavallo, A., Ghezzi, A., & Ruales Guzmán, B.V. (2020). Driving internationalization through business model innovation: Evidences from an AgTech company. **Multinational Business Review**, **28**(2), 201–220.
- Chekurov, S., Salmi, M., Verboeket, V., Puttonen, T., Riipinen, T., & Vaajoki, A. (2021). Assessing industrial barriers of additively manufactured digital spare part implementation in the machine-building industry: a cross-organizational focus group interview study. **Journal of Manufacturing Technology Management**, **32**(4), 909–931.
- Chen, J., Liu, L., & Wang, Y. (2021). Business model innovation and growth of manufacturing SMEs: a social exchange perspective. **Journal of Manufacturing Technology Management**, **32**(2), 290–312.
- Cimini, C., Boffelli, A., Lagorio, A., Kalchschmidt, M., & Pinto, R. (2021). How do industry 4.0 technologies influence organisational change? An empirical analysis of Italian SMEs. **Journal of Manufacturing Technology Management**, **32**(3), 695–721.
- Franquesa, J., & Vera, D. (2021). Small business debt financing: the effect of lender structural complexity. **Journal of Small Business and Enterprise Development**, **28**(3), 456–474.
- Free, C., & Hecimovic, A. (2021). Global supply chains after COVID-19: the end of the road for neoliberal globalisation?. **Accounting, Auditing & Accountability Journal**, **34**(1), 58–84.
- Gazzaneo, L., Padovano, A., & Umbrello, S. (2020). Designing Smart Operator 4.0 for Human Values: A Value Sensitive Design Approach. *Procedia Manufacturing*. **International Conference on Industry 4.0 and Smart Manufacturing (ISM 2019)**, **42** (219–226). Italy: University of Calabria, Aula Caldora.
- Hooi, L.W. (2021). SME performance: does organizational learning capability really matter?. **International Journal of Organizational Analysis**, **29**(5), 1093–1116.
- Insaiddo, M., Arthur, L., Amoako, S., & Andoh, F.K. (2021). Stock market performance and COVID-19 pandemic: evidence from a developing economy. **Journal of Chinese Economic and Foreign Trade Studies**, **14**(1), 60–73.

- International Transport Forum. (2019). **Liberalisation of Air Transport**. Retrived November 12, 2024, From https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/docs/liberalisation_air_transport_1.pdf.
- Jedynak, M., Czakon, W., Kuźniarska, A., & Mania, K. (2021). Digital transformation of organizations: what do we know and where to go next?. **Journal of Organizational Change Management**, **34**(3), 629–652.
- Jeong, M., Kim, K., Ma, F., & DiPietro, R. (2022). Key factors driving customers' restaurant dining behavior during the COVID–19 pandemic. **International Journal of Contemporary Hospitality Management**, **34**(2), 836–858.
- Kaveh, A., Nazari, M., van der Rest, J.–P., & Mira, S.A. (2021). Customer engagement in sales promotion. **Marketing Intelligence & Planning**, **39**(3), 424–437.
- Khoirunnisa, N.L., & Almahendra, R. (2022). Micro design in inter–organizational hybrid governance: a study on product adaptation, reverse knowledge transfer and integration mechanism. **Journal of Knowledge Management**, **26**(4), 873–894.
- Lányi, B., Hornyák, M., & Kruzslicz, F. (2021). The effect of online activity on SMEs' competitiveness. **Competitiveness Review**, **31**(3), 477–496.
- Li, Z. (2021). Exploring the role of organizational slack in the COVID–19 pandemic: an empirical study of the manufacturing industry. **Corporate Governance**, **21**(6), 996–1010.
- Nagel, L. (2020). The Influence of the COVID–19 Pandemic on the Digital Transformation of Work. **International Journal of Sociology and Social Policy**, **40**(9/10), 861–875.
- Rashid, S., & Ratten, V. (2021). Entrepreneurial ecosystems during COVID–19: the survival of small businesses using dynamic capabilities. **World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development**, **17**(3), 457–476.
- Rostami, V., & Rezaei, L. (2021). The effect of competition in the product market and financial flexibility on business strategy. **Journal of Facilities Management**, **19**(5), 632–651.
- Russell, D.M., & Swanson, D. (2019). Transforming information into supply chain agility: an agility adaptation typology. **The International Journal of Logistics Management**, **30**(1), 329–355.
- Santos, R.S., Sun, S.L., & Luo, X. (2020). invisaWear: evolving the entrepreneurial mind–set. **The CASE Journal**, **16**(4), 393–414.
- Sisaye, S. (2022). The organizational ecological resource framework of sustainability reporting: implications for corporate social reporting (CSR). **Journal of Business and Socio–economic Development**, **2**(2), 99–116.
- Steiner, B., & Brandhoff, M. (2020). An analysis of configurations of relationship quality dimensions to explain sources of behavioral outcomes in globalized manufacturing. **European Journal of Marketing**, **55**(13), 1–40.
- World Economic Forum. (2023). **Advanced Air Mobility: Shaping the Future of Aviation**. Retrived November 18, 2024, From https://www3.weforum.org/docs/WEF_Advanced_Air_Mobility_2024.pdf.

ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต
โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง
สาธารณสุข สถาบันสมทบมหาวิทยาลัยมหิดล หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556

The Satisfaction of Users Towards the Quality of the 19th Batch of Medical Graduates,
Doctor of Medicine Program at Maharat Nakhon Ratchasima Hospital (MNRH)
Praboromarajchanok Institute, Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public
Health Institutions join in Mahidol University, revised curriculum in 2013

อังคณา วินัยชาติศักดิ์¹ อมรรัตน์ บัลลังก์สรระน้อย² และ สุทัศน์ เที่ยงกลาง^{2*}

Angkana Winaichatsak¹, Amornrat Banlangsanoi² and Sutad Yearngklang^{2*}

¹ กลุ่มงานกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000

² ศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000

¹ Department of Pediatrics, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital, Nakhon Ratchasima 30000

² Medical Education Center, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital, Nakhon Ratchasima 30000

*Corresponding author: sutad.korat@cpird.in.th

Received: December 10, 2024; Revised: February 13, 2025; Accepted: March 13, 2025

บทคัดย่อ

ที่มาของปัญหา: โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมาเป็นสถาบันผลิตแพทย์เพื่อชาวชนบทตั้งแต่ปีพ.ศ. 2540 การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานคุณสมบัติแพทย์ด้านต่าง ๆ ของบัณฑิตภายหลังจากปฏิบัติงานครบ 1-2 ปี เป็นข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขหลักสูตรของศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก เพื่อผลิตบัณฑิตแพทย์ที่มีคุณภาพและสามารถปฏิบัติงานในชนบท ตอบสนองการปฏิบัติงานของเขตสุขภาพที่ 9 ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 และเปรียบเทียบจำแนกตามผู้ประเมิน (เพศ อายุ และบทบาทที่ปฏิบัติงาน) จังหวัดในการปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการร่วมงาน

วิธีการศึกษา: กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ผู้ใช้บัณฑิตหรือผู้ร่วมงานที่ปฏิบัติงานร่วมกับบัณฑิตแพทย์ รุ่น 19 จำนวน 258 คน โดยใช้แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจต่อบัณฑิตในด้านต่าง ๆ โดยมีค่าคะแนนเป็น 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบด้วยสถิติทดสอบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance)

ผลการศึกษา: พบว่าความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 อยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 4.25$) ด้านที่เป็นจุดเด่น คือ ด้านการประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับความเป็นแพทย์ มีระดับสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมาคือ ด้านสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วยญาติ ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามบริบท เท่ากับด้านสามารถปฏิบัติงานที่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุข ($\bar{x} = 4.29$) ส่วนด้านที่มีโอกาสพัฒนา คือ ด้านประยุกต์และบูรณาการ

ความรู้ทางด้านต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อแก้ปัญหาผู้ป่วยแบบองค์รวม ($\bar{x} = 4.12$) เมื่อพิจารณาบทบาทของผู้ประเมินบัณฑิตและจังหวัดในการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้อำนวยการโรงพยาบาล และผู้ใช้บัณฑิตในจังหวัดสุรินทร์ มีความพึงพอใจระดับสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.015$ และ $p = 0.030$) ตามลำดับ **สรุป:** ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556 อยู่ในระดับดีและควรปรับปรุงด้านการประยุกต์และบูรณาการความรู้ในการดูแลผู้ป่วย เช่น การส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ อย่างสมเหตุผลในหลักสูตรปรับปรุงต่อไป

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต คุณภาพบัณฑิตแพทย์ หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต

Abstract

Background: Maharat Nakhon Ratchasima Hospital has been producing rural physicians since 1997. Monitoring and evaluating the performance and competencies of medical graduates after one to two years of practice provides essential data for improving, adjusting, and refining the curriculum of the Medical Education Center. This ensures the production of high-quality medical graduates capable of effectively working in rural areas and meeting the healthcare needs of Health Region 9. **Objective:** To assess the satisfaction of employers and colleagues regarding the quality of medical graduates from the 19th cohort and to compare satisfaction levels based on different evaluators' characteristics (gender, age, and roles), the province of practice, and the duration of collaboration. **Methodology:** The study sample consisted of 258 individuals who employed or worked with the 19th cohort medical graduates. A satisfaction questionnaire was used to assess various aspects of graduate performance, with a five-point rating scale. Data were analyzed using frequency distribution, percentage, mean, standard deviation. Comparisons were made using t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA). **Results:** The overall satisfaction of the stakeholders with the quality of the 19th batch of graduates was rated as good (mean = 4.25). The most prominent strengths were the graduates' ethics and professionalism (mean = 4.30), followed by their ability to communicate and build relationships with patients, families, colleagues, and communities effectively (mean = 4.29), and their ability to work efficiently and happily in community settings (mean = 4.29). The area identified for improvement was the integration of knowledge from various fields, including social sciences, humanities, behavioral sciences, medical technology, as well as principles of patient care, the healthcare system, and relevant laws, to provide holistic patient management (mean = 4.12). In terms of evaluators' roles and work locations, hospital directors and employers in Surin Province showed significantly higher satisfaction levels ($p = 0.015$ and $p = 0.030$, respectively). **Conclusion:** The overall satisfaction with the quality of the 19th batch of medical graduates from the revised curriculum (2013) was good. However, further development is needed in the integration and application of knowledge in patient care, such as the appropriate use of laboratory tests, in future curriculum revisions.

Keywords: Graduate user satisfaction, Quality of medical graduates, Doctor of medicine program

บทนำ

ศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิกโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา รับนักศึกษาแพทย์ในโครงการผลิตแพทย์เพิ่มเพื่อชาวชนบท มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 โดยร่วมมือกับคณะวิทยาศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี เป็นสถาบันสมทบของมหาวิทยาลัยมหิดล มีปรัชญาหลักสูตร เพื่อผลิตแพทย์ที่มีความรู้ความสามารถทางการแพทย์ ตามเกณฑ์มาตรฐานของแพทยสภา มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะในชนบท สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีได้เหมาะสม พัฒนาคุณภาพชีวิตและประชาชนในชาติ มีความใฝ่รู้ มีคุณธรรมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสุข

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 กำหนดให้มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเป็นระยะ ๆ อย่างน้อย ตามรอบระยะเวลาของหลักสูตร หรือทุกรอบ 5 ปี (2015) และการประเมินหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจากการประเมินช่วยให้ทราบว่าหลักสูตรมีจุดดีและจุดที่ควรพัฒนาอย่างไร

การประเมินหลักสูตรในภาพรวม

1. โดยนักศึกษาและบัณฑิต แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินหลักสูตรที่ประกอบด้วยตัวแทนทุกกลุ่มวิชา ตัวแทนผู้เรียนปัจจุบัน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย คณะกรรมการฯ วางแผนการประเมินหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ดำเนินการสำรวจข้อมูลเพื่อประกอบการประเมินหลักสูตรจากผู้เรียนปัจจุบันทุกชั้นปีและผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านการศึกษในหลักสูตร
2. โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ/หรือจากผู้ประเมินภายนอก คณะกรรมการประเมินหลักสูตร ทำการวิเคราะห์และประเมินหลักสูตรในภาพรวมและใช้ข้อมูลย้อนกลับของผู้เรียน ผู้สำเร็จการศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต เพื่อประกอบการประเมิน
3. โดยผู้ใช้บัณฑิต และ/หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ติดตามบัณฑิตใหม่โดยสำรวจข้อมูลจากผู้ใช้บัณฑิต และ/หรือผู้บังคับบัญชาด้วยแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์

จากการดำเนินการใช้หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2556 ของศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา มีการประเมินหลักสูตรแต่ไม่เคยรายงานมาก่อน ในปีการศึกษา 2565 บัณฑิตแพทย์รุ่น 19 มีจำนวนทั้งหมด 36 คน ทางผู้วิจัย จึงต้องการนำข้อมูลที่ได้ติดตามบัณฑิตที่จบไปปฏิบัติงานในชุมชนแล้ว 1-2 ปี โดยสำรวจข้อมูลความพึงพอใจด้านต่าง ๆ จากผู้ใช้บัณฑิต สหสาขาวิชาชีพต่อคุณภาพของบัณฑิต ซึ่งถือเป็นผลผลิตจากหลักสูตร (product) ตาม CIPP model ที่ประกอบด้วย การประเมินใน 4 ด้าน ได้แก่ บริบท (context) ปัจจัยนำเข้า (input) การดำเนินการ (process) และ ผลผลิต (product) (2013) ในงานวิจัยเน้นที่ผลผลิตของหลักสูตร ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสำรวจดังกล่าว นำมาใช้ในการ พัฒนา ปรับปรุง แก้ไขหลักสูตรของศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก เพื่อให้ได้บัณฑิตแพทย์ที่มีคุณภาพและสามารถปฏิบัติงานในชนบท ตอบสนองการปฏิบัติงานของเขตสุขภาพที่ 9 ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

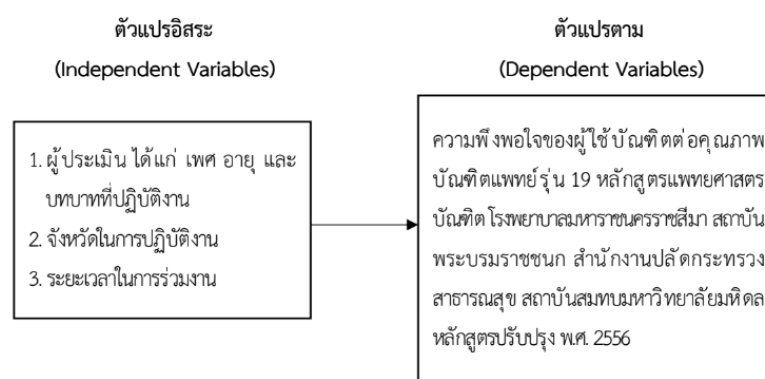
1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 จำแนกตาม ผู้ประเมิน จังหวัด ในการปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการร่วมงาน

สมมุติฐาน

1. ผู้ใช้บัณฑิตที่มีลักษณะต่างกัน มีความพึงพอใจต่อคุณภาพบัณฑิตที่แตกต่างกัน
2. ผู้ใช้บัณฑิตในจังหวัดที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อคุณภาพบัณฑิตที่แตกต่างกัน
3. ผู้ใช้บัณฑิตที่มีระยะเวลาในการร่วมงานกับบัณฑิตต่างกัน มีความพึงพอใจต่อคุณภาพบัณฑิตที่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิด

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบเชิงสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์ รุ่น 19 หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข สถาบันสมทบมหาวิทยาลัยมหิดล หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556 โดยศึกษาจากงานวิจัยคุณภาพบัณฑิตพยาบาลของมหาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนราธิวาส ตามการรับรู้ของผู้ใช้บัณฑิต ปีการศึกษา 2561 (Quality of Nursing Graduates of Boromarajonani College of Nursing, Ratchaburi Perceived by the Superiors, Academic Year 2018) อีกทั้งยังได้สังเคราะห์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิต มาเป็นพื้นฐานในการสร้างกรอบแนวคิด ซึ่งสามารถเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการศึกษา

1. รูปแบบการวิจัย

Cross-sectional descriptive study ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต ต่อความรู้ เจตคติและการปฏิบัติงานของบัณฑิตแพทย์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บัณฑิตหรือผู้ร่วมงานที่ปฏิบัติงานร่วมกับบัณฑิตแพทย์ รุ่น 19 ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล (ในเขตจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) แพทย์ (หัวหน้ากลุ่มงาน แพทย์ผู้ดูแลหรือปฏิบัติงานร่วมกับบัณฑิต) พยาบาล (หัวหน้าพยาบาลประจำหอผู้ป่วยต่าง ๆ หรือพยาบาลที่ร่วมปฏิบัติงาน) เภสัชกร นักเทคนิคการแพทย์ ทันตแพทย์ และบุคลากรอื่น ๆ มีทั้งหมด 720 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บัณฑิตหรือผู้ร่วมงานที่ปฏิบัติงานร่วมกับบัณฑิตแพทย์ รุ่น 19 จำนวน 258 คน ซึ่งคำนวณจากการใช้สูตรของทอโรยามาเน่

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 258 คน

N คือ จำนวนบัณฑิตทั้งหมด 36 คน

ส่งแบบสอบถามให้ผู้ร่วมงานประเมินบัณฑิต-แพทย์: บัณฑิตแพทย์ 1 คนต่อแบบสอบถาม 20 ชุด เท่ากับ 720 คน

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดให้เท่ากับ 0.05

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ประเมิน จังหวัดในการปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการร่วมงาน

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตแพทย์ ของผู้ประเมินตอบแบบสอบถาม มีทั้งหมด 21 ข้อ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วน (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การเลือกตอบและให้คะแนน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจโดดเด่น

ระดับ 4 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจดี

ระดับ 3 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจพอใช้

ระดับ 2 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจควรปรับปรุง

Program Learning Outcomes (PLOs) ของหลักสูตรมีทั้งหมด 7 ด้านดังนี้

PLO1 การประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับความเป็นแพทย์

PLO2 มีความรู้ความเข้าใจทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริบาลผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

PLO3 ประยุกต์และบูรณาการความรู้ทางด้านต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริบาลผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาผู้ป่วยแบบองค์รวม

PLO4 สื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ญาติ ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามบริบท

PLO5 ค้นคว้า วิเคราะห์ เรียนรู้ต่อยอดเชิงวิชาการโดยใช้สถิติทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงสู่การบริบาลสุขภาพชุมชนและที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ

PLO6 ให้บริบาลผู้ป่วยแบบองค์รวม โดยใช้ทักษะเฉพาะวิชาชีพ

PLO7 สามารถปฏิบัติงานที่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุข

3.2 ข้อมูลที่บันทึกไว้ในฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ผู้ร่วมงานประเมินบัณฑิต รุ่น 19

3.3 คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูปคำนวณทางสถิติ สำหรับบันทึก และวิเคราะห์ข้อมูล

4. ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตแพทย์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

4.2 สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดของงานวิจัย และวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตร

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

5.1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ประเมิน จังหวัดในการปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการร่วมงาน โดยใช้สถิติพรรณนาวิเคราะห์หาค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

5.2 ข้อมูลความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตแพทย์ ของผู้ประเมินตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{x}$) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแบ่งค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแปลความหมายที่ต้งไว้ตามหลักสถิติ (ผ่องใส ถาวรจักร, 2555) ได้เกณฑ์การประเมินผลดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจโดดเด่น

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจดี

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจพอใช้

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจปรับปรุง

5.3 เปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 จำแนกตามเพศ และจำแนกตามอายุ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติทดสอบที (t-test)

5.4 เปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 จำแนกตามบทบาทที่ปฏิบัติงาน จังหวัดในการปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการร่วมงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance)

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล จำนวน 258 คน จำแนกตามผู้ประเมิน จังหวัดในการปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการร่วมงาน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 77.90 อายุเฉลี่ย 40.72 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.25 เมื่อแบ่งเป็นช่วงอายุพบว่าผู้ประเมินส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 40 – 60 ปี ร้อยละ 51.60 และบทบาทที่ปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่เป็นพยาบาล จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 55.80 รองลงมาเป็นแพทย์ จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 14.30 ปฏิบัติงานในจังหวัดชัยภูมิมากที่สุด จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 29.50 รองลงมาเป็นจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 27.10 โดยมีระยะเวลาในการร่วมงานกับบัณฑิตแพทย์ส่วนใหญ่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 67.40 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามผู้ประเมิน จังหวัดในการปฏิบัติงาน และระยะเวลาในการร่วมงาน

ผู้ประเมิน	จำนวน(คน) n = 258	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	57	22.10
หญิง	201	77.90
อายุ (ปี)		
20 – 39 ปี	125	48.40
40 – 60 ปี	133	51.60
ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	40.72 (9.25)	
บทบาทที่ปฏิบัติงาน		
ผู้อำนวยการโรงพยาบาล	4	1.60
แพทย์	37	14.30
พยาบาล	144	55.80
เภสัชกร	34	13.20
นักเทคนิคการแพทย์	17	6.60
ทันตแพทย์	0	0.00
อื่น ๆ	22	8.50
จังหวัดในการปฏิบัติงาน		
จังหวัดชัยภูมิ	76	29.50
โรงพยาบาลชัยภูมิ	14	5.40
โรงพยาบาลภักดีชุมพล	20	7.80
โรงพยาบาลหนองบัวแดง	42	16.30
จังหวัดนครราชสีมา	70	27.10
โรงพยาบาลบัวใหญ่	29	11.20
โรงพยาบาลหนองบุญมาก	2	0.80
โรงพยาบาลปักธงชัย	13	5.00
โรงพยาบาลด่านขุนทด	12	4.70
โรงพยาบาลสูงเนิน	14	5.40
จังหวัดบุรีรัมย์	49	19.10
โรงพยาบาลประโคนชัย	24	9.30
ศูนย์แพทย์ชุมชนโรงพยาบาลบุรีรัมย์สาขา1 (ริมละลม)	3	1.20
โรงพยาบาลบุรีรัมย์	8	3.10
โรงพยาบาลหนองกี่	2	0.80
โรงพยาบาลกระสัง	12	4.70
จังหวัดสุรินทร์	63	24.30

ผู้ประเมิน	จำนวน(คน) n = 258	ร้อยละ
โรงพยาบาลพนมดงรักเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา	21	8.10
โรงพยาบาลชุมพลบุรี	14	5.40
โรงพยาบาลศีขรภูมิ	14	5.40
โรงพยาบาลบัวเชด	14	5.40
ระยะเวลาในการร่วมงาน		
น้อยกว่า 1 ปี	174	67.40
1-3 ปี	68	26.40
มากกว่า 3 ปี	16	6.20

ความพึงพอใจโดยรวม

ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตจำแนกตามผลลัพธ์การเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 4.25$) โดยเฉพาะด้านบัณฑิตแพทย์มีการประพัตินอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับความเป็นแพทย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.30$) ด้านอื่น ๆ เช่น การสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ญาติ ผู้ร่วมงานและชุมชนได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามบริบท และสามารถปฏิบัติงานในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข มีความพึงพอใจรองลงมาโดยมีค่าความพึงพอใจในระดับค่าเฉลี่ย 4.29 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตแพทย์ โดยภาพรวมรายข้อ และรายด้าน

PLOs	ข้อ	หัวข้อประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1	การประพัตินอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับความเป็นแพทย์		4.30	0.55	ดี
	1	มีความตรงต่อเวลา เช่น ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ปฏิบัติงานได้ลุล่วงตามเวลาที่กำหนด โดยไม่มีความเสียหายในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	4.20	0.69	ดี
	2	มีความรับผิดชอบ เช่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อผู้ป่วย	4.33	0.61	ดี
	3	มีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมต่อการประกอบวิชาชีพแพทย์ เช่น รับผิดชอบในการให้ความจริงแก่ผู้ป่วย รักษาความลับ เคารพในสิทธิผู้ป่วย ปกป้องพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของผู้ป่วย	4.39	0.56	ดี
2	มีความรู้ความเข้าใจทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง		4.25	0.55	ดี

PLOs	ข้อ	หัวข้อประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
	4	บัณฑิตแพทย์ให้การดูแลรักษาผู้ป่วย โดยใช้ความรู้ที่มีหลักฐานอ้างอิง	4.29	0.58	ดี
	5	บัณฑิตแพทย์ให้การดูแลรักษาผู้ป่วยแบบองค์รวม	4.22	0.60	ดี
3		ประยุกต์และบูรณาการความรู้ทางด้านต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการแก้ปัญหาผู้ป่วยแบบองค์รวม	4.12	0.51	ดี
	6	บัณฑิตแพทย์ใช้การตรวจทางห้องปฏิบัติการและ X-ray ที่เหมาะสมคุ้มค่า และได้ประโยชน์ต่อผู้ป่วยสูงสุด	4.14	0.59	ดี
	7	บัณฑิตแพทย์เลือกใชยาได้อย่างเหมาะสมต่อเศรษฐกิจฐานะผู้ป่วยและบริบทของโรงพยาบาล	4.20	0.56	ดี
	8	บัณฑิตแพทย์ใช้ความรู้ทางด้านการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก ในการดูแลรักษาผู้ป่วย	4.02	0.62	ดี
4		สื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ญาติ ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามบริบท	4.29	0.51	ดี
	9	บัณฑิตแพทย์สามารถอธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย	4.36	0.57	ดี
	10	บัณฑิตแพทย์มีกิริยาท่าทางที่สุภาพกับผู้ป่วย ญาติ และผู้ร่วมงาน	4.41	0.68	ดี
	11	บัณฑิตแพทย์เปิดโอกาสให้ทีมสหสาขาวิชาชีพมีส่วนร่วมในการวางแผนการรักษา	4.32	0.57	ดี
	12	บัณฑิตแพทย์ให้ผู้ป่วยและญาติมีส่วนร่วมในการวางแผนการรักษา	4.30	0.60	ดี
	13	บัณฑิตแพทย์เขียนคำสั่งการรักษา (order) ในเวชระเบียนได้เข้าใจง่าย	4.26	0.62	ดี
	14	บัณฑิตแพทย์มีความเป็นผู้นำ	4.11	0.65	ดี
5		ค้นคว้า วิเคราะห์ เรียนรู้ต่อยอดเชิงวิชาการโดยใช้สถิติทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงสู่การบริหารสุขภาพชุมชนและที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ	4.23	0.54	ดี
	15	บัณฑิตแพทย์ใช้ความรู้และข้อมูลใหม่ ๆ ในการดูแลรักษาผู้ป่วย	4.25	0.60	ดี
	16	บัณฑิตแพทย์ใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอข้อมูลวิชาการที่เข้าใจได้ง่าย	4.22	0.59	ดี

PLOs	ข้อ	หัวข้อประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
6		ให้บริหารผู้ป่วยแบบองค์รวม โดยใช้ทักษะเฉพาะวิชาชีพ	4.23	0.54	ดี
	17	บัณฑิตแพทย์ปฏิบัติหัตถการได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว	4.29	0.61	ดี
	18	บัณฑิตแพทย์ให้การรักษาระดับประคับประคอง และดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้อย่างเหมาะสม (Palliative care)	4.17	0.58	ดี
7		สามารถปฏิบัติงานที่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุข	4.29	0.57	ดี
	19	บัณฑิตแพทย์มีความรู้และเข้าใจปัญหาสุขภาพ ปัญหาของชุมชนที่ปฏิบัติงานอยู่	4.20	0.60	ดี
	20	บัณฑิตแพทย์ปรับตัวเข้ากับสถานที่ปฏิบัติงานได้	4.35	0.63	ดี
	21	บัณฑิตแพทย์ควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม	4.33	0.66	ดี
รวม			4.25	0.47	ดี

ความพึงพอใจจำแนกตามด้านต่าง ๆ

ความพึงพอใจจำแนกตามเพศและอายุของผู้ใช้บัณฑิตแพทย์ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 3)

ความพึงพอใจจำแนกตามบทบาทที่ปฏิบัติงานของผู้ใช้บัณฑิตแพทย์ พบว่าผู้อำนวยการโรงพยาบาลมีความพึงพอใจโดยภาพรวมและรายด้าน ในด้านที่ 1-5 สูงกว่าอาชีพอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 4)

ความพึงพอใจจำแนกตามจังหวัดในการปฏิบัติงานของผู้ใช้บัณฑิตแพทย์ พบว่าผู้ใช้บัณฑิตในจังหวัดสุรินทร์ มีความพึงพอใจโดยภาพรวมและรายด้าน ในด้านที่ 1-2 และ 4-6 สูงกว่าจังหวัดอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 5)

ความพึงพอใจจำแนกตามระยะเวลาในการร่วมงานของผู้ใช้บัณฑิตแพทย์ พบว่าความพึงพอใจโดยภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 โดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ และอายุ

PLOs	หัวข้อประเมิน	ชาย		หญิง		p	20-39 ปี		40-60 ปี		p
		Mean	S.D.	Mean	S.D.		Mean	S.D.	Mean	S.D.	
1	การประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับความเป็นแพทย์	4.29	0.51	4.31	0.56	0.774	4.35	0.50	4.26	0.58	0.205
2	มีความรู้ความเข้าใจทาง สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์	4.20	0.60	4.27	0.54	0.418	4.24	0.55	4.26	0.55	0.780

PLOs	หัวข้อประเมิน	ชาย		หญิง		p	20–39 ปี		40–60 ปี		p
		Mean	S.D.	Mean	S.D.		Mean	S.D.	Mean	S.D.	
	พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริหารผู้ป่วย ระบบ สุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง										
3	ประยุกต์และบูรณาการความรู้ ทางด้านต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทางการแพทย์ หลักการบริหาร ผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมี วิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาผู้ป่วย แบบองค์รวม	4.09	0.58	4.13	0.49	0.587	4.14	0.52	4.10	0.50	0.573
4	สื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับ ผู้ป่วยญาติ ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้ อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามบริบท	4.35	0.50	4.28	0.51	0.321	4.35	0.49	4.25	0.53	0.111
5	ค้นคว้าวิเคราะห์ เรียนรู้ต่อยอด เชิงวิชาการโดยใช้สถิติทาง วิทยาศาสตร์การแพทย์ และใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยง สู่การบริหารสุขภาพชุมชนและที่ เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ	4.19	0.65	4.24	0.51	0.533	4.26	0.58	4.21	0.51	0.502
6	ให้บริการผู้ป่วยแบบองค์รวม โดย ใช้ทักษะเฉพาะวิชาชีพ	4.28	0.54	4.22	0.54	0.429	4.28	0.51	4.18	0.56	0.124
7	สามารถปฏิบัติงานที่ชุมชนได้อย่าง มีประสิทธิภาพ และมีความสุข	4.39	0.50	4.27	0.59	0.142	4.37	0.54	4.22	0.60	0.035
	รวม	4.26	0.49	4.24	0.47	0.866	4.28	0.46	4.21	0.49	0.224

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 โดยภาพรวม รายข้อ และรายด้าน จำแนกตามบทบาทที่ปฏิบัติงาน ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลเทียบกับตำแหน่งอื่นๆ

POLs	หัวข้อประเมิน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1	การประพัตินอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับความเป็นแพทย์	ระหว่างกลุ่ม	5	3.53	0.71	2.44*	0.035
		ภายในกลุ่ม	252	72.92	0.29		
		รวม	257	76.46			
2	มีความรู้ความเข้าใจทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ระหว่างกลุ่ม	5	5.49	1.10	3.84*	0.002
		ภายในกลุ่ม	252	72.13	0.29		
		รวม	257	77.62			
3	ประยุกต์และบูรณาการความรู้ทางด้านต่างๆ ทาง สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการ บริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาผู้ป่วย แบบองค์รวม	ระหว่างกลุ่ม	5	6.24	1.25	5.19*	<0.001
		ภายในกลุ่ม	252	60.59	0.24		
		รวม	257	66.83			
4	สื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ญาติ ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตาม บริบท	ระหว่างกลุ่ม	5	3.17	0.63	2.52*	0.030
		ภายในกลุ่ม	252	63.50	0.25		
		รวม	257	66.67			
5	ค้นคว้า วิเคราะห์ เรียนรู้ต่อยอดเชิงวิชาการโดยใช้ สถิติทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และใช้เทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงสู่การบริหารสุขภาพชุมชน และที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	5	3.88	0.78	2.73*	0.020
		ภายในกลุ่ม	252	71.67	0.28		
		รวม	257	75.55			
6	ให้บริหารผู้ป่วยแบบองค์รวม โดยใช้ทักษะเฉพาะ วิชาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	5	2.30	0.46	1.59	0.163
		ภายในกลุ่ม	252	72.73	0.29		
		รวม	257	75.03			
7	สามารถปฏิบัติงานที่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุข	ระหว่างกลุ่ม	5	2.18	0.44	1.33	0.251
		ภายในกลุ่ม	252	82.41	0.33		
		รวม	257	84.59			
	รวม	ระหว่างกลุ่ม	5	3.10	0.62	2.87*	0.015
		ภายในกลุ่ม	252	54.47	0.22		
		รวม	257	57.57			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 โดยภาพรวม รายข้อ และรายด้านจำแนกตามจังหวัดในการปฏิบัติงาน จังหวัดสุรินทร์เทียบกับจังหวัดอื่นๆ

POLs	หัวข้อประเมิน	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1	การประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับ ความเป็นแพทย์	ระหว่างกลุ่ม	3	3.66	1.22	4.26*	0.006
		ภายในกลุ่ม	254	72.80	0.29		
		รวม	257	76.46			
2	มีความรู้ความเข้าใจทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ระหว่างกลุ่ม	3	2.79	0.93	3.16*	0.025
		ภายในกลุ่ม	254	74.83	0.29		
		รวม	257	77.62			
3	ประยุกต์และบูรณาการความรู้ทางด้านต่างๆ ทาง สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการ บริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาผู้ป่วยแบบองค์รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.43	0.14	0.55	0.650
		ภายในกลุ่ม	254	66.40	0.26		
		รวม	257	66.83			
4	สื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ญาติ ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามบริบท	ระหว่างกลุ่ม	3	2.23	0.74	2.94*	0.034
		ภายในกลุ่ม	254	64.43	0.25		
		รวม	257	66.67			
5	ค้นคว้าวิเคราะห์ เรียนรู้ต่อยอดเชิงวิชาการโดยใช้สถิติ ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเชื่อมโยงสู่การบริหารสุขภาพชุมชนและที่เกี่ยวข้อง กับวิชาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	3	2.35	0.78	2.72*	0.045
		ภายในกลุ่ม	254	73.19	0.29		
		รวม	257	75.55			
6	ให้บริการผู้ป่วยแบบองค์รวม โดยใช้ทักษะเฉพาะวิชาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	3	2.39	0.80	2.79*	0.041
		ภายในกลุ่ม	254	72.64	0.29		
		รวม	257	75.03			
7	สามารถปฏิบัติงานที่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ มีความสุข	ระหว่างกลุ่ม	3	2.03	0.68	2.08	0.103
		ภายในกลุ่ม	254	82.56	0.33		
		รวม	257	84.59			
	รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	1.98	0.66	3.02*	0.030
		ภายในกลุ่ม	254	55.59	0.22		
		รวม	257	57.57			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 โดยภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามระยะเวลาในการร่วมงานระยะเวลา 1-3 ปี เทียบกับน้อยกว่า 1 ปี

POLs	หัวข้อประเมิน	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1	การประพัตินอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับความเป็นแพทย์	ระหว่างกลุ่ม	2	0.97	0.48	1.63	0.197
		ภายในกลุ่ม	255	75.49	0.30		
		รวม	257	76.46			
2	มีความรู้ความเข้าใจทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทางการแพทย์ หลักการบริบาลผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ระหว่างกลุ่ม	2	1.20	0.60	1.99	0.138
		ภายในกลุ่ม	255	76.43	0.30		
		รวม	257	77.62			
3	ประยุกต์และบูรณาการความรู้ทางด้านต่าง ๆ ทาง สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการ บริบาลผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาผู้ป่วย แบบองค์รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.43	0.22	0.83	0.438
		ภายในกลุ่ม	255	66.40	0.26		
		รวม	257	66.83			
4	สื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ญาติ ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตาม บริบท	ระหว่างกลุ่ม	2	0.47	0.23	0.90	0.408
		ภายในกลุ่ม	255	66.20	0.26		
		รวม	257	66.67			
5	ค้นคว้า วิเคราะห์ เรียนรู้ต่อยอดเชิงวิชาการโดยใช้ สถิติทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และใช้เทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงสู่การบริบาลสุขภาพชุมชน และที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	2	0.03	0.01	0.05	0.952
		ภายในกลุ่ม	255	75.52	0.30		
		รวม	257	75.55			
6	ให้บริบาลผู้ป่วยแบบองค์รวม โดยใช้ทักษะเฉพาะ วิชาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	2	0.18	0.09	0.30	0.737
		ภายในกลุ่ม	255	74.85	0.29		
		รวม	257	75.03			
7	สามารถปฏิบัติงานที่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุข	ระหว่างกลุ่ม	2	0.39	0.20	0.59	0.553
		ภายในกลุ่ม	255	84.19	0.33		
		รวม	257	84.59			
	รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.19	0.10	0.43	0.652
		ภายในกลุ่ม	255	57.38	0.23		
		รวม	257	57.57			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายและสรุปผล

อภิปรายผล

ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับความพึงพอใจดี ($\bar{x} = 4.25$) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่หลักสูตรตั้งเป้าหมายไว้ (มากกว่า 3.51) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับความเป็นแพทย์ มีระดับความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมาคือ ด้านสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ญาติ ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามบริบท เท่ากันกับด้านสามารถปฏิบัติงานที่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุข ($\bar{x} = 4.29$) ซึ่งตรงตามเป้าประสงค์ของโครงการผลิตแพทย์เพิ่มเพื่อชาวชนบท แสดงว่าการเรียนการสอนของหลักสูตรที่มีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม และปลูกฝังการมีส่วนร่วมในชุมชน ทำให้ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ แต่อย่างไรก็ตามไม่มีการศึกษาก่อนหน้าของสถาบันอื่นในโครงการผลิตแพทย์เพิ่มเพื่อชาวชนบท ทำให้ยังไม่สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างได้ แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษกันทร สุวรรณพันธุ์ และคณะ (2563) ทำการศึกษาเรื่อง สมรรถนะและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ก่อนเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พบว่า ด้านคุณธรรม จริยธรรมรวม มีค่าเฉลี่ย 4.43 (SD. 0.54) มีระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ย 4.42 (SD. 0.66) มีระดับมาก น่าจะเป็นจากหลักสูตรดังกล่าวเป็นสาขาวิชาสาธารณสุขชุมชนที่มุ่งเน้นชุมชนเช่นเดียวกัน ส่วนด้านที่มีระดับความพึงพอใจน้อย แต่ยังบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ได้แก่ด้านประยุกต์และบูรณาการความรู้ทางด้านต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีวิจารณญาณเพื่อแก้ปัญหาผู้ป่วยแบบองค์รวม ($\bar{x} = 4.12$) ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการนำไปเสริมสร้างการเรียนรู้ในหลักสูตรปรับปรุงต่อไป เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีทั้งคุณธรรม จริยธรรม การสื่อสารที่ดี และมีการประยุกต์ใช้ความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อการดูแลผู้ป่วยอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อลงรายละเอียดในแต่ละด้าน รายข้อตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร พบว่า

1. ด้านการประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เหมาะสมกับความเป็นแพทย์ ข้อที่ 3 มีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมต่อการประกอบวิชาชีพแพทย์ เช่น รับผิดชอบในการให้ความจริงแก่ผู้ป่วย รักษาความลับ เคารพในสิทธิผู้ป่วย ปกป้องพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของผู้ป่วย มีระดับความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{x} = 4.39$) รองลงมาคือ ข้อที่ 2 มีความรับผิดชอบ เช่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อผู้ป่วย ($\bar{x} = 4.33$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษกันทร สุวรรณพันธุ์ และคณะ (2563) ทำการศึกษาเรื่อง สมรรถนะและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ก่อนเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พบว่า ด้านคุณธรรม จริยธรรมรวม มีค่าเฉลี่ย 4.43 (S.D. = 0.54) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด ได้แก่ การมีเจตคติที่ดีพร้อมที่จะพัฒนาและส่งเสริมงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ย 4.51 (S.D. = 0.55) ซึ่งบัณฑิตทุกคนจบการศึกษาไปต้องพร้อมพัฒนาตนเอง และต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้ป่วยอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามเกณฑ์คะแนน อาจเปรียบเทียบกันไม่ได้เนื่องจากเป็นกลุ่มบัณฑิตคนละอาชีพ

2. ด้านความรู้ความเข้าใจทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 4 บัณฑิตแพทย์ให้การดูแลรักษาผู้ป่วย โดยใช้ความรู้ที่มีหลักฐานอ้างอิง มีระดับความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{x} = 4.29$) รองลงมาคือ ข้อที่ 5 บัณฑิตแพทย์ให้การดูแลรักษาผู้ป่วยแบบองค์รวม ($\bar{x} = 4.22$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษกันทร สุวรรณพันธุ์ และคณะ (2563) ทำการศึกษาเรื่อง สมรรถนะและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตร

สาธาณสุขศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ก่อนเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พบว่า ด้านทักษะทางปัญญา ค่าเฉลี่ย 4.04 (S.D. = 0.63) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด ได้แก่ ค้นหาและเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสมเพื่อประกอบการตัดสินใจ ค่าเฉลี่ย 4.20 (S.D. = 0.61) ซึ่งบัณฑิตควรให้การดูแลรักษาผู้ป่วย และใช้ความรู้ที่มีหลักฐานอ้างอิงเพื่อประกอบการตัดสินใจ

3. ด้านประยุกต์และบูรณาการความรู้ทางด้านต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ หลักการบริหารผู้ป่วย ระบบสุขภาพ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ปัญหาผู้ป่วยแบบองค์รวม ความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ($\bar{x}$ = 4.12) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ พบว่าน้อยที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 7 บัณฑิตแพทย์เลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมต่อเศรษฐกิจฐานะผู้ป่วยและบริบทของโรงพยาบาล มีระดับความพึงพอใจสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.20) รองลงมาคือ ข้อที่ 6 บัณฑิตแพทย์ใช้การตรวจทางห้องปฏิบัติการและ X-ray ที่เหมาะสมคุ้มค่า และได้ประโยชน์ต่อผู้ป่วยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.14) และข้อที่ 8 บัณฑิตแพทย์ใช้ความรู้ทางด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในการดูแลรักษาผู้ป่วย ($\bar{x}$ = 4.02) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษกันทร สุวรรณพันธุ์ และคณะ (2563) ทำการศึกษาเรื่อง สมรรถนะและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ก่อนเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พบว่า ด้านทักษะทางวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.04 (S.D. = 0.67) พบรายข้อ ได้แก่ มีทักษะในการบริหารงานสาธารณสุข ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยชุมชนมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย 4.01 (S.D. = 0.71) อาจเป็นเพราะการอยู่ในระบบบริการสุขภาพปัจจุบัน ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ เมื่อไปปฏิบัติงานจริงต้องคำนึงถึงด้านนี้มากขึ้น ซึ่งควรเสริมเพิ่มเติมในการเรียนการสอน เพื่อให้มีความคุ้มค่าเชิงเศรษฐศาสตร์มากขึ้นในการดูแลผู้ป่วยในระบบสุขภาพ

4. ด้านสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ญาติ ผู้ร่วมงาน และชุมชนได้อย่างถูกต้อง และชัดเจนตามบริบท เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 10 บัณฑิตแพทย์มีกิริยาท่าทางที่สุภาพกับผู้ป่วย ญาติ และผู้ร่วมงาน มีระดับความพึงพอใจสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.41) รองลงมาคือ ข้อที่ 9 บัณฑิตแพทย์สามารถอธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ($\bar{x}$ = 4.36) ส่วนข้อที่มีระดับความพึงพอใจต่ำที่สุด คือ ข้อที่ 14 บัณฑิตแพทย์มีความเป็นผู้นำ ($\bar{x}$ = 4.11) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รจนารัตน์ ชูใจ (2558) ทำการศึกษาเรื่องความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา ปีการศึกษา 2555 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตพยาบาล มีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการทำงาน มีจิตอาสาในการทำงาน มีความสุภาพอ่อนน้อม แต่งกายถูกระเบียบ ให้การพยาบาล ดูแลผู้ป่วยและผู้รับบริการด้วยความเอื้ออาทร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก หลักสูตรได้เน้นการจัดการเรียนที่สอดคล้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวกับผู้ป่วย ญาติ การบริการด้วยหัวใจมนุษย์ ดังนั้น จึงทำให้บัณฑิตแพทย์มีกิริยาท่าทางที่สุภาพกับผู้ป่วย ญาติ และผู้ร่วมงาน เป็นอย่างดี ส่วนภาวะผู้นำอาจเนื่องด้วยบัณฑิตจบไปปฏิบัติงาน 1-3 ปี อาจยังมีความมั่นใจน้อยกว่าผู้มีประสบการณ์มาก แต่อย่างไรก็ตามการเสริมภาวะผู้นำเพิ่มในหลักสูตรจะทำให้การปฏิบัติงานจริงราบรื่นยิ่งขึ้น

5. ด้านค้นคว้า วิเคราะห์ เรียนรู้ต่อยอดเชิงวิชาการโดยใช้สถิติทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงสู่การบริหารสุขภาพชุมชนและที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 15 บัณฑิตแพทย์ใช้ความรู้และข้อมูลใหม่ ๆ ในการดูแลรักษาผู้ป่วย มีระดับความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{x} = 4.25$) รองลงมาคือ ข้อที่ 16 บัณฑิตแพทย์ใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอข้อมูลวิชาการที่เข้าใจได้ง่าย ($\bar{x} = 4.22$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษกันทร สุวรรณพันธุ์ และคณะ (2563) ทำการศึกษาเรื่อง สมรรถนะและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ก่อนเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พบว่า ด้านทักษะการคิดเชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวบรวม ค่าเฉลี่ย 4.12 (S.D. = 0.61) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงที่สุด ได้แก่ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผลแปลความหมาย และนำเสนอข้อมูลสารสนเทศอย่างเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.18 (S.D. = 0.65) ซึ่งบัณฑิตแพทย์ต้องใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นหาข้อมูลใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และต้องนำเสนอข้อมูลออกมาให้ทุกคนที่ได้อ่านเข้าใจได้ง่าย

6. ด้านให้บริการผู้ป่วยแบบองค์รวม โดยใช้ทักษะเฉพาะวิชาชีพ โดยภาพรวม เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 17 บัณฑิตแพทย์ปฏิบัติหัตถการได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว มีระดับความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{x} = 4.29$) รองลงมาคือ ข้อที่ 18 บัณฑิตแพทย์ให้การรักษาระดับประคับประคอง และดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้อย่างเหมาะสม (Palliative care) ($\bar{x} = 4.17$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษกันทร สุวรรณพันธุ์ และคณะ (2563) ทำการศึกษาเรื่อง สมรรถนะและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ก่อนเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พบว่า ด้านทักษะทางวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.04 (S.D. = 0.67) พบรายข้อ ได้แก่ มีทักษะในการส่งเสริมสุขภาพ ควบคุม ป้องกันโรค ปฐมพยาบาลส่งต่อผู้ป่วย พื้นฟูสภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชนบนพื้นฐานแนวคิดแบบองค์รวม ค่าเฉลี่ย 4.06 (S.D. = 0.74) ซึ่งแสดงว่าการเรียนการสอนในหลักสูตรที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริงและมีผู้ป่วยจำนวนมากให้ฝึก สามารถพัฒนาทักษะหัตถการให้และสามารถนำไปใช้เมื่อปฏิบัติงานจริงได้ ซึ่งควรดำรงจุดเด่นนี้ไว้ในหลักสูตรต่อไป

7. ด้านสามารถปฏิบัติงานที่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุข โดยภาพรวม อยู่ในระดับความพึงพอใจดี ($\bar{x} = 4.29$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 20 บัณฑิตแพทย์ปรับตัวเข้ากับสถานที่ปฏิบัติงานได้ มีระดับความพึงพอใจสูงสุด ($\bar{x} = 4.35$) รองลงมาคือ ข้อที่ 21 บัณฑิตแพทย์ควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 4.33$) และข้อที่ 19 บัณฑิตแพทย์มีความรู้และเข้าใจปัญหาสุขภาพ ปัญหาของชุมชนที่ปฏิบัติงานอยู่ ($\bar{x} = 4.20$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษกันทร สุวรรณพันธุ์ และคณะ (2563) ทำการศึกษาเรื่อง สมรรถนะและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ก่อนเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พบว่า ด้านทักษะการปฏิบัติงานในชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.09 (S.D. = 0.64) พบรายข้อ ได้แก่ การเข้าถึงและการเตรียมชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.18 (S.D. = 0.75) แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่มีการมุ่งเน้นหรือมีส่วนร่วมกับชุมชนทำให้บัณฑิตสามารถปรับตัวและมีความรู้ความเข้าใจปัญหาสุขภาพของชุมชนและปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุข ตรงกับเป้าประสงค์และอัตลักษณ์ของหลักสูตรผลิตแพทย์เพิ่มเพื่อชาวชนบท ซึ่งควรพัฒนาและส่งเสริมต่อไป

เมื่อพิจารณาจำแนกตามบทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินพบว่าผู้อำนวยการมีความพึงพอใจต่อคุณภาพบัณฑิตมากกว่าวิชาชีพอื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างน้อย แต่ภาพรวมแสดงว่าผู้นำของหน่วยงานมีความพึงพอใจต่อบัณฑิตแพทย์จากศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิกโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

เมื่อพิจารณาจำแนกตามสถานที่ที่ปฏิบัติงาน พบว่าผู้ใช้บัณฑิตในจังหวัดสุรินทร์ มีความพึงพอใจต่อคุณภาพบัณฑิตสูงกว่าจังหวัดอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ น่าจะเนื่องมาจากโรงพยาบาลที่ได้รับการสำรวจเป็นโรงพยาบาลในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งแสดงว่าบัณฑิตแพทย์มีทักษะในการทำงานด้านต่าง ๆ ได้เป็นที่พอใจสำหรับผู้บัณฑิต อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการศึกษาของสถาบันอื่นในโครงการผลิตแพทย์เพื่อชาวชนบท หรือหลักสูตรอื่น ๆ ที่จะนำมาเปรียบเทียบได้

สรุปผล

ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์รุ่น 19 หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556 อยู่ในระดับดี โดยมีจุดเด่น ด้านความประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ด้านการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และการทำงานอย่างมีความสุข และมีข้อควรพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ต่าง ๆ ในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม เช่น การส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการอย่างสมเหตุผล และด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก ซึ่งควรนำไปเพิ่มเติมในการเรียนการสอนหลักสูตรปรับปรุงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการจัดหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต ในส่วนผลผลิต โดยดูจากความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตแพทย์ที่จบไปปฏิบัติงานแล้ว 1-2 ปีในชุมชน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี ตรงตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่อย่างไรก็ตามการประเมินผลหลักสูตร หากทำได้ครอบคลุมทั้ง บริบท ปัจจัยนำเข้า การดำเนินการ ควบคู่ไปกับผลผลิต ให้ครบตาม CIPP model จะมีความชัดเจนมากขึ้น และควรมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน นอกจากนี้หากสถาบันอื่นมีการนำเสนอข้อมูลที่สามารถนำมาใช้เปรียบเทียบได้ จะช่วยให้เห็นความแตกต่าง และพัฒนาหลักสูตรของตนเองได้ตรงตามอัตลักษณ์ของหลักสูตรมากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- รจนารถ ชูใจ. (2558). ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อคุณภาพบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครบุรี ปีการศึกษา 2555. **การประชุมวิชาการและนำเสนอผลการวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6** (418-425). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- กฤษกันทร สุวรรณพันธ์, ลำพึง วอนอก, วรณศิริ แวงงาม และ สุทิน ชนะบุญ. (2563). สมรรถนะและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น ก่อนเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ. **วารสารทันตภิบาล**, 31(1), 148-164.
- ผ่องใส ถาวรจักร. (2554). ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต วิทยาลัยราชภัฏราชพฤกษ์ ปีการศึกษา 2554 (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: วิทยาลัยราชภัฏราชพฤกษ์.

การวิเคราะห์ข้อสอบแบบเลือกตอบหลายตัวเลือก รายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 สำหรับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Analysis of the Multiple Choice Questions exam in the course of health and disease of newborns to adolescents 1 for 4th year medical students, faculty of Medicine, Naresuan University

ภัทราวดี ยอดบุรี^{1*} อภิรัตน์ หวังธีระประเสริฐ² จิรนนท์ วีรกุล³ และ อรวรรณ กীরตสิโรจน์⁴

Patarawadee Yodburee^{1*}, Apirath Wangteeraprasert², Jiranun Weerakul³ and Orawan Keeratisiroj⁴

¹ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพศึกษา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

² ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

³ ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

⁴ สาขาวิชานามัยสิ่งแวดล้อม และอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

¹ Department of Health Science Education, Faculty of Medicine, Naresuan University, Phitsanulok 65000

² Department of Medicine, Faculty of Medicine, Naresuan University, Phitsanulok 65000

³ Department of Pediatrics, Faculty of Public Health, Naresuan University, Phitsanulok 65000

⁴ Bachelor of Science Program in Environmental Health, Faculty of Public Health, Naresuan University, Phitsanulok 65000

*Corresponding author: patarawadeey@nu.ac.th

Received: December 4, 2024; **Revised:** February 13, 2025; **Accepted:** February 19, 2025

บทคัดย่อ

บทนำ การวัดประเมินผลโดยใช้การทดสอบแบบเลือกตอบหลายตัวเลือก (Multiple Choice Questions; MCQ) เป็นการวัดความรู้ได้หลายวัตถุประสงค์เนื่องจากมีจำนวนข้อมาก และหลังจากการสอบต้องมีการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อดูความเที่ยงและความเชื่อมั่นของข้อสอบ วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบ MCQs ในรายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดถึงวัยรุ่น 1 สำหรับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยแบ่งเป็นการตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบรายข้อและรายชุด รวมถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความยาก-ง่าย ของข้อสอบก่อนและหลังสอบ

วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลังโดยใช้ข้อมูลจากการสอบของนิสิตแพทย์ในปีการศึกษา 2563 โดยข้อสอบมี 4 ชุด ชุดละ 100 ข้อ ชุดที่ 1 มีผู้เข้าสอบ 65 คน ชุดที่ 2 มีผู้เข้าสอบ 50 คน ชุดที่ 3 มีผู้เข้าสอบ 49 คน ชุดที่ 4 มีผู้เข้าสอบ 13 คน ก่อนการสอบมีคณะกรรมการประเมินความเที่ยงของข้อสอบให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา หลังจากการสอบ นำผลการสอบทั้ง 4 ชุดมาวิเคราะห์ค่าความยาก-ง่าย (Item difficulty ; p) ค่าอำนาจจำแนก (Item discrimination ; r) ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์ KR-20 ทดสอบความสัมพันธ์ โดย Pearson Correlation

ผลการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบรายข้อโดยแบ่งเป็นค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ที่มีคุณภาพ พบว่า ข้อสอบชุดที่ 1-4 มีค่าความยากง่าย ช่วง 0.20-0.80 ร้อยละ 65.75 และค่าอำนาจการจำแนกที่สามารถจำแนกผู้เข้าสอบได้ดีมากที่มีค่าตั้งแต่ 0.35 ขึ้นไป ร้อยละ 22.75 การตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบรายชุดด้าน

ความเที่ยงตรง (Validity) เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ตรงตามเนื้อหา สอดคล้องกับรายวิชาที่ระบุไว้ในหลักสูตร ครบถ้วน มีความตรงตามโครงสร้าง ข้อสอบสามารถวัดพฤติกรรมและสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของนิสิตแพทย์ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด และเป็นไปตามหลักการของทฤษฎี โดยผ่านมติร่วมกันของคณะกรรมการรายวิชา ด้านความเชื่อมั่น (Reliability) ชุดข้อสอบที่มีค่าความเชื่อมั่น ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป เป็นที่ยอมรับได้ทั้ง 4 ชุด ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบก่อนและหลังสอบ อยู่ในช่วง 0.31–0.50 แสดงถึงความสัมพันธ์กันของข้อสอบก่อนและหลังสอบ จำนวนทั้งหมด 353 ข้อ ร้อยละ 88.25

สรุป จากการศึกษาวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบแบบเลือกตอบแบบหลายตัวเลือก รายวิชา สุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดถึงวัยรุ่น 1 สำหรับนิสิตแพทย์ปี 4 พบว่าข้อสอบส่วนใหญ่มีค่าความยาก-ง่ายและค่าอำนาจจำแนกอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของข้อสอบอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างค่าความยาก-ง่ายก่อนและหลังสอบ

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ข้อสอบ ข้อสอบ MCQs นิสิตแพทย์

Abstract

Introduction: Multiple Choice Questions (MCQs) are widely used in knowledge assessments because they can evaluate multiple objectives through numerous items. Following each exam, a test analysis is conducted to determine the validity and reliability of these questions. This study assessed the quality of MCQs used in the "Health and Diseases in Newborns to Adolescents I" course for fourth-year medical students of the Faculty of Medicine, Naresuan University. The evaluation included analyzing individual question quality and overall test set effectiveness and examining the relationship between question difficulty levels before and after the exam.

Methodology: The study was retrospective data from medical student exams in the 2020 academic year. There were four sets of 100 questions. Sets 1–4 were tested with 65, 50, 49, and 13 students. All MCQ test sets have been reviewed and assessed for quality by an examination validity assessment committee to ensure it according to the purpose of the course. The 400 answers to questions were analyzed as a difficulty (p) and distributing (r) of the exam. Statistical tools were applied to examine relationships, including mean, standard deviation, KR–20 reliability coefficient, and Pearson correlation.

Results: The results showed that the item difficulty for all four test sets ranged from 0.20 to 0.80, with 65.75% of items falling within this range, and item discrimination values above 0.35 for 22.75% of items, indicating good discrimination power. The validity of the test sets was confirmed, as they aligned with the course objectives, content, and structure. Reliability coefficients for all four sets were found to be acceptable (≥ 0.70). The correlation between the difficulty levels of questions before and after the exam ranged from 0.31 to 0.50, suggesting consistency between pre- and post-exam difficulty levels.

Conclusion: This study analyzed the quality of multiple-choice questions (MCQs) in the Health and Diseases in Newborns to Adolescents I for 4th year medical students. The findings indicate that most questions had appropriate difficulty and discrimination indices, with validity and reliability at acceptable levels. There was a moderate correlation between pre- and post-exam difficulty levels.

Keywords: Analysis of the exam, MCQs exam, Medical students

บทนำ

การประเมินคุณภาพของแบบทดสอบ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การวิเคราะห์ข้อสอบ คือ การตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบที่สร้างขึ้นทั้งลักษณะที่เป็นรายข้อและรายชุด ถ้าข้อสอบข้อใดหรือข้อสอบชุดใดมีคุณภาพดีควรนำไปใช้สอบ แต่ถ้าข้อสอบมีข้อบกพร่องควรปรับปรุงแก้ไข การทำเช่นนี้จะทำให้ได้แบบทดสอบที่มีคุณภาพดีสามารถนำไปทดสอบ ช่วยให้การวัดและประเมินผลมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถนำข้อสอบที่มีคุณภาพเก็บไว้เป็นคลังข้อสอบเพื่อใช้งานต่อไปในอนาคต และยังเป็นการใช้วิธีการทางสถิติเพื่อวิเคราะห์คำตอบที่ผู้สอบตอบข้อสอบในการสอบ เพื่อประเมินว่าข้อสอบที่นำมาใช้ในการสอบครั้งนั้น มีคุณสมบัติของข้อสอบที่สามารถวัดผลได้ตรงตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ของรายวิชา (เชิดศักดิ์ ไอรมณีรัตน์, 2552) การพิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องของข้อสอบที่สร้างขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการตรวจสอบคุณสมบัติและพัฒนาข้อสอบให้เป็นข้อสอบที่ดีตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อสอบแบบเลือกตอบ (multiple choice question ; MCQ) จะให้ผลทางสถิติที่จะนำมาใช้วิเคราะห์คุณสมบัติและคุณภาพของข้อสอบได้ ได้แก่ ค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบ (item difficulty ; p) และค่าอำนาจจำแนก (item discrimination ; r) ของข้อสอบที่ได้จากการวิเคราะห์ผลหลังการสอบ (ธนภรณ์ แดงใจ และคณะ, 2561)

ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้มีนโยบายในการจัดการเรียน การสอนเกี่ยวกับเรื่องการวัดและประเมินผล ให้มีมาตรฐานเดียวกัน เนื่องจากคณะแพทยศาสตร์ ได้มีการจัดการเรียนการสอนร่วมกันกับเครือข่าย ศูนย์แพทยศาสตรศึกษา ชั้นคลินิก ทั้ง 5 ศูนย์แพทย์ (รพ.พุทธชินราช พิษณุโลก, รพ.อุตรดิตถ์, รพ.แพร่, รพ.พิจิตร และ รพ.สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) ซึ่งในรายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 จึงได้สนองนโยบายของคณะแพทยศาสตร์ ในเรื่องการจัดทำคลังข้อสอบ เพื่อใช้ร่วมกันกับเครือข่าย โดยได้นำข้อสอบแบบเลือกตอบหลายตัวเลือก จำนวน 400 ข้อ ที่ออกโดยยึดเกณฑ์แพทย์สภาเป็นกรอบในการออกข้อสอบจัดทำตารางกำหนดสัดส่วนข้อสอบ (Table of Specification) และขอความร่วมมือจากอาจารย์ทุกท่านของทุกศูนย์แพทย์ในการออกข้อสอบตามหัวข้อที่กำหนด มีตัวเลือก 5 ตัวเลือก การหาคุณภาพจะมีการหาคุณภาพด้านความเที่ยงตรง โดยคณะกรรมการพิจารณาข้อสอบของรายวิชา มาเข้าร่วมการประชุมพัฒนาปรับปรุงข้อสอบเพื่อพิจารณาความตรงด้านเนื้อหาและความเหมาะสมของข้อคำถาม ตัวถูก ตัวลวง เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่ผ่านการพัฒนาปรับปรุงแล้วมาจัดเป็นชุดข้อสอบ จำนวน 4 ชุด ชุดละ 100 ข้อ แล้วนำมาใช้สอบวัดความรู้ความสามารถของนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 ที่ขึ้นเรียนในรายวิชา สุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 ของปีการศึกษา 2563 ซึ่งยังขาดการหาคุณภาพรายข้อเกี่ยวกับค่าความยาก-ง่าย ค่าอำนาจจำแนก และการหาคุณภาพข้อสอบรายชุดเกี่ยวกับความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของข้อสอบ

การวิเคราะห์ข้อสอบตามทฤษฎีการสอบแบบดั้งเดิม เพื่อทดสอบคุณภาพของข้อสอบประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อสอบรายข้อ ต้องพิจารณาถึงความยาก-ง่ายของข้อสอบ (item difficulty ; p) ความสามารถในการจำแนกผู้สอบตามระดับความสามารถ (item discrimination ; r) และประสิทธิภาพของตัวลวง (distractor functionality) 2) การวิเคราะห์ข้อสอบรายชุด (test analysis) เป็นการพิจารณาถึงความเที่ยงตรงของคะแนนสอบ (internal consistency reliability) การกระจายตัวของคะแนน และคะแนนเฉลี่ย (standard deviation and mean score) ค่าความยากง่ายเฉลี่ยของข้อสอบ (average difficulty) และค่าความสามารถในการแยกแยะผู้สอบเฉลี่ย (average discrimination) (เชิดศักดิ์ ไอรมณีรัตน์, 2552)

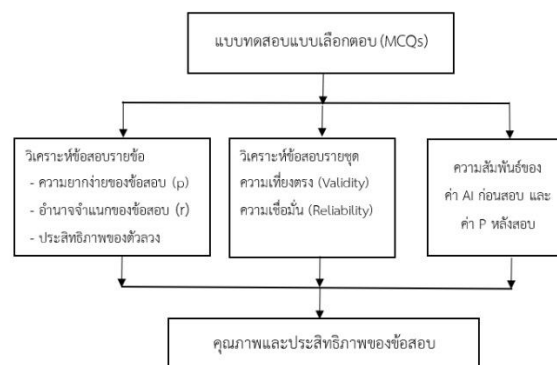
ข้อสอบแบบปรนัย หรือ แบบทดสอบแบบเลือกตอบหลายตัวเลือก ประโยชน์ในการประเมินประสิทธิภาพของผู้เรียน มีลักษณะที่เป็นกลาง ตัดปัญหาความเอนเอียงของผู้ตรวจข้อสอบ มีความน่าเชื่อถือและความถูกต้อง การวิเคราะห์ข้อสอบจึงเป็นเครื่องมือวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องของข้อสอบให้เหมาะสม และนำกลับไปใช้ทดสอบอีกครั้ง หรือจัดการปรับปรุงข้อสอบที่ไม่เหมาะสม การหาความสัมพันธ์ระหว่างค่าความยาก-ง่าย ค่าอำนาจการจำแนก และประสิทธิภาพตัวลวง ของข้อสอบทั้งแบบรายข้อ และรายชุด จะช่วยให้สามารถสังเกตลักษณะข้อสอบและปรับปรุงคุณภาพของการสอบ การแก้ไขปรับปรุงข้อสอบช่วยให้ระบุข้อสอบที่ยากเกินไป หรือ ง่ายเกินไป ข้อสอบที่ไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างผู้เรียนได้

ผู้วิจัยเป็นนักวิชาการศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในภาควิชา กุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงมีความสนใจที่จะทำการวิเคราะห์ข้อสอบ หาคุณภาพของข้อสอบทั้งรายข้อและรายชุด เพื่อสามารถนำผลการวิเคราะห์ข้อสอบที่ได้จากการศึกษาไปพัฒนาปรับปรุงข้อสอบให้มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถนำข้อสอบเก็บเข้าคลังข้อสอบของรายวิชาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. วิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายข้อ ความยาก-ง่ายของข้อสอบ (item difficulty ; p) ความสามารถในการจำแนกผู้สอบตามระดับความสามารถ (item discrimination ; r) และประสิทธิภาพของตัวลวง (distractor functionality)
2. วิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายชุด ความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability)
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความยากง่ายของข้อสอบ (acceptability index ; AI) ก่อนสอบ กับ ค่าความยากง่ายของข้อสอบ (item difficulty ; p) หลังการสอบ

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอวิธีการดำเนินการวิจัย ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ประชากร

ข้อมูลคะแนนสอบข้อสอบปรนัย ของนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 ที่ขึ้นเรียนรายวิชา สุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิด จนถึงวัยรุ่น 1 ปีการศึกษา 2563 ทุกศูนย์แพทย์ จำนวน 177 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลคะแนนสอบของนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 ที่ขึ้นเรียนรายวิชา สุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 ปีการศึกษา 2563 ทั้ง 6 ศูนย์แพทย์ รวมจำนวน 177 คน แบ่งตามศูนย์แพทย์ คณะแพทยศาสตร์ รพ.มหาวิทยาลัยนเรศวร มีจำนวนนิสิต 34 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 11-12 คน ศูนย์แพทย์ ศาสตรศึกษา รพ.อุดรดิตถ์ มีจำนวนนิสิต 27 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 9 คน ศูนย์แพทย์ ศาสตรศึกษา รพ.แพร่ มีจำนวนนิสิต 18 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 6 คน ศูนย์แพทย์ ศาสตรศึกษา รพ.พิจิตร มีจำนวนนิสิต 21 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 7 คน ศูนย์แพทย์ ศาสตรศึกษา รพ.สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีจำนวนนิสิต 15 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 5 คน และศูนย์แพทย์ ศาสตรศึกษา รพ.พุทธชินราช พิษณุโลก มีจำนวนนิสิต 62 คน แบ่งเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 12-13 คน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลการตอบข้อสอบรายวิชา สุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 ปีการศึกษา 2563 ของนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 ซึ่งได้มีการกำหนดการเลือกชุดข้อสอบตามกลุ่มที่ขึ้นเรียนในช่วงเดียวกันให้ใช้ข้อสอบชุดเดียวกัน และมีการกำหนดให้มีการจัดสอบในวัน และเวลาเดียวกัน โดยผู้วิจัยได้ใช้เทคนิค ร้อยละ 27 ของ จุง เดห์ ฟาน มาหาค่าความยาก-ง่าย และค่าอำนาจการจำแนกซึ่งเหมาะสมนำมาใช้กับข้อสอบที่มีผู้เข้าสอบตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป (จักรพงษ์ แผ่นทอง, 2564) โดยนำผลการตรวจให้คะแนนผู้เข้าสอบมาจัดเรียงตามลำดับจากผู้ที่ได้คะแนนสูงไปหาคะแนนต่ำ แบ่งกลุ่มคะแนน เป็นกลุ่มคะแนนสูง และกลุ่มคะแนนต่ำ ร้อยละ 27 นำไปคำนวณหาค่าทางสถิติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในงานวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผลการตอบข้อสอบแบบเลือกตอบหลายตัวเลือกของ รายวิชา สุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 ที่ใช้ทดสอบกับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 ที่ขึ้นเรียนของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีจำนวนข้อสอบทั้งหมด 400 ข้อ นำมาจัดเป็นชุดข้อสอบ 4 ชุด ชุดละ 100 ข้อ เลือกใช้ชุดข้อสอบ ด้วยวิธีการสุ่ม โดยพิจารณาค่า p ใกล้เคียงกัน มีการกำหนดสัดส่วนของการวัดความรู้ในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์รายวิชาที่กำหนดไว้ในทุกชุดเท่า ๆ กัน คือ มีข้อสอบที่วัดเรื่องการตรวจประเมิน การวินิจฉัย การรักษาในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน และกระจายไปในข้อสอบทั้ง 4 ชุด

4. วิธีดำเนินการในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการใช้ข้อมูลแบบทฤษฎีภูมิ นำผลคะแนนสอบ ผลการตอบของผู้เข้าสอบของข้อสอบ รายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 ของนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 ที่ขึ้นเรียนเมื่อปีการศึกษา 2563 โดยมีวิธีดำเนินการในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

สิ่งที่ได้ดำเนินการแล้ว ก่อนนำข้อมูลมาทำการศึกษา

1. จัดทำตารางกำหนดสัดส่วนข้อสอบ ของรายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 เพื่อให้ อาจารย์แต่ละศูนย์แพทย์จำนวน 6 ศูนย์ ออกข้อสอบทั้งหมด 400 ข้อ

2. นำข้อสอบทั้งหมดมาประชุมพิจารณาถ้อยแถลงข้อสอบ พร้อมกำหนดค่า AI ก่อนการสอบร่วมกันกับศูนย์แพทย์เครือข่าย โดยคณะกรรมการรายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1

3. นำข้อสอบที่ได้จากการถ้อยแถลงข้อสอบร่วมกันกับศูนย์แพทย์ จำนวน 400 ข้อ มาจัดชุดข้อสอบจำนวน 4 ชุด ชุดละ 100 ข้อ

4. เมื่อถึงกำหนดวันสอบลงกอง ได้นำแบบทดสอบชุดที่ได้เลือกไว้ นำไปทดสอบกับนิสิตแพทย์ของแต่ละศูนย์แพทย์ ในวันและเวลาเดียวกัน

5. นำข้อสอบที่ผ่านการทดสอบแล้ว มาตรวจวิเคราะห์ข้อสอบด้วยโปรแกรมตรวจวิเคราะห์ข้อสอบของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตามดัชนีค่าอำนาจจำแนกโดยวิธี คำนวณจากตารางจุง-เตห์-ฟาน (Chung-The-Fan) ของคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล

6. ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยผลพิจารณาโครงการได้รับการรับรอง แบบยกเว้น หมายเลขโครงการ P3-0002-2566 ลงวันที่ 20 มกราคม 2566

สิ่งที่จะนำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้

นำข้อมูลการตอบของผู้เข้าสอบรายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 ปีการศึกษา 2563 ที่ได้จากการตรวจด้วยเครื่องตรวจวิเคราะห์ข้อสอบ มากำหนดเป็นตัวเลข 1 (คำตอบที่ถูกต้อง) และ 0 (คำตอบที่ผิด) เพื่อนำไปวิเคราะห์หาค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบ ค่าอำนาจการจำแนกของข้อสอบ และค่าความเชื่อมั่นของชุดข้อสอบ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2010 และโปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 26.0 เพื่อหาค่าที่กำหนดไว้ในงานวิจัยต่อไป

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.1 วิเคราะห์ข้อสอบรายข้อ

- ค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบ (difficulty index, p) คือ นำผลการตอบข้อสอบของนิสิตแพทย์มาคำนวณทางคณิตศาสตร์ เพื่อหาสัดส่วนของจำนวนผู้ที่ตอบข้อสอบได้ถูกต้องต่อจำนวนของผู้ที่ตอบข้อสอบทั้งหมดของข้อสอบโดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2010 ซึ่งค่า p ระหว่าง 0.20 – 0.80 ถือว่าเป็นข้อสอบที่ดี มีความยากพอเหมาะ (Nunnally, 1967)

- อำนาจการจำแนกของข้อสอบ (discrimination index, r) นำผลการตอบข้อสอบของนิสิตแพทย์มาดำเนินการคำนวณทางคณิตศาสตร์ เพื่อดูความสามารถของข้อสอบในการจำแนกหรือแยกกลุ่มผู้สอบเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเก่ง และกลุ่มอ่อน โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2010 ค่าที่ได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.35 แสดงถึงเป็นข้อสอบดีมาก มีความสามารถในการจำแนกสูง ค่าระหว่าง 0.25–0.35 เป็นที่ยอมรับได้ ค่าน้อยกว่า 0.25 ต้องปรับปรุงข้อสอบ (จรรพ ประดับศรี, 2550)

- ประสิทธิภาพตัวลวง (distractor effectiveness) นำผลการตอบข้อสอบของนิสิตแพทย์มาคำนวณทางคณิตศาสตร์ เพื่อหาสัดส่วนของจำนวนคนที่เลือกตอบตัวลวง โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2010 ตัวลวงที่ดีควรมีค่า Pw ตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป (จรรพ ประดับศรี, 2550)

5.2 วิเคราะห์ข้อสอบรายชุด

- ความเที่ยงตรง (validity) ความตรงตามโครงสร้าง (construct Validity) คือ ผู้วิจัยได้อยู่ในกระบวนการจัดทำข้อสอบของรายวิชาผ่านการพิจารณาข้อสอบที่ละข้อจากคณะกรรมการรายวิชา โดยมีการจัดทำข้อสอบให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชา เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในรายวิชา และเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีสามารถวัดพฤติกรรมและสมรรถนะด้านต่าง ๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีการจัดทำตารางกำหนดสัดส่วน

ข้อสอบ สร้างข้อสอบให้สอดคล้องตรงตามเนื้อหาวิชาที่ระบุไว้ในรายวิชา อย่างครบถ้วน มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อสอบโดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการรายวิชาทั้ง 6 ศูนย์แพทย์

- ความเชื่อมั่น (reliability) นำผลการตอบข้อสอบของนิสิตแพทย์มากำหนดเป็นตัวเลข 1 และ 0 โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2010 และหาค่าสัมประสิทธิ์ KR-20 โดยใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 26.0 เพื่อหาความเชื่อมั่นของชุดข้อสอบ ค่า KR-20 ที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 ขึ้นไป ถือเป็นชุดข้อสอบเป็นที่ยอมรับได้ (พวงพะยอม แก้วพิลา และคณะ, 2549)

5.3 ทดสอบความสัมพันธ์

นำค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบก่อนการสอบ (AI) และค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบหลังการสอบ (p) มาทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติ Pearson Correlation ผ่านโปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 26.0 ค่าที่มากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 ขึ้นไป ถือว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับสูง (ธนภรณ์ แดงใจ และคณะ, 2561)

ผลการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงคุณภาพของแบบทดสอบแบบหลายตัวเลือก โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อทดสอบคุณภาพข้อสอบรายข้อ และรายชุด รวมถึงทดสอบความสัมพันธ์กันของค่า AI และค่า p โดยใช้ทฤษฎีและสถิติที่กำหนดไว้ในการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลผลการตอบข้อสอบจากผู้สอบข้อสอบ รายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 สำหรับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ขึ้นเรียนในปีการศึกษา 2563 โดยผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาในหัวข้อตามลำดับดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายข้อ ข้อสอบที่มีค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบ ระหว่าง 0.20 – 0.80 มีจำนวน 263 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 65.75 ข้อสอบที่มีค่าความสามารถในการจำแนกผู้สอบตามระดับความสามารถ ที่มีค่าตั้งแต่ 0.35 ขึ้นไป มีจำนวน 91 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 22.75 และประสิทธิภาพของตัวลองที่ดีมีค่าตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป มีจำนวน 274 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 68.50

2. ผลการวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายชุด ได้แก่ ความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่น ข้อสอบทั้ง 4 ชุด มีความเที่ยงตรง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในรายวิชาและเป็นไปตามหลักการของทฤษฎี สามารถวัดพฤติกรรมและสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีค่า KR-20 ชุดที่ 1 = 0.779 ชุดที่ 2 = 0.789 ชุดที่ 3 = 0.821 ชุดที่ 4 = 0.821 ซึ่งมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 ขึ้นไป ถือเป็นชุดข้อสอบเป็นที่ยอมรับได้

3. ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างค่าความยากง่ายของข้อสอบก่อนการสอบและค่าความยากง่ายของข้อสอบหลังการสอบมีความสัมพันธ์กันจำนวน 353 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 88.25

ความยาก-ง่ายของข้อสอบ (p) หลังการสอบ พบว่ามีข้อสอบที่มีความยากพอเหมาะ (ดีมาก) จำนวน 80 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 20 พบข้อสอบที่ง่ายมาก จำนวน 106 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 26.50 พบข้อสอบที่ยากมาก จำนวน 31 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 7.75 จากข้อสอบทั้งหมด (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ตารางสรุประดับความยาก-ง่ายของข้อสอบ (p) หลังการสอบ

ระดับความยากง่าย ของข้อสอบ (p)	จำนวน ข้อ	ค่า p หลังการสอบ					
		ชุดที่ 1	ชุดที่ 2	ชุดที่ 3	ชุดที่ 4	รวม	ร้อยละ
ง่ายมาก 0.81–1.00	–	24	23	25	34	106	26.50
ค่อนข้างง่าย (ดี) 0.60–0.80	10–15	29	22	29	20	100	25.00
ยากพอเหมาะ (ดีมาก) 0.40–0.59	60–90	26	20	21	13	80	20.00
ค่อนข้างยาก (ดี) 0.20–0.39	10–15	16	30	19	18	83	20.75
ยากมาก 0–0.19	–	5	5	6	15	31	7.75

หมายเหตุ: ในแต่ละชุดข้อสอบมีจำนวน 100 ข้อ

อำนาจการจำแนกของข้อสอบ พบว่ามีข้อสอบที่ดีมาก มีความสามารถในการจำแนกสูงสามารถแยกผู้สอบได้ดียิ่งในชุดที่ 2 และ 3 คือ 30 และ 26 ข้อตามลำดับ รวมข้อสอบทั้ง 4 ชุด มีทั้งหมด 91 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 22.75 และพบข้อสอบที่ต้องปรับปรุงถึง 236 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 59 จากข้อสอบทั้งหมด (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ตารางสรุปอำนาจการจำแนกของข้อสอบทั้ง 4 ชุด

อำนาจจำแนกของข้อสอบ (r)	ผลการวิเคราะห์					
	ชุดที่ 1	ชุดที่ 2	ชุดที่ 3	ชุดที่ 4	รวม	ร้อยละ
ข้อสอบดีมาก มีความสามารถ ในการจำแนกสูง ≥ 0.35	14	30	26	21	91	22.75
ข้อสอบเป็นที่ยอมรับได้ 0.25–0.35	25	10	10	28	73	18.25
ต้องปรับปรุงข้อสอบ < 0.25	61	60	64	51	236	59.00

หมายเหตุ: ในแต่ละชุดข้อสอบมีจำนวน 100 ข้อ

จากการเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อสอบทั้ง 4 ชุด พบว่า ข้อสอบที่มีค่า p น้อยกว่า 0.20 มีจำนวน 31 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 7.75 ข้อสอบที่มีค่า p มากกว่า 0.80 จำนวน 106 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 26.50 ข้อสอบที่มีค่า r น้อยกว่า 0.25 จำนวน 236 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 59 ข้อสอบที่มีค่า AI ก่อนการสอบ สัมพันธ์กับค่า P หลังการสอบ จำนวน 353 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 88.25 ประสิทธิภาพของตัวลอง ที่มีค่าตั้งแต่ 0.05 จำนวน 274 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 68.5 แสดงให้เห็นถึงคุณภาพข้อสอบที่มีความเหมาะสม (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 ตารางสรุปเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อสอบทั้ง 4 ชุด

ผลการวิเคราะห์	ชุดที่ 1	ชุดที่ 2	ชุดที่ 3	ชุดที่ 4	รวม	ร้อยละ
จำนวนนิสิตแพทย์ (คน)	65	50	49	13	177	100.00
จำนวนข้อสอบ (ข้อ)	100	100	100	100	400	100.00
จำนวนข้อสอบที่มีค่า P น้อยกว่า 0.20 (ข้อ)	5	5	6	15	31	7.75
จำนวนข้อสอบที่มีค่า P มากกว่า 0.80 (ข้อ)	24	23	25	34	106	26.50

ผลการวิเคราะห์	ชุดที่ 1	ชุดที่ 2	ชุดที่ 3	ชุดที่ 4	รวม	ร้อยละ
จำนวนข้อสอบที่มีค่า r น้อยกว่า 0.25 (ข้อ)	61	60	64	51	236	59.00
ข้อสอบที่มีค่า AI สัมพันธ์กับค่า P (ข้อ)	90	89	88	86	353	88.25
ค่า Rw ตั้งแต่ 0.05 (ข้อ)	68	63	75	68	274	68.50

หมายเหตุ: เนื่องจากข้อสอบชุดที่ 4 มีจำนวนผู้เข้าสอบเพียง 13 คน ซึ่งน้อยกว่า 30 คน จึงไม่เหมาะแก่การนำมาวิเคราะห์

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างค่า AI ของข้อสอบที่กำหนดไว้ก่อนการสอบ และค่า P ที่ได้หลังการสอบเสร็จของข้อสอบชุด 1-2 มีค่าที่ใกล้ 0.50 ถือเป็นความสัมพันธ์ปานกลาง และชุดที่ 3-4 มีค่าที่ต่ำกว่า 0.30 ถือเป็นความสัมพันธ์ที่ต่ำ ค่า P-value มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในข้อสอบชุดที่ 1-3 ซึ่งเหมาะสมสำหรับเนื้อหาที่ควรรู้ ในขณะที่ชุดที่ 4 ไม่มีความสัมพันธ์ เนื่องจากจำนวนผู้เข้าสอบน้อย (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 3 ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันของข้อสอบทั้ง 4 ชุด

ข้อสอบ	ผลการวิเคราะห์	
	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน	P-value
ชุดที่ 1	0.310	.002
ชุดที่ 2	0.315	.001
ชุดที่ 3	0.294	.003
ชุดที่ 4	0.165	.101

อภิปรายและสรุปผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ข้อสอบ MCQ รายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 สำหรับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

จากวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายข้อ เรื่อง ความยาก-ง่ายของข้อสอบ ความสามารถในการจำแนกผู้สอบตามระดับความสามารถ และประสิทธิภาพของตัวลอง การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายชุด ความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่น และเปรียบเทียบค่าความยากง่ายของข้อสอบรายข้อ ระหว่างค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบก่อนสอบกับค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบหลังการสอบของข้อสอบ MCQ รายวิชาสุขภาพและโรคของเด็กแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น 1 สำหรับนิสิตแพทย์ชั้นปีที่ 4 จำนวน 177 คน ปีการศึกษา 2563 มีข้อสอบทั้งหมด 4 ชุด ชุดละ 100 ข้อ แต่ละข้อมีตัวเลือก 5 ตัวเลือก โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ด้วยโปรแกรม SPSS พบว่า ข้อสอบทั้ง 4 ชุด เป็นข้อสอบที่มีค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบที่มีค่าตั้งแต่ 0.20 – 0.80 จำนวน 263 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 65.75 อำนาจการจำแนกของข้อสอบ พบข้อสอบที่ดีมาก มีความสามารถในการจำแนกสูงสามารถแยกผู้สอบได้ดี มีทั้งหมด 91 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 22.75 และพบข้อสอบที่ต้องปรับปรุงถึง 236 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 59 จากข้อสอบทั้งหมด ซึ่งเป็นข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบในระดับต่ำ และประสิทธิภาพของตัวลองที่ดี มีค่าตั้งแต่ 0.05 ขึ้นไป มีจำนวน 274 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 68.50 สอดคล้องกับการศึกษาของ Kennedy ที่ศึกษาถึงดัชนีความยาก-ง่าย และอำนาจการจำแนกของข้อสอบ พบว่า

ข้อสอบมีค่าดัชนีความยาก-ง่ายของข้อสอบ $p = 40-60$ ซึ่งอยู่ในระดับความยาก-ง่ายที่เหมาะสม และค่าอำนาจการจำแนก มีค่าเฉลี่ย 0.22 อยู่ในระดับดีพอสมควร

การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบรายชุด ความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่น ข้อสอบทั้ง 4 ชุด มีความเที่ยงตรง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในรายวิชา และเป็นไปตามหลักการของทฤษฎี สามารถวัดพฤติกรรมและสมรรถนะด้านต่าง ๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีค่า KR-20 ที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.70 ขึ้นไป ถือเป็นชุดข้อสอบที่ยอมรับได้ ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของพวงพะยอม แก้วพิลา และคณะ (2549) ที่ศึกษาถึงข้อสอบที่ใช้สอบรวบยอดพบว่า ข้อสอบส่วนใหญ่อยู่ในระดับความยาก-ง่ายปานกลาง ถึงง่าย ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอบรวบยอดคือ มีความรู้ในระดับที่จำเป็น เพื่อให้สำเร็จการศึกษา มีค่าความเที่ยงของข้อสอบ อยู่ในช่วง 0.5-0.6 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นค่อนข้างต่ำ ซึ่งในงานวิจัยดังกล่าวได้มีการลดค่าความคลาดเคลื่อนของการตัดสินใจโดยเพิ่มความกว้างของค่าความเชื่อมั่น (confident interval) และในการศึกษานี้ มีการหาความสัมพันธ์ระหว่างค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบก่อนสอบกับค่าความยาก-ง่ายของข้อสอบหลังการสอบ พบว่ามีความสัมพันธ์กัน จำนวน 353 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 88.25 เป็นที่ยอมรับได้ มีความเหมาะสมสำหรับเนื้อหาที่สำคัญต้องรู้ ควรรู้และน่ารู้ ตามลำดับ มีความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้ในงานวิจัย และจากการศึกษาของธนภรณ์ แดงใจและคณะ (2561) ทำการศึกษาเรื่อง ความสอดคล้องของค่า AI กับผลการสอบ MCQ ของนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 5 รายวิชาเวชศาสตร์ปฐมภูมิ 2 คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ผลพบว่า ข้อสอบชุดที่ 2 เป็นชุดข้อสอบที่มีค่า AI สัมพันธ์ทางบวกกับค่า p เป็นชุดข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบในระดับดีมาก ส่วนข้อสอบชุดที่ 1, 3 และ 4 มีค่า AI ที่ไม่สัมพันธ์กับค่า p ที่แสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์ค่า AI ของคณะกรรมการวิเคราะห์ข้อสอบยังไม่สอดคล้องกับความยาก-ง่ายของข้อสอบและผลการสอบ

จากการศึกษานี้ พบว่าข้อสอบชุดที่ 4 เป็นข้อสอบชุดที่ได้รับการเลือกนำไปใช้สอบ กับนิสิตแพทย์เพียง 13 คน ค่าความเชื่อมั่นของชุดข้อสอบชุดดังกล่าว อยู่ที่ 0.821 ซึ่งเป็นที่ยอมรับได้ แต่พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันไม่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติ ทำให้ไม่สามารถนำผลวิเคราะห์มาตัดสินได้ สอดคล้องกับการกล่าวถึงเทคนิคร้อยละ 27 ซึ่งเหมาะกับการใช้คำนวณค่าความยาก-ง่าย และอำนาจจำแนกด้วยเทคนิคดังกล่าว กับข้อสอบแบบตัวเลือกที่ควรมีผู้สอบตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป (จักรพงษ์ แผ่นทอง, 2564) จึงควรมีการนำข้อสอบชุดดังกล่าวไปใช้สอบกับนิสิตแพทย์ในจำนวนที่มากขึ้น เพื่อทดสอบค่ามาตรฐานต่าง ๆ ให้แสดงถึงคุณภาพของข้อสอบชุดนี้ต่อไป

จากการศึกษานี้ พบจุดแข็งของข้อสอบที่คณะกรรมการรายวิชา มีความตั้งใจในการจัดทำชุดข้อสอบขึ้นมาเพื่อใช้ในการจัดสอบให้เป็นมาตรฐานร่วมกันกับเครือข่าย ซึ่งได้เกิดจากความร่วมมือร่วมใจจากอาจารย์จากทุกศูนย์แพทย์ ใช้เวลาในการจัดทำข้อสอบทั้ง 400 ข้อนี้ ผ่านกระบวนการในการออกข้อสอบ และนำข้อสอบมาประชุมกลุ่มกันกรองข้อสอบร่วมกัน โดยยึดถึงวัตถุประสงค์ที่รายวิชาได้กำหนดไว้ และประโยชน์ของผู้สอบเป็นสำคัญ โดยการกำหนดค่า AI ก่อนการสอบว่าผู้สอบกลุ่มอ่อนจะสามารถทำข้อสอบข้อนั้น ๆ ได้ และออกข้อสอบตามเกณฑ์ของแพทยสภา ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่นิสิตแพทย์จำเป็นต้องรู้ และสามารถทำได้

จากการศึกษานี้ พบว่ายังมีจุดอ่อนด้านการเลือกใช้ชุดข้อสอบ ความถี่ในการเลือกใช้ชุดข้อสอบในชุดที่ 4 ที่มีการเลือกใช้เพียง 1 ครั้ง และเลือกใช้กับกลุ่มผู้สอบ เพียง 13 คน ทำให้อาจได้ผลการวิเคราะห์ที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน อีกทั้งยังพบว่าการเลือกใช้ข้อสอบชุดที่ 1 มีการเลือกใช้ถึง 2 ครั้ง ซึ่งอาจทำให้เกิดความแตกต่างกันของชุดข้อสอบทั้ง 2 ชุดนี้

จากการศึกษานี้ ควรมีการพิจารณาปรับปรุงข้อสอบทั้ง 4 ชุด และข้อสอบใหม่ เพื่อให้มีความยากง่ายได้มาตรฐานยิ่งขึ้นและสามารถประเมินผลการเรียนได้อย่างถูกต้องแม่นยำมากขึ้น รวมถึงการพิจารณาค่า AI ของข้อสอบในแต่ละข้อให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยควรดำเนินการดังนี้

1. ส่งข้อสอบและผลการวิเคราะห์ข้อสอบให้ผู้ออกข้อสอบทราบข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุง
2. นำข้อสอบที่ได้ปรับปรุงแล้วมาเข้าที่ประชุมคณะกรรมการรายวิชาวิเคราะห์ข้อสอบใหม่อีกครั้งและพิจารณาค่า AI ที่เหมาะสม
3. นำข้อสอบที่ได้มาตรฐานแล้วเก็บเข้าคลังข้อสอบเพื่อใช้ในการศึกษาถัดไป
4. ข้อสอบที่เหลือจากการจัดทำชุดข้อสอบ ควรให้คณะกรรมการรายวิชาวิเคราะห์ข้อสอบนำมาพิจารณาใช้ในการศึกษาต่อไป เพื่อวิเคราะห์และปรับปรุงหาข้อสอบที่ได้มาตรฐานมาเก็บไว้ในคลังข้อสอบเพิ่มเติม
5. วิเคราะห์ผลการสอบโดยการหาค่า P เพื่อช่วยในการพิจารณาหาความเหมาะสมของค่า AI ต่อไป
6. จัดอบรมการออกข้อสอบและการวิเคราะห์ข้อสอบที่ได้มาตรฐานให้กับอาจารย์ใหม่ และอาจารย์เก่าที่ยังไม่เคยได้รับการอบรมดังกล่าว เพื่อให้อาจารย์ตระหนักถึงความสำคัญของข้อสอบในการประเมินผลการวัดมาตรฐานของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. เสนอให้คณะกรรมการรายวิชาพิจารณาปรับปรุงข้อสอบที่มีค่าอำนาจการจำแนกข้อสอบต่ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประเมินผลการเรียนรู้
2. เสนอให้คณะกรรมการรายวิชาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อสอบรวมทั้งการพิจารณาถึงค่า AI ของข้อสอบทั้ง 4 ชุด เพื่อให้มีความยากง่ายที่ได้มาตรฐาน และสามารถประเมินผลการเรียนได้อย่างถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น
3. การเลือกชุดข้อสอบที่นำไปใช้กับนิสิตแพทย์ ควรให้มีจำนวนผู้เข้าสอบมากขึ้นในข้อสอบชุดที่ 4 เพื่อการทดสอบค่ามาตรฐานต่าง ๆ ที่แสดงถึงคุณภาพของชุดข้อสอบที่มีมาตรฐานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. **การวิเคราะห์ข้อสอบ**. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2567, จาก <http://old-book.ru.ac.th/e-book/m/MR311/mr311-10.pdf>.
- จรวงศ์ ประดับศรี. (2550). **คุณภาพของแบบทดสอบที่มีรูปแบบตัวเลือกและวิธีวิเคราะห์ต่างกัน**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- จักรพงษ์ แผ่นทอง. (2564). **การหาอำนาจจำแนกแบบทดสอบด้วยเทคนิค ร้อยละ 27 หรือวิธีของจุง เทห์ ฟาน (Chung-Teh Fan)**. สืบค้น 3 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://krujakrapong.com>.
- เชิดศักดิ์ ไธรมณีนรัตน์. (2552). **การวิเคราะห์ข้อสอบปรนัย ภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล**, *เวชบันทึกศิริราช*, 2(1), 31–37.
- ธนภรณ์ แดงใจ, ปณิธิ พูนเพชรรัตน์, จิรวดี ชุมพล, ทิชากรซ์ อาทิตวรากุล. (2561). **ความสอดคล้องของค่า Acceptability Index กับผลการสอบ MCQ ของนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 5 รายวิชาเวชศาสตร์ปฐมภูมิ 2 คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามคำแหง มหาวิทยาลัยมหิดล**, *รามคำแหงเวชสาร*, 41(1), 1–8.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). **เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- Downing, S. M. (2003). Validity: on meaningful interpretation of assessment data. *Med Educ*, 37(9), 830–837. from <https://doi.org/10.1046/j.1365-2923.2003.01594.x>.

- Downing, S. M. (2004). Reliability: on the reproducibility of assessment data. **Med Educ**, **38**(9), 1006–1012. from <https://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2004.01932.x>.
- Kaewpila, P., Chau-In, W., Limratana, N., & Panthongviriyakul, C. (2006). Post-test analysis of the comprehensive examination of Thailand Medical School Consortium for the 2005 KKU sixth-year students. **Srinagarind Medical Journal**, **21**(3), 200–206.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ในโรงพยาบาล กรณีศึกษา โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทย

Factors Affecting the Adoption of Healthcare Robots in the Hospital: A Case Study of Hospital in Thailand

กนกกาญจน์ ห้อยมาลา^{1*} และ ชัยวัฒน์ อุตตมากร¹

Kanokkan Hoymala^{1*} and Chaiwat Oottamakorn¹

¹ สาขาการบริหารนวัตกรรมและเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ 10100

¹ Innovation and Technology Management, College of Innovation, Thammasat University, Bangkok 10100

*Corresponding author: meepooh.lover20@gmail.com

Received: December 4, 2024; Revised: February 13, 2025; Accepted: February 19, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ส่งยาและเวชภัณฑ์มาใช้ในโรงพยาบาล โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ที่มีประสบการณ์ในการใช้งานหุ่นยนต์ดังกล่าวภายใต้บริบทของสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ซึ่งกระตุ้นให้ระบบสาธารณสุขต้องปรับตัวเข้าสู่การใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้หุ่นยนต์เพื่อช่วยลดภาระงานของบุคลากร ลดการสัมผัสกับผู้ป่วย และเพิ่มความแม่นยำในการส่งยาและเวชภัณฑ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ซึ่งเป็นบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทยที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการใช้หุ่นยนต์ส่งยา โดยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามแบบปิด และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับและการใช้งานหุ่นยนต์ส่งยาในโรงพยาบาลแบ่งออกเป็น 6 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการรับรู้ความเสี่ยง เช่น ความกังวลเกี่ยวกับกฎหมายและความเป็นส่วนตัว 2) ปัจจัยด้านระบบ เช่น ประสิทธิภาพของหุ่นยนต์ ความง่ายในการใช้งาน และการประหยัดเวลา 3) ปัจจัยด้านจริยธรรม เช่น อิทธิพลทางสังคมและความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง 4) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การอบรมและการสนับสนุนทางเทคนิค 5) ความตั้งใจใช้งาน และ 6) พฤติกรรมการใช้งานจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพบว่าปัจจัยด้าน “ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System) ในระบบ” และ “ความง่ายในการใช้งาน” ส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจในการใช้งานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการใช้หุ่นยนต์ในโรงพยาบาลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนช่วยผู้บริหารโรงพยาบาลวางแผนด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในโรงพยาบาลทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การฝึกอบรม และการสร้าง ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System) ในกลุ่มผู้ใช้งาน เพื่อยกระดับคุณภาพการบริการทางการแพทย์ในระยะยาวอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หุ่นยนต์ส่งยา การยอมรับเทคโนโลยี นวัตกรรมทางการแพทย์ ความตั้งใจใช้งาน EFA

Abstract

This research studies factors affecting the adoption of healthcare robots in the hospital a case study of hospital in Thailand. This research investigated the factors involved in the robots using in hospital based on the results of 400 medical personnel involved in the use of healthcare robots. The medical staff was selected randomly for data collection. Data was gathered by an online closed-end questionnaire, which was tested in terms of content validity and reliability. Data analysis was performed by exploratory factor analysis (EFA) to identify common factor and create new component groups.

The result revealed that factors affecting the adoption of healthcare robots in the hospital a case study of hospital in Thailand six groups of components: perceived risk had four components: legal concern, privacy concern, trust and safety. system concern had four components: technical, performance expectancy, effort expectancy, time. ethical concern had two components: social influence, change resistance. one component of facilitating conditions, behavioral intention and use behavior.

Keywords: Healthcare Robot, Technology acceptance, Innovation in medicine, Intention to use EFA

บทนำ

ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระบบสาธารณสุขของประเทศไทยเผชิญกับความท้าทายอย่างรุนแรง ทั้งในด้านจำนวนผู้ติดเชื้อที่เพิ่มขึ้น การขาดแคลนบุคลากร และภาระงานที่สูงเกินขีดความสามารถของระบบบริการสาธารณสุข ส่งผลให้เกิดความจำเป็นเร่งด่วนในการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยลดภาระงานและเสริมศักยภาพการดูแลรักษาผู้ป่วย โดยเฉพาะในส่วนของการส่งยาและเวชภัณฑ์ ซึ่งเป็นงานที่มีความเสี่ยงในการสัมผัสเชื้อโดยตรงจากสถานการณ์ดังกล่าว โรงพยาบาลหลายแห่งในประเทศไทย เช่น โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และโรงพยาบาลรามาธิบดี ได้เริ่มใช้ “หุ่นยนต์ส่งยาอัตโนมัติ” เพื่อลดการสัมผัสระหว่างบุคลากรทางการแพทย์กับผู้ป่วย อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความแม่นยำในการจัดส่งยา ลดข้อผิดพลาด และเพิ่มความปลอดภัยในระบบเวชภัณฑ์ ทำให้การใช้หุ่นยนต์ส่งยาเริ่มกลายเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับมากขึ้นในโรงพยาบาลระดับต่าง ๆ

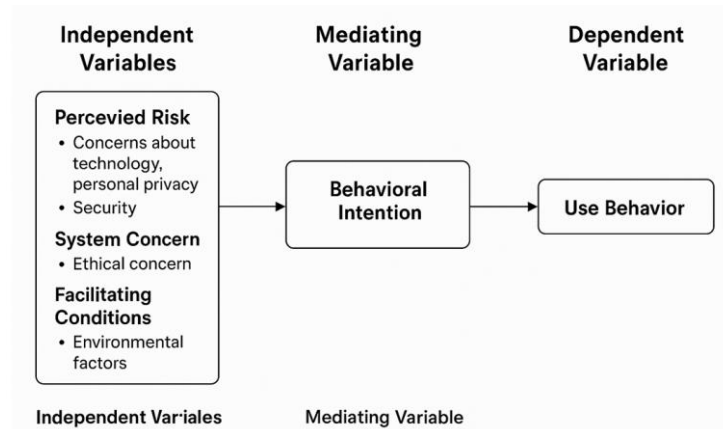
แม้การใช้หุ่นยนต์จะมีข้อดีหลายประการ แต่การนำมาใช้อย่างแพร่หลายยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายด้าน เช่น ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System) ของผู้ใช้งาน ความเข้าใจในระบบ ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน การสนับสนุนจากผู้บริหาร ตลอดจนข้อกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยและจริยธรรมในการใช้งาน ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับและการใช้งานหุ่นยนต์ส่งยาในโรงพยาบาลจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อวางแนวทางในการปรับใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบริบทของระบบสุขภาพไทย

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ส่งยาและเวชภัณฑ์มาใช้ในโรงพยาบาลผ่านกรณีศึกษาในสถานพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจในมุมมองของบุคลากรผู้ใช้งาน เพื่อค้นหาปัจจัยเชิงพฤติกรรมและโครงสร้างที่เอื้อต่อการปรับใช้หุ่นยนต์ในระบบบริการทางการแพทย์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ในโรงพยาบาลกรณีศึกษาโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทย
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการนำเทคโนโลยีทางการแพทย์ต่าง ๆ เข้ามาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพของบริการทางการแพทย์

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้งานหุ่นยนต์ส่งยาและเวชภัณฑ์ในโรงพยาบาล โดยอาศัยแนวคิดด้านการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance) และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้ใช้งาน โดยกำหนดตัวแปรในการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

- การรับรู้ความเสี่ยง (Perceived Risk) ประกอบด้วย: ความกังวลด้านกฎหมาย, ความเป็นส่วนตัว, ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System), ความปลอดภัย
- ความกังวลเกี่ยวกับระบบ (System Concern) ประกอบด้วย: ด้านเทคนิค, ความคาดหวังในประสิทธิภาพ, ความคาดหวังในความพยายาม, ด้านเวลา
- ความกังวลด้านจริยธรรม (Ethical Concern) ประกอบด้วย: อิทธิพลทางสังคม, การต่อต้านความเปลี่ยนแปลง
- สภาพสิ่งอำนวยความสะดวก (Facilitating Conditions)

2. ตัวแปรแทรก (Mediating Variable)

- ความตั้งใจใช้งาน (Behavioral Intention)

3. ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

- พฤติกรรมการใช้งาน (Use Behavior)

วิธีการศึกษา

ระบบที่มาและความสำคัญ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล สถิติ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับในการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ โดยนำข้อมูลที่ได้ศึกษามารวบรวมสรุปเพื่อให้ทราบถึงหัวข้อ ของงานวิจัย ที่มาและความสำคัญ รวมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้

ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หุ่นยนต์ในทางสาธารณสุข และการยอมรับนวัตกรรม การแพร่กระจายนวัตกรรม และ แนวคิดเรื่อง ของนวัตกรรมหุ่นยนต์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ในโรงพยาบาล กรณีศึกษาโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทย”

ขอบเขตด้านเกณฑ์พัฒนาเครื่องมือที่ใช้รวบรวมงานวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลงานวิจัย โดยการดำเนินการพัฒนาข้อคำถามงานวิจัยจากปัจจัยที่อยู่ในกรอบแนวคิดงานวิจัย เพื่อให้การตั้งคำถาม เป็นไปอย่างครอบคลุม ครบถ้วน และนำไปสู่เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่สมบูรณ์ จากนั้น นำเครื่องมือดังกล่าวไปทำการสำรวจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่องานวิจัยในเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ในโรงพยาบาล กรณีศึกษาโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทย”

ทดสอบเครื่องมือที่ใช้รวบรวมงานวิจัย หลังจากทำการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้รวบรวมงานวิจัยเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ของข้อคำถามกับผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นนำมา หาค่าดัชนีความคล่องจอง (IOC) เพื่อให้ได้ข้อคำถามที่มีความครอบคลุม ถูกต้องต้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยใน ครั้งนี้และเพื่อการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อคำถามว่า ผู้ตอบแบบสอบถามนั้นเข้าใจในคำถาม ซึ่งผู้วิจัยทำ การทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง (Pilot test) จำนวน 30 คน เพื่อให้แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือก่อนจะนำไปใช้จริง

เก็บข้อมูลงานวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ในโรงพยาบาล กรณีศึกษาโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทย” กับกลุ่มประชากร

วิเคราะห์ผลข้อมูล เมื่อเก็บข้อมูลงานวิจัยที่ได้จากแบบสอบถามแล้ว จึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) และการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model : SEM) เพื่อวิเคราะห์สรุปผลวิจัย

สรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล เพื่อนำมาสรุปเป็นรายงานผลการวิจัย อธิบายถึง ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีผลต่อ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ในโรงพยาบาลกรณีศึกษา โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทย”

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. วิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย บทความ และหนังสือตำรา
2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ใช้วิธีการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Principal Components และการหมุนแกน ด้วยวิธี Varimax และกำหนดเกณฑ์การทดสอบความเหมาะสมของข้อมูล ได้แก่ สถิติทดสอบ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ควรมากกว่า หรือเท่ากับ 0.50 (Field, 2017) และสถิติทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity ควรมีค่า P-value (Sig.) น้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 (Hair et al., 2010) ซึ่งจะถือว่ามี ความเพียงพอต่อการใช้วิธี EFA และเกณฑ์การวิเคราะห์องค์ประกอบรวม ได้แก่ สถิติความแปรปรวนสะสม (Cumulative

Percentage of Variance Explained) ครอบคลุมกว่า หรือเท่ากับร้อยละ 60.00 ซึ่งจะถือว่าองค์ประกอบใหม่สามารถอธิบายองค์ประกอบโดยรวมได้เพียงพอ ค่าสถิติความร่วมกัน (Communalities) ที่ใช้วัดความสามารถของตัวแปรในการอธิบายองค์ประกอบรวม ครอบคลุมกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ซึ่งจะถือว่ามีความเพียงพอ และสถิติน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) ที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับกลุ่มองค์ประกอบ ครอบคลุมกว่า หรือเท่ากับ 0.50 ซึ่งถือว่ามีความสำคัญในทางปฏิบัติ และถูกนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มองค์ประกอบใหม่ของตัวแปรด้วย (Hair et al., 2010) โดยผลการทดสอบความเหมาะสมของข้อมูลและผลการวิเคราะห์องค์ประกอบรวม รวมถึงการจัดกลุ่มองค์ประกอบใหม่ของแต่ละปัจจัยมีดังนี้

1. ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง (Perceived Risk) ผลการทดสอบความเหมาะสม พบว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมเพียงพอในการใช้วิธี EFA โดยสถิติ KMO มีค่าเท่ากับ 0.748 และสถิติ Bartlett's Test มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และผลการจัดกลุ่มองค์ประกอบรวม พบว่า การรับรู้ความเสี่ยง (Perceived Risk) สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบก่อนและหลังได้ 4 องค์ประกอบคงเดิม โดยมีค่าความแปรปรวนสะสม (Cumulative Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 75.028 ค่าสถิติความร่วมกัน (Communalities) อยู่ระหว่าง 0.646 ถึง 0.861 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) อยู่ระหว่าง 0.605 ถึง 0.902 ซึ่งองค์ประกอบ 1 กลุ่ม ประกอบด้วย

ความกังวลเกี่ยวกับกฎหมาย ความกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System) และความปลอดภัย มีค่าความแปรปรวน (Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 75.028 ประกอบด้วย 12 ตัวแปร โดยตัวแปรท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์กำหนดความรับผิดชอบทางกฎหมายที่ชัดเจนในกรณีที่เกิดความผิดพลาด มีค่าน้ำหนักสูงสุดในองค์ประกอบกลุ่มนี้อยู่ที่ 0.902 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) ของกลุ่มปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง (Perceived Risk)

ความกังวลเกี่ยวกับกฎหมาย	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับของหน่วยงานที่กำกับดูแล	0.725
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์กำหนดความรับผิดชอบทางกฎหมายที่ชัดเจนในกรณีที่หุ่นยนต์เกิดความผิดพลาด	0.902
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์กำหนดเงื่อนไขและข้อจำกัดในการใช้งานหุ่นยนต์เพื่อป้องกันความเสี่ยงทางกฎหมาย	0.821
ความกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์จะเก็บข้อมูลส่วนตัวไว้อย่างปลอดภัย ไม่ถูกเผยแพร่	0.661
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล	0.789
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มีการป้องกันการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต	0.811
ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System)	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านรู้สึกไว้วางใจในการใช้งานหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์	0.870
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อถือได้	0.845
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์สามารถทำงานร่วมกับบุคลากรได้อย่างราบรื่น	0.605

ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System)	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ผ่านการรับรองความปลอดภัยและปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	0.816
ความปลอดภัย	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มีการตรวจสอบและบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันความผิดพลาด	0.750
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยในการใช้งาน	0.821

2. ปัจจัยความกังวลเกี่ยวกับระบบ (System Concern) ผลการทดสอบความเหมาะสม พบว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมเพียงพอในการใช้วิธี EFA โดยสถิติ KMO มีค่าเท่ากับ 0.845 และสถิติ Bartlett's Test มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และผลการจัดกลุ่มองค์ประกอบรวม พบว่า ความกังวลเกี่ยวกับระบบ (System Concern) สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบก่อนและหลังได้ 4 องค์ประกอบคงเดิม โดยมีค่าความแปรปรวนสะสม (Cumulative Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 70.681 ค่าสถิติความร่วมกัน (Communalities) อยู่ระหว่าง 0.643 ถึง 0.791 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) อยู่ระหว่าง 0.647 ถึง 0.863 ซึ่งองค์ประกอบ 1 กลุ่ม ประกอบด้วย

ด้านเทคนิค ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ ความคาดหวังในความพยายาม และด้านเวลา มีค่าความแปรปรวน (Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 70.681 ประกอบด้วย 12 ตัวแปร โดยตัวแปรท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มีการอัปเดตซอฟต์แวร์และเพิ่มฟีเจอร์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงการใช้งาน มีค่าน้ำหนักสูงสุดในองค์ประกอบกลุ่มนี้อยู่ที่ 0.863 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) ของกลุ่มปัจจัยความกังวลเกี่ยวกับระบบ (System Concern)

ด้านเทคนิค	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าเมื่อหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์เกิดความผิดพลาดหรือทำงานไม่ถูกต้อง บุคลากรมีแผนการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉิน	0.774
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ถูกออกแบบให้มีระบบเซ็นเซอร์หรือเทคโนโลยีที่ช่วยในการตรวจจับอุปสรรค	0.832
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มีระบบนำทางที่แม่นยำและไม่เกิดความผิดพลาดในการเดินทาง	0.730
ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น	0.775
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์สามารถลดการสัมผัสโดยตรงกับผู้ป่วย	0.788
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มีการอัปเดตซอฟต์แวร์และเพิ่มฟีเจอร์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงการใช้งาน	0.806
ความคาดหวังในความพยายาม	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มีการอัปเดตซอฟต์แวร์และเพิ่มฟีเจอร์ใหม่ ๆ อย่าง	0.863

ความคาดหวังในความพยายาม	น้ำหนักองค์ประกอบ
ต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงการใช้งาน	
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มีการออกแบบให้เป็นมิตรและเข้าใจง่าย	0.647
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มีขั้นตอนการใช้งานที่ง่ายและไม่ยุ่งยาก	0.690
ด้านเวลา	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ช่วยลดเวลาในการทำงานได้มากขึ้น	0.774
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและไม่หยุดชะงัก	0.784
ท่านคิดว่าการใช้หุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ช่วยลดภาระงานที่ต้องทำซ้ำ ๆ	0.748

3. ปัจจัยความกังวลเกี่ยวกับจริยธรรม (Ethical Concern) ผลการทดสอบความเหมาะสม พบว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมเพียงพอในการใช้วิธี EFA โดยสถิติ KMO มีค่าเท่ากับ 0.676 และสถิติ Bartlett's Test มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และผลการจัดกลุ่มองค์ประกอบรวม พบว่า ความกังวลเกี่ยวกับจริยธรรม สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบก่อนและหลังได้ 2 องค์ประกอบคงเดิม โดยมีค่าความแปรปรวนสะสม (Cumulative Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 69.761 ค่าสถิติความร่วมกัน (Communalities) อยู่ระหว่าง 0.558 ถึง 0.769 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) อยู่ระหว่าง 0.745 ถึง 0.879 ซึ่งองค์ประกอบ 1 กลุ่ม ประกอบด้วย

อิทธิพลทางสังคม และการต่อต้านความเปลี่ยนแปลง มีค่าความแปรปรวน (Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 69.761 ประกอบด้วย 6 ตัวแปร โดยตัวแปรท่านคิดว่าการนำหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มาใช้ทำให้บุคลากรมีโอกาสในการพัฒนาทักษะและความสามารถของตนเอง มีค่าน้ำหนักสูงสุดในองค์ประกอบกลุ่มนี้อยู่ที่ 0.879 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) ของกลุ่มปัจจัยความกังวลเกี่ยวกับจริยธรรม (Ethical Concern)

อิทธิพลทางสังคม	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ผู้บริหารมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้หุ่นยนต์	0.745
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์หัวหน้างานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้หุ่นยนต์	0.877
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์หัวหน้างานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้หุ่นยนต์	0.789
การต่อต้านความเปลี่ยนแปลง	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าการนำหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มาใช้จะไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานในโรงพยาบาล	0.864
ท่านคิดว่าการนำหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มาใช้ทำให้บุคลากรมีโอกาสในการพัฒนาทักษะและความสามารถของตนเอง	0.879
ท่านคิดว่าการนำหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์มาใช้ทำให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้เพื่อตอบรับกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ	0.842

4. ปัจจัยสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (Facilitating Conditions) ผลการทดสอบความเหมาะสม พบว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมเพียงพอในการใช้วิธี EFA โดยสถิติ KMO มีค่าเท่ากับ 0.711 และสถิติ Bartlett's Test มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และผลการจัดกลุ่มองค์ประกอบรวม พบว่า สภาพสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน สามารถ

จัดกลุ่มองค์ประกอบก่อนและหลังได้ 1 องค์ประกอบคงเดิม โดยมีค่าความแปรปรวนสะสม (Cumulative Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 74.922 ค่าสถิติความร่วมกัน (Communalities) อยู่ระหว่าง 0.722 ถึง 0.799 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) อยู่ระหว่าง 0.850 ถึง 0.894 ซึ่งองค์ประกอบ 1 กลุ่ม ประกอบด้วย

สภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการใช้งาน มีค่าความแปรปรวน (Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 74.922 ประกอบด้วย 3 ตัวแปร โดยตัวแปรท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ถูกออกแบบมาให้ปลอดภัยต่อการใช้งานในสภาพแวดล้อมของโรงพยาบาล มีค่าน้ำหนักสูงสุดในองค์ประกอบกลุ่มนี้อยู่ที่ 0.894 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) ของกลุ่มปัจจัยสภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการใช้งาน (Facilitating Conditions)

สภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการใช้งาน	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้งานหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ทำให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกับหุ่นยนต์ได้ดีขึ้น	0.852
ท่านคิดว่าหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ถูกออกแบบมาให้ปลอดภัยต่อการใช้งานในสภาพแวดล้อมของโรงพยาบาล	0.894
ท่านคิดว่าการสนับสนุนทางเทคนิคในโรงพยาบาลมีเพียงพอสำหรับการใช้หุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์	0.850

5. ปัจจัยความตั้งใจใช้งาน (Behavioral Intention) ผลการทดสอบความเหมาะสม พบว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมเพียงพอในการใช้วิธี EFA โดยสถิติ KMO มีค่าเท่ากับ 0.734 และสถิติ Bartlett's Test มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และผลการจัดกลุ่มองค์ประกอบรวม พบว่า ความตั้งใจใช้งาน สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบก่อนและหลังได้ 1 องค์ประกอบคงเดิม โดยมีค่าความแปรปรวนสะสม (Cumulative Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 84.200 ค่าสถิติความร่วมกัน (Communalities) อยู่ระหว่าง 0.789 ถึง 0.881 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) อยู่ระหว่าง 0.888 ถึง 0.939 ซึ่งองค์ประกอบ 1 กลุ่ม ประกอบด้วย

ความตั้งใจใช้งาน มีค่าความแปรปรวน (Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 84.200 ประกอบด้วย 3 ตัวแปร โดยตัวแปรท่านมีความตั้งใจที่จะใช้หุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ มีค่าน้ำหนักสูงสุดในองค์ประกอบกลุ่มนี้อยู่ที่ 0.925 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) ของกลุ่มปัจจัยความตั้งใจใช้งาน (Behavioral Intention)

ความตั้งใจใช้งาน	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านมีความตั้งใจที่จะใช้หุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์	0.925
ท่านมีความตั้งใจที่จะปรับตัวให้เข้ากับการใช้งานหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์	0.939
ท่านคิดว่าจะใช้หุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์ทุกครั้งเมื่อมีโอกาสใช้งาน	0.888

6. ปัจจัยพฤติกรรมการใช้งาน (Use Behavior) ผลการทดสอบความเหมาะสม พบว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมเพียงพอในการใช้วิธี EFA โดยสถิติ KMO มีค่าเท่ากับ 0.754 และสถิติ Bartlett's Test มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และผลการจัดกลุ่มองค์ประกอบรวม พบว่า ความตั้งใจใช้งาน สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบก่อนและหลังได้ 1 องค์ประกอบเดิม โดยมีค่าความแปรปรวนสะสม (Cumulative Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 83.663 ค่าสถิติความร่วมกัน (Communalities) อยู่ระหว่าง 0.826 ถึง 0.845 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) อยู่ระหว่าง 0.909 ถึง 0.919 ซึ่งองค์ประกอบ 1 กลุ่ม ประกอบด้วย

ความตั้งใจใช้งาน มีค่าความแปรปรวน (Variance Explained) เท่ากับร้อยละ 83.663 ประกอบด้วย 3 ตัวแปร โดยตัวแปรเหล่านี้มีการใช้งานหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์อยู่เป็นประจำ มีค่าน้ำหนักสูงสุดขององค์ประกอบกลุ่มนี้อยู่ที่ 0.919 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loadings) ของกลุ่มปัจจัยพฤติกรรมการใช้งาน (Use Behavior)

พฤติกรรมการใช้งาน	น้ำหนักองค์ประกอบ
ท่านคิดว่าจะใช้งานหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์อย่างต่อเนื่องในอนาคต	0.916
ท่านมีการใช้งานหุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์อยู่เป็นประจำ	0.919
ท่านคิดว่าถ้ามีโอกาสจะแนะนำผู้อื่นให้ใช้หุ่นยนต์ส่งยา และเวชภัณฑ์	0.909

อภิปรายและสรุปผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยวิธี EFA แสดงให้เห็นว่าโมเดลองค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ในโรงพยาบาล กรณีศึกษาโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในประเทศไทยประกอบด้วย 6 ปัจจัย 10 กลุ่มองค์ประกอบ ดังนี้ ปัจจัย 1) การรับรู้ความเสี่ยง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 2) ปัจจัยความกังวลเกี่ยวกับระบบประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ 3) ปัจจัยความกังวลเกี่ยวกับจริยธรรม ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 4) ปัจจัยสภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการใช้งาน 5) ปัจจัยความตั้งใจใช้งาน และ 6) ปัจจัยพฤติกรรมการใช้งาน

ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง (Perceived Risk) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีองค์ประกอบทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความกังวลเกี่ยวกับกฎหมาย (Legal Concern) 2) ความกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว (Privacy Concern) 3) ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System) (Trust) และ 4) ความปลอดภัย (Safety) หลังจากทำการวิเคราะห์เทคนิคปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) แสดงให้เห็นว่าทุกข้อคำถามสะท้อนถึงตัวแปรแฝงทุกตัวโดยสามารถแบ่งกลุ่มข้อคำถามได้ 4 องค์ประกอบ จำนวน 12 ข้อคำถาม กล่าวได้ว่า ความกังวลเกี่ยวกับกฎหมายมีการกระตุ้นให้มีการพัฒนาระบบที่สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานด้านความปลอดภัย การที่โรงพยาบาลและผู้ผลิตหุ่นยนต์คำนึงถึงข้อกำหนดทางกฎหมายช่วยสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรและผู้ป่วยว่าเทคโนโลยีดังกล่าวถูกต้องตามกฎหมาย ลดความกังวลเรื่องความเสี่ยงทางกฎหมายหรือปัญหาทางข้อบังคับในอนาคต และความกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวมีการพัฒนาระบบที่คุ้มครองข้อมูลผู้ป่วยอย่างเคร่งครัด หุ่นยนต์ที่ถูกออกแบบให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยด้านข้อมูล เช่น การเข้ารหัสข้อมูลและการควบคุมการเข้าถึง ช่วยลดความเสี่ยงของการรั่วไหลของข้อมูลทางการแพทย์ และยังส่งผลถึง ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System) ที่ช่วยให้บุคลากรรู้สึกไว้วางใจว่าเทคโนโลยีสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งลดความกังวลเกี่ยวกับความผิดพลาดหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้น อีกทั้งความปลอดภัยที่บุคลากรทางการแพทย์และผู้ป่วยมั่นใจว่าหุ่นยนต์ทำงานอย่างปลอดภัย จะช่วยลดความกังวลเกี่ยวกับอุบัติเหตุหรือความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการส่งยา หุ่นยนต์ที่ถูกออกแบบมาให้มีมาตรฐาน

ด้านความปลอดภัยสูงจะช่วยลดความเสี่ยงในการปนเปื้อนหรือความเสียหายต่อยาและเวชภัณฑ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Garcia (2023) ที่พบว่า การใช้งานหุ่นยนต์ช่วยลดความเสี่ยงที่เกิดจากความผิดพลาดในการส่งยาและเวชภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีระบบการควบคุมที่เข้มงวด เช่น การตรวจสอบหลายชั้นในการส่งยา ช่วยให้มั่นใจว่าผู้ป่วยได้รับยาที่ถูกต้องตามคำสั่งแพทย์ หุ่นยนต์ยังลดการสัมผัสโดยตรงระหว่างบุคลากรและผู้ป่วย ซึ่งช่วยลดโอกาสในการแพร่กระจายเชื้อโรค การใช้หุ่นยนต์ในระบบการส่งยาไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความถูกต้องในการให้ยา แต่ยังช่วยสร้างบรรยากาศการรักษาที่ปลอดภัยยิ่งขึ้นในโรงพยาบาล

ปัจจัยความกังวลเกี่ยวกับระบบ (System Concern) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มืองค์ประกอบทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านเทคนิค (Technical) 2) ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (Performance Expectancy) 3) ความคาดหวังในความพยายาม (Effort Expectancy) 4) ด้านเวลา (Time) หลังจากทำการวิเคราะห์เทคนิคปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) แสดงให้เห็นว่าทุกข้อคำถามสะท้อนถึงตัวแปรแฝงทุกตัวโดยสามารถแบ่งกลุ่มข้อคำถามได้ 4 องค์ประกอบ จำนวน 12 ข้อคำถาม กล่าวได้ว่า ด้านเทคนิคการทำให้ระบบมีความเสถียรและใช้งานง่าย การพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ระบบนำทางอัตโนมัติและการเชื่อมต่อที่มีประสิทธิภาพ ช่วยลดความซับซ้อนในการใช้งาน ในความคาดหวังด้านประสิทธิภาพส่งผลให้บุคลากรเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของหุ่นยนต์ส่งยา โดยเมื่อมีการแสดงให้เห็นว่าหุ่นยนต์สามารถทำงานได้ดีและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดส่งจะทำให้บุคลากรมีความเต็มใจในการใช้เทคโนโลยีนี้มากขึ้น และความคาดหวังในความพยายามที่จะช่วยลดความกลัวและความกังวลเกี่ยวกับการใช้งานหุ่นยนต์ เมื่อระบบถูกออกแบบให้ใช้งานง่ายและไม่ต้องใช้ความพยายามมาก บุคลากรจะรู้สึกสะดวกสบายในการนำเทคโนโลยีมาใช้ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับและการใช้งานที่สูงขึ้น อีกทั้งด้านเวลาเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการยอมรับหุ่นยนต์ส่งยา โดยการลดระยะเวลาที่ใช้ในการจัดส่งยาและเวชภัณฑ์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและลดภาระงานของบุคลากร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ahtiainen, Kallo, Airaksinen, Holmstrom (2022) ที่พบว่า การใช้หุ่นยนต์ช่วยลดความผิดพลาดในการส่งยาและเพิ่มประสิทธิภาพของการบริการในโรงพยาบาล

ปัจจัยความกังวลเกี่ยวกับจริยธรรม (Ethical Concern) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มืองค์ประกอบทั้งหมด 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) อิทธิพลทางสังคม (Social influence) 2) การต่อต้านความเปลี่ยนแปลง (Change Resistance) หลังจากทำการวิเคราะห์เทคนิคปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) แสดงให้เห็นว่าทุกข้อคำถามสะท้อนถึงตัวแปรแฝงทุกตัวโดยสามารถแบ่งกลุ่มข้อคำถามได้ 2 องค์ประกอบ จำนวน 6 ข้อคำถาม กล่าวได้ว่า อิทธิพลทางสังคมมีการสร้าง ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System) ในเทคโนโลยีจากการสนับสนุนของเพื่อนร่วมงานและผู้บริหาร เมื่อบุคลากรทางการแพทย์เห็นว่าเพื่อนร่วมงานที่มีประสบการณ์ใช้หุ่นยนต์อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยลดความกลัวและความกังวลในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ นอกจากนี้การต่อต้านความเปลี่ยนแปลงสามารถกระตุ้นการพัฒนาและปรับปรุงระบบหุ่นยนต์ส่งยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อบุคลากรแสดงความกังวลหรือความไม่แน่ใจเกี่ยวกับการใช้งานหุ่นยนต์ จะช่วยให้ผู้พัฒนาต้องให้ความสำคัญกับการปรับปรุงความปลอดภัยและความเชื่อถือได้ของระบบ การฟังข้อกังวลจากบุคลากรยังนำไปสู่การให้ข้อมูลและการฝึกอบรมที่เหมาะสม ซึ่งสร้างความไว้วางใจและลดความต้านทานในระยะยาว ส่งผลให้การนำหุ่นยนต์มาใช้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Souren Pashangpour, Goldie Nejat (2024) ที่พบว่า การนำหุ่นยนต์ส่งยาและเวชภัณฑ์มาใช้ในโรงพยาบาล ความต้านทานจากบุคลากรในระยะแรกช่วยกระตุ้นให้มีการพัฒนาและปรับปรุงหุ่นยนต์เพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานจริง ความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยและความเชื่อถือในเทคโนโลยีได้รับการตอบสนองผ่านการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนจากผู้นำและผู้บริหารช่วยลดความต้านทาน โดยเฉพาะการสื่อสารที่ชัดเจนเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้หุ่นยนต์ในงานส่งยา และการเปิดรับความคิดเห็นและข้อกังวลจากบุคลากรนำไปสู่การพัฒนาและการยอมรับเทคโนโลยีในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยสภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการใช้งาน (Facilitating Conditions) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีองค์ประกอบทั้งหมด 1 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพสิ่งแวดล้อมความสะดวกในการใช้งาน (Facilitating Conditions) หลังจากทำการวิเคราะห์เทคนิคปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) แสดงให้เห็นว่าทุกข้อคำถามสะท้อนถึงตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวโดยสามารถแบ่งกลุ่มข้อคำถามได้ 1 องค์ประกอบ จำนวน 3 ข้อคำถาม กล่าวได้ว่า เทคโนโลยีที่สะดวกต่อการใช้งานและการมีส่วนร่วมของผู้ใช้งานช่วยเพิ่มความตั้งใจใช้งานหุ่นยนต์อย่างมีนัยสำคัญ และความตั้งใจใช้งานหุ่นยนต์ส่งยาและเวชภัณฑ์มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการใช้งานจริงในโรงพยาบาล โดยผู้ที่เชื่อว่าหุ่นยนต์นั้นช่วยลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานจะมีพฤติกรรมการใช้งานที่สม่ำเสมอมากขึ้น เมื่อบุคลากรมีความพึงพอใจต่อการทำงานของหุ่นยนต์ จะส่งผลให้มีแนวโน้มที่จะใช้หุ่นยนต์ต่อไป สอดคล้องกับ Venkatesh et al. (2003) ที่กล่าวว่า ความเชื่อมั่นในระบบ (Trust in System) ในความสามารถและประสิทธิภาพของเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้งาน

ปัจจัยความตั้งใจใช้งาน (Behavioral Intention) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีองค์ประกอบทั้งหมด 1 องค์ประกอบ ได้แก่ ความตั้งใจใช้งาน (Behavioral Intention) หลังจากทำการวิเคราะห์เทคนิคปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) แสดงให้เห็นว่าทุกข้อคำถามสะท้อนถึงตัวแปรสังเกตได้โดยสามารถแบ่งกลุ่มข้อคำถามได้ 1 องค์ประกอบ จำนวน 3 ข้อคำถาม กล่าวได้ว่า ความมุ่งมั่นและการตัดสินใจของบุคลากรในการที่จะนำหุ่นยนต์ส่งยาและเวชภัณฑ์มาใช้ในการทำงาน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้งานรวมถึงการรับรู้ถึงประโยชน์ของระบบ เช่น ความแม่นยำในการส่งยา การลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ และการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในโรงพยาบาล นอกจากนี้ การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานของระบบและการสนับสนุนจากผู้บริหารก็มีผลต่อความตั้งใจใช้งานเช่นกัน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การใช้งานจริงของระบบหุ่นยนต์ในโรงพยาบาล (Servaty, Kersten, Brukamp, Möhler, Mueller, 2020)

ปัจจัยพฤติกรรมการใช้งาน (Use Behavior) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีองค์ประกอบทั้งหมด 1 องค์ประกอบ ได้แก่ พฤติกรรมการใช้งาน (Use Behavior) หลังจากทำการวิเคราะห์เทคนิคปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) แสดงให้เห็นว่าทุกข้อคำถามสะท้อนถึงตัวแปรสังเกตได้โดยสามารถแบ่งกลุ่มข้อคำถามได้ 1 องค์ประกอบ จำนวน 3 ข้อคำถาม กล่าวได้ว่า พฤติกรรมการใช้งานหุ่นยนต์ส่งยาในโรงพยาบาลขึ้นอยู่กับความสะดวกในการใช้งานและความชัดเจนในการสื่อสารระหว่างผู้ใช้งานและหุ่นยนต์ ผู้ใช้มีแนวโน้มที่จะใช้หุ่นยนต์มากขึ้นเมื่อระบบสามารถทำงานได้อย่างง่ายดาย (Yamanaka, Kajiwar, Kako, Yasumoto, 2022)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านบริบทในการทำวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพมาใช้ในโรงพยาบาลในมิติของปัจจัยภายในเท่านั้น ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

1. การศึกษาพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด ในการใช้งานหุ่นยนต์ในโรงพยาบาล เพื่อให้สามารถนำเสนอแนวทางการทำงานที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้ป่วยและบุคลากร
2. การศึกษาผลกระทบของการนำหุ่นยนต์มาใช้ ควรมีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น ผลกระทบต่อคุณภาพการดูแลผู้ป่วย ความพึงพอใจของผู้ป่วยและบุคลากร รวมถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ เพื่อให้มีข้อมูลที่ชัดเจนในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหุ่นยนต์มาใช้ในอนาคต

3. การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาหุ่นยนต์ดูแลสุขภาพ หุ่นยนต์ส่งยาและเวชภัณฑ์ (Medication Delivery Robot) การแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ระหว่างนักวิจัย วิศวกร และบุคลากรทางการแพทย์จะช่วยผลักดันการพัฒนานวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการในระบบสุขภาพได้ดียิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ อุตตมากร อาจารย์ที่ปรึกษาในการให้คำแนะนำตลอดจน กระบวนการวิจัยเสร็จสิ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2561). **แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข**. จาก <https://spd.moph.go.th/wp-content/uploads/2022/09/Ebookmoph20.pdf>.
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (2566). **ก้าวสำคัญของการพัฒนา “แพลตฟอร์มหุ่นยนต์เคลื่อนที่อัตโนมัติ” สำหรับงานบริการในประเทศไทย**. จาก <https://www.nectec.or.th/news/news-article/service-robot-platform.html>.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2560). **รายงานการศึกษาอุตสาหกรรมเครื่องมือแพทย์**. จาก <https://waa.inter.nstda.or.th/prs/pub/Final-Report-Medical-Device.pdf>.
- องค์การอนามัยโลก. (2567). **สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย**. จาก <https://www.who.int/thailand/th/news/detail/02-05-2567-update-on-covid-19-in-thailand--02-may-2024>.
- Garcia. (2023). Automated Drugs Dispensing Systems in Hospital Pharmacies and Wards: A Systematic Literature Review. **Biomedical Journal of Scientific & Technical Research**, 53(5).
- H. Xu, S. Gupta. (2009). The effects of privacy concerns and personal innovativeness on potential and experienced customers' adoption of location-based services. **Electronic Markets**, 137–149.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). **Multivariate Data Analysis** (7th ed.). Upper Saddle River, New York: Prentice Hall.
- Jared Mueller. (2021). **Robotics and the Future of Medicine: Interview with Mayo Clinic's Dr. Mathew Thomas And Rachel Rutledge**. Form <https://li04.tci-thaijo.org/index.php/art-science/about/submissions>.
- Linderman, R. H., Merenda, P. F., & Gold, R. Z. (1980). **Introduction to Bivariate and Multivariate Analysis**. Glenview, Illinois: Scott, Foresman and Company.
- Medica. (2024). **The Rise of Robotics in Hospital Logistics: Innovations and Challenges**. Form <https://healthmanagement.org/c/hospital/News/the-rise-of-robotics-in-hospital-logistics-innovations-and-challenges>.
- Nunnally, J. C. (1978). **Psychometric Theory** (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Quoc-Viet Le, Gayong Shim. (2024). Biorobotic Drug Delivery for Biomedical Applications. **A special issue of Molecules**, 29(15), 3663.

- Raab, C. D. (1998). The distribution of privacy risks: Who needs protection?. **The Information society: an international journal**, 263–274. Form <https://doi.org/10.1080/019722498128719>.
- Sari Mansour, Sarah Nogues. (2019). Advantages of and Barriers to Crafting New Technology in Healthcare Organizations: A Qualitative Study in the COVID–19 Context. **Int J Environ Res Public Health**, 12–19 (16), 9951. Form <https://doi.org/10.3390/ijerph19169951>.
- Servaty, Kersten, Brukamp, Möhler, Mueller. (2020). Implementation of robotic devices in nursing care. Barriers and facilitators: an integrative review. **BMJ Open**, 10(9). Form DOI:10.1136/bmjopen–2020–038650.

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์

Trends of Humanities and Social Sciences Research เป็นวารสารวิชาการ โดยมหาวิทยาลัยพะเยา กำหนดพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ (เดือนมกราคม – มิถุนายน) และ (เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม) ผู้นิพนธ์สามารถส่งเรื่องมาลงพิมพ์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกหรือสังกัดมหาวิทยาลัยพะเยาเท่านั้น ผลงานที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารจะต้องมีสาระน่าสนใจ เป็นงานที่ทบทวนความรู้เดิม หรือองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัย รวมทั้งข้อคิดเห็นทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

นอกจากนี้สำหรับการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เจ้าของบทความต้องสามารถแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมในการวิจัยได้รับทราบข้อมูลและตัดสินใจเข้าร่วมในการวิจัยด้วยความสมัครใจ หรือต้องทำการขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และจะต้องเป็นงานที่ไม่เคยถูกนำไปพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ บทความอาจถูกดัดแปลง แก้ไขเนื้อหา รูปแบบ และสำนวน ตามที่กองบรรณาธิการเห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ หากผู้นิพนธ์มีข้อสงสัยในการจัดเตรียมต้นฉบับ สามารถตรวจสอบระเบียบการตีพิมพ์ล่าสุดของวารสาร สามารถส่งเข้ามาได้ที่ระบบ Thaijo (Trends of Humanities and Social Sciences Research) โดยมีสาขาที่เปิดรับ ได้แก่

- Arts and Humanities ได้แก่ การศึกษา, วรรณกรรม, ประวัติศาสตร์, ปรัชญา, ภาษาศาสตร์ และวัฒนธรรม
- Business, Management and Accounting ได้แก่ การบริหารจัดการธุรกิจ, การวางแผนเชิงกลยุทธ์, การจัดการทรัพยากรมนุษย์ และการวิเคราะห์ทางการเงิน
- Social Sciences ได้แก่ สังคมศาสตร์, จิตวิทยา, การเมืองศาสตร์, เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์

การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ แต่ละเรื่องจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยง การเขียน ภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้ว ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะสำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน บทความต้นฉบับได้มีความยาวของเนื้อหา 5,000 – 9,000 คำ

2. ขนาดของต้นฉบับ ใช้กระดาษขนาด A4 **ตัวหนังสือแบบ TH Niramit AS** และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านละ 1 นิ้ว โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เป็นแบบ single space เพื่อสะดวกในการอ่านและการแก้ไข

3. ชนิดและขนาดตัวอักษร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา
- ชื่อผู้พิมพ์ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ
- หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา
- หัวข้อรองใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวหนา
- บทคัดย่อและเนื้อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ
- เชิงอรรถหน้าแรกที่เป็นที่อยู่ของผู้พิมพ์ใช้อักษรขนาด 12 pt. ตัวปกติ

4. การส่งต้นฉบับ ผู้เสนอบทความจะต้องส่งต้นฉบับแบบพิมพ์ ในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์แบบ “.doc” (MS Word) มาที่กองบรรณาธิการ Trends of Humanities and Social Sciences Research ในระบบ Thaijo (Trends of Humanities and Social Sciences Research)

5. จำนวนหน้า ความยาวของบทความไม่ควรเกิน 15 หน้า รวมตาราง รูปภาพ และเอกสารอ้างอิง

6. รูปแบบการเขียนต้นฉบับ แบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. ประเภทบทความวิจัย (Research article) เป็นนำเสนอผลการวิจัยอย่างเป็นระบบมีทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัยที่มีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สามารถก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ บทความวิจัย ประกอบไปด้วย บทคัดย่อ, บทนำ, วัตถุประสงค์, กรอบแนวคิด, สมมุติฐาน (ถ้ามี), วิธีการศึกษา, หมายเลขจริยธรรมการวิจัย IRB (ถ้ามี), ผลการศึกษา, อภิปรายและสรุปผล, กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี), ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) และ เอกสารอ้างอิง

2. ประเภทบทความวิชาการ (Academic article) เป็นการนำเสนอบทความที่ทันสมัยหรือจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยใหม่ ๆ ที่ผู้อื่นได้ทำไว้มาก่อนการวิเคราะห์ วิจัย หรืออภิปรายปัญหาทางวิชาการที่มีการศึกษามาก่อนแล้ว โดยเน้นการอ้างอิงข้อมูลจากงานวิจัยหรือแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ บทความวิชาการประกอบไปด้วย บทคัดย่อ, บทนำ, วัตถุประสงค์, ผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้จากบทความ, บทสรุป, ข้อเสนอแนะ, กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี), ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) และ เอกสารอ้างอิง

7. ใส่เลขหน้า กำกับทุกหน้าตรงกลางด้านบนของกระดาษ A4

การเรียงลำดับหัวข้อในบทความ

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ควรจะสั้น กระชับและสื่อเป้าหมายหลักของงานวิจัย ไม่ใช้คำย่อ ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร (ประมาณ 2 บรรทัด) ชื่อเรื่องให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ต้นฉบับภาษาไทยให้พิมพ์ชื่อเรื่องภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยภาษาอังกฤษ ให้สื่อความหมายเหมือนกัน

2. **ชื่อผู้นิพนธ์ [Author(s)]** และที่อยู่ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และระบุหน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัดและ E-mail address ของผู้นิพนธ์ เพื่อกองบรรณาธิการและผู้สนใจสามารถติดต่อได้ หากมีผู้นิพนธ์มากกว่า 5 คนให้เรียงลำดับตามความสำคัญ

3. **บทคัดย่อ (Abstract)** เป็นการย่อเนื้อความงานวิจัยทั้งเรื่องให้สั้นและมีเนื้อหาครบถ้วนตามเรื่องเต็ม ความยาวไม่เกิน 300 คำ ไม่ควรมีคำย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4. **คำสำคัญ (Keywords)** ให้ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา ไม่ควรเกิน 5 คำ

5. **บทนำ (Introduction)** เป็นส่วนเริ่มต้นของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา เหตุผล และวัตถุประสงค์ที่นำไปสู่การวิจัยนี้ควรให้ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องจากการตรวจเอกสารประกอบ

6. **วัตถุประสงค์ (Objective)** เพื่อกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการศึกษาวิจัยในประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้ ประเด็นที่กำหนดจะต้องมีความชัดเจน, ต้องไม่มีความซ้ำซ้อนกันในประเด็นย่อย และจัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างประเด็น

7. **กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)** การวิจัยซึ่งประกอบด้วยตัวแปร และการระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยจะต้องมีกรอบพื้นฐานทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ศึกษา นำมาประมวลเป็นกรอบในการกำหนดตัวแปร และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในลักษณะของกรอบแนวคิดการวิจัยและพัฒนาเป็นแบบจำลองในการวิจัยต่อไป

8. **สมมุติฐาน (ถ้ามี) (Research hypothesis)** แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ และแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งเปรียบเทียบของงานวิจัยในอดีต หรือเปรียบเทียบผลงานวิจัยในประเด็นที่คล้ายคลึงกันในอดีต โดยมีแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้

9. **วิธีการศึกษา (Methodology)** วิธีการค้นหาคำตอบจะเป็นกระบวนการ ใช้ค้นหาคำตอบเป็นแบบแผนของการวิจัย เช่น เครื่องมือการศึกษา / วิจัย, วิธีการวิเคราะห์, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, เครื่องมือในการศึกษา, วิธีการดำเนินการวิจัย, วิธีการวิเคราะห์ผลการศึกษา เป็นต้น

10. **ผลการศึกษา (Results)** รายงานผลที่ค้นพบ ตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย อย่างชัดเจนได้ใจความถ้าผลไม่ซับซ้อนและมีตัวเลขไม่มากควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขหรือตัวแปรมากควรใช้ตารางหรือแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ

11. **อภิปรายและสรุปผล (Discussion and Conclusion)** แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์และแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งเปรียบเทียบของงานวิจัยในอดีต หรือเปรียบเทียบผลงานวิจัยในประเด็นที่คล้ายคลึงกันในอดีต โดยมีแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้

12. **ตาราง รูปภาพ แผนภูมิ (Tables, Figures and Diagrams)** ตรวจสอบความถูกต้องของที่มา และลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญา และควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น แทรกไว้ในเนื้อเรื่องโดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับคำอธิบายในเนื้อเรื่อง และต้องมีคำอธิบายสั้น ๆ ที่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วน กรณีที่เป็นตารางคำอธิบายอยู่ด้านบน ถ้าเป็นรูปภาพ แผนภูมิคำอธิบายอยู่ด้านล่าง

13. **กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements) (ถ้ามี)** ระบุสั้น ๆ ว่างานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุน และความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือผู้ใดบ้าง

14. **ข้อเสนอแนะ (Suggestion) (ถ้ามี)** เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานจากผลงานวิจัยนั้น ๆ และความเป็นไปในแง่ทฤษฎี และแนวปฏิบัติ

15. **เอกสารอ้างอิง (References)** ระบุรายการเอกสารที่นำมาใช้อ้างอิงให้ครบถ้วน โดยใช้อ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) คือ ให้เรียงเอกสารที่ใช้อ้างอิงทั้งหมดตามลำดับตัวอักษรตัวแรกของรายการที่อ้างอิง โดยยึดวิธีการเรียงลำดับตามแบบพจนานุกรม โดยมีเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนภาษาต่างประเทศ

1. รูปแบบและตัวอย่างการอ้างอิงหนังสือ

ผู้แต่ง.(ปีที่พิมพ์).\ชื่อบทความ (ครั้งที่พิมพ์).\สถานที่เมืองพิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

กิตานันท์ มลิทอง. (2543). **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

2. รูปแบบและตัวอย่างการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์

ผู้แต่ง.\(ปีที่พิมพ์).\ชื่อบทความ.\(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ปริญาดุขฎฐิบัณฑิต).\ ชื่อจังหวัดมหาวิทยาลัย:\ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ผู้แต่ง.\(ปีที่พิมพ์).\ชื่อบทความ.\ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ปริญาดุขฎฐิบัณฑิต).\ ชื่อจังหวัดมหาวิทยาลัย:\ ชื่อมหาวิทยาลัย. สืบค้นวันที่ เดือน ปี,\ จาก (ระบุ URL)

เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

ณัฐมา เสรีวัฒนา. (2563). ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดี และการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ร้านไทย-เดนมาร์ค มิลค์แลนด์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. (ปริญญานิพนธ์ธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาดบัณฑิตวิทยาลัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

3. การอ้างอิงในวารสาร

ผู้แต่ง.\(ปีที่พิมพ์).\ชื่อบทความ.\ชื่อวารสาร,\ ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้าที่, เลขหน้า.

เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

สุดาพร ดีปปาละ และ ศานิตย์ ศรีคุณ. (2565). ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดร่วมกับการฝึกเชิงพุทธิปัญญาเพื่อเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวังเหนือวิทยา จังหวัดลำปาง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 10(1), 61-85.

4. รายงานจากการประชุมทางวิชาการ

ผู้แต่ง.\(ปีที่พิมพ์).\ชื่อบทความ.\ ใน ชื่อ บรรณาธิการ (บ.ก.), ชื่อหนังสือ (เลขหน้า).\ สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

หมายเหตุ: เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

อภิวรรณ ศิรินันทนา. (2563). การจัดการการสื่อสารหลักสูตรนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราโพพรรณี จังหวัดจันทบุรี ต่อการจัดทหวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา. ใน เสมอ ถาโน่ย (บ.ก.), การประชุมวิชาการระดับชาติ พะเยาวิจัย 9 (2233–2244). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

5. การอ้างจากหนังสือพิมพ์ฉบับพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง.\(ปีที่พิมพ์,วัน เดือน).\ชื่อหัวข้อข่าว.\ชื่อหนังสือพิมพ์,เลขหน้า.

หมายเหตุ: เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

พรรณี รุ่งรัตน์. (2564, 3 มกราคม). โควิดทำหยุดยาวปีใหม่ 64 สุดเหงา คนเดินทางต่ำกว่าที่คาด 40.18%. ไทยรัฐออนไลน์.

6. การอ้างจากรายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.\(ปีที่พิมพ์).\ชื่อเรื่อง (รายงานการวิจัย).\ สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

หมายเหตุ: เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

น้ำลิน เทียมแก้ว. (2561). การศึกษาความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2560 (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม: สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

7. การอ้างจากข้อมูลเว็บไซต์

ผู้แต่ง.\(ปีที่พิมพ์).\ชื่อเรื่อง.\ สืบค้น วันที่/เดือน/ปี,\ จาก <http://www.xxxxxxxxxx>.

หมายเหตุ: เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

ไทยรัฐออนไลน์. (2565). 9 มิ.ย. ปลดล็อก "กัญชา กัญชง" พ้นยาเสพติด เผยแนวทางการปลูก-
การนำเข้า. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2566,จาก
<https://www.thairath.co.th/news/society/2396236>.

TRENDS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES RESEARCH

OWNERSHIP: : UNIVERSITY OF PHAYAO

PUBLISHING FREQUENCY:

PUBLISHED TWO ISSUES

JANUARY – JUNE

JULY – DECEMBER

JOURNAL QUALITY : TCI TIER 2

ADVISING:

President of University of Phayao

Vice President for Research and Innovation

EDITOR-IN-CHIEF

Assoc. Prof. Phanintra Teeranon, Ph.D.

EDITORIAL:

Prof. Kanchana Ngourungsi, Ph.D.	(Senior Expert)
Prof. Ordinarius Dr. Habil Barbara	(State University of Applied Sciences in Konin; Poland)
Prof. Archana Shekara, Ph.D.	(Illinois State University; (USA)
Assoc. Prof. Shaharuddin Tahir, Ph.D.	(Universiti Utara Malaysian; Malaysia)
Assoc. Prof. Suwichit (sean) Chaidaroon, Ph.D.	(National University of Singapore; Singapore)
Assoc. Prof. Jamnian Bunmark, Ph.D.	(Maejo University)
Assoc. Prof. Chalermchai Panyadee, Ph.D.	(Maejo University)
Assoc. Prof. Taninrat Rattanapongpinyo, Ph.D.	(Silpakorn University)
Assoc. Prof. Surachai Kungwon, Ph.D.	(Maejo University)
Assoc. Prof. Wasin Panyavuttrakul, Ph.D.	(Naresuan University)
Assist. Prof. Porntida Visaetsilapanonta, Ph.D.	(Thammasat University)
Assist. Prof. Rungtiwa Kongson, Ph.D.	(University of Phayao)
Assist. Prof. Suntaree Tungsriwong, Ph.D.	(Naresuan University)
Assist. Prof. Sanit Yeunsak	(University of Phayao)
Du Thi Mai, Ph.D.	(Hong Duc University; Vietnam)
Nguyen Thi Quyet, Ph.D.	(Hong Duc University; Vietnam)

Secretary

Miss Anchalee Thiemkhiri

Assistant Secretary

Mrs. Maneekarn Wangsaeng

Miss Ratchadaporn Kaewsueb

The Journal will serve as a platform for exchange and dissemination of technical knowledge both theoretical and practical. Presentation of research results that covers the fields of Humanities and Social Sciences.

The authors are themselves responsible for their contents. Signed article may not always reflect the opinion of University of Phayao. The articles can be reproduced and reprinted, provided that permission is given by the authors and acknowledgement must be given.

PEER REVIEWERS OF THE ISSUE

Prof. Unchalee Wongwattana, Ph.D. (NU)	Assoc. Prof. Jamnian Bunmark, Ph.D. (MJ)
Assoc. Prof. Chaiwat Phuakkhong, Ph.D. (SRU)	Assoc. Prof. Tuanthong Chaowakeeratiphong, Ph.D. (KPRU)
Assoc. Prof. Nopporn Hyamsaeng, Ph.D. (RU)	Assoc. Prof. Prayong Jandaeng, Ph.D. (UP)
Assoc. Prof. Piyakanit Chotivanich, Ph.D. (UBRU)	Assoc. Prof. Winit Pharcharuen, Ph.D. (MJU)
Assoc. Prof. Wareerat Kaewurai, Ph.D. (NU)	Assoc. Prof. Rungson Chomeya, Ph.D. (MSU)
Assoc. Prof. Ratana Sapbamrer, Ph.D. (CMU)	Assoc. Prof. Theeranuch Pusaksrikit, Ph.D. (CU)
Assoc. Prof. Thaninrat Rattanapongphinyo, Ph.D. (SU)	Assoc. Prof. Phawana Phanomkhet, Ph.D. (CMP)
Assoc. Prof. Siriporn Dabphet, Ph.D. (SWU)	Assoc. Prof. Sakorn Mekharakhawanich, Ph.D. (UP)
Assoc. Prof. Samoraphop Banharak, Ph.D. (KKU)	Assoc. Prof. Supawadee Khunthongchan, Ph.D. (UBRU)
Assoc. Prof. Anuchit Jitpathanakul, Ph.D. (KMUTNB)	Asst. Prof. kedthip Sirichaisin, Ph.D. (LPRU)
Asst. Prof. Porntida Visaetsilapanonta, Ph.D. (TU)	Asst. Prof. Nobparat Chaichana, Ph.D. (KRU)
Asst. Prof. Rungtiwa Kongson, Ph.D. (UP)	Asst. Prof. Suriya Somchan, Ph.D. (UP)
Asst. Prof. Sathit Suwannawach (RBRU)	Khemwadee Preedalikit, Ph.D. (UP)

All the research articles published in this journal are subjected to validation and accuracy.
All articles must be reviewed by at least 3 experts.

The articles in this journal are the author's opinion. If the editors do not agree with these perspectives or such comments, please feel free to ignore them. Those articles would not be any responsibility of the editors.

Editorial Office

Division of Research Administration, University of Phayao

Muang Phayao District, Phayao Province 56000

Tel: 0 5446-6666 Ext 1048

E-mail: hu.journal.up@gmail.com

**Division of Research Administration,
University of Phayao
Muang Phayao, Phayao, 56000
Tel: 0 5446-6666 Ext 1048
E-mail : hu.journal.up@gmail.com**